

GEORG BRANDES

Hovedstrømninger i det Nittende Århundredes Literatur

**Forelæsninger holdte ved Københavns Universitet i forårshalvåret 1874 og
efterårshalvåret 1875**

Fjerde bind

Naturalismen i England

Femte gennemsete udgave

Gyldendalske Boghandel — Nordisk Forlag — København — Kristiania — London — Berlin
1924

Indskannet, OCR'et og redigeret 2007-2013 af Jens Guld

I am as a spirit who has dwelt
Within his heart of hearts; and I have felt
His feelings, and have thought his thoughts, and known
The inmost converse of his soul, the tone
Unheard but in the silence of his blood,
When all the pulses in their multitude
Image the trembling calm of summer seas.
I have unlocked the golden melodies
Of his deep soul as with a master-key
And loosened them, and bathed myself therein.

Shelley: Fragment L.

Oversættelse

Jeg er som en Ånd, der har sig fjælet
dybt i Hjerternes Hjerte; jeg har dvælet
derinde, følt en Andens Liv, og tænkt
hans Tanker, kendt den Løndom, der var stængt
inderst, den Streng, som ingensinde rørtes,
den Klang, som kun i Blodets Taushed hørtes,
når alle Pulse, alle Årers Elve
var Sommersø'r i Ro, der stille skælve.
Som med en Mesternøgle ud jeg lukked
de gyldne Melodier, der sig vugged
i Digtersjælens Dyb, befried dem
og baded mig deri, som Ørnen bader
i Tordenskyr sig, klædende sine Vinger i Lyn.

Shelley: Brudstykke 50.

Indhold

Indledning

- 1 Fælles Træk af Tidsalderen
- 2 Fælles Træk af Folkekarakteren
- 3 Den politiske Baggrund
- 4 Naturalismen indvarsles
- 5 Naturfølelsens Dybde og Sandhed
- 6 Landliv og Skildringer fra Landet
- 7 Naturalistisk Romantik
- 8 Søskolens Frihedsbegreb
- 9 Søskolens østerlandske Romantik
- 10 Den historiske og folkebeskrivende Naturalisme
- 11 Alsidig Sensualisme
- 12 Irsk Revolte og Oppositionspoesi
- 13 Erotisk Lyrik
- 14 Britisk Frisind
- 15 Republikansk Humanisme
- 16 Radikal Naturalisme
- 17 Byron. Den individuelle Lidenskabelighed
- 18 Den individuelle Lidenskabelighed (fortsat)
- 19 Jegets Fordybelse i sig selv
- 20 Den revolutionære Ånd
- 21 Komisk og tragisk Virkelighedstroskab
- 22 Naturalismens Højdepunkt
- 23 Byrons Død
- 24 Slutning

Personbeskrivelser

Byron, George Gordon

Campbell, Thomas

Coleridge, Samuel Taylor

Keats, John

Landor, Walter Savage

Moore, Thomas

Scott, Walter

Shelley, Percy Bysshe

Southey, Robert

Wordsworth

Indledning

Det er min Hensigt i Englands Poesi fra de første Årtier af det 19. Århundrede at forfølge den stærke, dybt begrundede og følgerige Strømning i engelsk Åndsliv, der frigjort fra de klassiske Former og Vaner frembringer en den hele Literatur beherskende Naturalisme, fra Naturalismen fører til Radikalisme, fra Opstand mod nedarvet Vedtægt i Literaturen stiger til mægtigt Oprør mod religiøs og politisk Reaktion og som i sig bærer Spirer til alle frisindede Ideer og alle frigørende Bedrifter, som den europæiske Kultur siden da har virkeliggjort.

Det Tidsrum af skøn Literatur, jeg vil skildre, er et blomstrende rigt, med højst forskelligartede, hyppigt hverandre fremmede eller hverandre fjendske Ånder og Skoler, hvis indbyrdes Sammenhæng ikke umiddelbart opdages, men først viser sig for det kritiske Blik, og dog har Tidsalderen sin Enhed, og det Billede, den afgiver, er af Historien selv sammenhængende komponeret, hvor broget og bevæget det end er.

Kapitel 1

Fælles træk af Tidsalderen

Først og fremmest har denne Gruppe af engelsk Literatur visse Kendemærker, der er fælles for den hele europæiske Åndsretning i denne Tidsalder, fordi de frembringes af samme Årsag. Napoleon truede Europa med et Verdensherredømme. Dels instinktivt dels med bestemt Bevidsthed bøjede alle de truede Folkeånder for at undgå Overvældelsen sig ind imod deres egne Livskilder. Nationalitetsfølelsen vækkes og svulmer i Tyskland under Frihedskrigen, i Rusland flammer den i Vejret med Landets gamle Hovedstad, i England begejstres den for en Wellington og Nelson og hævder i blodige Slag fra Nilen til Waterloo det gamle engelske Herredømme over Havet, i Danmark fremkalder Kanonaden fra Slaget på Rheden en ny Folkeånd og en ny Poesi. Det er denne Nationalfølelse, der overalt hos Folkene leder dem til at fordybe sig i deres egen Historie og egne Sæder, i deres Sagn- og Eventyrkresse. Kærligheden til det Folkelige fører til Granskningen og Genfremstillingen af det egenlige såkaldte "Folk", de lavere Samfundsklasser, som det 18de Århundredes poetiske Dannelse endnu ikke havde bearbejdet. Ja Tilbageslaget mod det franske Verdenssprog bringer endog Mundarterne til Ære.

I *Tyskland* førte, som vi tidligere har set, Nationalitetssværmeriet til Lidenskab for Tysklands Fortid, for Middelalderen, dens Tro, dens Overtro og dens Samfundsorden. I *Italien* finder man Manzoni's Hymner en tilsyneladende Tilbagevenden til Katolicismen Sted. Den i Læresætninger forbenede og verdensforsagende Tro hævder sig her som Poesi og Sædelighed; den bliver fra en Religion til et kunstnerisk Motiv. Manzoni's religiøse Begejstring er det samme Sværmeri, der ledsagede Paven tilbage til Rom og indgav Alexander Ideen til den hellige Alliance. I *Frankrig*, der, skønt det selv havde fostret Napoleon, tvunget af Tidsånden betrådte et lignende Spor som Tyskland, vendte den literære Bevægelse sig mod Akademiet, mod den såkaldte klassiske dvs. alment verdensborgerlige Literatur og man gik bag om Ludvig den Fjortendes Tidsalder tilbage til det 16de Århundredes Digtere, til du Bellay og Ronsard, ja til de stakkels groteske Poeter som Boileau havde hånet og fortrængt. (Victor Hugos Angreb på den ældre Tids Opfattelse, Sainte-Beuves første literaturhistoriske Skrifter, Théophile Gautiers *Les grotesques*.) I *Danmark* fulgte Ånderne ved Århundredets Begyndelse i Hovedsagen den tyske Strømning. Man vendte sig mod den franske Kultur. Oehlschlägers Digt *Gibsbilledet* i *Langelandsrejsen* antyder den nye Bevægelses Art. Digteren antager først den Byste, han finder i det fremmede Værelse, for Voltaires, hvem han hader uden at kende ham, og nu følger Versene:-

Den tomme Sjæl, han skal herved,
som vilde Kunst og Fromhed døde,
og troede fræk på Alt at bøde
med usle Stumper Vittighed!

Så opdager han, at det er Ewalds Byste, for hvilken han står, og giver sin begejstrede Taknemmelighed mod Digteren Luft. En omhyggelig Undersøgelse af Hauchs *Hamadryaden* fører til det samme Resultat, at det var den franske Åndsretning, især som denne tog sig ud gennem tyske Brillen, hvilken den nye Skole vilde til Livs. (Se *Danmark* I.) Steffens bragte jo desuden den tyske Kulturstrøm med sig. Men på Bevægelsens andet og lige så betydningsfulde Standpunkt omdanner den sig fra fjendtlighedsindet mod Frankrig til fjendtlighedsindet mod det Fremmede overhovedet, særligt Tyskland, der i Danmark så længe havde spilt Undertrykkerens Rolle, og ved en besynderlig og dog naturlig Følge bliver det selve den Tilbagesøgen til det Folkelige, hvortil man efter Tysklands Exempel hengav sig, der fjernede stedse mere fra Tyskland. (Retningen mod det Nordiske, Grundtvig.)

Man genfinder i *England* de samme Grundtræk, der betegner Bevægelsen i alle andre Lande. Man afrystede den franske Dannelse, der i det 18de Århundrede havde behersket de højere Samfundslag. Den klassiske Retnings sidste Digter Pope skulde snart ikke stå som Mester for den unge Slægt. Man ruskede den lille Mand i hans pyntelige Paryk og trådte i hans Haves velordnede Bede. Og nu sås det ret, hvilken mægtig Reserve den britiske Folkeånd besad i de friskere, af Kulturen udtømte Kongeriger, der lå afsides fra det politiske Livs Midtpunkt. Irland, der i det 18de Århundrede havde frembragt en Tænker som Swift og en Skribent som Goldsmith, sad inde med en Skat af dejlige Melodier, der så snart en udmærket Lyriker lånte dem Ord, lød fra alle syngende Læber i Europa. Waliserne samlede og udgav deres gamle Digtninge, og i Skotland, til hvis lavere Samfundslag de engelske Fabrikarbejderes kuede Levevis endnu ikke var trængt hen, og hvor det af sin Fortid og sin Hjemstavn stolte Folk fastholdt sine Folkesange, sin Overtro og sin politiske Særånd, dukkede i Slutningen af det 18de Århundrede Macphersons *Ossian* op som Genmæle mod al forstandskold og regelret Kunstdigtning. Dens Indflydelse var lige stor på Alfieri og Foscolo i Italien, på Herder og Goethe i Tyskland og på Chateaubriand i Frankrig. Så følger i England Percy's Samling af de engelske Folkeviser og i Skotland Walter Scotts Samling af gamle skotske Ballader.

Men mellem disse to ligger en af hine literære Strømninger fra Land til Land og tilbage, som det er vort Hovedøjemed at forfølge, og som her på en slående Måde træder for Dagen. Der sad, kort efter at Percys Samling var udkommen, i Göttingen en stakkels juridisk Embedsmand, i trykkende Kår, levende i et fortvivlet og demoraliserende Dobbeltægteskab med to Søstre, i hvis Hus denne Bog en Dag dumper ned. Den gør et sådant Indtryk på Bürger, at den fremkalder et Oprør i hans Sind, og han plages af Lyst til at skrive Noget, der længe havde været banlyst fra al god Kunstdigtning, men som han til Baggesen (se *Labyrinth*) betegnede som den egenlige *Poesi*: en Ballade. Så begynder han da på sin berømte *Lenore*, udarbejdende den langsomt, Uge efter Uge, og med en sådan Overbevisning om Betydningen af det Skridt, han foretager sig, at hans Breve derom til hans Venner strømmer over af den heftigste Selvfølelse. Denne Ballade kommer ud og går snart Europa rundt. I Året 1795 gør en ung Dame i Edinburgh en anden juridisk Embedsmand bekendt med den, og denne unge Jurist, Walter Scott ved Navn, i hvem der ligeledes stak en Digter og det en meget større, optrådte første Gang poetisk med en Oversættelse af denne Ballade og en anden om *Den vilde Jæger*. Da disse Oversættelser modtoges med Bifald, begyndte han at anse sig for Digter. Og det er på Grundlag af disse Oversættelser og den af *Götz von Berlichingen*, som Scott i 1799 udgav, at den nationale skotske Romantik i hans Poesier rejste sig.

Her er altså oprindeligt i denne Literatur et Pust af den fælleseuropæiske Reaktion mod det 18de Århundrede. Vi finder den levende Nationalfølelse, der afløser Verdensborgerstemningen, i England hos Wordsworth i Skikkelse af en poetisk beskrivende Fædrelandskærlighed, hos Southey som en helt eller halvt på Embedsvegne gennemført Forherligelse af Kongehuset og de nationale Bedrifter, hos den skotskfødte Campbell i stormende britiske Friheds- og Krigssange, medens Scott og Moore formelig står som digteriske Personliggørelser af Skotland og Irland. Den almindelige Tilbagesøgen til det Folkelige har først og fremmest sin Talsmand i Wordsworth, der særligt fremstiller de lavere og laveste Klassers Liv; Forkærligheden for Middelalderen føles først og fremmest af Scott, der forener en Oldforskers Glæde ved Minderne fra Fortiden med en Torypolitikers Lyst til at fremstille det Nedarvede i den mest tiltrækkende Belysning. Den egenlige Overtros Romantik finder sin Digter i Coleridge, hvis forsætlige Barnlighed og Simpelhed er i nært Slægtskab med den Tieckske, og Coleridge er det også, der som gennemtrængt af Datidens tyske Filosofi nedlægger en alment videnskabelig Indsigelse mod Oplysningstidsalderen. Hans Lære er ganske uengelsk, uafledet Idelære i Modsætning til den engelske Videnskabs virkelighedsprøvende Art, den er samfundsbevarende, gudelig og historisk sindet, fordi den tidligere Filosofi havde været radikal vantro og metafysisk; det er en Schellingianisme, der fra først af søger at bevare så mange af det forrige Århundredes Resultater som muligt, men som stedse mere hårdnakket og mere indskrænket iler til den modsatte Yderlighed af den, på hvilken man i det forrige Tidsrum var strandet. På Romantikens uordenligt fantastiske Retning slår Southey ind med sine

fortællende østerlandske Digtninge, og hvad endelig Chateaubriands og Romantikens sønderrevne og lidenskabelige Helte angår, da fremtræder de i vildere og mandigere Skikkelse hos Byron, medens Shelleys Åndetro og hans Opløsen af alle faste Former i æterisk Musik erindrer om Inderligheden og Ubestemtheden hos Novalis.

Kapitel 2

Fælles træk af Folkekarakteren

Men disse Tidsalderens fælles og bredeste Grundtræk tillempe på en højst kendelig Måde ved en Række af særligt engelske Træk, der uden at forekomme andensteds genfindes hos de hinanden mest ulige Ånder, som dette Tidehverv af Englands Literatur har at opvise.

Disse Træk lader sig samtlige føre tilbage til ét Grundtræk: den kraftige *Naturalisme*. Som vi så, er den første Bevægelse den, at Forfatterne bliver nationale. Men det at blive national vilde i England sige at blive Naturalist, som det i Tyskland betydte at blive Romantiker, i Danmark at blive Oldnordisk. De dyrker, studerer og tilbøder allesammen Naturen. Wordsworth, der ynder at bære sine Tilbøjeligheder til Skue som Ideer, flager formelig med Ordet Natur og genfremstiller i storladne Billeder, men med smålig Omhu, Bjerge, Søer og Floder, Bønder og Almuesmænd fra Nordengland. Scotts Naturskildringer er udførte på Grundlag af talrige på Stedet gjorte Optegnelser og er så tro, at en Botaniker vilde kunne lære Stedets Planteverden at kende igennem dem. Keats er med alt sit Sværmeri for Antiken og den græske Mytologi en med de skarpe Sanser og den fineste alsidige Sanselighed udstyret Sensualist, der ser, hører, føler, smager og indånder alle Afarter af Farvepragt og Fuglesang og Silkeblødhed og Druesaft og Blomsterduft, som Naturen rummer. Moore er lutter åndiggjort Sanselighed. Den forvante og forvænnende Digter synes at leve omgivet af alle Naturens skønneste og mest udsøgte Ejendommeligheder. Han blænder vor Ånd med Solglans, døver den med Nattergalemelodier og drukner den i Sødme. Vi lever med ham i en stadig Drømmeskuen af Vinger, Blomster, Regnbuer, Smil, Rødmen, Blussen, Tårer, Kys og atter Kys. Naturalisme, det er den virkelig dybest liggende Tendens i Værker som Byrons *Don Juan* og Shelley's *The Cenci*. Med andre Ord, på engelsk Grund er Naturalismen så stærk, at den gennemtrænger det romantiske Overnaturlighedshang hos Coleridge ikke mindre end den højkirkelige Åbenbaringstro hos Wordsworth, den ateistiske Åndetro hos Shelley, det revolutionære Frisind hos Byron og den historiske Interesse hos Scott. Hos alle Digterne behersker den deres personlige Tro og deres Retning.

Denne saftigt mættede, kraftige Virkelighedssans beror på forskellige gennemgribende engelske Egenskaber. Først Kærligheden til Land og Sø. Næsten alle de i dette Tidsrum optrædende engelske Digttere er Landmænd eller Sømænd. Den engelske Sanggudinde var fra Arildstid af en Ven af Herresædet og Forpagtergården. Wordsworths ægte engelske Poesi svarer nøje til de vidtbekendte Malerier og Stik, der skildrer engelsk Landliv med et Præg af Sundhed og Ligevægtens Ro og nu og da med et evangelisk Skær over Oprinet, når Landsbypræstens faderlige Virksomhed eller Husandagts opbyggelige Præg bliver fremstilt. Burns, Sangeren bag Ploven, Skotlands største digteriske Geni, viede tidligt den skotske Digtning til Landet, og der er Sandhed i Emersons spydige Ord, at Scott i alle sine fortællende Digtninge kun skrev en rimet Rejsebog til Skotland. At allerede de Samtidige havde dette Indtryk kan ses af Moores satiriske Spøg med, hvorledes Scott i sine Digte "gør" det ene Herresæde efter det andet. ([Note 1](#)) Og hvilken Plads indtager ikke Herresædet i to så polart modsatte Digternaturers Tilværelse som Byrons og Scotts. Newsteads Navn er uadskilleligt knyttet til Byrons som Abbotsfords til Walter Scotts. Det gamle Abbedi med dets middelalderlige og fantasirige Arkitektur er Byron den nødvendige Baggrund for hans

Peer-Titel og Pantet på hans Hjemstedsret i England. Han afhænder det først, da han har sagt sit Fædreland Farvel for bestandig. Walter Scotts Ejendom er vel ikke så gammel og agtværdig; men han køber sig Abbotsford, da det Ønske om Jordbesiddelse, der altid har været mægtigt i ham, bliver uimodståeligt, og han indretter sig i det lykkelige Afsnit af hans Liv, han tilbringer her, som var han aldrig voxet op med anden Udsigt for Øje end den at vise en gammel skotsk Godsejers kongelige Gæstfrihed og leve hans dristige Friluftsliv. Hans største Morskab er den halsbrækkende Fornøjelse

at vade gennem rivende Strømme, selv om han ved at gå 50 Skridt videre havde kunnet komme over en Bro, at ride på en Hest, så vild, at den ikke kan rides af nogen anden, og at drive Laxejagt med Spyd ved Fakkelskin, snart gennemblødt af Regn, snart stivfrossen i Nattekulden. Hvilken Kender af Byrons Liv mindes ikke her hans Forkærlighed for vilde Rideture og forvovne Svømmeforsøg!

Ikke desmindre er der i de to Digteres Forhold til deres Grundejendom en Modsætning, som særtegner deres forskellige Naturer. Byrons Forkærlighed for Newstead grundede i hans aristokratiske Tilbøjeligheder, Scotts for Abbotsfords i hans historiske Instinkter. Som Walter Scotts Herresæde havde Ettrick Skoven til Baggrund, således havde Newstead den ved Robin Hood og hans lystige Mænd berømte Sherwood Skov. Alligevel har disse Minder ingensomhelst kendelig Indflydelse udøvet på Byrons Poesi, skønt han iøvrigt skildrer selve Abbediet fortræffeligt i 13de Sang af *Don Juan*. Minderne fra Ettrickskoven går derimod som et Omkvæd gennem Scotts hele Digtning, ja det er endog ham og ikke Byron, som (i *Ivanhoe*) kalder Sherwoodskovens Liv og Poesi op fra de Døde.

En anden engelsk Betingelse for Naturalismen er Digternes Kærlighed til de højere Dyr og deres stadige Forhold til Dyreverdenen. De har den Forkærlighed for alle Husdyr, som er en Følge af deres engelske Sans for Hjemmet. De slæber Hjemmet og Husdyrene med sig, når de rejser. Næsten alle disse Skribenter er Idrætsmænd, fremfor Alt ivrige Ryttere. Man bør agte på dette Træk for ikke, som det altfor ofte gøres, at se en personlig og sælsom Særhed i Træk, der tilhører Folkesjælen. Ikke for Intet nedstammer denne Race fra to mytiske Helte med Heltenavnene Hengist og Horsa. Vi genfinder også Byrons Kærlighed til Heste, Hunde og alle Slags vilde Dyr, der så tit er fremhævet som en betegnende Ejendommelighed hos den menneskesky Forviste, ligeså udpræget hos den i blomstrende hjemlig Lykke levende Walter Scott. Mathews's bekendte Brev om Livet på Newstead viser os Byron som Yngling omgiven af et helt Menageri, hvoriblandt en Bjørn og en Ulv; Medwins Meddelelser om hans Liv i Italien skildrer os hans Opbrud fra Ravenna i Året 1821 "med 7 Tjenere, 5 Vogne, 9 Heste, en Abe, en Jagthund, en Bulldog, 2 Katte, 3 Perlehøner og andre Fugle". Sligt kan synes en rent personlig Egenhed. Men man læse blot til Sammenligning i Walter Scotts Levned Beskrivelsen af hans Flytning til Abbotsford. Den hele Forskel er den, at Samlerens Marskandiserbutik her pudsigt blander sig med Menageriet: "Toget lignede en Karavane, Vognene var fyldte med Sværd, Buer, Skjolde og Lanser, Hønsene havde man indkvarteret i gamle Hjelme, og selv Køerne måtte i denne Procession bære gamle Faner, Standarter og Musketter. Ved Siden af Toget løb et Dusin Bønderbørn, belæssede med Fiskeredskaber, Net og Laxespyd, og førende alle Afarter af Hunde ved Linen." — Man finder et Tegn på den tungsindige Byrons Melankoli i hans Kærlighed til Hunden Boatswain og i den højtidelige Indskrift, han lod sætte på sin Yndlingshunds Grav. Men man bør for at forstå dette Træk, betænke, at den levelystne Scott, da hans Yndlingshund Camp døde, lod den højtideligt begrave i sin Have, medens hele Familien stod og græd om Graven.

Dog endnu mere betegnende end Kærligheden til Grundejendom og til Heste og Hunde, og end de Vidnesbyrd, den sætter sig i den engelske Poesi, er den engelske Forkærlighed for Havet. Englænderen er et Amfibium. En betydelig Gruppe af hele denne Tidsalders Naturskildring er Marinemaleri. Det var en gammel, i hin Tid påny glørværdigt hævdet Overlevering, at England var Havets Dronning; den engelske Digtning var og blev Søens ypperste Skildrer og Fortolker. Der går et Pust af Havets Friskhed og Frihed gennem dette Lands bedste Poesi; Havet selv stod for dets Digtere som det store Frihedssymbol på samme Måde, som Alperne til alle Tider har gjort for de frie Beboere af Schweiz. Med Sandhed udbryder Wordsworth i sine *Sonetter tilegnede Friheden* (I, XII):-

Two voices are there; one is of the Sea,
One of the Mountains; each a mighty Voice:
In both from age to age Thou didst rejoice,
They were thy chosen Music, Liberty!

Oversættelse

To Stemmer klinger; en fra Bjergene lyder,
fra Havet en, mægtige Stemmer begge.
Dig Frihed! nu som altid begge fryder,
din Yndlingsang, der ypperst dig kan ægge.

Derfor dukker da også den længst begravne Ånd fra Vikingetiden op påny hos Landets bedste Digtere i denne Tidsalder, i hvilken den engelske Poesi i det 19de Århundrede har nået et Højdepunkt. Coleridges Digt *Den gamle Sømand* samler Havets Rædsel og Gru, Campbells Ode *Englands Sømænd* er en henrivende melodios og mandig Forherligelse af engelske Sømænds Heltemod og Herskermagt, Byrons Vikingefarter afspejler sig umiddelbart i *Childe Harold* og *Don Juan*, Shelleys Lidenskab for Sø og Sejlads lever og ånder i hans Rytmers Bølgeslag og i alle dem af hans Sange, der forherliger Vind og Vove, først og fremmest i hans Mesterværk *Oden til Vestenvinden*.

Overført på Samfundet bliver Naturalismen, som allerede hos Rousseau, revolutionær, og bag hin Kærlighed til Grundejendom og denne Lyst til at udsætte sig for Havets Luner og beherske dem, der er Naturalismens dybtliggende Årsag, ligger hos Englænderen den endnu dybere nationale Selvstændighedsfølelse, der under de bestemte historiske Forhold i dette Tidsrum så naturligt måtte føre de bedste Ånder til Radikalisme. Ingen Nation er gennemtrængt af denne Selvfølelse i den Grad som den engelske; man ser det bedst, når Engelskmanden i Udlandet optræder mellem Fremmede; hans Titel som Englænder melder ham "som en Fanfare". Det er denne Selvstændighed, der er gået over i den engelske Literatur og i afgørende Øjeblikke har gjort dens Kunst til Karakterkunst, og den er det, som i det Tidsrum, vi har for Øje, gør Udslaget og iværksætter Omslaget i Europas literære Bevægelse. Der udkrævedes en Englænder til som Byron ene at stemme den Strøm, der flød ud fra den hellige Alliance — en Englænder, først fordi kun en engelsk Digter vilde have haft Dristighed dertil, dernæst fordi på hin Tid kun Englands Digtere besad det udprægede politiske Hang og den skarpe politiske Sans, der altid har udmærket denne den første, måske eneste parlamentariske Nation. Der udkrævedes fremdeles en Englænder til med denne vilde Energi at kaste Handsken til sit eget Folk. Kun i det nationalstolteste Folk kunde der findes store Ånder, som var stolte nok til at trodse Nationen.

Denne personlige Selvstændighed hos Folkets fremragende Digterånder betinges ved en ægte engelsk Ejendommelighed. Disse Digtere hylder så at sige slet ingen Lære, sjældent nok en kunstnerisk aldrig nogen filosofisk. Medens f.eks. Tyskerne Lessing, Goethe og Schiller alle indlægger sig betydningsfulde Fortjenester af Videnskaben, er der blandt det engelske Digterfolk ikke en eneste Videnskabsmand. Ja, hvad der er det mærkeligste, disse Skribenter rådfører sig ikke engang med hinanden. Goethe og Schiller brevvexler i det Uendelige om de forskellige Emners Natur og deres rette Behandling, ja drøfter tit vidtløftigt nok Nødvendigheden af en Strofe mer eller mindre. Heiberg og hans Skole følger bestemte kunstneriske Grundregler, hvorefter de er komne overens, og er næsten lige så kritiske som digterisk frembringende. Men Scott og Byron og Moore, hvem dog et hjerteligt Venskab forener, udfører hver for sig deres poetiske Værker fuldstændigt isolerte, uden at give eller at ønske et Vink, et Råd, en Samtale med Broderdigteren angående det påbegyndte Arbejde. Selv når ganske undtagelsesvis en Påvirkning finder Sted, som af Wordsworth og især af Shelley på Byron, da foregår den så at sige hemmeligt, fuldstændigt ubevidst, og således, at den af dens Genstand enten ikke nævnes eller i det mindste ikke tilstås. En amerikansk Forfatter har slående betegnet denne Egenskab hos Racen, idet han siger: "Hver af disse Øboere er selv en Ø."

Vi berørte den politiske Sans og Deltagelse. Som der ikke er en blandt disse Digtere, der er Videnskabsmand, således er der næsten ikke en iblandt dem, der ikke er Politiker. Det politiske Hang er en umiddelbar Følge af den nationale Virkelighedssans. Forskellige Overbevisninger kan skille disse Digtere politisk, men de tager alle Parti, Scott som Tory, Wordsworth som Kongedømmets Mand, Southey og Coleridge først for så imod Datidens Frihedstanker, Moore for Irlænderne, Landor,

Campbell, Byron og Shelley som Forkæmpere for de undertrykte Nationer. Må man undtage en enkelt Digter som Keats, der næsten kun dyrkede Kunsten for Kunstens Skyld, da må man heller ikke glemme, at han dør 25 År gammel.

I denne Virkelighedsinteresse ligger, at de rent boglige Spørgsmål (Klassicisme eller Romantik f.eks.) aldrig i deres Livet uvedkommende Særskilthed her kunde få den overdrevne Betydning, som der samtidigt tillagdes rent boglige Stridigheder i den tyske, den danske, ja selv i den franske Literatur. Kun er det morsomt hos disse Digtere at se, hvorledes Englænderens Trang til handlekraftig Indgriben forener sig med Poetens fantastiske Hang. Scott drev sin Uvilje mod Revolutionen til rent Don-Quijoteri. Han blev f.eks. med en af sine Venner, en Hertug, enig om, ifald Franskmændene skulde gøre Landgang i England, da at drage ud i Skovene og leve der som Robin Hood og hans Mænd. Omtrent på samme Tid var det, at Southey og Coleridge i Ungdommens første jakobinske Hede forkyndte deres Bekendte, at de vilde udvandre til en ensom Egn i Amerika; Bredderne af Susquehanna blev valgte, fordi denne Flods Navn syntes de unge Mænd særligt *smukt* og *melodisk*; der vilde de så danne en Kommune, Pantisocracy, hvor al Ejendom skulde være fælles og alle Mennesker i Naturtilstanden lige. Landor, der iøvrigt ingenlunde skyede, som Soldat i Spanien at sætte sit Liv for Alvor ind på Kampen for sine Ideer, vilde som Yngling hjemme i Warwickshire forny de arkadiske Idyllers Tid; han svarer som Digter temmelig nøje til Socialisten Owen. Shelley havde i Politiken så fin en Modtagelighed, at man bestandig mindes det Udtryk af ham, der findes i hans *Julian og Maddolo*:-

Me, who am as a nerve, o'er which do creep
The else unfelt oppressions of the earth.

Han forudføjte mangen politisk Revolution. Men den samme Shelley, der halvtresindstyve År før Parlamentsreformen gennemførtes udkastede den nøjagtige Plan til den i et politisk Flyveskrift, og i Dramaet *Hellas* spåede den græske Opstands lykkelige Udgang på en Tid, da den for Statsmændene stod som håbløs, er ren Fantast, såsnart han kommer ind på Kapitlet om Menneskeslægtens tilstundende Guldalder. Man efterlæse hvorledes han som Yngling skildrer den i *Dronning Mab*: "Nordpolens Is smelter, Ørkenerne opdyrkes, Basiliken slikker Barnets Fod, Vindene bliver melodiske, Frugterne er altid modne, Blomsterne altid smukke. Løven leger med Kiddet, Mennesket dræber og spiser intet Dyr, Fuglene flygter ikke længer for Mennesket. Der gives ingen Rædsel mere." Må man ikke herved mindes enkelte af den samtidige franske Socialismes vildeste Fremtidsdrømme: Indførelsen af Samfunds- og Arbejds-Paladser (*Falansterer*) vilde efter den af Fourier udkastede Plan i den Grad indvirke på den hele Jords Økonomi, at tilsidst endog Naturforholdene vilde blive grundigt forvandlede: en Nordlyskrone vilde, befæstet ved Nordpolen, give Sibirien Andalusiens Varme; Mennesket vilde berøve Havet dets Salt og til Gengæld give det en Limonadesmag, og Havuhyrer vilde som Søheste lade sig spænde for vore Skibe. Heldigvis gjorde Dampmaskinen kort derefter dette Forspand overflødig. Selv Byron, den uden Spørgsmål mest praktiske af disse Digtere, er dog Digter også i sin Politik. Det er neppe tvivlsomt, at Grækenlands Kongetrone har lokket ham som hans Anstrengelsers Mål.

Det er da ikke Meningen at ville tilsløre, hvor lidet det fattes også engelske Digtere på Fantasteri i praktisk Retning. Der går dog ligefuldt et virkelighedskært Træk gennem deres Moral og deres Livsbetragtning, som ikke findes så udpræget hos noget andet Folks. Der er flere Gran af sund Menneskeforstand opløst i deres Poesi end i andre Digteres. Dem alle udmærker en levende *Retfærdighedstrang*. Wordsworth arver den fra Milton; Campbell, Byron og Shelley føler den så oprindeligt, som kunde de gøre den gældende mod en Verden. Den opfylder hverken Byrons store tyske Forgænger Goethe eller hans rigtudrustede franske Efterfølger Musset. Ingen af disse har nogensinde som han stævnet Fyrster og Regeringer for Retfærdighedens Domstol. Men hvad der især er ejendommeligt engelsk, det er at denne Retfærdighed, hvorom Englænderne drømmer, ikke som den, Schiller f.eks. tilbeder, er en på Forhånd elsket Idé, men et Barn af Nyttens. Man vælger for tydeligt at

for nemme dette en så luftig, så idealistisk Digter som Shelley og man vil se, at hans Moral er en ligeså udpræget Nyttefilosofi som Bentham's og Stuart Mills. Der forekommer med Hensyn til dette Punkt et slående Afsnit i et af hans Essays. Han siger i 2det Kapitel af *Speculations on Morals*: "Hvis nogen fremturer i at spørge, *hvorfor* han bør fremme Menneskehedens Lykke, så forlanger han en matematisk eller oversanselig Grund for en moralsk Handling. Urimeligheden af denne Tvivlelyst er mindre tydelig, men ikke mindre virkelig end den at kræve en moralsk Grund for en matematisk eller oversanselig Kendsgerning." I Læren: den højeste Lykke for det størst mulige Antal, og i den dybe, praktiske Retfærdighedstrang, der er dens sjælelige Ophav, ligger i Virkeligheden Udgangspunktet for den engelske Poesis Frisind under den store europæiske Reaktion.

Kapitel 3

Den politiske baggrund

Da Englænderne på én Gang er det mest udholdende og det mest foretagsomme Folk, den Nation, der hænger mest ved Hjemmet og den mest rejselystne, den som langsomst foretager Forandringer og den politisk mest frisindede af alle, spalter Ånderne i dette Land sig naturnødvendigt i to store politiske Grupper, af hvilke den ene betegner den bevarende Fastholden, den anden det vovende Frisind. Partidelingen har her ingen Lighed med Frankrigs. Er det end en Overdrivelse med Taine at sige, at Frankrig kun har to Partier, de tyveåriges og de fyrretyveåriges Parti, så er denne Inddeling dog måske den væsenlige, som de historiske Partinavne kun tillemper. I England er Spaltningen begrundet i selve Folkekarakteren, og vi finder i dette bevægede Tidsrum af Landets Poesi Wordsworth som Repræsentant for den ene Gruppe af Egenskaber, Byron som Type for den anden.

Men endnu dybere begrundedes i Århundredets første Dage Spaltningen ved Datidens Hovedbegivenheds dobbeltsidige Natur. Denne Hovedbegivenhed var Krigen mod Frankrig. Allerede om den tyske Frihedskrig var det Udtryk gyldigt, at den vel var Opstand mod et frygteligt Tvangsherredømme, men mod et sådant, der var Udtryk for Revolutionens Ideer, og at den vel var Kamp for Arne og Hjem, men på Kommando af de gamle reaktionære Fyrstehuse, og kunde dette med Sandhed siges om Tysklands Kamp, i hvor langt højere Grad gælder det da ikke om Englands, hvis Uafhængighed var uanfægtet, men hvis Interesser var i høj Grad truede og som under hele den langvarige Krigstid og endnu længe efter ikke som Tyskland i Bevægelsens Spidse havde frihedselskende Mænd, men havde nedlagt den højeste Magt i Hænderne på den stiveste og mest hårdnakket reaktionære Toryregering, som Englands Historie nogensinde havde set.

Derfor er det, at Baggrunden for hele dette Tidsrum af skøn Literatur er så mørk. De Skyer, der danner den, er tunge og sorte; "uigennemtrængelige for Solen" (*sunbeamproof*) vilde Shelley kaldt dem. England tager sig som Baggrund for det Billede, jeg vil oprulle, ud som et Landskab i Natbelysning. Folkets *store* Egenskaber var vildledte, dets sjældne Standhaftighed anvendt til Bekæmpelse af Frihedstrangen hos et andet Folk, dets ædle Frihedskærlighed først brugt til Styrtning af det napoleonske Tvangsstyre for så at misbruges til Rejsning af alle de gamle møre Troner, som man, dækket af Krudtrøgen fra Waterloo, tømrede op med en Hast som ellers kun Skafotter. Folkets *neutrale* Egenskaber blev opammede til slette; Selvkærligheden og Fastheden opfostredes til Adels-Hårdhjertethed og Købmands-Selvsyge, som den trives under Reaktionen; Undersåtsfølelsen overfor Kongehuset hidsedes til Trællesind, og den folkelige Selvfølelse æggedes til Nationalhad, som det udklækkes under lange Krige. Og endelig overudvikledes Folkets *slette* Egenskaber. Den Kærlighed til ydre Anstand for enhver Pris, der er de moralske Drifters Skyggeside, udvikledes til Hykleri på det sædelige Område og den Fasthængen ved en engang oprettet Religion, der er den mindst tiltalende Ledsager af en praktisk og ikke til Grunden tænkende Åndsretning, opildnedes dels til Skinhellighed, dels til Ufordragelighedens Forfølgelseslyst. Ingen Tid var gunstigere for Udviklingen af Hykleri og Fanatisme end denne, i hvilket Folket af sine Førere ligefrem opmuntredes til at pukke på sin Religion overfor det fritænkernes Frankrig.

Mest af alt led Landets største Digtere derunder. Det er nuomstunder forslidt at tale om den Skinhellighed (*cant*), der fordrev Byron fra hans Hjem, og mangen mere forfinet Ånd er tilbøjelig til at ville forklare som ærlig om end indskrænket Overbevisning, hvad man tidligere rask væk betegnede som Hykleri. Men det er umuligt at gå ind på denne Opfattelse. En Gudelighed, der lægger sig for Dagen som den engelske gjorde mod Byron og Shelley, er ikke Dumhed alene, den er et af Trangsyn båret Hykleri. Den udmærkede amerikanske Iagttagelse Ralph Waldo Emerson's Anskuelse om dette Punkt har stor Værdi, fordi Emerson som Amerikas berømteste Kritiker, som Englændernes største

Beundrer, som oprigtigt religiøs Natur, og som Bedømmer af sin egen Race har alt Krav på Tiltro. Han siger: "Den kraftige engelske Forstands Sløvhed med Hensyn til Religionen beviser, hvor megen Fornuft og Ufornuft der kan forenes i én Hjerne. Englændernes Religion er Citater, deres Kirke en Dukke og enhver Kritik bliver tilbagevist med Rædselshyl. I venter, at de i det gode Selskab vil le af Pøbelens Tros-Iver, men de gør det ikke, de er selv Pøbelen ... Englænderne, der i alle Ting hader Forandringer og fremfor alt afskyr dem i religiøse Anliggender, holder fast på den sidste Pjalt af det Kirkelige og hykler på en gruelig Måde. Englænderne — og jeg vilde ønske, det indskrænkede sig til dem, men det er et stygt Hang, som ligger i det angelsachsiske Blod i begge Verdenshalvkugler — hykler fremfor alle andre Folk. Franskmændene overlader dem ganske og aldeles denne Industri. Hvad er så modbydeligt som de høflige Buk, man gør for Gud i vore Bøger og Aviser! Den folkelige Presse er skændig i sit nøjagtige Mål af hellig Holdning, og Dagens Religion er et Sinai, hvis Tordenkiler smeddes af de Rige ... Kirken er i dette Øjeblik meget at beklage. Den har intet andet tilbage end sit Gods. Når en Biskop træffer sammen med en forstandig og dannet Mand, kan han kun hjælpe sig ved at drikke Vin med ham." (Emerson: *English traits* 222-30.) Denne Skildring gælder Tiden omkring 1830; man tænke sig da selv, hvorledes Tilstanden tyve År tidligere var.

Først og sidst blev dog Folkets beklageligste Last, Hanget til Undertrykkelse, formelig sat i System. Om intet Tidsrum gælder det som om dette, hvad man har betegnet som Britanniens Grundskade: England, Skotland og Irland undertrykker i Forening de fjerne Kolonier. England og Skotland gør fælles Sag for at undertrykke Irland, kue den irske Kirke og holde irsk Værkflid nede, England samler sig for at trænge Skotland tilbage, og i England selv undertrykker den Rige den Fattige og den herskende Kaste alle de andre. Af 30 Millioner Mennesker var i dette Tidsrum kun én politisk stemmeberettiget, og den, som blot vil læse Udfaldene mod Englands Godsejere i Byrons *Broncealderen*, vil kunne se, hvor skamløst de under Krigen berigede sig på de andre Klassers Bekostning og hvor hensynløst deres hele Politik gik ud på at kunne vedblive hermed.

Denne Tilstand er det, som udøver en dels fordærlig, dels i modsat Retning begejstrende og ansporende Indflydelse på Landets Skribenter. De, i hvem den hellige Ild brænder svagt, slukkes tidligt og står som reaktionære Støtter for den herskende Tilstand. De derimod, hvis lynsvangre Ånder var anlagte til at gå mod Vinden, udvikler under Trykket af disse Forhold en Frihedspatos, der sætter det politiske Luftlag i Skælven. For disse Digtere står England som "et Gibraltar af Vedtægter", og de forlader deres Fædreland for at angribe, bestorme og bombardere deres Hjem med alt Spottens og Harmens Kasteskylts.

Det er nødvendigt at gå noget mere i det Enkelte med Hensyn til de politiske Forhold i dette Hjem for ret at kende den Jordbund, på hvilken Literaturen spirer i Vejret og for at forstå de Grundsætninger (ikke angående Kunst, men Stat, Samfund og Religion), der spalter Digterne i hinanden modstående Grupper. På Englands Trone sad ved Århundredets Begyndelse (allerede fra 1769) *Georg den Tredje*. Fra hans Barndom havde hans Moder stræbt at bibringe ham de overdrevne og uengelske Forestillinger om Suverænitets Betydning, der var gældende på Fastlandet, og det var i den Grad lykkedes, at den ene efter den anden af de høje Lorder, der var valgte til Prinsens Hovmestere, frasagde sig dette Hverv, fordi deres Indflydelse blev modarbejdet. En af disse, Lord Waldegrave, der ikke blot var en skarp Iagttagere, men en hengiven Tilhænger af Huset Hannover, har givet et Billede af Grundtrækkene hos hans Myndling, der er alt andet end indtagende; han skildrer ham som jævntbegavet, men uden al Flid; som strengt retskaffen, men uden den Åbenhed og Frimodighed, der gør Retskaffenhed elskværdig; som oprigtigt from, men stadigt opmærksom på sin Næstes Fejltrin og Synder; som bestemt, men stædig og fordomsfuld; han skildrer hvorledes Forbitrelse og Vrede aldrig giver sig Luft hos ham, men strax slår ind og øjeblikkelig kun afføder Forbeholdenhed og Forstillelse, for sidenhen at ytre sig med des større Virkning, og hvorledes den samme Konge, der havde en så hårdnakket Hukommelse for enhver Uret, der var tilføjet ham, besad en mere end kongelig Glemsomhed overfor de Tjenester, som blev ham viste. Hans Ånds fuldstændige Forbening i Fordomme var dog måske hans største Mangel som offentlig

Personlighed og som Regent. I sit private Liv var han jævn, ærlig, pålidelig og indgød sine Undersåtter stor Agtelse, skønt Manglerne ved hans Opdragelse aldrig blev oprettede. Da han kom til Roret, havde han liden eller ingen Kundskab hverken til Mennesker eller til Bøger, og hele sit Liv var og blev han fuldstændig uvidende angående Literatur og Kunst; men det egennyttige Hof omkring ham bibragte ham snart en ikke ringe Menneskekundskab, og han, mod hvem Store og Små, hvor han så hen, rakte Hånden ud, lærte snart at kende hver Mands Pris og beregne den Nytte, han kunde have af ham. Hans af Naturen gode Forstand blev hverken styrket ved Studier eller Rejser eller Samtaler, men alle de Spørgsmål om Enkeltheder, der ikke udkrævede nogen finere Sjælens og Tankens Dannelse, forstod han at sætte sig ind i og behandle med den Dygtighed, der var nødvendig for en Regent, som allernødigt vilde indskrænke sig til at være Konge af Navn. (Massey: *History of England* I., 59 ff.)

Georg den Tredje var Englands Frederik den Sjette. Han var en virkelig patriarkalsk Regent og følte sig selv som sit Folks Fader. Landet mistede under ham de nordamerikanske Kolonier, som Danmark under Frederik den Sjette mistede Norge, uden at dette Tab eller den ufornuftige Politik, der havde fremkaldt det, gjorde noget Skår i den Folkeyndest, Fyrsten nød. Kong Georgs Husholdning var et Mønster på en engelsk Gentlemans Husliv. Tidligt op om Morgenen! var dets første Grundsætning. Det var tarveligt, ordenligt, sparsomt, ægte borgerligt indrettet i enhver Henseende. Det var kedsommeligt i en Grad, som dets Historieskriver Thackeray "gyser" ved at overveje.

Når Kongen selv var stået rigtig tidligt op en Dag og selv havde vækket sine Pager, slog han på sin Morgentur en Passiar af med Enhver, han mødte, gik ukendt ind i mangt et Hus og mangan en Hytte, gav snart et Barn en Sølv mønt, snart en fattig Kone en Høne. En Dag traf han med Dronningen en lille Dreng, med hvem de gav sig i Snak, indtil Kongen sagde til ham: Knæl ned, det er hendes Majestæt Dronningen, med hvem du taler! Men da den Lille hårdnakket vægrede sig derved af pligt skyldigt Hensyn til nye Benklæder, rørte denne tidlige Sparsommelighedssans den gamle Georg så stærkt, at han trykkede Drengen til sit Hjerter.

Dagene ved Hoffet gik hen med en slæbende Ensformighed, der jog de unge Prinser langt bort fra Hjemmet og havde sin Del af Skylden for at de artede sig så slet. Om Aftenen spillede Kongen enten sin Tokkodilje eller han havde sin Aftenkoncert, hvortil han regelmæssigt nikkede, medens Pagerne gabede sig ihjel ude i Forværelset.

De daglige Spasereture foregik i Familiegruppe på Windsorvolden, medens Folket samlede sig gemytligt rundt omkring og så på, og Drengene fra Eton trykkede deres rødkindede Hoveder frem under Hobens Albuer. Musikken spillede, og når Friluftskoncerten var forbi, undlod Kongen aldrig at tage sin trekantede Hat af og hilse Musikanterne med de Ord: Jeg takker Dem, Gentlemen.

Hvilken Dansk må ikke ved disse Scener tænke på Frederik den Sjettes Spasereture og Sejladser som Storadmiral i Frederiksberg Have! Som han vandt Georg den Tredje Hjerterne ved sin borgerlige Optræden og sin luvslidte Frakke; også om Kong Georg gælder hvad Orla Lehmann siger om Frederik den Sjette, at man "i Kongens Jævnhed (både i Forstand og Færd) og godmodige Deltagelse for Individernes Vel så en Erstatning for Statsmandens og Regentens Brøst" — og hvor mange havde endda Øje for den sidste! For det store Flertal af Englands Beboere var den gamle Georg en mægtigt skarpsindig Statsmand og en vældig Suveræn. Der gives et i sin Tid berømt Stik af ham (Gilray's), hvor han er afbildet — i gammel Paryk med en snever, gammel, grim Windsor-Uniform — som Konge af Brobdingnag, holdende en lille Gulliver på sin ene Hånd, og med en Operakikkert i den anden, hvorigennem han iagttager Mandslingen. Hvem tror man den lille Gulliver er? Han bærer trekantet Hat og den lille grå Marengo-Kappe.

Danske Læsere vil erindre et gammelt Billede, der i fotografisk Gengivelse for nogle År siden gjorde megen Lykke. Det havde til Underskrift "Den høye elskede Familie" og forestillede Frederik den Sjette med samt hans hele Slægt fra den største til den mindste på en Spaseregang. Er dette lille Familiemaleri, der findes hos Miss Burney, som beskriver en Eftermiddagspromenade i Windsor, ikke det nøjagtige Sidestykke dertil? "Det var virkelig et rigtig nydeligt Optog. Den lille Prinsesse Amelia,

der netop var bleven tre År gammel gik ene og forrest med en ny Kjole på af fint Musselin, og med en smuk lukket Hat, hvide Handsker og Vifte, i høj Grad henrykt over at være stillet til Skue, og uafbrudt drejende Hovedet for at se Enhver hun gik forbi; thi alle de Spaserende stod op mod Husene fra det Øjeblik den kongelige Familie kom til Syne, for at den kunde have Vejen fri. Så fulgte Kongen og Dronningen, ikke mindre glade over deres lille Yndlings Fornøjelse. Kronprinsen havde budt Lady Waldegrave Armen; derefter kom Prinsesse Augusta Arm i Arm med Hertuginde af Ancaster, General Bude, Hertugen af Montague og Major Price, der som Staldmester sluttede Toget." Hvilket smukt Billede! udråber Thackeray: Medens dette Festtog langsomt drager forbi, spiller Musikkorpset sine gamle Melodier og Sollyset falder over de gamle Fæstningsværker og belyser den kongelige Standart, der hænger ned fra det store Tårn, de mægtige Elmetræer og den kongetro Tilskuerskare, som det yndige Barn kærtegner med sit uskyldige Smil."

Dette er den hjemlige Idyl, hvortil udadtil svarer Kongens Lidenskab for at undertrykke Nordamerika, bekæmpe den franske Revolution, tilintetgøre den irske Kirke og lade Negerhandlen med alle dens Rædsler vedblive at bestå. Dog selv den hjemlige Idyl varede ikke Århundredet ud. I Året 1788 havde Kongen det første Anfald af Afsind, og allerede da drøftedes med uhørt Lidenskab i Parlamentet Prinsen af Wales' Regentskab, der i Året 1810 blev afgørende vedtaget. Oppositionen mente dengang at have for lange Tider styrtet Torystyret, ifald Prinsen blev udnævnt til Regent. Hans Karakter og Sæder var imidlertid hos Folkets store Flertal så ilde berygtede, at hans Tronbestigelse imødesås med Angst. Men netop som et Lovforslag desangående skulde indbringes, så Pitt sig istand til at forelægge Parlamentet en Lægebuletin om Hans Majestæts umiddelbart forestående Helbredelse, og Faren drev for denne Gang over. Prinsens Skuffelse var stor, og han kunde des mindre skjule den, fordi han under Kongens Sygdom havde lagt et alt andet end sønligt Sindelag for Dagen. Han besad en vis Evne til at efterligne andres Lader og Stemmer, og det var en af hans Hovedfornøjelser under Faderens Sygdomstid at more de gode Hoveder, de lystige og udsvævende Mænd og Kvinder, der udgjorde hans stadige Kres, med at eftergøre sin afsindige Faders Udseende og Handlinger for dem. Man har i dette ene Træk hans Karakter, den Mands Karakter, der så længe på Grund af en vis sleben Anstand bar Navnet af "den første Gentleman i Europa".

Man må beundre den Færdighed, hvormed denne Mand forstod, om end blot for en kort Tid at vinde Tidens sjældneste Ånder. Han havde Burke og Fox og Sheridan til Omgangsvener. Vel sandt, det var, som Thackeray bemærker, neppe hans Meninger om Forfatningsspørgsmålene eller om Irlændernes Forhold, de brød sig om at høre — *hans* Meninger om Sligt! Men han snakkede om Terninger med Fox og med Sheridan om Vin, det var Punkter, hvor Narrens og Geniernes Interesser mødtes, og Brummells Ven og Rival var mellem Tidens Modeherrer Autoritet i ethvert Spørgsmål, om hvilke Knapper der passede til en vis Art Vest og hvilken Sauce der stemte med en vis Art Postej. Vi ser ham vinde selv Moore et kort Minut. I dennes Brev til sin Moder fra Juni 1811 (*Memoirs* I, S. 225) sporer man tydeligt, at han er smigret af Prinsregentens "hjerteligt fortrolige Tone". Og det Samme gælder et Øjeblik om Byron; hans Forsoningsbrev til Walter Scott viser, hvor lidet ufølsom han var for Regentens Smigrerier i Anledning af *Childe Harold*. Og nu Scott! I sin Egenskab af hårdnakket Tory var han altid Prinsregentens tro Mand, så ædel og brav han end var. Da Georg IV som Konge ankom til Skotland, hvor han optrådte i en Klanhøvding's Kostume med sine fede Lægge blottede og et skotsk Skørt om sin uhyre Vom — Slutningen af *Broncealderen* spotter derover — gik Walter Scott ombord i Kongens Yacht for at hilse på ham, greb et Glas, hvoraf Hs. Majestæt lige havde drukket, udbad sig den Nåde at måtte beholde det, lovede, at det for evigt skulde gå i Arv i hans Familie, gik hjem, traf der en uventet Gæst, kastede sig i en Stol og — satte sig på sin Baglomme for altfor tidligt og smerteligt at mindes det kongelige Erindringstegn. Han vedblev at være Georg den Fjerde tro, selv da Moore længst havde spækket ham med sin Vittighedspile, da Byron længst havde gennemhånet ham med sine blodige Epigrammer, og da selv Brummell på en Spaseretur i Hyde Park havde betragtet ham fremmed gennem sin Lorgnet og spurgt Prinsens Ledsager: hvem er *Deres fede Ven?*"

Den indsmigrende Tronfølger var nemlig efterhånden bleven såre omfangsrig. Det Liv, han førte med uafsladlige Sviregilder havde givet ham et sådant Huld, at han ikke mere gad gå. Når han skulde køre ud, blev et Bræt lagt ud af Vinduet, og ad dette lod han sig glide ned i sin Vogn. Medens Væverne i Glasgow og Lancashire råbte til Himlen af Sult, foranstaltede han umådelige Festligheder med uhyre Pragt og modtog den landflygtige Bourbon som Ludvig den Attende. Drengen er Fader til Manden, siger Wordsworth. Georg den Fjerde betegnede sin Indtrædelse i Hoflivet ved en Stordåd, værdig hans tilkommende Liv. Han opfandt et nyt Skospænde. Det var én Tomme langt og fem Tommer bredt. "Det bedækkede," fortæller Samtiden, "den hele Vrist og rakte ned på begge Sider af Foden." Ved hans første Optræden på et Hofbal, læser vi, at hans Vams var af rosenfarvet Silke med hvidt Opslag, hans Vest af hvid Silke, broderet med forskelligfarvet Glansstof og prydet med en Overdådighed af eftergjorte Ædelstene. Hans Hat var smykket med to Rækker Stålperler, femtusind i Tallet, med en Knap og en Snor af samme Metal og sat op med et krigersk Snit.

Et krigersk Snit! Det passede godt til det Hoved, som bar den. Dette Hoved var, dengang da dets Besidder begyndte at holde Hus i sit nye, prægtige Palads Carlton House, fuldt af løse Planer til at opmuntre Literatur, Videnskab og Kunster, og det kunde et Øjeblik synes at være Alvor, når man ved Prinsregentens Bord hørte Walter Scott, Tidens bedste Fortæller, med undersåttlig Hengivenhed og virkelig Elskværdighed meddele morsomme, lunerige Historier af sit udtømmelige Forråd, eller når Moore i denne Kres sang nogle af sine søde anakreontiske Sange, eller Grattan, Irlændernes stolte Fører, bidrog til Underholdningen med sin fantasirige og følelsesfulde Veltalenheds Liv. Men hvor snart veg ikke disse Mænd Pladsen for et Selskab, der ganske anderledes passede for Prinsen: franske Kokke, franske Dansere, Jockeyer, Hofnarre, Koblere, Skræddere, Boxere, Juvelerere og Fægtemestre. Med slige Folk tilbragte han den Tid, han havde tilovers fra sine Elskerinder og sine Drikkelag. Han viste sin kunstneriske Smag og Sans ved i dyre Domme at sammenkøbe sig hele Læs af kinesiske Snurrepiberier. Neppe var da også Skønånden bleven Regent, før han brød med de gode Hoveder blandt Whiggeerne, hvis Selskab han havde søgt. Han slog om og blev pludseligt Tory.

Der er fire europæiske Regenter i det 19de Århundredes første Halvdel, som står i et iøjnefaldende Slægtskabsforhold til hinanden: Ludvig den 1ste af Bayern, Friedrich Wilhelm den 4de af Preussen, Christian den 8de af Danmark og denne engelske Prinsregent. Det er de fire reaktionære Skønånder på Tronen. I England som i Danmark optræder i Kongefamilien det literære Dilettanteri efter den patriarkalske Enfold. Rigtignok var det hist forenet med de uhyggeligste Sæder og en næsten ubegribelig Ladhed. I Året 1816 hensad i Newgate 58 Dødsdømte, oppebiende at Prinsregentens Fornøjelser og Adspredelser skulde levne ham Tid til at underskrive Dødsdommen eller at benåde, og mange af dem havde siddet således ventende fra December til Marts. Forgæves lød i Parlamentet Brougham's frygtelige Anfald på "dem, der når Fængslerne var overfyldte med Ulykkelige, ikke et Øjeblik kunde opsætte deres tankeløse Fornøjelser for at gøre Ende på denne sørgelige Svæven mellem Liv og Død". Man efterslå i denne Anledning Moore's Satirer i *Twopenny Post-bag*. Her viser det sig, at den elskværdige irske Sangfugl havde Næb og Kløer. Man ser af *Scotts Levned* (III, 342), med hvilket roligt Smil Regenten i 1815 skemter med de Vers af Moore, der skildrer hans Bord som overfyldt med Modejournaler på den ene Side og uunderskrevne Dødsdomme på den anden! Disse Vers var kun altfor retfærdige og havde kun hjulpet altfor lidt. Allerede i en Parlamentstale, holdt i April 1812, havde Castlereagh sagt: "Det er umuligt for Hans kongelige Højhed at frigøre sin Person fra den overvældende Dynge af Papirer, som er ophobede på hans Bord." I Moore's Satire *Papirernes Oprør* hedder det:-

On one side lay unread petitions,
On th'other hints from five physicians,
Here tradesmen's bills, — official papers,
Notes from my Lady, drams for vapours,
There plans of saddles, tea and toast,

Death-warrants and the Morning Post.

Og derefter lader Regenten fire År senere 58 Dødsdomme ophobe sig.

Vi så, at han neppe var bleven beklædt med Regeringens Værdighedstegn, før han brød med sine fordums Venner og blev Tory. Det store, langvarige Toryministerium blev stiftet med Liverpool i Spidsen, en sej Reaktionær, men godmodigt doven, fra hvem Forbitrelsen altid gled over på hans Fæller; han var som Førsteminister en Slags Konge med indskrænket Magt, hæderlige Hensigter og beskedne Evner. Han nød, ligesom hans Embedsbroder Lord Sidmouth, den Forret hverken at blive frygtet på Grund af sin Karakterstyrke eller misundt på Grund af sine Anlæg. Den mest betegnede og mest udsatte Personlighed i Ministeriet var Lord Castlereagh, en middelmådig begavet, men handledygtig Mand, hvem Wilberforce engang bestemte som: en Fisk af Koldblodighed. Han havde et smukt Ansigt og en kommanderende Stemme, og hans ydre Person bar større Æresbevisninger tilskue, end der havde været skænket noget Underhusmedlem siden Robert Walpoles Dage. Han var "den ædle Lord med det blå Bånd". Han havde fra først af Forkærlighed for Enevælden, og hans Samkvem med Fastlandets uansvarlige Fyrster havde end mere bidraget til at udvikle de for en konstitutionel Minister betænkeligste Grundsætninger hos ham. Ingen Bevidsthed om hans Forstands Sneverhed eller hans Opdragelses Mangler forhindrede ham fra strømmevis at fremkomme med uformelige Sætninger og løse Bevisgrunde. Hans Skoledannelse var så ringe, at han ikke formåede at sætte to Sætninger rigtigt sammen, og han vakte kun altfor tidt Husets Latter ved sin Ordstrøm; men han stod med urokkelig Hårdnakkethed mod alle Angreb uden at nogen ytret Mistanke eller Bitterhed syntes at rukke ham et Hårsbred fra hans Vej, og overfor Parlamentet anslog han atter og atter Enevældens gamle "Vi alene vide". Byron, Shelley og Moore flår ham ligeligt i deres Digte. Tilbage står endnu at nævne Kansleren Lord Eldon, Torypartiets Lære i Menneskeskikkelse, hvis Tanker Dag og Nat var optagne af hvad han kaldte at opretholde Forfatningen. Den, der vilde ophæve en eller anden forældet Friheds-Hindring eller Indskrænkning, og end mere Den, der vilde afskaffe en gammel, grusom Straffelov, lagde efter hans Opfattelse Hånd på Forfatningen. Og ikke desmindre var han selv uafbrudt den første til midlertidigt at ophæve dette hans eget Skyttsværn, Loven, såsnart denne stod ham i Vejen. At sætte Habeas-Corpus Akten ud af Kraft for en Tid, at kneble Pressen osv., slige gavnlige Amputationer var efter hans Skøn Liv for Forfatningen; at indgyde den nyt Blod, det var Død.

Det var dette Ministerium, som i 1814 forbausede Alexander af Rusland ved dets Iver for at genoprette de af Revolutionen rystede Grundsætninger. Den russiske Kejser hånedet det engelske Ministerium ved at beklage dets reaktionære Tilbøjeligheder og søge Omgang med Oppositionens Førere i London. De første Meddelelser om den franske Revolution havde hos Englands Regering og Folk vakt Samstemning. Modstanderne Pitt og Fox enedes i at hilse den som en af de største og ypperste Begivenheder i Menneskehedens Historie. Men neppe var Blodet bleven udgydt hinsides Kanalen, før Befolkningens Masse, ja selv Oppositionens Flertal så hele sin Arv fra Fortiden: Kongemagten, Religionen, Ejendomsretten i Fare, og dannede et uhyre Ordenens Parti. Burke var blandt Whiggerne den, der først med voldsom Heftighed fordømte Revolutionen og der særligt fordømte sin Ven og Partifælle Fox som Forsvarer af dens Ånd. De gamle Whigger sluttede sig til Burke. Pitt, der havde planlagt en Række nødvendige Reformer, vovede end ikke at skride ind imod Englands fordærlige Valgsystem og tilstod på givne Opfordring, at hvorvel han var fuldt overbevist om Nødvendigheden af en Parlamentsreform, var Tiden nu ikke gunstig til så vovelige Forsøg. I enhver frisindet Rørelse, selv i den uskyldigste og dybest berettigede, begyndte man at spore den frygtede Jakobinisme. Da Wilberforce indledede sin Agitation mod Slavehandelen, var han på én Gang støttet af Regering og Opposition. Kun Kongen, Rhederne og Overhusets Adelsmænd stod ham dengang imod. Men da han i 1791 anden Gang prøvede Stemningen, var den slået således om, at Forfægterne af Slavehandelens Afskaffelse næsten blev betragtede som Jakobinere, og med 163 Stemmer mod 88 blev Slavehandelens Ophør forkastet.

Hertil kom det i England skrækindjagende Indtryk, Revolutionen havde gjort på Irland. Man hilste Budskabet om den, som Slaver og Livegne hilser Budskabet om Frihed. Skønt det irske Folk, ført af den ædle, af Byron så begejstret besungne Henry Grattan, i Året 1782 havde fået sit Parlament anerkendt som ligeberettiget med det engelske, var dog så vel dets Handel som dets Religion undertrykt. Den mådeholdne Thomas Moore bruger selv det Udtryk, at han som Barn af katolske Forældre kom til Verden med Slavens Åg omkring sin Hals. Han fortæller, hvorledes han som Dreng i 1792 blev taget med af sin Fader til et Festmåltid i Dublin i Anledning af Revolutionen, og hvorledes Formanden udbragte følgende Skål: "Gid Brisen fra Frankrig må bringe den irske Eg til at grønnes!" Hos ham finder man den Bevægelse, der gik igennem den irske Ungdom, skildret. Han kendte og beundrede dens Fører Robert Emmet. Når Emmet i den Dublinske Diskussionsklub, hvis Ledestjerne og Prydelse han var, i veltalende Ord skildrede den franske Republiks Bedrifter, når han med en Hentydning til Cæsar, der svømmende over Nilen holdt sit Sværd i Vejret med den ene Hånd, sin Krigshistorie over Vandet med den anden, udbrød: "Således vader Frankrig gennem et Hav af Blod i Storm; men medens det med den ene Hånd svinger Sværdet imod sine Undertrykkere, holder det i den anden Videnskabens og Literaturens Skatte uplettede af den blodige Strøm, hvorigennem det kæmper sig frem" — da lyttede hans unge Landsmænd ikke blot til Talens ligefremme Indhold, men efter enhver Afvigelse fra Sagen og enhver Sidebemærkning, der kunde drage Irland ind under det behandlede Emne. Slige Hentydninger udeblev da heller ikke. "Når et Folk," udbrød han en Dag, "der rask går frem i Kundskab og Magt, tilsidst iagttager, hvor langt dets Regering er sejlet agter ud bag det, hvad Andet er der da at gøre, end at trække Regeringen frem i Højde med Folket!"

Den Dag var ikke fjern, da Robert Emmet dyrt skulde bøde for så dristige Ord. I 1798 knaldede det opsamlede Sprængstof af, og Castlereagh vaskede (efter Byrons Udtryk) sine unge Hænder i Erins Blod. Det Raseri, hvormed Regeringen gik tilværks mod Oprørerne, var så dyrisk og vildt, at neppe nogen europæisk Opstands Undertrykkelse i den nyere Tid har ført sådanne Rædsler med sig.

Hadet til Revolutionen fortsatte sig som Had til Napoleon. Dette gik over alle fornuftige Grænser. Thackeray fortæller en Anekdote, der giver en Forestilling om dets Grad. Jeg kom, siger han, fra Indien som Barn, og vort Skib lagde an ved en Ø på Vejen hjem, hvor min sorte Tjener tog mig med til en lang Spadseretur over Klipper og Høje, indtil vi nåede en Have, hvor vi så en Mand gå op og ned. "Det er ham," sagde den sorte Mand, "det er Bonaparte. Han spiser tre Får hver Dag og alle de små Børn, han kan få fat på," og Thackeray tilføjer: der var flere Mennesker i det britiske Rige end dette stakkels Kalkutta-Tyende, der havde en lignende Rædsel for den korsikanske Menneskeæder. Den fremtræder lige stærkt i Wordsworth's Sonetter, i Southey's Digte og i Walter Scotts berygtede Napoleonsbiografi. — Krigene mod Frankrig indledede den store britiske Reaktion: Gentagen Ophævelse af Habeas-Corpus-Akten, Eduard den Tredjes gamle Højforræderibestemmelse skærpet, Forsamlings- og Ansøgningsret indskrænket, Pressefriheden snart forvandlet til et tomt Ord. Især i Skotland blev grusomme Love fra Fortiden fremsøgte, og højt dannede Mænd sendte som simple Forbrydere til Australiens Straffekolonier. Man vovede imod Republikanere og Lighedsforfægtere i England at tale om Kronens Uindskrænkethed, om Parlater og Nævninger som om underordnede Bi-Magter. Der dannedes et altbeherskende Parti under Feltråbet: Konge og Kirke!

Kongen selv var gal, Prinsregenten værre end gal og Kirken forhyklet. Misvæxt, Oversvømmelse, Hungersnød indtraf i 1816. Nagende Sult drev rundt om i Landet den lavere Befolkning planløs fra Hus og Hjem. Man finder Stemningen udtalt i Shelleys *Anarkiets Maske*. I Leicestershire ødelagde Arbejderne i deres Fortvivlelse Kniplingsvæverierne og slog Væverstolene i Stykker. Det er til deres Forsvar, at Byron holder sin første, smukke Parlamentstale.

Man ser af Romillys Dagbøger, hvor umuligt det var for de få frisindede Mænd at få den ringeste Reform sat igennem. Han, den almindeligt hædrede Forbedrer af Englands grusomme Straffelovgivning, nutildags mest bekendt som Prinsessens af Wales' juridiske Støtte og som Lady Byrons Sagfører, siger i sin Dagbog fra 1808: "Hvis nogen ønsker at få en fuldstændig Forestilling om

de ulykkelige Virkninger, som den franske Revolution og de Rædsler, der fulgte den, har afstedkommet i vort Land, så lad ham blot forsøge en eller anden Omformning af Lovgivningen efter menneskekærlige og frisindede Grundsætninger. Han vil da opdage, ikke alene hvilken stump Rædsel for Forandringer, men hvilken Grumhedsånd der er faret i altfor mange af hans Landsmænd." På Romillys Forslag om Ophævelse af den Lov fra William den Tredjes Tid, hvorefter Butikstyveri blev straffet med Hængning, svarede Lord Ellenborough, kraftigt støttet af Lord Eldon, med Beklagelse af "at en moderne Filosofi nu endog understod sig at rokke ved Århundreders vise Bestemmelser", og det var ikke Regeringen alene, det var Parlamentsmedlemmer i Mængde, der var som besatte af Bøddeltilbøjeligheden. Romilly fortæller selv, hvorledes en af hans yngre Kaldsfæller i Parlamentet besvarede enhver Forestilling og Indsigelse med det uforandret gentagne: Jeg er for at hænge dem alle (*I am for hanging all*). Og dog skulde man tro, det i det 19de Århundrede var på Tide at gøre Ende på Hængelidenskaben i England, der endnu vidnede kun altfor ufordelagtigt om den store Grundsum af Råhed i Folket. Under Henrik den 8de var 72,000 Tyve blevne hængte og endnu under Georg den Tredje hængtes de i tusindvis. I Året 1817 blev Forfølgelsen af Tænke- og Skrivefriheden formelig sat i System under Retssagerne mod den gamle Bogelsker Hone, der for Domstolene ved en sjælden Forening af Sandhedskærlighed og Kløgt den ene Gang efter den anden tilintetgjorde ethvert Forsøg på at få ham dømt for Gudsbespottelse. Så fulgte i 1818 Optøjerne af den fattige Befolkning i Manchester, hvor Rytteriet huggede ind og Soldaterne mishandlede de ubevæbnede Folkeskarer. Indtrykket heraf er bevaret i Shelleys Digte fra 1819.

Visselig er da den politiske Baggrund for dette Tidehvervs Åndsliv mørk — mørk af forskrækkede Spidsborgeres Angst for Frihedsbevægelsens Udskejelser i Frankrig, mørk af stolte Toryers tyranniske Lyster og Højkirkens Tryk, mørk af irske Katolikers og engelske Arbejderes Blod — og over alt dette er på Samfundets Tinde Kronen lagt om Vanviddet i Georg den Tredjes Pande og Scepteret lagt i Hånden på den slappe Utugt, der i Skikkelse af Prinsregenten fylder Kongesædet som Stedfortræder for den Indskrænkethed, der havde beklædt Tronen med hans Fader. Og det er denne Trone, som Lord Eldon støtter med sine sex Kneblelove, hvortil han har omdannet Englands ældgamle Forfatning, og som forherliges og lovprises i Castlereaghs ligeså ugrammatikalske som frihedsfjendske Parlamentstaler og i Southes ligeså umelodiske som vel betalte Smigerhymner — indtil Skilsmisseprocessen mellem Georg den Fjerde og Caroline, med sin uhyre, alle Begreber overgående Skandale udbredt strømmevis som en Kloak fra Overhusets Talerstole, drukner Kronens Glans og Hoffets Værdighed i et Hav af Skarn — og Spaniens, Grækenlands og Sydamerikas Slag i Slag på hverandre følgende Revolutioner renses Luften, og Castlereagh overskærer sin Hals (skærer sin Gåsefjær, som Byron siger) og England under Canning anerkender de sydamerikanske Republiker og forbereder Slaget ved Navarino.

Shelleys, Landors, Byrons og Campbells Poesier har politiske Sidestykker i disse Regeringshandling af Canning. Men selve Cannings Taler fuldstændiggør disse Digteres Værk. Castlereaghs leddeløse Taler og hans flove og magre Statsbreve — dobbelt magre fordi han som ægte Forretningsmand af Metternichs Skole foretrak mundtlig Meddelelse — afløstes umiddelbart af Cannings frimodige og glødende Veltalenhed. Medens Castlereagh som hans overlevende Fæller på den forsmædelige Kongres i Verona kun gik ud på under Skin af evangelisk Fred at opretholde Taushed og Mørke i Europa, lyste nu Cannings Taler som en Skovbrand i den hellige Alliances dybe Nat. Han store menneskelige Grundtanke var Folkenes Selvbestemmelsesret. Den 18de August 1827 døde han; men den 10de Oktober samme År sloges Slaget ved Navarino, der ligesom var den Dødes sidste Vilje, og som for os nutildags er det politiske Sindbillede på den nye Ånds Vågnen i Europa.

Litteratur: Miss Martineau: *The history of England during the thirty years peace*. I-II. — Massey: *History of England during the reign of George the Third* I-IV. — Thackeray: *The four Georges*. — Reinhold Paulli: *Geschichte Englands seit den Friedensschlüssen 1814 und 1815*. — Emerson: *English traits*.

Kapitel 4

Naturalismen indvarsles

I Sommeren 1797 faldt Talen mellem Beboerne af en lille Landsby ved Kysten af Sommersetshire ofte på to unge Mænd, der nylig havde opslået deres Bopæl der, og som daglig sås spadserende sammen fordybede i ivrige og uendelige Samtaler, hvori fremmede Ord og fremmede Navne, uforståelige for de Forbigående, udtaltes under livlig Spørgen og Svaren. Den ene af disse to unge Mænd var 27 År gammel. Han havde en dyb Alvor i sine Miner, en uforstyrrelig Værdighed, ja Højtidelighed i sit Væsen, lignede mest en ung Metodistpræst og havde en enstonig og trættende Stemme. Hans et Par År yngre Ledsager, der talte med uafbrudt Ordstrøm, urolige og hyppige Håndbevægelser, havde et stort, rundt Hoved, hvis Form tydede på mærkelige Evner, et glat Ansigt, dybe lysebrune Øjne med et åndfuldt og forvirret bekymret Blik og et underligt Udtryk af slap Ubestemthed og gennemgående Karaktersvagthed af den Art, der ikke udelukker en pludseligt opblussende Styrke. Hans Stemme var Musik, hans Veltalenhed syntes at fortrylle endog hans forbeholdne Tilhører og Ven. Hvem og hvad var disse to unge Mænd, der slet intet Selskab søgte der i Egnen? Det var det Spørgsmål, Beboerne forelagde sig. Hvad Andet end Politik kunde det være, som de drøftede så heftigt, og hvis så var, hvad Andet kunde de da være end Sammensvorne, end Jakobinere med Oprørsplaner!

Snart rygtede det sig, at den ældste af de to Venner, Mr. Wordsworth, i længere Tid havde opholdt sig i Frankrig under Revolutionens Begyndelse og med stor Varme delte Tidens Sværmen for en Samfundsreform, og at den yngste, Mr. Coleridge, tidligt havde gjort sig bekendt som ivrig Demokrat og Unitarier, havde skrevet et Drama: *Robespierres Fald*, havde udgivet to politiske Flyveskrifter: *Conciones ad populum*, ja havde lagt en Plan til med nogle Ligesindede at oprette en socialistisk Kommune i det fjerne Amerika. Hvad var det nødigt at tvivle mere? En kærlig Sjæl i Nabolavet angav Vennerne for Regeringen i London, og denne udsendte en Spejder, der skulde iagttage deres Spadseretures Mål og deres Samtalers Genstand. Snart ankom en rødnæset Bardolph-lignende Politispion til den fredelige Egn, fulgte upåagtet de to Venner, og da han så dem gå med Papirer i Hånden, betvivlede han ikke, at de "optog Kort" over Landet. Han tiltalte dem nu og da, og valgte sig sit Skjul i Buskene bag en Bænk ved Kysten, deres Yndlingshivlested. Her lå han så i Timer på Lur. Efter Coleridge's dog neppe ganske tilforladelige Fremstilling troede han først, at de to Sammensvorne var komne under Vejr med den Fare, der truede dem; thi i deres Tale forekom ofte et Ord, han opfattede som Spy-nosy (Spionen med Næsen), hvilket Ord han var tilbøjelig til at fortolke om sig selv; men snart overbeviste han sig om, at det var Navnet på en Mand, der havde skrevet en Bog og var død for lang Tid siden (*Spinoza*, udtalt på Engelsk). Samtalen drejede sig næsten udelukkende om Bøger, og den Ene opfordrede den Anden snart til at læse dette, snart til at lægge Mærke til hint. Men Politimanden kunde ikke opfatte et Ord om Politik og opgav snart skuffet Forsøget for at vende sin Spornæse andensteds hen.

I Virkeligheden var her intet Truende at opdage; den politiskrevolutionære Rus havde de to Venner for længe siden sovet ud, og selv hin Spinoza, der så ofte forekom i deres Samtaler, havde de lært at kende på anden Hånd og drøftede ham uden at forstå ham, endsige tilegne sig ham. Det var Coleridge, som gennem Schellings første Skrifter havde lært Substansfilosofien at kende, og som nu indviede sin filosofisk ulærde Ven i den nyerhvervede Visdom. Men Spinoza var i disse Samtaler kun Sindbillede på en hemmelighedsfuld Naturdyrkelse; Jakob Böhmes Navn lød fredeligt sammen med hans. Det gjaldt her ikke Videnskab, men Poesi, og var der under disse vidtløftige Forhandlinger Tale om en Revolution, så var denne Revolution en rent boglig og kunstnerisk, med Hensyn til hvilken de to ensomt Boendes Tanker ud fra forskellige Udgangspunkter på en slående Måde stemte overens.

Hvad der i disse Samtaler fuldbyrdedes, det var intet Andet og intet Ringere end det *bevidste* literære Brud med det 18de Århundredes Ånd, som samtidig foregik under forskellige Former over hele Europa.

Coleridge havde en prøvende Natur, hvis Afsky for det franske klassiske Pudder var bleven vakt allerede i Skolen, hvor en enkelt selvstændigt tænkende Lærer havde advaret sin opmærksomme Discipel mod Harper, Luth'er og Lyrer i Stilen og krævet dem erstattede med "Pen og Blæk", mod Muser, Pegasus, Parnas og Hippokrene i Lyriken, og stemplet sligt som Parykmanér og Vedtægt. Coleridge negtede da Pope og hans Efterfølgere Digternavnet og svor ved Bowles' Sonetter; han talte mod Pope, som Oehlenschlägers unge Venner i Danmark lidt senere talte mod Baggesens Poesi. Det germanske Naturanlæg i ham var en født Fjende af Esprit, Epigram og Pointer; det forekom ham, at den fra Frankrig stammende Skoles Fortrin ikke var af digterisk Art; de bestod efter hans Mening i rigtig og skarp Iagttagelse af Mennesker og Sæder i en kunstig forfinet Samfundstilstand og i den slebne Form, som disse Iagttagelser modtog: denne Form var en vis Art Viddets Logik, udfoldet i glatte, som Fyndsprog formede Vers; selv når Emnet var af uvirkelig Natur, henvendte Digteren sig til Forstanden, ja endog i den sammenhængende poetiske Fortælling var der sørget for et spidst eller slående Udtryk ved hveranden Linjes Udgang og det Hele tog sig ud som "en Kædefølge af Fyndsprog". Man fandt efter Coleridge's Opfattelse med andre Ord her ikke poetiske Tanker, men upoetiske overførte i et Sprog, man af Vedtægt kaldte poetisk; i selve Undfangelsen af Digtet var intet Fantastisk, ja det skortede tit Digteren så stærkt på Indbildningskraft, at det afhang af et stort eller lille Begyndelsesbogstav, om Ordene betragtedes som Personliggørelse eller som blotte Begreber; men medens Englands gamle store Digtere som Spenser havde kunnet udtrykke de mest fantastiske Indfald i det rene og simpleste Engelsk, kunde disse nyere ikke udtale almindelige Hverdagsforestillinger uden i det besynderligst slette og fantastiske Engelsk, så Resultatet så ud som om Ekko og Sfinks havde lagt deres Hoveder i Blød sammen for at bringe det tilveje. Med Uvilje vendte Coleridge sig bort fra hine Forsøg på at dække Fantasiløshed ved forskruet Foredrag. Han afskyede Oder til *Skinsyge*, *Håb*, *Glemsel* eller lignende Tanketing. De mindede ham om en Oxford-ode til Koppeindpodningen, der begyndte: "Vaccination: du himmelske Mø! stig ned!" (Inoculation! heavenly maid, descend!) Selv i den bedste senere engelske Poesi vedligeholdte hin Uvane at tage Begreber for Skikkelser sig altfor længe. (Hos Shelley f.eks. optræder "Tvillingerne Vildfarelse og Sandhed", *the twins Error and Truth* endnu som handlende Personer.) Dette hele Talekunstleri forekom Coleridge at nedstamme i lige Linie fra den Vane at skrive latinske Vers i Skolerne. I Modsætning hertil stod det for ham som det Mønstergyldige at udtrykke naturlige Tanker i en naturlig Stil, der hverken var boglig eller plat, hverken lugtede af Lampen eller Rendestenen; de gammelengelske Ballader i Percy's Samling med deres Naturtoners uforfalskede Folkelighed forekom ham at være ypperlige Vejvisere. Også han ønskede at lade sådanne Naturtoner klinge.

Her var det, at Wordsworth kom ham imøde med sine Grublerier og Forsætter. Han var en af de Ånder, der finder Behag og Sikkerhed i afgørende og stærkt forkastende Domme. Hans Mening om hele den engelske Poesi efter Milton var den, at Folket med Frembringelsen af denne store Mand havde mistet sin poetiske Kraft og kun bevaret en Kompositionsform, så at Poesien var kommen til at bestå i en Sprogkunst og en Ordleg og Digteren bedømtes efter sit Herredømme over det sproglige Redskab. Derfor havde den metriske Stil fjernet sig mere og mere fra Prosaen. Opgaven var at føre den tilbage til denne, så Verset kun ved den rytmiske Form adskilte sig fra det daglige Sprog. Medens Coleridge sværmede for Naturmelodier, gik Wordsworth så vidt, at hans Lære ikke krævede mindre end en rimet naturlig Prosasamtale.

Og til denne Naturalisme i Opfattelsen af Formen kom en lignende i Opfattelsen af det poetiske Indhold. Det var en af Wordsworth's Yndlingspåstande og en af hans heftige Anker mod den herskende literære Skole, at der neppe var fremkommet et eneste ejendommeligt Billede af den ydre Natur eller én ny Beskrivelse af den imellem Milton og Thomson. Selv udrustet med en høj Grad af Modtagelighed for

den ydre Naturs Begivenheder og Særsyn gjorde han Råbet: Natur! Natur! til sit Løsen — og med Naturen mente han Landet i Modsætning til Byen. Ved Bylivet glemte Menneskene den Jord, hvorpå de levede: de kendte den ikke mere, huskede vel de grove Træk af Markens og Skovens Åsyn, men ikke Naturlivets Enkeltheder, ikke dets vekslede Skuespil med deres utallige, smilende, strålende, alvorlige og forfærdende Optrin. Hvem kendte mere Navnene på de forskellige Træer og vilde Blomster, hvem kendte Tegnene på Vejr og Vind eller vidste, hvad det betyder, at Skyerne farer netop således afsted, at Hjorden trykker sig således, eller at Tågerne ruller således ned ad Højene! Wordsworth havde fra han som Barn legede mellem Cumberlands Høje kunnet råde alle disse Runer. Han var dybt fortrolig med enhver Art engelsk Natur i Vår som i Vinter; han var skabt til at gengive, hvad han så ofte følte, og til at gruble derover, før han gengav det, skabt til, med fuld Bevidsthed om hvad han foretog sig, at gennemføre den Omdannelse af Digtekunsten, som var begyndt af den stakkels Chatterton, "den søvnløse Dreng", og af Bondesønnen, den i oprindelig Begavelse Wordsworth så langt overlegne Burns. Han var vel kun et af de talrige Organer for den Kærlighed til den ydre Natur, der med Århundredskiftet udbredte sig over Europa, men han havde en stærkere og inderligere Bevidsthed om den Kendsgerning, at der gik et nyt poetisk Pust hen over England, end nogen anden Mand i de forenede Kongeriger.

Derom blev da Vennerne enige, at man kunde dele den hele engelske Poesi i tre Grupper, den poetiske Krafts og Ungdoms Tid fra Chaucer til Dryden, den poetiske Goldheds Tidsrum fra Dryden medindbefattet til det 18de Århundredes Slutning, og Genfødselsens Tidsalder, som nu begyndte med dem selv efter at være forudforkyndt af deres Forløbere. Ganske som den ny Tids Mænd i Tyskland og Danmark søgte disse Ynglinge efter store slående Betegnelser, der kunde udtrykke deres Forskel fra dem, de vilde bekæmpe, og de fandt netop de samme som hine. De tillagde sig selv Fantasi og dermed den egenlig skabende Evne; de skrev Side op og Side ned til uklar Forherligelse af *imagination* i Modsætning til *fancy*, som Oehlenschläger og hans Skole lovpriste Fantasien og i det Højeste indrømmede Baggesen Lune. De havde Fornuft, Forgængerne kun Forstand; de havde Geni, hine kun Talent; de var Skaberkraften, hine kun Kritiken. Selv en Aristoteles kunde som Ikke-Digter ikke drive det til nogen højere Titel end Talent. Også i England lod man det gå ud over Nureddin, og følte sig uendeligt overlegen over hans "naturløse" Forsken.

Kapitel 5

Naturfølelsens Dybde og Sandhed

Wordsworth's egenlige Udgangspunkt var altså det, at Menneskene i Bylivet og under dets Spredthed havde glemt Naturen: de var blevne straffede derfor, idet det selskabelige Samliv havde splittet deres Kræfter og Evner ad og svækket deres Hjerters Modtagelighed for simple og rene Indtryk. Blandt Wordsworth's Hundreder af Sonetter er der en, som med Hensyn til denne Grundtanke er særligt betydningsfuld (*Miscellaneous Sonnets*, Part. I, Nr. 35). Den begynder med en Klage over, at Menneskeverdenen er altfor meget om os, og at vi som Følge deraf kun ser Lidet af Naturen, der træder os imøde som vort Eget. Så følger:

Søen, der blotter sin Barm for Månen, Vindene, der snart vil hyle Timer igennem, men nu ligger sammenfoldede som sovende Blomster, alt dette træffer os ude af Stemning. Det bevæger os ikke. Store Gud! Jeg vilde hellere være en Hedning, opdraget i en forkastet Tro. Da kunde jeg, når jeg stod på denne skønne Slette, have Glimt, der vilde gøre mig mindre trøstesløs, kunne øjne Proteus, når han hæver sig op over Havet eller høre den gamle Triton blæse på sit snoede Horn.

Det er mærkelige Ord i Wordsworth's Mund, mærkelige, fordi de viser, hvad enhver sand Naturalisme i Grunden er, med hvor mange teistiske Klude den er udstaffet: dybest inde er den i Slægt med det gamle Grækenlands Naturopfattelse og fjendsk mod alle den nye Tids officielle Troeslærdomme; inderst inde er den stemplet med den Panteisme, som vi i det 19. Århundrede genfinder beherskende den digteriske Naturfølelse i alle Literaturer. Vi har lært den Panteisme at kende, der skjulte sig under Tiecks romantiske Naturbetragtning (*Hovedstrømninger* II 217). Den møder os her under Form af Menneskets selvforglemmende og halvt bevidstløse Sammensmelten med Alnaturen som en enkelt Tone i dens store Samklang. Den har fundet Udtryk i et lille ejendommeligt Digt:-

En Søvn forseglede mit Sind;
det glemte Jordens Kummer
og mærked ikke Livets Svind,
ej Sorg, som Årene rummer.
Min Sjæl lå blind og døv i Svøb,
for Drift og Attrå ren,
og rulled kun med Jordens Løb
som Klipper, Træ'r og Sten.

Wordsworth: *Poetical works*, 1832, II, S. 16.

Fordyber man sig i den Stemning, hvoraf et Digt som dette er udsprunget, da har man Kendetegnet på et rent natur forgudende Idésæt: det ubevidste Liv er set som det bevidstes Grund og Kilde, og alle Jordens Væsener opfattede som sammenvoxede i Naturens Skød lige til det Punkt, hvor Bevidstheden begynder. En af Spirerne til det ny Århundredes Poesi ligger i et sådant lille Digt; thi imod det civiliserede Menneske, som det forrige Århundrede havde udviklet og lovprist, stillede den nye Tid Mennesket som Naturvæsen i Kresen af alle dets Slægtninge: Fugle og vilde Dyr, Planter og Blomster. Kristendommen bød at elske alle Mennesker; Naturforgudelsen bød at elske det ringeste Dyr. *Hart-leap-well* står vistnok højest af Alt, hvad Wordsworth har skrevet. Dette simple Digt — en Dobbeltromance — er et Indlæg af gribende Veltalenhed for et stakkels prisgivet og jaget Dyr, en Hjort; det vil sige en Genstand, som de klassiske Digtere næsten blot kunde afvinde en Køkken- og Madkender-Interesse og som Riddertidens Beundrere, ja selv Scott, vilde give deres Helte at fælde i

hundredvis. Rørende trods sit ringe Emne, stort og simpelt i sin Stil, er det et ædelt Vidnesbyrd om den dybe *Pietet* mod Naturen, der er Wordsworth's Adelsbrev,

Denne *Pietet* er hos ham først og fremmest Ærefrygt for det Barnlige og for Barnet, og denne Ærbødighed for det Menneskevæsen, der i sin Ubevidsthed står Naturen nærmest, er atter et af det nye Århundredes ejendommelige Træk. I et lille Digt, som Wordsworth har stillet i Spidsen for alle de andre, siger han:-

Mit Hjerte jubler, når jeg ser
Regnbuen over Land og Sø.
Så var det i min Ungdoms Vår,
så er det nu i Manddoms År,
så være det med Aldren mer!
Hvis ikke, lad mig dø!
Barnet er Fader til Manden.
Gid mine Dage må knyttes
naturfromt til hinanden!

Her er Ærefrygten for Barnet ført så vidt og stillet således på Spidsen, at den erstatter *Pieteten* mod Alderdommen. Men, som Erfaringen i alle Lande viser, Barnets Indsættelse i dets naturlige poetiske Rettigheder er kun et af de mange Tegn på Tilbageslaget mod det 18de Århundredes Dyrkelse af det oplyste og selskabelige Menneske og dets Forvisen af Barnet til Ammestuen. I det nittende Århundredes Samfund indtræder Reaktionen. Vi finder den her med dens yderste Følgeslutninger. I en af sine Sonetter (*Poetical works* II, S. 165) skildrer Wordsworth en Spaseretur, han på en dejlig Aften foretager med en lille Pige, maler den milde Aftenstemning, kalder den "stille som en Nonne, der i sin Tilbedelse neppe drager Ånde", og henvender sig så til Barnet med de Ord:-

Mit Barn! min kære Tøs, som går her med mig!
Hvis du af Andagt synes uberørt,
guddommeligt er ligefuldt dit Væsen.
Du ligger Året rundt i Abrahams Skød
i Bøn ved Templets *Allerhelligste*.
Os ubevidst er altid Gud med dig.

Den gudfrygtige Udgang er hos Wordsworth uundgåelig, men som enhver opmærksom Læser ser, kun påklæbet Grundtanken om Barnets i og for sig guddommelige Natur. I sin berømte *Ode til Udødeligheden* udfører han denne Grundtanke med et sådant Sværmeri, Naturalismen i England at det endog var en så vidtgående Dyrker af Naiveteten som Coleridge for stærkt. Han tilråber her et sexårs Barn:-

O du, hvis Legems ydre Rids
synes at nægte
din Sjæls Uendelighed, dog så vis,
du bedste Filosof, som ej forvansker
din Arvelod, du Øje blandt de Blinde,
der døv og tavs de evige Dybder gransker,
oplyst af Åndens Vidnesbyrd, det ægte,
signede Seer, mægtige Profet!
du har den Sandhed inde,

hvorefter frugtesløst bestandig vi har ledt.

Vel modtager alle disse Udtalelser en Slags poetisk-filosofisk Bortforklaring derved, at Barnets Storhed føres tilbage til at det står Livet før Fødselen og dermed Varslet om Udødelighed nærmere end vi; men selv dette bør efter Coleridge's næsten af Forfatteren godkendte Forklaring ingenlunde opfattes som Wordsworth's bogstavelige Mening. Barnet æres som Jordens Fostersøn, og Ynglingen, der dog må drage stedse længere bort fra "Østen" (Solopgangsstedet), er endnu "Naturens Præst":-

The Youth, who daily farther from the East
Must travel, still is Natures Priest,

I talrige Digte kommer Wordsworth tilbage til den Modtagelighed, han som Yngling besad for ethvert Naturskuespil, I et af dem, der som næsten alle hans Sager har en lang og slæbende Titel (*Influence of natural objects, in calling forth and strengthening the imagination in boyhood and early youth*), takker han Verdensånden, fordi den fra hans Barndom af gav de Lidenskaber hos ham, af hvilke vort Sjæleliv bygges, til Formål ikke Menneskets ringe og lave Værker, men ophøjede Genstande, varige Genstande, Liv og Natur. Således, siger han, rensedes hans Følelsers og Tankers Elementer, til han følte en vis Storhed (*grandeur*) i sit Hjertes Pulsslag.

Man agte på den fine og inderlige Natursans i den følgende Skildring:-

Og ikke var hint Samliv med Naturen
mig karrigt tilmålt. I Novemberdage,
når Tågen, rullende ned i Dalen, gør
en øde Egn mer øde, dybt i Skoven
ved Dag og under Sommernætters Ro,
når jeg langs Bredden af den skælvende Sø
gik under mørke Høje ensom hjem,
samlevende jeg dette Samkvem nød.
I Mark og Eng jeg Dag og Nat fornam det,
ved Vandet og, i hele Sommervarmen
og i den kolde Årets Tid, når Solen
var gået ned og Hyttens Vinduer
synlige milevidt Tusmørket splitted
med Glans. Jeg brød mig ej om deres Vinken,
Lyksalig for os alle var den Tid,
men mig lyksaligst. Landsbyklokken slog
højlydt sit sjette Slag. Ud styrted jeg
hoverende som en Hest, der ung og kraftfuld
ej tænker på sit Hjem. Stålskoede fløj vi,
mens Skøjten hvisled mod den blanke Is,
i fælles Leg, der efterligned Jagtens
og Skovens Fryd: Skovhornets muntre Klang
og Koblets Gøen og det jagede Vildt.
Så svæved gennem Mørket vi og Kulden,
og ingen Stemme tav, og stejle Brinker
kasted fra Bredden hver en Lyd tilbage.
Hvert løvtomt Træ og hver en isglat Klippe
da klirrede som Jern, mens ind i Larmen

en fremmed Tone klang fra fjerne Høje,
ej overhørt, tungsindig, og i Øst
gnistrende Stjerner stod og hist i Vest
Himlens Orangeskær sin Lysglans tabte.

Ej sjældent trak jeg mig da bort fra Sværmen
ind i en stille Bugt, hvad eller foer
ad Omvej bort fra mine Fællers Larmen
at krydse Genskinslyset fra en Stjerne,
et Billed, der bestandig flygted for mig
i Blinken langs den glatte Flades Glar.

Og tit, når vi os drive lod af Vinden
og hver en skygget Skrænt på begge Sider
igennem Mørket gled forbi, så har
midt under Fartens Susen pludselig
tilbagelænet på min Hæl jeg standset.
End fløj ensomme Klipper mig forbi;
det var som Jordens Klode synligt drejed
sig om sin Axe for mig. Bag min Ryg
højtideligt sig strakte Bjergenes Rækker
med stedse svagre Omrids, og jeg stod
fortabt i Synet, indtil Alt blev roligt
og lå så stille som en Sø om Somren.

Dette er et Naturmaleri, som også i senere engelsk Poesi søger sin Lige. Dog i et af sine skønneste og betydningsfuldste Digte *Tintern Abbey* har Wordsworth selv skildret sin Natursans i Udtryk, om hvilke han senere ikke med Urette har påstået, at de går igen i de berømteste og mest poetiske Steder af Byron's *Childe Harold*, og som i ethvert Tilfælde utvivlsomt har sat Tidsskel i engelsk Digtekunst. Han siger:-

The coarser pleasures of my boyish days,
And their glad animal movements all gone by,
To me was all in all. — I cannot paint
What then I was. The sounding cataract
Haunted me like a passion: the tall rock,
The mountain, and the deep and gloomy wood,
Their colours and their forms, were then to me
An appetite: a feeling and a love,
That had no need of a remoter charm,
By thought supplied, or any interest
Unborrowed from the eye.

Oversættelse

Thi efterat
de plumpere Glæder fra min Drengalder,
dens Idræt og dens Lege var forbi,
blev mig Naturen Et og Alt. Jeg kan

ej skildre hvad jeg dengang var. En Fos,
der faldt og sang, greb mig som Lidenskab.
Det høje Fjæld, den skyggefulde Skov
med deres Farver, deres Former var mig
dengang en Attrå og en Følelse,
en Kærlighed, der ikke trængte til
et Kryderi af Tanker over Skuet
så lidet som til noget Pirringsmiddel
af anden Art end blot hvad Skuet bød.

Lad det virke komisk, når Wordsworth i 1820 underholder Moore om Byrons Plagiater fra ham og fortæller, at hele tredje Sang af *Childe Harold* er grundet på hans Følelser og Stil, og lad Lord Russell have Ret, når han i den Anledning tørt bemærker, at hvis Wordsworth er Ophavsmand til *Childe Harold*, så er det hans bedste Værk — man begriber dog let, at det for Wordsworth måtte stå som om Hovedstederne i hin tredje Sang og de skønne Steder om Ensomheden i de tidligere Sange kun i antitetisk og kunstlet Form indeholdt, hvad der hos ham var sagt naturligt og simpelt. (Se Thomas Moore: *Memoirs* III, 161). Det er ikke vanskeligt at se en indskrænket og overstrålet Ånds sårede Forfængelighed i disse Udbrud, men det bør ikke glemmes, at Wordsworth virkelig først havde anslået den Akkord, som Byron med så overlegent Talent varierede, heller ikke at enkelte særligt slående og levende Vers af Wordsworth øjensynligt er forblevne i Byrons Erindring. Hvem kan f.eks. læse disse Linjer i *Childe Harold*, 3dje Sang 72 Strofe (Adolf Hansens Oversættelse):-

Jeg lever ikke i mig selv, men bliver
en Del af Alt omkring mig; høje Fjælde
er mig en Følelse,

uden at mindes de nys anførte Ord, og hvem kan nægte, at Byron optager og beriger hin Stemning hos Wordsworth, når han synger (C. H. IH, 75):-

Er ikke Bjerge, Hav og Sky'r en Del
af mig og af min Ånd, som jeg af dem?
Og rummes ikke dybt der i min Sjæl
en Lidenskab for disse. Hvad og hvem
er mig så kær?

Men medens Wordsworth i *Tintern Abbey* fremstiller denne sin Lidenskab for Naturen som noget Forbigangent, der kun har varet et flygtigt Øjeblik under en Overgangsalder for strax at optages i Overvejelse og beherskes af Grubleri, er den hos Byron den blivende Følelse og den, som udtrykker hans Væsen. Hos ham er Jeget i dets Forhold til Naturen ikke indeklemmt i Guds frygtens Spændetrøje; der er ingen Dæmning af Troessætninger opstillet mellem Naturen og ham, han føler sig i hemmelighedsfuld Naturforgudelse som Et med den, og uden at nogen *deus ex machina* fører dem sammen.

Den umiddelbare Lidenskab er da heller ikke det betegnende for Wordsworth's Forhold til Naturen. Hans Særegenhed i Opfattelsen og Gengivelsen af Naturindtrykkene er af finere og mere sammensat Art. Indtrykket bliver, skønt modtaget med friske Sanser, afdæmpet og mildnet ved Grublen derover. Det stemmer ikke umiddelbart Digteren til Sang. Hvis han med Goethe kan sige: "Jeg synger som Fuglen, der bor i Grenene", da er det idetmindste ikke som Nattergalen synger, ikke nogen rigt udstrømmende Kærlighedssang, der vidner om Sjælens Rus og spotter Nattestilheden, som den bryder

og splitter. Wordsworth har selv skildret Nattergalens Sang med lignende Ord (*Poems of imagination* Nr. X), så tilføjer han:-

Hvor samme Dag min Vej mig førte,
den vilde Dues Sang jeg hørte.
Blandt Træ'r dens Røst begravet var,
dog hørtes den, når Vinden bar.
Den kurred, kurred. Skovens Kroner
fornam tungsindigt tankefulde Toner,
hvormed den bejled uden Rast.
Den sang om Elskov, dyb og fast,
der langsomt opstod, aldrig endte,
i indre Glæde stille brændte
og aldrig veg fra Troskabs Vej.
Ja det var Sang, var Sang for mig.

Wordsworth har villet male sig selv i Linjerne om den tungsindigt tankefulde Bejler. Efter så mange Digteres Sædvane har han søgt at danne en Lære over sin Fremgangsmåde og bevise, at al god Poesi må have hans egen Dignings Egenskaber. Al god Poesi, siger han, er den uvilkårlige Overstrømmen af mægtige Følelser, men dog er intet værdifuldt Digt blevet frembragt af nogen Mand, der ikke foruden at besidde ualmindelig Følsomhed tillige havde *tænkt længe og dybt*. Grunden er efter hans Mening for det Første den, at Strømningen af vore Følelser stadigt bestemmes og styres af vore Tanker, for det Andet den, at vore Tanker, selv ene og alene er "Genfremstillinger af alle vore tidligere Følelser" — et dybt og heldigt om end ikke videnskabeligt tilfredstillende Ord, der på en træffende Måde særtegner hans egen poetiske Tænken og Overvejen.

Denne består nemlig, nøjagtigt bestemt, deri, at Naturindtrykket opspares og gemmes for ligesom at fordøjes, tilgavns at tilegnes og atter senere at kunne fremtages af Sjælens Forråds-kammer og da endnu engang beskues og nydes. Den, der ret har forstået denne Ejendommelighed hos Wordsworth, har Nøglen til hans Originalitet. I *Tintern Abbey* forklarer han, hvorledes denne Manddomsalderens stille Tilegnelse af Naturens menneskeartede Stemninger er fulgt på Ynglingeårenes umiddelbare og heftige Glæde over Naturskønheden:-

Hin Tid er svunden, og med den gik bort
den svimlende Henrykkelse og alle
dens smertefulde Glæder. Derfor dog
jeg hverken klager eller sørger. Glæderne
har andre Gaver fulgt, der er for Tabet
en rigelig Erstatning. Jeg har lært
at lytte til Naturen, ikke som
i sorgløs Ungdom, nej med Øre for
det Menneskeliges stille Mollmusik,
ej skurrende, ej barsk, stærk nok endda
til Sind og Sans at lutre og at ave.
Og jeg har noget følt, mig ganske nær,
der med den Glæde mig betog, som følger
Naturfølelsens Dybde og Sandhed
med ædle Tanker — en Bevægelse,
et Pust, en Ånd, der driver Alt, som tænker,

Alt, hvad der tænkes, og som strømmende kreser
igennem alle Ting.

Fra originalen

For I have learned
To look on nature, not as in the hour
Of thoughtless youth, but hearing oftentimes.
The still sad music of humanity
Nor harsh nor grating.

Her har Wordsworth omskrevet sit Kronland, bestemt og mildt betegnet det Område, som er hans. Hvilken Modsætning til Byron, der sjældent eller aldrig hørte den humane Røst i Naturen og allermindst nogensinde hørte den klinge uden Skurren — han, som i *Childe Harold* endog kalder det hele Menneskeliv for "den falske Tone" i Altets store Akkord.

Men vi er endnu ikke nåede til de mest ejendommelige Udtalelser i *Tintern Abbey*. Det er dem, i hvilke Wordsworth skildrer det opbevarede og opsparede Naturindtryks stille Virken på Sindet. Han siger:-

Disse skønne Former har
i al den lange Tid, da jeg var borte,
ej været for mig hvad et Landskab er
for blind Mands Øje. Såre ofte har jeg,
alene i min Stue eller midt
i Byens Larm, i trætte Timer skyldt
dem søde Sanseindtryk, også Glæder,
jeg nu har glemt, men den Art Glæder dog,
der muligvis slet ikke virker lidt på
den bedste Del af hver en god Mands Liv,
de små, navnløse, uerindrede
Bedrifter, som et kærligt Hjerte øver.

Og han udvikler, at han skylder disse Naturindtryk endnu en anden og mere ophøjet Gave, det lykkelige og klare Sind, der betager Livets Byrder deres Tryk. Han slutter sin Tankerække med den Forvisning, at der i dette nydelsesrige Øjeblik, da han genser de kendte Steder, er ikke blot øjeblikkelig Fornøjelse, men *Liv og Næring for kommende År*.

Atter og atter kommer denne Vending tilbage hos ham. Som særligt betegnende kan anføres Digtet Nr. XV i *Poems of imagination*, hvori Digteren fortæller, hvorledes han på en ensom Vandring nærved en Sø pludseligt opdagede en hel Hærskare af gyldne Narcisser, der svajede og dansede for Vinden, så tæt ved hverandre som Stjernerne i Mælkevejen, og i endnu muntre Bevægelser end de plaskende Bølger, langs hvilke de voxede:-

Jeg stirrede — men vidste ej at agte
den Vinding, dette Syn mig bragte.

Thi ofte, når jeg tanketræt
en søvnløs Nats Besvær må døje,
så glimter disse Blomster tæt
og yppigt for mit indre Øje.

Mit Hjerte de til Glæde hidser;
det danser i mit Bryst som de Narcisser.

Intet kan være den lyriske Digters sædvanlige Liv i Nuet mere modsat end denne Lyrikers bevidste Opbevaring af Nuets til fremtidigt Brug. Han betegner sig selv som en Samlernatur, han sammenhober sig formeligt Vinterforråd af lyse Sommerøjeblikke, og der er noget Sandt, noget Almenmenneskeligt, som altfor mange Mennesker overspringer og forsømmer i dette; men fremfor Alt er der heri noget nationalt; det undrer En ikke, at den *engelske* Naturalisme begynder med sparsomt og husholderisk at danne sig en Kapital og et Lager af Naturindtryk.

Vi kender Alle de Stemninger, som kan føre dertil. Mangen en af os har foran en vid ubegrænset Udsigt over det blå, i Sollyset spillende Hav følt, at en daglig Adgang til et sådant Naturskue måtte udvide Sjælen og feje alt Småligt ud af dens Kroge, har beklaget at måtte forlade Stedet og har klamret sig til Indtrykket for forsættigt at kunne forny dets Virkning. Eller man har med dejlige Landskaber for Øje, især når man levede i dem på Rejser og med den Vished, at man vanskeligt så snart igen vilde kunne nyde deres Skønhed, bestræbt sig for at forholde sig så uvirksom som muligt for ret at lade Billedet brænde sig ind i Ens Erindring. Man har også tit instinktivt vendt tilbage til det smukke Minde, som Sjælen overhovedet uvilkårligt søger tilbage til alle lyse Erindringer i dens Billedrække for at hente Kraft og Livsmod fra dem. Men stærkere Tilskyndelser har hos os Andre overdøvet disse. Vi har ikke kunnet nedsynte dem for Fremtiden eller stedse tygge Drøv på dem påny. Samfundslivet, Verdenslarven og Lidenskabernes Liv har gjort os det umuligt at finde vore dybeste og mest beåndede Glæder i Minder om Solglimt på Blomster eller om sammenvoxede Kæmpetræer. Anderledes gik det til i den engelske Digters Sjæl, hvis Livskald det var at vække Interessen og Sansen for alle hine elementære Stemninger og Indtryk. Hans praktisk uvirksomme Sjæl vegeterede i disse Naturdrømmerier, og det lader sig ikke negte, at denne stadig tilbagevendende Syslen med de simpleste Naturindtryk har holdt hans Sjæl fri og ren til at kunne føle Skønheden i dens simple og jordiske Former uden Fantasteri og uden Ophidselse.

Hvor sjælden er ikke denne Evne! hvor ofte fattes den hos de aller største og bedste Ånder! hvor hurtigt gik den i engelsk Poesi atter tabt! Den åbenbarer sig skønnest og fyldigst i de få poetiske Kvindeskikkelser, hvis Omrids er givne i Wordsworth's Smådigte. Hans fortællende Digtes Helte er af langt mindre Værd, dels bestemte til at vække Deltagelse for Landbefolkningen og de laveste Klasser, dels skildrede i den Hensigt at forbedre. Men de få let henkastede Kvindefigurer, der er sete med samme rolige og dog forelskede Blik, hvormed Wordsworth så på Træer og Fugle, er Naturen selv. De er selve den engelske Kvindenatur, og Ingen har truffet dens Grundlinjer med sikrere Hånd end han. Man læse et af disse Smådigte:-

Et lifligt Luftsyn først jeg så,
da hende jeg fik Øje på,
et yndigt Under, skabt og budt
til Smykke for et kort Minut;
svagt Stjernelys i hendes Blik;
fra hendes Lokker Lysglimt gik.
Hun var så frisk, hun var så ny
som Våren og det muntre Gry,
en Alf i Dans, et Smil i Flugt,
som undred, henrev, fjernt og smukt.

Jeg hende skued mere nær:
Ånd var hun, Kvinde dog især.
Igenom Huset let hun skred

jomfruelig med raske Fjed,
et Åsyn, hvor med søde Minder
sødere Løfter sig forbinder,
en Kvinde, ej for lys og god
til Hverdagsdømt, til trøstigt Mod,
til skyldfri List, til Smil og Gråd,
Ros, Dadel, Kys og gode Råd.

Og nu jeg ser med klaret Blik
Pulsen i Værkets Mekanik:
en Sjæl, der ånder Tanker ud
og gør Livsrejsen, stolt og prud,
med rolig Vilje, fast Forstand,
ihærdig, smidig, klar og sand,
en fuldendt Kvinde, anlagt til
at kvæge, lede, som hun vil,
og dog en Ånd, der for min Sans
har Englens Lethed, Englens Glans.

She was a phantom of delight. Poet, W. II, S. 13.

Man har her utvivlsomt et naturtro Mønsterbillede af den engelske Kvinde, og man kan berede Wordsworth en Triumf ved at sammenligne denne ædru og sanddru Skildring med de kvindelige Idealer, som Englands største Digtere i den nærmest følgende Tid morede sig med at tegne. Tag Shelleys Fremstilling af Blomsternes og Insekternes æteriske Beskytterinde i hans Digt *Mimosen!* Billedet af den feagtige Skønhed er yndigt som Alt, hvad der kommer fra Shelleys Pen; hendes Ømhed for Planterne, hendes rørende Medlidenhed med alle de små stygge og foragtede Dyr, "hvis Hensigt, skønt de gjorde Skade, var uskyldig", giver hendes Alfevæsen menneskelige Træk — men et Menneske er hun dog ikke, hun så lidt som Shelley's *Feen fra Atlas* eller *Epipsyhidion's* utydelige Heltinde. Shelley var som Lærken, han har besunget, en Foragter af Jorden (*scorner of the ground*). — Eller tag de lidenskabelige østerlandske Heltinder i Byrons tidligste poetiske Fortællinger, Medora, Gulnare, Kaled! De når ikke den smukke Sæmpelhed her. De optræder altid kun i den højeste Lidenskabelighed; deres Elskov, Hengivelse og Besluttethed går over alle Grænser. De er digtede for en Læseverden, hvem det bedøvende Byliv i Londons Menneskemasse og den stadige Sysselsættelse med Verdensbegivenhederne havde meddelt en Art nervøs Trang til de heftigste åndelige Pirringsmidler. Men for Wordsworth stod det fra først af som en smuk og lønnende Opgave at levere Beviset for, hvor dybt Menneskenaturen kan sættes i Bevægelse, røres og gribes uden Anvendelse af grove eller voldsomme Stimulantser. Han indså vel, at den, der var vant til skrigende Farver, let vilde være ude af Stand til at afvinde Værker nogen Smag, hvis Ejendommelighed bestod i en mild og naturtro Kolorit, men han besluttede at tvinge Læserens Forventninger til et Digts Virkemidler tilbage i det naturlige Spor.

Kapitel 6

Landliv og Skildringer fra Landet

Man forstår ikke Wordsworth's digteriske Styrke og Begrænsning tilbunds uden et Blik på hans Levned. Man forefinder da et særligt idyllisk og beskyttet Liv. Han fødtes i den velhavende Middelstand (Faderen var Sagfører), studerede i Cambridge, rejste, kom tilbage og arvede allerede i 1795 fra en Beundrer af hans Genius 900 Pund, der tilligemed hans Del af den Summa 8500 Pund, hvilken en engelsk Lord udbetalte Familien som en Gæld, han var den afdøde Fader skyldig, satte Digteren i Stand til at leve uden at vælge noget Fag. I 1803 blev han gift, i 1813 bosatte han sig i Rydal Mount ved "Sørne". Han havde en Sinecura som *Stamp-Distributor* med 500 Pund årlig fra 1813-1842, da han opgav den til Fordel for en af sine Sønner. I 1843 fulgte han Southey som *poet-laureate* (Hofdigter), og nød som sådan en Regeringspension af 300 Pund årlig til sin Død. Den indtraf først i 1850, da han netop havde fyldt sit 80de År. Sikret fra alle Sider mod Livets ydre Omskiftelser betragtede han dem med et protestantisk-filosofisk Blik.

Et Levned som dette var ikke skikket til at opflamme Lidenskab; den findes ikke heller hverken i hans Liv eller i hans Poesi. I andre fremragende Digteres Levned plejer der at forekomme en eller anden tungt vejende Omstændighed, et eller flere Vendepunkter, en eller anden angivelig Kilde til Sørgmodighed eller til Karakterstyrke eller til Frugtbarhed; hos Wordsworth findes Intet af den Art. Ingen medfødt Ulykke lammede ham, intet Angreb på Liv og Død æggede ham og gav hans Ånd dens Indsegl. Visselig blev han hånet og spottet af Kritiken, og det lang Tid nok: fra 1800-1820 var hans Poesi trådt under Fødder, fra 1820-30 kæmpende og efter 1830 almindelig anerkendt. Men Modstanden var ikke dum og hidsig nok til at give hans Levned Farve og Glans, eller til at gøre det til et Stof for Sange. Hans inderste personlige Liv var da aldrig så stærkt og samlet, at det kunde opsuge hans Poesi eller give den Emner. Det ledede ham omvendt til at se udad. Kampene udenlands, Naturomgivelserne og den lille uanselige Menneskeverden, i hvilken han levede, fyldte og betog hans Sind. Han var ikke som Byron for optaget af sit Eget til at have Sindsro tilovers til at dvæle ved det Små og de Ringe, som han med Mildhed og Medlidenhed fremstillede og beskrev.

Vistnok følte han sig som Midtpunkt i sin Verden. Fra hans idylliske og tilbagetrukne Hjem udgik fra Tid til anden Digtsamlinger eller større Digte, ledsagede med oplysende Fortaler, der med lange Rækker af Exempler underrettede Læseren om, at alle store Digtere havde været miskendte og forsmåede af deres Samtid, at enhver Forfatter, forsåvidt han er stor og oprindelig, er nødsaget til selv først at skabe den Smagsretning, der kan nyde hans Værker, og at han vel har fået Vejen brudt og banet af sine Forgængere med Hensyn til Alt, hvad han har tilfælles med dem, men i Alt, hvad der særligt er hans eget vil være stillet som Hannibal mellem Alperne. (Fortale fra 1815.)

Han vidste det vel, at ingen banebrydende Ånd kan vente fuld Anerkendelse af andre samtidige Mænd end dem, der er yngre end han selv. Men Kritiken, der ikke havde været voldsom nok til at gøre ham krigersk og hensynsløs som Byron, gjorde ham selvopfyldt og hovmodig. Hans Livs Afvexling bestod deri, at han i sin beundrende Families Skød modtog tilfældige Besøg af sådanne Beundrere, der var på Fodtur der i Egnen og forsynede med Anbefalingsbreve. Dem underholdt han sig med på en kold og værdig Måde, stødte dem ikke sjældent ved den Selvkærlighed, hvormed han uafladeligt priste, anførte og foredrog sine egne Værker, den Ligeegyldighed, han udviste for alt Andet, den pinlige Strenghed, hvormed han af sine Omgivelser krævede ethvert synligt Tegn på Ærefrygt, og den Alvor, hvormed han gentog selv det mindst betydende Ord, der var sagt til hans Pris.

Man finder en hel Del slående Anekdoter om hans Selvfølelse. Thomas Moore meddeler (*Memoirs* III, 163), hvorledes Wordsworth en Dag, da han spiste til Middag hos Lord Dawy, pludseligt uden at noget Ord var faldet, der kunde lede til dette Emne, råbte fra den ene Ende af Bordet til den anden:

"Dawy, véd De, hvorfor jeg lod *Den hvide Då fra Rylstone* trykke i Kwart?" — "Nej, hvorfor var det?" — "For at vise Verden min egen Mening om den." — Wordsworth læste aldrig andre Værker højt end sine egne. Den Dag, da Walter Scotts *Rob Roy* var udkommen med et Motto af Wordsworths Digt *Rob Roys Grav*, var Wordsworth netop tilstede i en Familie, som havde fået Romanen sendt og med Forventning imødeså dens Indhold. Han greb den, og man ventede, at han vilde forelæse de første Kapitler; men i Stedet gik han hen til Bogskabet, tog et af sine egne Bind ud deraf og læste sit Digt højt for Selskabet. Emerson har bevaret os Optegnelser, nedskrevne umiddelbart efter to Besøg hos Wordsworth, gjorde med Års Mellemrum. Efter det sidste skriver han: "Han nærede national Bitterhed mod Franskændene, en ikke ringere mod Skotterne; ingen Skotte kunde skrive Engelsk Hans Meninger om Franskænd, Englændere, Irlændere og Skotter syntes at være formede i al Hast efter små Historier, der var hændte ham eller Medlemmer af hans Familie i en Postvogn." — Efter sit første Besøg (i 1833) skriver Emerson: "Wordsworth bragte sit Yndlingsæmne på Tapetet, at Samfundet ved overfladisk Kultur blev oplyst uden alt Hensyn til den moralske Dannelse. Skoler nyttede ikke. Skolemestereren var ikke Opdragelse ... Han vilde bringe mig og alle gode Amerikanere til at indse, at Moralen, det samfundsbevarende Element osv. osv. måtte dyrkes — Han skældte og smeldte over *Wilhelm Meister*. Den var fuld af Utugt af enhver Art. Det var som om Fluer parrede sig i Luften. Han var aldrig kommen videre end til første Del og havde kastet Bogen fra sig, så oprørt var han bleven ... Han anførte sin Sonet: *En højhjertet Spaniers Følelser*, som han satte højest af alle, dernæst *De to Stemmer*, og fremsagde sine Vers til Lærken." Man har Wordsworth hel og holden som han gik og stod i daglig Omgang i disse Øjebliksbilleder: de hånlige Domme over alle fremmede Folkeslag, Indvendingen mod den moderne Kultur — den samme som Muhamedanerne i Asien og Afrika den Dag i Dag altid har på rede Hånd imod den — at den nemlig lader sig forene med stor Usædelighed, Forherligelsen af Vedtægts-Sædeligheden som det samfundsbevarende Element (den sande Moral er det mest radikale Element, der gives), den om Novalis erindrende Harme over Goethe og endelig Citaterne af hans egne Poesier som Finale!

Emerson samler sine Indtryk i disse Ord: "Hans Ansigt oplaredes nogle Gange, ellers var hans Samtale ikke udmærket ved nogen særegen Kraft eller ved noget særegent Sving. W. ærer sig selv ved sin simple Troskab mod Sandheden, men man forbavses over hans Tankers snevre Grænser. At slutte fra en enkelt Samtale gjorde han Indtryk af en indskrænket og ægte engelsk Ånd, som betalte Begejstringens sjældne Timer med den tørreste Prosa i andre."

I 1843 traf Wordsworth en Dag for første Gang sammen med Dickens. Wordsworth havde en stor Foragt for alle unge Mænd, og den fælles Ven, hos hvem Sammentræffet havde fundet Sted, var derfor nysgerrig efter at erfare hans Indtryk af den store Humorist. Efter at have trukket sine Læber i Vejret på en Måde, der var ham egen, og efter at have svunget sit ene Ben over det andet, så man så hans nøgne Ankler over hans Sokker, svarede han langsomt: "Å, jeg er ikke meget tilbøjelig til at se kritisk på de Folk, jeg træffer, men da De allerede spørger mig, så vil jeg oprigtigt tilstå, at jeg anser ham for en meget almindelig ung Fyr — men for Resten kan han jo være meget dygtig. Forstå mig vel, det er ikke min Mening at sige et Ord imod ham, for jeg har aldrig læst en Linje af, hvad han har skrevet." Nogen Tid efter rettede den fælles Bekendt varsomt det Spørgsmål til Dickens, hvordan han havde syntes om Laureat-Poeten? "Syntes om ham?" svarte Dickens. "Aldeles ikke. Han er et skrækkeligt gammelt Asen." ("Like him! Not at all. He is a dreadful old ass." R. S. Mackenzie: *Life of Dickens*.)

Læseren vil visselig ikke underskrive så affejende en Dom. Men så meget står klart, at der må have været noget for Tålmodigheden i høj Grad opirrende ved Wordsworths personlige Omgang. Når han talte, siger en af hans Samtidige, prusted han som en Hval og forkyndte evige Sandheder (*Truismer*) i Orakeltone. Ordet *Truisme* (Sandhed, der er for sand til at behøve at siges) er betegnende for mere end mundtlige Ytringer af ham. Det rammer hele den betragtede og belærende Side af hans Poesi. Der er i den ingen særlig åndelig Kraft eller Lidenskab, men en Hamletsk Dvælen ved de store Spørgsmål om at Være eller Ikke-være. Fødsel, Død og Fremtid, Menneskets Lidelser og Synder i dette Liv og dets Håb

om et fremtidigt Liv, det ringe Omfang af vor Videns hele Kres og det skrækindjagende Forhold, hvori vi står til det Overnaturliges Verden — det er, siger Masson, de stadige og uundgåelige Genstande for den almenmenneskelige (og særligt for Wordsworth's) Betragtning og Bekymring. (Se Masson: *Wordsworth, Shelley, Keats and other essays*.) Men disse Tanker bevæger sig ulykkeligvis, da de ikke tilhører Midtpunktet men den yderste Omkres af vor Viden, ad Baner, der ikke fører nogensteds hen, ad gamle opslidte og af dybe Spor gennemfurede Veje, der går i en Ring, og som man kan befære med rolig og værdig Sørgmodighed, men uden Nytte eller Udbytte for sig selv eller Andre. At Wordsworth bestandig påny udmunder i denne vor Videns Omkres, som Tilhængerne af de såkaldte åbenbarede Religioner anser for vore Tankers naturlige Midtpunkt, har mere end noget Andet bevirket, at hans Ry aldrig, hvor stort det end er i England, har kunnet trænge synderligt ud over de engelsk talende Landes Grænser.

Da Coleridge lærte Wordsworth personligt at kende, havde denne allerede skrevet nok til at man kunde danne sig en Dom om Beskaffenheden af hans Originalitet. Hvad der rørte Coleridge i Wordsworth's Poesi, det var Foreningen af dyb Følelse med hvad der syntes ham dyb Tanke, den fine Ligevægt mellem Sandhed i Iagttagelsen og Indbildningskraft til at omforme det Iagttagne, fremfor Alt Evnen til at sprede en højere Verdens Luftlag over Skikkelser, Tilstande, Forhold og Tilfælde, som Vanen havde berøvet al Interesse for det almindelige Øje.

Wordsworth's og Coleridge's første Samtaler drejede sig da om hvad der for dem stod som Poesiens to Hovedpunkter, Evnen til at vække Læserens Deltagelse ved sand Naturtroskab og Evnen til at meddele Nyhedens Interesse ved Indbildningskraftens omstemmende Farver. Den pludselige Tiltrækning, Øjet og Sjælen føler ved Lys- og Skyggespil i Naturen, det ny og fortryllende Udseende, Månelys eller Solnedgang kan give et forud bekendt Landskab, syntes dem at betegne Muligheden af, hvorledes begge Elementer kunde forenes. Her havde man jo Naturens egen Poesi; det gjaldt om at genfrembringe den. De vilde ikke ligefrem efterligne Naturen, men Naturens Poesi.

De besluttede at skrive en Række Digte, henhørende til to forskellige Kunstarter. I den første skulde Hændelser og Handlende være overnaturlige og det Fortrin, som tilsigtedes, skulde bero på den dramatiske Sandhed i Skildringen af sådanne Sindsbevægelser, der naturligt vilde ledsage Situationen, hvis den virkelig forekom. Og virkelig i den Forstand var den jo for ethvert Menneske, der nogensinde på Grund af ligegyldigt hvilket Sansbedrag troede sig under overnaturlig Påvirkning. Udførelsen af denne Opgave tilfaldt Coleridge og der er sikkert ingen Tvivl om at det ligeledes er ham, der har stillet den. Enhver i europæisk Literatur nogenlunde bevandret Læser ser strax, i hvor nært Slægtskab den står til de Opgaver, som stilledes og løstes af den tyske Romantik. Ejendommeligt engelsk er det kun at Eftertrykket her er lagt ikke på det Overnaturlige og Fantastiske, men på Natursandheden, så at Romantiken her kun bliver en af Naturalismens Former.

I den anden Digtart skulde Emnerne vælges ud af det daglige Liv. Men Wordsworth, hvem denne Gruppe tilfaldt, foresatte sig at meddele de jævne og mest naturlige Begivenheder et Skær af noget Overordentligt, Nyt, ja Overnaturligt ved at udrydde Sindet af dets Vanesøvn og tvinge det til at rette sig mod den Skønhed og de Undere, som den virkelige Verden upåagtet udfoldede for den menneskelige Sans. Han gjorde Forsøget første Gang i de *Lyriske Ballader*, der i Fortalen betegnedes som et *Experiment*, nemlig det: om Genstande, der efter deres Natur ikke var skikkede til "udsmykkende" Fremstilling, ikke alligevel, skønt fremstillede i det daglige Livs Sprog, kunde fængsle, og han fortsatte senere Forsøget i Hundreder af Digte af højst forskelligt Værd, hvis Helte og Heltinder alle tilhører de lave og laveste Samfundslag, opvoxede i landlige Sysler og fremstillede i en Ramme af landligt Liv.

Der findes i dansk Literatur ingen Digtgruppe af denne Art. Derimod vil den, der med Opmærksomhed studerer Wordsworth, nu og da træffe på en Form for den poetiske Anekdote og på en Fortællertone, der erindrer om Runebergs *Fänrik Stål*. Selv i Rytme og Metrum er der nu og da nogen Lighed; det vilde være lærerigt at erfare om Runeberg overhovedet har kendt den engelske Diger; måske kommer den hele svage Lighed af at Begivenhederne hos begge bestandig foregår indenfor

samme snevert begrænsede Lokalitet, Egnen om de engelske ligesom Egnen om de finske Søer. Forskellen imellem dem er i ethvert Tilfælde overordentlig. Hos Runeberg den krigerske Baggrund og Stemning, den flammende lyriske Stil, Fædrelandskærlighedens Ildhu, hos Wordsworth det stillestående Liv i landlig Fred, den rent episke Holdning og den fuldstændige Klokketårnspatriotisme, Kærligheden til et Par Sognes Liv og Levned. Hos Runeberg Soldatens Følelse for Fædrelandet, hos Wordsworth Landsbypræstens Deltagelse for Menigheden.

Der gives imidlertid et enkelt dansk Digt, som på en aldeles overraskende Måde minder om Wordsworth's Tone og Stil, kun at det er langt mere dramatisk end Noget, han har frembragt, det er Henrik Hertz's *Frugthandleren*. Dette Digt står mærkværdigt alene iblandt Hertz's Poesier, så mange Strengede disse end anslår. Dets Helt er som skabt til at behandles af Wordsworth, dets Evne til at røre uden at forherlige er netop ejendommelig for Søskolens Mester. Selvfølgelig har det imidlertid ikke den Ejendommelighed, hvorpå netop Wordsworth som sådan kendes, den, han selv betegner som Evnen til at give det Hverdagligste et næsten overnaturligt Skær.

Et Digt, der ganske sikkert er et af hans mest betegnende, om end langt fra et fortrinligt Digt, nemlig *Beslutning og Uafhængighed (Resolution and Independence)*, afgiver et Exempel på, hvorledes han bærer sig ad dermed. Digteren skildrer sin Spaseregang en Sommermorgen, Duggens Glimten, Fuglenes Sang, Harens Flugt over Markerne; han tænker på, at han selv har levet ubetænksomt som Markens Dyr og Skovens Fugle og hvorledes et sådant Liv engang kan hævne sig. Det falder ham ind, at mange betydelige Digtere er endte i Jammer og Nød, og højst prosaiske Bekymringer med Hensyn til Fremtiden trykker hans Sind. Da ser han pludseligt i denne ensomme Eng en gammel Mand noget borte:-

Han syntes ældst mig blandt Gråhærdede.

Som undertiden man en Kæmpesten
ser ligge på en nøgen Bakkes Top,
et Under for Enhver, hvem den blir synlig,
thi hvem forstår, hvordan den kom derop,
hvorfra, hvornår? Den synes En i Live,
ligner et Sødyr, kravlet op fra Havet,
der på en Banke mageligt soler sig —
sådan så denne hvide Olding ud,
ej helt i Live, ikke død, ej søvntung.
Krum var han. Under Livets Pilgrimsgang
hans Hoved bøjet var imod hans Fødder
som om et Tryk, et frygteligt, af Kval,
af Rædsel eller Sygdom havde ramt ham
i længst forgangen Tid og havde lagt
mer end menneskelig Vægt på dette Legem.

Urørt den Gamle stod, ret som en Sky,
der ikke hører vilde Vindes Tuden,
dog Alt forvirrer, når med Brag den kommer.

Hvor genial er ikke her Dobbeltlignelsen og hvor hemmelighedsfuldt virker den ikke! Oldingen ligner den uhyre Sten på Højen, og denne Sten ser atter så mægtig ud, at den synes som et Sødyr at have kravlet derop. Med sjælden Kraft er herved Indtrykket af den høje Alderdom givet. Den Gamle synes den ældste Mand, der nogensinde havde levet. Var vi i Tyskland eller på Romantikens Grund, vilde vi

ikke forbavses ved at erfare, at vi her havde Jerusalems Skomager for os. Men vi er i England, og vi føres af Wordsworth. Det viser sig da, at den gamle Mand er et i høj Grad almindeligt menneskeligt Væsen, Iglesamler af Livsstilling, en Livsstilling, der passer sig for gamle og svage Folk i en vandrig Egn. Den gamle Mands fortrøstningsfulde, gudhengivne Tale, hans Sindsro selv i den yderste Ensomhed og Fattigdom beroliger den unge Digter i hans Frygt for Fremtiden, og han beslutter, så tit en lignende Frygt skulde rejse sig i hans Sind, at mindes den gamle Iglesamler. "Dette er ingen Odeflugt", som Ewald etsteds siger, men det er et godt Mønster på Wordsworth's Evne til at give det mest hverdags, mest naturtro Stof et vist fantastisk og storstilet Præg ved Behandlingsmåden.

Denne Stræben har i ikke få af Wordsworth's Digte karikeret sig selv, overalt nemlig, hvor hos ham en mystisk-gudelig eller rædselsfuld Virkning forårsages af en eller anden simpelthen uhyggelig eller forunderlig Begivenhed, der udrustes med det såkaldt Overnaturliges Viljekraft. Det er højst barnagtigt, når i Digtet *The Thorn* en Fortæller (hvis Stand eller Vilkår ikke angives, men om hvilken Wordsworth selv til Coleridge sagde, at han havde tænkt sig ham som en gammel pensioneret og fuldstændigt forvrøvlet Skibskaptajn) med en overspændt Rædsel, som gjaldt det en Spøgelsehistorie, fortæller om en stakkels afsindig Pige, der om Natten, klædt i en højkrødet Kjole, sidder og jamrer sig under en Tjørn. Og rent parodisk bliver denne Retning i Wordsworth's med så store Fordringer Publikum forelagte *Peter Bell*, der uden Shelley's Satire af samme Navn visselig vilde være fuldstændig glemmt; her er det nemlig en rå og grusom Karls Forfærdelse over den overnaturlige Standhaftighed, hvormed et stakkels Æsel tåler de grueligste Prygl hellere end at ville flytte sig af Stedet, der i Forening med en af Mørket ophidset Fantasi frembringer Karlens Omvendelse. Æslets Udholdenhed havde, som det viser sig, sin Årsag i, at dets Herre var falden i Vandet på det Sted, hvor det stod; det vilde henlede Opmærksomheden herpå. Æslets sædelige Storhed står da her i en glimrende Modsætning til Mandens Æselagtighed, og Wordsworth, som manglede al komisk Sans, forsømmer ikke at fremhæve denne Modsætning.

Og dette er ingen Tilfældighed, men et Karaktertræk. Den nye Skole følte med sit Had til det Blændende og sin Kærlighed til det Simple og Jævne en virkelig Tiltrækning til Æslerne, disse stædige, tålmodige og særligt miskendte Naturfrembringelser, som stedse overstråledes af mindre nøjsomme Dyr. Coleridge lod sig endog i sit bekendte Digt *Til et ungt Æsel, da dets Moder blev tøjret i Nærheden af det* henrive til det varme Udbrud: "Jeg hilser dig som min Broder" (Innocent fool! thou poor despised forlorn! I hail thee brother) og til det dyrevenlige Ønske i et ligeligere og bedre ordnet Samfund at kunne skænke Æslet en fredelig Græsgang — da skulde dets glade Brægen klinge skønnere i hans Øren end den sødeste Musik. Det kan ikke undre, at Spottefuglen Byron strax fik fat i hin Broderhilsen og gjorde sig lystig over den i sin første Satire: *Engelske Digtene og skotske Anmeldere*. Coleridge var denne yderliggående Naturalisme dog ikke i Kødet skåren; han var selv den første til at holde sig op over sine Udskejelser. Wordsworth derimod som var anlagt til Følgestrengthed og tilmed stridbar af Hu, førte som Digter den rent literære Naturalisme ud i dens sidste og yderste Følgeslutninger.

Han valgte sig næsten gennemgående Emner af Landboernes og særligt af de lavere Folkeklassers Liv, og det ikke som det forrige Århundredes Franskmand for selv dannet-sleben at nyde det Uslebne som Modsætning og med en Følelse af Overlegenhed, men fordi han mente, at Hjertets vigtigste Lidenskaber hos disse Klasser fandt en bedre Jordbund og nåede større Modenhed end hos de Dannede og fordi de, som underkastede en ringere Tvang, talte et jævner Sprog. Han mente, at Menneskehjertets Grundfølelser hos Landboeren fremtrådte mere enkelte og elementære og derfor lettere lod sig iagttage end under Bylivet. Han var endelig overbevist om, at Samlivet med Naturens skønne og blivende Former i Forening med de landlige Syslers Præg af det Nødvendige og Stadige måtte gøre alle Følelser mere varige og stærke. Man finder da her i Århundredets Fødselsstund Spiren til den mere end halvtresindstyve År varende og vidtudbredte, æstetiske Grundanskuelser, der forplantede sig fra Land til Land, i Tyskland, Frankrig og Norden førte til Bondepoesi og Bondenovelle, i adskillige Lande til

særlig Forherligelse af Almuesproget. Idet man botanisk sønderdeler denne Spire, lærer man Plantens Naturhistorie tilbunds at kende.

Wordsworth's Udgangspunkt er rent *topografisk*. Stedbeskrivelse i dette Ords videste Forstand er endnu mere ejendommelig for ham end for Scott. Hans Livs Opgave var at skildre engelsk Natur og engelske Naturer således som han kendte dem Ansigt til Ansigt. Og da han kun vilde skildre hvad han var ubetinget fortrolig med, så kom han til den Lære, at det var enhver Digter nødvendigt at knytte sig stadigt til en eller anden Plet af Jorden, og sammenknyttede selv sit Digternavn med Nord-Englands Søer, hvis Omgivelser gennemgående afgiver hans Digtes Sceneri. Han gik endog så vidt, at han betegnede den Enkeltes Føde-Egn som det Sted, der passede bedst til Skueplads for hans Virksomhed hele Livet igennem.

Således blev han særligt engelsk Naturmaler og således fik hans Skildringer en rent stedlig Interesse. Den berømte engelske Kunstdommer John Ruskin har med Rette kaldt Wordsworth Tidsrummets store poetiske Landskabsmaler. Medens Byron atter og atter fløj bort fra Hjemmet for at skildre Grækenlands og Østerlands Natur med fremmede og glødende Farver; medens Shelley gyste for Englands Klima som dødbringende for hans fine Legemsbygning og atter og atter forherligede Italiens Kyster og Floder, medens Scott besang Skotland, og Moore aldrig blev træt af at lovprise det grønne Erins Skønhed, stod Wordsworth ene som den fuldblods Englænder, dybt rodfæstet i Landet og sammenvoxet med selve dets Jordbund lig en gammel Eg med mangfoldige Rødder. Hans Ærgerrighed var den at være en ægte engelsk beskrivende Digter. Når han da fordybede sig i den Egn, i hvilken han havde hjemme, spaserede, sejlede, gik i Kirke og tog mod Beundrerbesøg, så var det med den alleromstændeligste Kundskab til de lavere Klassers Liv der i Egnen og til det landlige Liv overhovedet. Han har det samme Blik derfor som en god og værdig engelsk Landsbypræst af den Art, han selv har skildret i Udflugten (*The Excursion*). Hans Særeje, det er alle de sædvanlige Sognebegivenheder og Sogne-Ulykker, som indtræffer i en landlig Egn i England: et længst forglemt Sognebarns Tilbagekomst til Egnen, hvor hans Hjem er forsvundet og hvor han finder alle sine Kæres Navne på Kirkegården (*The brothers*); en stakkels forført og forladt Piges Skæbne (*Ruth*); et idiotisk Barns natlige Ridt efter Lægen og Faren vild på Vejen (*The idiot boy*); det overraskende Eventyr, en blind lille Dreng har bestået uden at komme til Skade (*The blind highland boy*); en gammel ypperlig Faders Sorg over en vanslægtet Søn (*Michael*); en i hele Egnen elsket Diligencekusks beklagelige Forfalden til en lille Svir og påfølgende Afskedigelse fra Embedet (besunget i fire Sange under Navnet: *The waggoner*).

Det eneste U-engelske i Måden, hvorpå disse Begivenheder, selv de lettere og lystigere iblandt dem, meddeles, er den fuldstændige Mangel på Lune i Fremstillingen. I stedet for Lune har Wordsworth, som Masson ypperligt har udtrykt det, "et hårdt velvilligt Smil". Men dyb og bevæget er til Gengæld den Patos, hvormed han fortæller de tragiske eller alvorsfulde blandt disse simple stedlige Historier. Er denne Begejstring i al sin Renhed og Ægthed ikke pythisk-skælvende eller moderne-glødende, så virker den des stærkere på Menneskeslægtens Flertal, der ynder, at Digteren ikke hæver sig altfor stærkt over dets Jævnhøjde og som føler det Velgørende og Helbredende ved den Medfølelse, der er Begejstringens Ophav. Det er en Medfølelse, der ligner Præstens eller Lægens, og som, skønt mindre mild end professionel, griber ved sit fuldendte Udtryk.

Ingensteds er vel dette Udtryk smukkere end i sådanne Digte som *Simon Lee* eller *Den gamle Tigger fra Cumberland*. Det første Digt er en Anekdote om en Jæger, der i sin Ungdom har været den flinkeste med Horn og Hund, tilfods og tilhest, men som nu på sin gamle Alder er bleven så svag, at Digteren en Dag træffer ham, med Møje arbejdende på så let en Gerning som at opgrave en mør og rådden Rod af et gammelt Træ:-

You're overtaked, good Simon Lee,
Give me your tool" to him I said;
And at the word right gladly he

Received my proffer'd aid.
I struck, and with a single blow
The tangled root I sever'd,
At which the poor old man so long
And vainly had endeavour'd.

The tears into his eyes were brought,
And thanks and praises seemed to run
So fast out of his heart, I thought
They never would have done.
I've heard of hearts unkind, kind deeds
With coldness still returning.
Alas! the gratitude of men
Has oftner left me mourning.

Oversættelse:

I har Jer anstrengt, Simon Lee,
giv mig Jer Hakke blot!
At jeg således stod ham bi
det led den Gamle godt.
Jeg slog — ét Hug — da fløj den Rod
den filtrede, af Enge,
hvormed den Gamle havde slidt
så møjsomt og så længe.

Af Tårer blev hans Øje vådt,
og Tak og Pris der kom
ilsomt og rigt og ejegodt
fra Hjertets Helligdom.
Modtog umilde Hjerter tit
god Hjælp helt koldt og fremmed,
Ak! Menneskenes varme Tak
mig oftere beskæmmed.

Få Digtere har vist den skønne Pietet som Wordsworth mod de uden egen Skyld Unyttige, Menneskeslægtens ydmyge *Venerabilia*. *Den gamle Tigger* er et Exempel fremfor alle. Wordsworth skildrer hvorledes denne Mand, kendt af Alle, går omkring fra Hus til Hus der i Egnen:-

Fra Barn af har jeg kendt ham. Dengang alt
var han så gammel, at han ikke tykkes
mig ældre nu. Han vandrer træt afsted,
en ensom Mand, så hjælpeløs af Ydre,
at Rytteren, som rider ham forbi,
ej sorgløst slænger ham sin Skærv på Jorden,
men standser, at hans Mønt kan sikkert falde
ned i den Gamles Hat. Og end ej da
han taber ham af Syne. Nej, endog
når han sin Hest har givet Tøjlen, passer,

halvt vendt på Hesten, med et Sideblik
han på den gamle Tigger. Når om Somren
Bomkonen siddende i åben Dør
drejer sit Rokkehjul og ser den Gamle
langt borte, står hun fra sit Arbejd op
og løfter Bommen, åbner Vejen for ham.
Postdrengen slår, når han med raslende Hjul
bag på den Gamle ad en Skovvej kommer,
rask Smæld i Smæld, og hvis den gamle Mand
ej efter sådant Varsko Vejen viger,
så drejer Drengen hensynsfuldt til Side
og kører langsomt uden Ed, forbi;
så lidt han bander, som han kunde vredes.

Troer ikke, denne Mand gør ingen Gavn,
I Statsmænd, der med rastløs vågen Kløgt
bestandig svinger Kosten i Jer Hånd
for alt Fortrædeligt på Dør at feje!
I Stolte, som i Lykkens Overmod
pukker på Eders Evner, Magt og Kundskab!
Han falder ej til Byrde. I Naturen
det er en Lov, at ingen Skabning, ikke
engang den som er ringest eller lavest,
end ej den skyldigste, kan leve Livet
og ikke volde noget Godt — der er
et Åndedræt og Pulsslag af det Gode,
en Livs- og Sjælskraft, uadskilleligt
forenet med hver enkelt Væreform.

Hvor end den gamle Tigger viser sig
fremtvinger Skik og Brug med stille Nøden
Kærlighedsgerninger, og Vanen gør,
at det, som er fornuftigt, sker, og Vanen
bereder Efterglæden, Sindet ynder.
Så føres Sjælen da ved denne søde
Fornemmelse af Fryd umærkeligt
og tvangløst til at blive god og kærlig.
Landliv og Skildringer fra Landet
Den rige Mand, som sidder i sin Dør
og Pæren lig, der hænger over ham,
trives i Sol; den kraftige og unge,
den lykkelige, tankeløse, alle
de mange, som har Ly og Læ og blomstrer
blandt Væxterne af deres egen Art,
de alle ser i ham Påminderen,
der taus påtvinger deres Sind en flygtig
men eftervirksom Selvlykønskningstanke.

Man må tilstå, at er dette end en Præken, så er det dog en Præken i bedste Form. Der lå jo nemlig i denne samme Naturalisme, der i sin senere Udvikling følgerigtigt udviklede sig til rent menneskelig Dannelse og Oprør mod det Vedtagne fra først af et Hang til Formanen og evangelisk Gudelighed. Den opsøgte de Simple af Hjertet, de Fattige, de i Verdens Øjne Ringe — det var stemmende med Evangeliets Sædelære. Den vragede en forfinet Civilisation og vendte den Ryggen for til sine Helte at kære Fiskere og Bønder — den fulgte forsåvidt Evangeliets Forbillede. Og således forenedes hos Wordsworth ganske følgestrengt Naturdyrkelsen med det i England så højligt yndede formanende og protestantisk-forkyndende Element. Man vrage heller ikke helt hans moralske Læredigte. Der er mange Gange en egen Storhed i Måden, horpå den simple Lære er udtrykt. Sand Højhed fattes ikke de Ord, hvormed det i *Laodamia* forkyndes den sørgende Hustru, at hun istedenfor at kræve sin Husbond tilbage, bør give Afkald på ham for gennem Kærligheden at lutres til et ædlere åndigt Liv:

Learn by a mortal yearning to ascend
Towards a higher object. — Love was given
Encouraged, sanctioned chiefly for that end;
For this the passion to excess was driven —
That self might be annulled; her bondage prove
The fetters of a dream, opposed to love.

Ja selv den abstrakte *Ode til Pligten*, der indeholder en Begejstring som Kants, har genialt forstandsstridige Linjer, ophøjede som et af Kirkefædrenes Paradoxer. Det er til Pligten at Digteren råber: "Du holder Stjernerne fast i deres Baner og ved dig er det, at de ældste Himle er friske og stærke"!

Thou dost preserve the Stars from wrong
And the most ancient Heavens, through Thee, are fresh and strong.

Dog, fra alle den Art Poesier vil Læseren hurtigt vende tilbage til Wordsworth's egenlige Område, hans Idyller.

Endnu et Blik på disse Digte og på den Lære, de af Digteren er bestemte til at hævde. Det er utvivlsomt, at Wordsworth har tillagt Skildringen af det landlige Liv en større Betydning for Poesien overhovedet end der tilkommer den. Hans Omgivelser var vel skikkede til at fremkalde en sådan teoretisk Overvurdering hos ham. Når han til sine Helte har kunnet anvende Forpagtere, der levede af Kvægdrift (*shepherd-farmers*) fra Cumberland og Westmoreland som Modeller, så ligger dette i, at disse Mænd, som på den ene Side var uafhængige nok til ikke at arbejde for Andre og på den anden Side dog ikke hævdede over Nødvendigheden af at arbejde eller over en tarvelig Simpelhed, frembød almindeligt poetiske Egenskaber. At Landlivet i og for sig skulde forbedre, er en Overtro; det kan fuldt så vel sløve. Coleridge har f.eks. oplyst, at hvis man i England sammenligner Måden, hvorpå Fattiglovene dengang udøvedes i Liverpool, Manchester og Bristol med Måden, hvorpå man på Landet fordelte Fattigunderstøttelsen, så falder Sammenligningen ganske ud til Byernes Fordel.

Wordsworth har fremdeles overvurderet den Betydning, som Skildringen af de landlige Sysselsættelser har for hans egen Poesi. Ikke blot er Hovedpersonerne i mange af hans bedste Digtninge (som *Ruth*, *Michael*, *The brothers*) ikke udtrykkeligt Bønder eller Landboer, men mangan Gang har han i Kraft af sin naturalistiske Lidenskab og sit dermed beslægtede Hang til at formane og forbedre gennem Forherligelse af de laveste Samfundsklasser knyttet Navnet på en eller anden uanselig eller ringe Livsstilling til Evner og Egenskaber, som det er lidet sandsynligt at finde forbundne med den. Det er et Paradox, som Wordsworth med en vis Forkærlighed præker i sit Digt *Udflugten*, at der er store Digtere skjulte i de laveste Stænder ([Note 2](#)); det tilfredsstillende også hans evangeliske Tilbøjeligheder at tænke

sig Talentets Uafhængighed af Formue og gode ydre Livsvilkår. Lad være, det er uafhængigt deraf; men vilde det dog ikke være urimeligt i et Digt at give Poeten Skorstensfejerprofessionen og så i en nøjagtigt opfundet Levnedsskildring forklare, hvorledes det gik til, at han på engang blev Digter, Filosof og Fejer. Slige Særsyn kan kun den virkelige Levnedsbekrivelse retfærdiggøre. I Poesien virker en så vidt dreven Naturalisme stødende som altfor lidet almen. Og hvad Forskel er der på dette Tilfælde og de mange, hvor Wordsworth lægger en Bissekræmmer, en Iglesiasmler, en Bonde Tanker i Munden, som det må forbause at høre udtalte af sådanne Læber? For at retfærdiggøre og tilfulde forklare sine Personer nødes da Wordsworth til at indføre en Mængde tilfældige underordnede Omstændigheder af den Art, der er nødvendige til at begrunde Sandsynligheden af en Kendsgerning i det virkelige Liv, men som vi med Fornøjelse vilde skænke en Digter. Den smålige Hensyntagen til Sandsynligheden, den smålige Ængstelighed i Begrundelsen er i høj Grad trættende hos Wordsworth, især i de lange Overgange og Beskrivelser i *Udflugten*, hvilke Byron vittigt har stemlet som et evindeligt: "Her går vi op og her går vi ned, og her går vi rundt". (Or Wordsworth with his eternal: Here we go up, up, and up, and here we go down, down, and here round about, round about! Look at the nerveless laxity of the Excursion. What interminable prosing! — *Byron*).

Wordsworth's Valg af sine Emner fører ham desuden til en Ejendommelighed i sproglig Henseende, der turde betegnes som denne Naturalismes yderligste literære Udslag. Det var Wordsworth's Påstand, at det Sprog, som taltes af den Klasse, han skildrede, så snart det blot blev rensat for sine Pletter, var det bedste, som gaves, fordi Mænd og Kvinder af Almueklassen på Landet var i stadigt Samkvem med de Genstande, fra hvilke vort Sprogs bedste Del oprindeligt er afledet, og fordi de på Grund af deres Synskreses Ensformighed og Sneverhed var mindst udsatte for den selskabelige Forfængelighed, der leder til at søge og udarbejde sine Udtryk. Da dette Sprog er det bedste, vil det, mener Wordsworth, være umuligt for nogen Digter at sætte nogen bedre Udtryksmåde istedenfor det, og det ganske ligegyldigt om han skriver i Prosa eller på Vers. Og således kommer da Wordsworth til sit bekendte og interessante Paradox, at der *hverken er eller kan være nogensomhelst væsenlig Forskel mellem Prosasprog og bunden Stil*. Hvis han herved blot agtede at tage til Genmæle mod alle de kedsommelige og ynkelige Sprogforvridninger, hvortil Rimmød og Mangel på rytmisk Evne har drevet kun altfor mange endog blandt fremragende Digtere, så vilde man af Hjertet give ham Bifald. Théodore Banville har med fuld Ret om end med en Strenghed, der kræver det Umulige, givet et Kapitel i sin Poetik Overskriften *Licentia poetica* og dette Indhold: Der gives ingen. (*Petit traité de poésie française*. S. 56.) Men Wordsworth vil have sin Sætning ganske anderledes forstået. Han hævder, at Sproget ikke blot i store Partier af ethvert godt Digt nødvendigvis i alle andre Henseender end den metriske må falde sammen med Prosa, men at det endog i de mest tiltalende Partier af de aller bedste Digte ganske må stemme overens med Prosa stilen. Thi, siger Wordsworth, hvor sandt og levende Digterens Sprog end er, så levende og så sandt som Dens, der virkelig er i den digtede Situation, kan det dog aldrig blive; med andre Ord, det kan aldrig overgå, kun i det Højeste nærme sig til Virkelighedens prosaiske Udtryk. Med ægte engelsk Hårdnakkethed hævdede han sin Lære overfor de Angreb, som fremkom alle Vegne fra. Man havde som et Mønsterdigt efter den nye Poetik anført denne af Samuel Johnson lavede, pudsige, men fra Prosasproget visselig ikke afvigende Strofe:-

I put my hat upon my head
 And walked into the Strand,
 And there I met another man,
 Whose hat was in his hand.

Dette er ikke Poesi, sagde man. Indrømmet, svarede Wordsworth, men det er heller ikke som Prosa hverken fængslende i sig selv eller ledende til noget, der fængsler, og er derfor ude af Stand til at sætte Følelser og Tanker i Bevægelse: "Hvorfor bevise, at en Abe ikke er nogen Newton, når den ikke engang

er noget Menneske?" Og mod den almindelige Mening, som han betegner omtrent med de Ord, at en Forfatter ved at skrive på Vers overtager en Art Forpligtelse til at imødekomme visse åndelige Vaner, give visse Klasser af Ideer Plads i sin Bog og omhyggeligt udelukke andre, stiller han så hin Overbevisning om den gode Poesis og den gode Prosas Ensartethed, der, grundet på Lede ved den poetiske Affektation, førte ham til i sin digteriske Frembringen snart stærkt at selvbegrænse, snart rent at udflade sin i så mange Måder mønsterværdige og mesterlige Stil.

Til denne Forherligelse af Landalmuens Sprog, fra hvilken Wordsworth går ud, og som ikke er uden Lighed med den Dyrkelse af Almuesproget, der i Danmark er udgået fra Grundtvig, i Norge fra Målstræverne, er først og fremmest at svare, at en Bondes Sprog, renset, som Digteren kræver, for Provins-Udtryk og tildannet efter Grammatikens Regler ikke vil være forskelligt fra enhver anden forstandig Mands, kun at Bondens Begreber er færre og mindre klare. Dernæst vil han på Grund af sin ringere Udvikling blot dvæle ved enkeltstående Kendsgeninger, hentede fra hans snevre Erfaring eller overleverede Tro, medens den Udviklede ser Tingenes Sammenhæng og søger almindelige Love. Wordsworth mener, at Sprogets *bedste* Del afledes af de Genstande, der omgiver Bonden og sysselsætter ham. Men de Forestillinger, der drejer sig om Føde, Ly, Sikkerhed, Velvære er jo ikke Sprogets bedste Del. Det nytter heller ikke med Wordsworth af dette Sprog kun at kræve en vis Grad af Lidenskabelighed for at stemple det med Ærestitlen poetisk; thi Lidenskab frembringer ingen nye Tanker og intet nyt Ordforråd, den sætter kun det Indhold, som haves, i forøget Virksomhed, og den formår ingenlunde at gøre Talesproget til Poesi, da den neppe nok formår at gøre det til Prosa.

Det er jo nemlig allerede en besynderlig Forvexling af Wordsworth, at han i sin Kamp for Naturefterligningen bruger Ordene Talesproget og Prosaen i Flæng. Den gode Prosa er allerede renset for de tomme og meningsløse Gentagelser, de usikre og stammende Talemåder, som Halvdannelse og Forvirring aldrig undlader at føre med sig, og af hvilke Wordsworth desværre kun har optaget meget for mange i sine Digte overalt, hvor han indfører dramatisk Foredrag. Det er den usalige Forkærlighed for den aller platteste Naturefterligning, der i hans Digte afstedkommer de pludselige og pinlige Overgange fra en høj og ædel Stil til fuldstændig Stilløshed. Se f.eks. *The blind highland boy*.

Poesi har efter Wordsworth's Begrebsbestemmelse sin Oprindelse i Sindsbevægelse, erindret i Ro. Den går ud på Efterligning af Naturens Sprog med det ene Forbehold, at, da det er Digterens Hverv at meddele Fornøjelse, ikke Sandhed ligefrem, så benytter han Verseformen, som bereder Læseren en Rækkefølge af små behagelige Overraskelser ved Rytme og Rim. Verse målet virker ved stadigt at vække og tilfredsstillende Nysgerrigheden, men på så simpel en Måde, at det ingen selvstændig Opmærksomhed tiltrækker sig. Det påvirker, omtrent som et kunstigt behandlet Luftlag eller som Vin under en beåndet Samtale, Bevidstheden mægtigt men ubemærket. Ved dets stedse tilbagevendende Regelrethed dæmper og mildner det Fortællingens lidenskabelige eller gribende Indhold og ved sin Evne til at afklæde Talen dens Virkelighedspræg kaster det over Kompositionen en Slags Halvbevidsthed om dens Uvirkelighed. Men iøvrigt kan, mener Wordsworth, selv den bedste Poesi i ingen Henseende være forskellig fra Prosa. Han glemmer at opkaste sig det Spørgsmål, om der ikke omvendt gives en Mængde Udtryksmåder, Vendinger og almindelige Sætninger, som er på deres Plads i en Prosameddelelse, men som vilde virke i høj Grad stødende i Poesi, og om der ikke i ethvert højtideligt Digt uden alt Kunstleri kan forekomme en Bygningsmåde og Ordning af Sætningerne eller en Benyttelse af Talens Figurer, som i Prosastil vilde være umulig.

Den eneste Mening, i hvilken den bedste Poesi kan siges at stemme overens med det daglige Sprog, er den, at dens Udtryk er sådanne, som nogle få af de mest Gennemdannede ved meget sjældne Lejligheder vilde anvende. I daglig Samtale flakker Talen løst omkring; i det offentlige Foredrag samler den sig til fast Tankesammenhæng; i den skrevne Bog vinder den udarbejdede Sætning sig naturligt fremad gennem mange Snoninger. I Verset endelig kan Formen ikke være for udsøgt og for fast. Her gælder den Lære, som Théophile Gautier i sit herlige Digt *Kunsten* har præket:-

Oui l'oeuvre sort plus belle
D'une forme au travail
Rebelle,
Vers, marbre, onyx, émail!

Point de contraintes fausses!
Mais que pour marcher droit
Tu chausse,
Muse, un cothurne étroit!

Oversættelse:

Ja, Værket fremgår skønnere af en Form, der er genstridig mod Arbejdet, *Vers*, Marmor, Onyx eller Emalje. Ingen falsk Tvang! Men, Musa, ifør dig en snever Koturne for at gå rank!

Dog hvor meget der end lader sig sige mod denne Wordsworth's Poetik eller "Prosaik", som den rettere kunde hedde, en Lære, der af de Samtidige i Begyndelsen optoges, som var den enstydig med Hexenes gamle Sang i *Macbeth: Skønt er stygt og stygt er skønt (Fair is foul and foul is fair)*, den har for de Efterlevende en høj Grad af Interesse som et nøjagtigt og utvetydigt Udtryk for den første literære Yderlighed, hvortil den engelske Naturalisme gik.

Kapitel 7

Naturalistisk Romantik

Vi har et Øjeblik tabt Coleridge af Syne. Da Wordsworth og han fordelte de nye Digtarter imellem sig, tilfaldt der, som alt berørt, ham den Wordsworth's lige modsatte Opgave at behandle overnaturlige Stoffe på naturlig Måde. Han løste den i de Bidrag, han gav til de *Lyriske Ballader* og overhovedet i den lille Krans af Digte, hvortil hans betydelige Digternavn er knyttet.

Samuel Taylor Coleridge var et Landbarn og en Præstesøn, født i Oktober 1772 i Devonshire. Fra 1782-90 gik han i Skole i Christ's Hospital i London, og fra denne hans Skoletid er det, at hans Venskab med en anden engelsk Romantiker, hans varme Beundrer Charles Lamb, skriver sig. 1791-93 studerede han i Cambridge uden Udsigter og uden Hjælpemidler, hvorpå han i et Anfald af Fortvivelse, foranlediget enten ved Gæld eller ved ulykkelig Kærlighed, pludseligt forlod Universitetsstaden og under Navneskjulet Silas Titus Cumberback lod sig indskrive i det 15de lette Dragonregiment ([Note 3](#)). Det synes på ingen Måde at have været Ærgerrighed, der bragte ham, som nogle År tidligere Johannes Ewald, til at forsøge sin Lykke som Soldat, men udelukkende Mangel på Erhverv. Han blev da også kun i fire Måneder Dragon. Thi da han en Dag på Væggen under sin Sattel havde skrevet dette latinske Klageråb:-

Eheu quam infortuni miserrimum est fuisse felicem!

(Ak, hvor skrækkeligt er det i Ulykken, at have været lykkelig!)

og da hans Kaptejn ved denne Lejlighed opdagede hans Dannelsestrin, gjorde denne hos hans Familie de nødvendige Skridt for at han kunde vende tilbage til Cambridge. Herefter falder det korte Tidsrum, i hvilket han optrådte som Demokrat i Kamp mod Retroenhed; ifølge denne Optræden nødtes han til at slå sig enhver Tanke om Universitetsbefordring af Hovedet. Allerede nævnt er hans og Southey's fælles Forherligelse af Robespierre (første Akt af denne Oprørsmands *Fald* var skrevet af Coleridge, anden og tredje af Southey), ligeledes er Vennernes vilde Kommunist- og Nybyggerplaner berørte. Medlemmer af det lille Udvandrerelskab, de stiftede, var kun Coleridge, Southey, en ung Kvæker ved Navn Lovell og en Yngling ved Navn George Burnet, der var Skolekammerat af Southey. Men Guden Hymen havde valgt det År 1795 til at bringe disse samfundstruende Planer til at strande. Coleridge var rejst til Bristol for at holde offentlige Foredrag, og udfoldede der al den Veltalenhed, der hos ham, omtrent som hos den ligeledes mundtlig så bedårende Welhaven, synes at have suget Kræfterne fra hans poetiske Værker. En ung Dame der i Byen vandt hans Hjerte, og endnu samme År blev Coleridge viet til Sara Fricker, medens hendes Søstre Edith og Mary Fricker ombyttede deres Efternavne med Navnene Loveli og Southey, og — Rejsen til Amerika endte som Børnenes hos Christian Winther. Hvorledes skulde Coleridge, der hele sit Liv igennem var uden Vilje have kunnet udføre en så længe lagt Plan! Han, som aldrig havde fået Andet udrettet end det, han ikke havde besluttet eller som efter dets Natur lod sig beslutte!

I Året 1796 blev han, som dengang endnu var lidenskabelig Unitarier, af nogle andre Menneskevenner "overtalt" — han bliver altid overtalt — til at udgive et Ugeskrift kaldet *The watchman* (Vægteren), der skulde give 32 Sider stort Oktav for den ikke overdrevne Pris af 4 Pence og hvis flammende Subskriptionsindbydelse bar Valgsproget "Kundskab er Magt". I den Hensigt at samle Abonnenter dertil foretog han, ung og hed som han var, en Agitationsrejse nordpå fra Bristol til Sheffield og Landet rundt, prækende i alle de større Byer på Vejen som ulønnet Lægprædikant i blå Kjole og hvid Vest, uvillig til at anlægge en mere præsteligende Dragt for at ikke så meget som en Lap, "der mindede om den babyloniske Kvinde", skulde klæbe ved ham. Den Skildring, han har givet af

denne sin Odysse, maler os den unge engelske Romantiker som han var og blev: uklog på alt Verdsligt, skiftevis begejstret for enhver religiøs og filosofisk Halvhed, men sprudlende af Lune i Opfattelsen af de Andres og sin egen Latterlighed.

Han åbnede sit Felttog i Birmingham og rettede sit første Angreb på en streng Calvinist, en Lysestøber af Profession. Denne var en høj, skummel Mand, hvis Længde så meget overgik hans Bredde, at han havde kunnet tjene til Ildrager i sit eget Støberi. "Og dette Ansigt! udråber Coleridge, jeg har det for mig i dette Øjeblik. Det slattede, sorte, garnlignende Hår, skinnende af Fedt, afklippet i en lige Linje langs med de sorte Stubber af hans krudtfarvede Øjenbryn, der så ud som en sveden Efterslæt af forrige Uges Barbering: Hans Frakkekrave bagved i fuldstændig Overensstemmelse med det tykke og klæbrige Toværk, som jeg tænker han kaldte sit Hår, og

som med en Krumning indefter ved Nakkeledet — den eneste Tilnærmelse til en Bøjning i hans Ansigt — sank ned bag ved hans Vest, medens Ansigtet, magert, mørkt, hårdt med stærke lodrette Furer gav mig en utydelig Forestilling om En, der så på mig gennem en slidt Strygerist, lutter Sod, Fedt og Jern. Men han var en af de ægte Fuldblods — en sand Elsker af Friheden, og havde, som jeg var bleven underrettet om, til Manges Tilfredshed bevist, at Mr. Pitt var et af Hornene på det andet Dyr i *Åbenbaringen*, det, der talte som en Drage ..." I en halv Time udfoldede Coleridge sin hele Veltalenhed for ham, beviste, beskrev, lovede og profeterede, begyndte med Folkeslagenes Uafhængighed og endte med det tusindårige Riges nære Komme. Voksstabelmanden lyttede med udholdende og prisværdig Tålmodighed, skønt en vis Lugt, der ikke netop var himmelsk Vellugt, røbede hans Gæst, at denne var kommen på en Støbedag. Endelig tog han Ordet: "Og hvad, Sir, vil Omkostningerne blive?" — "Kun fire Pence, Sir, for hvert Nummer, som udkommer hver ottende Dag." — "Det løber dog op til en Sum Penge inden Årets Udgang. Og hvormeget var det, De sagde, der blev givet for Pengene?" — "To og tredive Sider, Sir, stort Oktav, tæt trykt." — "To og tredive Sider! Gud bevare mig, med Undtagelse af hvad jeg foretager mig på Familiens Vegne på Sabbaten, så er det mere, end jeg nogensinde læser, Sir! hele Året igennem. Jeg er så fuldt som nogen Mand i Brummagem, Sir! for Frihed og Sandhed og de Dele, men i dette her' Tilfælde — De ta'er det ikke ilde op, Sir! — må jeg meget be' mig undskyldt." —

Således endte Coleridge's første Forsøg på Rekruthvervning i Kampen mod den hellige Treenighed. Hans andet i Manchester overfor en statelig og velhavende Bomuldsgrosserer førte kun til, at denne målte ham fra Top til Tå og spurgte ham om han havde en Faktura på Tingen. Coleridge rakte ham Subskriptionsindbydelsen, og efter at Manden mumlende havde ladet sine Øjne glide hen over den første Side og endnu hurtigere over den anden og sidste, krammede han den sammen mellem sine Fingre og sin anden flade Hånd, gned og glattede dernæst eftertrykkeligt den ene Side mod den anden, stak den i sin Lomme og vendte med et "Overløbet med den Slags Artikler!" Coleridge Ryggen for at trække sig tilbage til sit Kontor. — Efter disse mislykkede Forsøg opgav den unge Mand den Tanke at vinde sine Abonnenter enkeltvis, men kom ikke desmindre hjem fra denne mindeværdige Tur med næsten 1000 Navne på sin Subskribentliste. Dog allerede det første Nummer udkom — på ægte Coleridge'sk Manér — for sent; det andet, der indeholdt en Afhandling mod Festdage, jog 500 konservative Abonnenter på Flugt, og de følgende Numre, der vare fyldte med Udfald mod fransk Filosofi og Moral og mod dem, der rettede deres Tale umiddelbart til de Fattige og Uvidende, istedenfor at føre disses Sag for de Velhavende og Ansete, bragte de øvrige, jakobinske og demokratiske, Abonnenter til at sige Bladet af. Coleridge synes, idet han selv meddeler dette Forhold, end ikke at ane, hvor naturlig en Straf for al hans Halvhed dette var — en Halvhed, der bestod i aldrig at ville tage Følgerne af sin egen Tanke. Halv var han i det Politiske, halv i det Religiøse. Da han som gammel Mand tænker tilbage på denne Tid, udbryder han selv: "Min Hjerne var med Spinoza, skønt hele mit Hjerte var med Paulus og Johannes", og han skynder sig med at forelægge Læseren de rigtige Beviser for Guds og Treenighedens Tilværelse, som han i sin Ungdom ikke har været Mand for at hitte på. (Se *Biographia literaria* vol. I, Afdel. II, S. 208-9). Da Ugeskriftet ikke oplevede mere end en halv Snes Numre, blev Coleridge Journalist, skrev først imod Ministeriet Pitt, men snart, da hans Anskuelser mere

og mere droges i konservativ Retning, strengt ministerielt, og især efter Schweiz's Besættelse af Franskændene som ivrig Franskader. Så franskfjendtlige var hans Artikler i *Morning Post*, at de endog tiltrak sig Bonapartes Opmærksomhed, og Coleridge som deres Forfatter blev en særlig Genstand for Førsteconsulens Vrede. Hans Frihed vilde under hans Ophold i Italien været udsat for Fare, hvis han ikke itide var bleven advaret såvel af den preussiske Minister Wilhelm v. Humboldt som af selve Napoleons Onkel, Kardinal Fesch, gennem en underordnet Embedsmand.

Året 1797, det samme, hvori han lærte Wordsworth at kende, blev i poetisk Henseende det afgørende År i hans Liv. I dette År var det, at han forfattede sin vidtberømte Ballade *Den gamle Sømand* og det Digtbrudstykke, der sætter Tidsskel i Englands Poesi, *Christabel*.

Christabel er Indledningen til en Romancekres, der aldrig blev fortsat. Det er uden Tvivl det tidligste engelske Digt, der er gennemtrængt af den i streng Forstand romantiske Ånd, og gjorde derfor ved det Nye i Tonefaldet, Indholdet, Grundpræget og Versbehandlingen et mægtigt Indtryk på de samtidige Digteres Hjerter. Det uregelrette og dog velklingende Versemål påvirkede Scott så stærkt, at han tilegnede sig det i sit første romantiske Digt, *The lay of the last minstrel (Den sidste Mestersangers Sang)*. Han tilstår frit, hvor meget han skylder "det skønne og tandaliserende Brudstykke *Christabel*", hvilket han som alle Tidens andre Digtere havde lært at kende i Håndskrift, siden Coleridge læste det højt i alle Selskaber hele tyve År igennem, inden det så Lyset som offentlig Ejendom. Byron lærte Digtet at kende på samme Måde som Scott. Og da han, inden han hørte det, i et af sine Digte (*Belejringen af Corinth*, Afsnit XIX) havde skrevet nogle Verslinjer, som frembød Lighed med nogle Vers i *Christabel*, benyttede han senere Lejligheden til i en Anmærkning at sige nogle Ord til dette "vilde og mærkværdigt oprindelige og skønne Digts" Ære. At dog ikke Alle delte disse Digteres og Wordsworth's end større Beundring, kan ses af Moores Levned og Breve. Både han selv og Jeffrey tager stærke Forbehold med Hensyn til Digtets Affektation. (Se Moores *Memoirs* II, 101, IV, 48.) For Danske, der gennem Tieck og Schlegelerne og senere især gennem Ingemann er blevne grundigt indviede i hin poetiske Manérs Hemmeligheder, har Brudstykket umuligt en så stor Interesse. Den grænseløse Troskyldighed i Fortællemanér, og det hele forsætligt Barnlige i Anlæg og Toner er for os hvad Hvedebrød er for Bagerbørn. Digtets højeste Fortrin er, bortset fra dets søde og fulde Melodi, den ejendommelige Magt, hvormed den onde Fes Væsen er givet, det ejendommeligt *Dæmoniske*, der måske ikke tidligere i engelsk Poesi var fremtrådt med en Virkekraft som her. Det bør imidlertid erindres, at er end Digtets første Del skrevet 1797, så er ikke blot dets anden Del forfattet, men uden Spørgsmål også en Omarbejdelse foretaget i Året 1800, det vil sige *efter* at Coleridge på en Rejse sammen med Wordsworth til Tyskland havde lært Datidens tyske Poesi, dens middelalderlige Forudsætninger og dens nyeste Hang at kende.

Hans andet Hovedværk, Balladen *Den gamle Sømand*, der er endnu mere søgt troskyldig i Foredraget og udstyret som de middelalderlige Folkeballader, der købtes enkeltvis i Smågadernes Boder, med en prosaisk Indholdsfortegnelse i Randen, er blevet det mest almenyndede af Coleridge's Digte, skønt det ved sin Fremkomst blev angrebet med Bitterhed. På en yderligt affekteret Indledning (tre Bryllupsgæster glemmer undervejs Indbydelsen over den gamle Sømands Fortælling, så veltalende er han — og det på Gaden, som Falstaff siger) følger en gyselig Spøgelsehistorie på et Dødningseskib, hvis Rædsler alle afstedkommes ved at en Sømand er letsindig nok til at dræbe en Albatros, der har søgt Tilflugt på Skibet. Hele Mandskabet, på ham alene nær, straffes med Undergang for denne Ugæstfrihed. Da Digtet var nyt, drøftede, som Swinburne fortæller, den engelske Kritik meget levende det Spørgsmål, om dets Moral (den, at man ikke bør skyde Albatrosser?) ikke var så overvejende, at den skadede Digtets fantastiske Side, medens Andre mente, at Digtets Fejl stak i dets Mangel på Virkelighedsmoral, og lang Tid efter har dette Punkt givet Anledning til et lignende Ordskifte mellem Freiligrath og Julian Schmidt. Den moderne Kritik skænkede så vist gerne Balladen og dens Digter "Moralen", hvis den poetiske Kærne deri lod sig finde.

Et Exempel kan oplyse, hvor Grundmangelen stikker. Der findes i Digtsamlingen *Zeitlosen* af den østerrigske Lyriker Moritz Hartmann et længere Digt, der, skønt det ikke forkynder sig som affødt af Coleridge's *Den gamle Sømand*, ved første Blik viser sig som en umiddelbar Efterligning deraf. Det bevæger sig i samme metriske Form, og Emnet er aldeles beslægtet. Dets Titel er *Der Camao*. Fuglen Camao, der her svarer til Albatrossen hos Coleridge, blev i Middelalderen plejet i ethvert Hus på Pyrenæerhalvøen og behandlet med en på almindeligt udbredt Overtro hvilende Ærefrygt. Denne Fugl sagdes nemlig ikke at kunne trives i et Hus, hvis Glans var plettet ved Husfruens Skyld; den døde, såsnart der ved hendes Troløshed kom ringeste Plet på Husherrens Ære. Sædvanlig hang dens prægtige Bur i Husets Forhal. I Hartmanns Digt fortæller nu den gamle, afsindige Mand, der her svarer til den sindssyge Sømand hos Coleridge, hvorledes han som Page opflammedes af vild Lidenskab for sin Herres Hustru, og hvorledes han, hver Gang han, afvist og fortvivlet over hendes Kulde, styrtede ud fra hendes Værelser, pintes af Fuglens Sang til Ære for hendes Kyskhed, hvem den skyldte sit Liv. Hans Herre vender hjem fra Krigstog og har sin Ven, en ung, dejlig Sanger og Helt, i Følge med sig, hvem Slottets Frue viser det hjerteligste Venskab og hvem Pagen snart omfatter med Skinsygens hele Had. Ude af sig selv angiver han de to Unge, men hans Herre svarer ham roligt, at Camao lever og netop i dette Øjeblik synger til Estrellas Ære. Da beslutter han i blodtørstigt og skinsygt Raseri at hævne sig og dræber Fuglen; Vasco ihjelslår sin Hustru — og fra nu af flakker Forbryderen rastløs og afsindig uden nogensteds at kunne finde Sjælero om fra Land til Land.

Der Camao kan ikke med Hensyn til Sprogbehandlings Ejdommelighed og Virtuositet i fjerneste Måde stilles ved Siden af *The ancient mariner*, men hvad den digteriske Kærne angår, står Digtet ikke blot højt over sit engelske Forbillede, men kritiserer ovenikøbet på en fuldstændigt fyldestgørende Måde Coleridge's Ballade og den hele affekteret romantiske Forestillingskreds, den betegner. Her er Drabet af Fuglen en virkeligt menneskelig Handling, udført af en virkelig menneskelig Bevæggrund; her er Straffen for Drabsmanden ikke nogen Grille, men en retfærdig og naturlig Følge af hans Ugerning. Her er den Ulykke, Fuglens Drab bringer over Vasco's Hustru og ham selv, ved en virkelig Årsagsforbindelse knyttet dertil, medens Sømændenes Undergang i Kraft af Ugæstfriheden mod Albatrossen tager sig ud som en Art Vanvid. Her viser endelig Forskellen sig klart mellem en sand poetisk Optagen af den overtroiske Forestilling og den romantiske Behandling af denne. I begge Digte beror jo Alt på en Overtro, og Hartmann er langt fra at ville underkaste den en Forstandskritik; men han pådutter ingen Anden den, hans Digterværks Skønhed er ganske uafhængig af, om Læseren i Ordets hverdagsagtige Forstand *tror* på Camaos underfulde Indflydelse eller ikke, medens den romantiske Forskruethed netop præker Ærefrygten for det Underfulde og Uforklarlige som Summen af al Levevisdom og al Poesi. Dog står *Den gamle Sømand* end ikke højt sammenlignet med en senere Tids Poesi, der har viklet sig ud af Romantikens Svøb, så står dette Digt dog langt over de fleste af den tyske Romantiks beslægtede Frembringelser. Digtet er trods alt sit romantiske Skinværn beåndet af Havet, det virkelige naturlige Hav, hvis vekslede Stemninger, hvis ængstende og truende Alvor det skildrer. Den friske Brise, det frådende Skum, den uhyggelige Tåge og den hede, kobberfarvede Aftenhimmel med sin blodige Sol, alle disse Elementer er Naturens, og den hele Elendighed hos dem, der tumles om på Havet, Hungersnøden, den nagende Tørst, der bringer dem til at suge Blodet ud af deres egen Arm, de blege Ansigter, den frygtelige Dødsrallen, den rædselsfulde Forråden, alle disse Elementer er Virkelighedens og skildrede med en Englænders naturtro Kraft.

Meget engelsk er også det Træk, at Coleridge selv på det Fortræffeligste kunde se Skyggesiderne ved en Digting som hans berømte Ballade. Den nationale Grundegenskab, Lunet, stiller ham i denne Henseende mærkværdigt åndsfrat. Man høre, hvad han selv har meddelt i sin Selvkritik. En poetisk Dilettant udtrykte til en af hans Venner det Ønske at blive indført hos Digteren, men betænkte sig, da der øjeblikkelig gaves ham Adgang dertil, af den Årsag, at han "måtte tilstå, han var Forfatter til et forbigstret strengt Epigram over *Den gamle Sømand*, hvilket han vidste havde forårsaget Coleridge stor Ærgrelse". Digteren forsikrede sin Ven, at hvis Epigrammet var godt, vilde det kun forøge hans Lyst til

at gøre Bekendtskab med Forfatteren, og udbad sig det forelæst. Og da viste det sig til hans ligeså store Overraskelse som Morskab at være et Par Spotterier, som han selv havde skrevet og indrykket i *Morning Post*. Føjer man nu hertil, at Coleridge selv skrev tre Sonetter for, som han siger, at gøre Nar af den nye Retnings kunstlede Simpelhed og klynkende Selvsyge, Sonetter, hvis svulstige Talemåder udelukkende var tagne af hans egne Digte, så lader det sig ikke negte, at han med en sjælden Åndsoverlegenhed har stræbt at holde sig fri for den Fortabthed og Hildethed i Læremening, som var den tyske Romantiks svageste Side.

Alligevel var det fra Tyskland, at hans Ånd fik sin kraftigste og væsenligste Næring. Han var den første Englænder, der trængte ind i den tyske Literaturs af Fremmede endnu ubetrådte Skove, og det omtrent samtidigt med at Fru de Staël brød de romanske Folkeslag Vejen derind. På samme Tid som han frembringer sine nysnævnte berømteste Digte, begynder han at studere Tysk, og Schiller og Kant tiltrækker ham først. I 1798 foretager han så med Wordsworth en literær Opdagelsesrejse til Tyskland. I Hamburg opsøger de to unge Mænd Patriarken Klopstock, der roste Bürger, men ellers talte koldt og ilde om den yngre Skole i Literaturen, og netop om Coleridge's Guder, om Kant og om Schiller, hvis *Røvere* han erklærede ikke at kunne læse. Til Gengæld underholdt han dem desmere om *Messiaden* og sin Harme over de slette engelske Oversættelser af dette Digt. Coleridge gav sig i Tyskland til at studere Gotisk, læste Mestersangerne og Hans Sachs, og udgav ved sin Hjemkomst Schillers *Wallenstein*, som Benjamin Constant ikke længe efter skulde bearbejde for den franske Scene. Så er det, at han bosætter sig ved hine "Søer" i Nord-England, hvor Wordsworth og Southey noget tidligere havde opslået deres Pauluner, og efter hvilke den literære Skole, som de efter Samtidens Opfattelse udgjorde, fik Navn. Navnet betyder imidlertid ikke stort mere end om man i Danmark 1830 havde villet kalde Hauch, Ingemann, Wilster og Peder Hjort Soranerne. De engelske Digtere af Søskolen var fuldt så forskelligt anlagte som de nævnte Lektorer i Sorø. Men Kritiken slog Coleridge bestandig sammen med Wordsworth og Southey, fordi det vidstes, at han stod i venskabelig og fortrolig Forbindelse med disse Mænd, fordi han aldrig forsømte nogen Lejlighed til at rose dem, så lidt som de nogen Lejlighed til at rose ham, og fordi han og de øvrige *Lakister* engang hvert Fjerdingår i *Quarterly Review* blev kransede med friske Laurbær og Synderen Byron fugtlet med friske Skorpioner. Heraf var Følgen, at Wordsworth og Southey næsten aldrig var under Kritikens Vandfald uden at han, som dog næsten aldrig lod høre fra sig, tillige blev alvorligt dyppet. Den Omstændighed, at Søskolen, omtrent som Præraffaeliterne og Nazarenerne i Malerkunsten, gik ud på at være lutter poetisk Fordybelse, lutter Barnesind og Barnetro, lutter præstelig Blidhed og Salvelse åbnede en skarp og bidende Kritik en stadig Adgang til Løjer og Spot over Den, der for alle måtte stå som Skolens Læremester. Som Yngling havde Coleridge i sit Digt *Ild, Hungersnød og Slagteri* ladet Rædslerne en efter en besvare ethvert Spørgsmål om, hvem der bød dem at rase, med dette frygtelige Omkvæd om Pitt:-

The same! the same!
Letters four do form his name
He let me loose, and cried: Halloo:
To him alone the praise is due.

Nu var han Mr. Pitt's tro Journalist og han som alle Søskolens andre Medlemmer en streng Tory, frie Meningers Fjende såvel på Statens som på Kirkens Område, hvad Under da, at han i Flæng med de Andre fra det liberale Partis Side var udsat for partiske og uophørlige Angreb! Og dog vilde det have været så let og så naturligt at skelne ham som Digter ud fra alle de Andre og give ham den Ære, der tilkom hans Oprindelighed. De ganske få Digte, han i Løbet af et temmelig langt Liv har skrevet, hævder sig ved Sprogets liflige Vellyd; deres Harmonier er ikke blot fine og iørefaldende som Shelley's, men kontrapunktisk sammensatte og rige, af en egen tung og vægtig Sødme; hver Linje har en Honningdråbes Smag og Vægt. I Digte som *Love* eller som *Lewti*, sikkert de sødeste af hans Poesier, i

en østerlandsk Fantasi som *Kubla Khan*, der udsprang af en Drøm, hører man Coleridge's Nattergalerøst fløjte og lokke, hvisle og synge med alle den ypperste Sangfuglestemmes vekslede Tonefald.

Shelley er, som Swinburne slående har sagt, når han med Hensyn til Sprogets Vellyd sammenlignes med Coleridge, hvad en Lærke er i Sammenligning med en Nattergal. Men Coleridge's Poesi er ligeså uplastisk som den er melodios og ligeså lidenskabsløs som vellystmættet. Den er rent romantisk-fantastisk, det vil sige, at den hverken fremstiller et energisk levet personligt Sjæleliv eller genfremstiller Iagttagelser fra den omgivende Verden. Det er i den sidste Henseende interessant, at Coleridge's store Rejse til Syden blev aldeles uden Frugt for hans Digtning: det eneste, han hjembragte fra den, Hymnen *Før Solopgang i Chamounidalen*, hvor han aldrig satte sin Fod, er omskrevet efter den i dansk Literatur velbekendte Digterinde Friederike Brun's Beskrivelse af Dalen. Hans historiske Sans var ligeså ringe som hans Lokalsans. Han siger selv: "Den kære Sir Walter Scott og jeg var nødvendigt men samdrægtigt modsatte deri, at enhver gammel Ruin, Flod eller Træbul i hans Sind fremkaldte en Hærskare af historiske og biografiske Ideforbindelser ... hvorimod jeg tror, at jeg endog kunde gå over Sletten ved Marathon uden at føle mere Interesse for den end for enhver lignende Slette ... Charles Lamb har skrevet et Essay om en Mand, der levede i Fortiden — jeg har tænkt på at tilføje et om en Mand, der overhovedet ikke levede i Tiden, men udenfor den eller jævnsides med den". (*Specimens of the table talk of the late Sam. T. Coleridge* vol. II. 225.) Hans Poesi er derfor i Ordets bogstavelige Forstand Drømmebilleder; det af hans Digte, som de bedste Kendere sætter højest, komponerede han i Søvn under en Drøm.

Hans eget Liv var så viljeløst og planløst som en Drømmendes. Af Naturen lidt dorsk blev han med Årene mere og mere tilbøjelig til Opsættelse, og hans Opsættelsessyge (Englændernes *procrastination*) optårnede på hans Vej stedse flere Vanskeligheder, som hans Arbejdskraft ikke var stor nok til at overvælde. For at søge Lindring for legemlige Lidelser tyede han til Opium, men forfaldt snart til Opiumsspising, der yderligere forøgede hans Mangel på Evne til at fuldføre nogen Plan. Efter en omflakkende Tilværelse med vekslede Ophold i Venners Huse, hvorunder han skiftevis holdt literaturhistoriske Oplæsninger og leverede Bidrag til Tidsskrifter, gav han sig som uskikket til at lede sit eget Liv fra 1816 i Huset hos en Læge ved Navn Gillman og boede i Highgate hos denne Mand og under hans Herredømme i en frivillig Adskillelse fra sin Familie, hvilken han overgav til Vennen og Svogeren Robert Southey's Forsorg. På Opiumsrusen fulgte nu Tømmermænd med Anger og Selvbekjendelse og stedse mere rettroende Religiositet. Hvad han i dette Tidsrum skrev har gennemgående til Formål at gendrive hans Ungdoms Kætteri og hævde i Dogmatiken Treenigheden, i Politiken den engelske Statskirke mod alle kritiske Anfægtelser. (*On the constitution of Church and State according to the idea of each. — Lay Sermons.*) Emerson har efter et Besøg hos ham malt os ham som "gammel og fuld af Fordomme", ophidset over den Uforsømmethed, den Håndfuld Priestleyanere beviste, ved at vove at negte Paulus's(!) i Århundreder uantastede Treenighedslære, og spækkende sin Tale med allehånde Gammelmands-Forslidheder. Atten År gik hen for ham under Drømmerier, Samtaler og Forfatten af opbyggelige Afhandlinger, medens han bestandig havde langt mindre Indflydelse som Frembringer end som Tilskynder. Han æggede og pirrede Andre til offentlig at ytre sig. Boende ikke langt fra London og på Grund af sin sprudlende Underholdningsevne uafsladeligt søgt af de bedste Skribenter levede han som Tilskuer til Livet under Samtaler med Mænd som Charles Lamb, Wordsworth, Southey, Leigh Hunt, Hazlitt, Carlyle, netop i de samme År, under hvilke Ånderne af den hans modsatte Retning, Shelley og Byron, med ildfuld Kraft udtalte sig mod den Ordning af Samfund og Stat, om hvis Fortrinlighed han var overbevist. Medens han viljeløs og underkastet Ave som et Barn lod Andre tage Vare på sit Liv og selv bevaret stedse mere uddannede sig til Samfundsbevarer, udviklede de to store Frihedsdigtere, kastede ud fra deres Hjem og henviste alene til deres egen personlige Energi, den højeste Selvstændighedsfølelse, der endnu i Poesiens Historie var kommen til Udbrud, og opreves, da hverken nogen Anden eller de selv gjorde Noget for at bevare deres Liv, længe før Tiden i lidenskabelige Kampe for så at borttrives af en tidlig Død. Den personlige Undersøgelse og

den personlige Frihed var for dem et lige så dyrebart Klenodie som den anglikanske Kirke (*Church of England*) var det for ham.

Kapitel 8

Søskolens Frihedsbegreb

Vistnok er det langt fra, at Coleridge og Søskolens øvrige Medlemmer skulde have kaldt sig Andet end varme Venner af Frihed; den Tid var forbi, da de Reaktionære kaldte sig anderledes: Coleridge har skrevet et af sine smukkeste Digte, Oden *France* som en Hymne til Friheden og kræver her Skyer, Bølger og Skove til Vidne på, at han altid har elsket den, og Wordsworth, der udtrykkeligt har tilegnet den to store Grupper af sine Digte, betragter sig endog som dens givne Talsmand skønt han ender med gejstlige Digte (*Ecclesiastical Sonnets*) og Sonetter til Forsvar af Dødsstraf (*In Defence of Capital Punishment*). Efter en flygtig Læsning kunde man antage disse Digtere for fuldt så frihedselskende som Moore eller Shelley eller Byron. Men selve Ordet Frihed betyder i hines Mund noget Andet end i disses. Man må for at forstå det undersøge og opløse det med de to simple Spørgsmål: Frihed — for hvad? Frihed — til hvad?

Frihed er disse konservative Digtere et bestemt endeligt Gode, som England har og som Europa mangler, Retten for et Land til at styre sig selv uden Enevoldshersker af en fremmed Stamme. Det Land, der har denne Forret, er frit. Ved Frihed forstås altså i denne Lejr Frihed *for* fremmed politisk Tvangsherredømme; om Frihed *til* Noget er så at sige i den ikke Tale. Man kaste et Blik henover Wordsworth's Frihedssonetter og se, hvad det er han besynger. Det er de europæiske Folkeslags Kamp mod Napoleon, der betegnes som en Art Antikrist. ("Djæveln på sin Flammetrone" kalder Scott ham.)

Digteren sørger ved Spaniens, ved Schweiz's, ved Venedigs, ved Tyrols Erobring af de Franske. Han besynger den tapre Hofer, den dristige Schill, den forvovne Toussaint Louverture, der har vovet at byde Voldsmændene Spidsen, og ikke mindre Gustav den 4de Adolf af Sverige, der med romantiskridderlig Evneløshed havde tilkastet Napoleon Handsken og forkyndt sit Sværmeri for Bourbon'ernes Tilbageførelse. Kort efter skulde jo også Victor Hugo og Lamartine som det nedarvede Kongedømmes Mænd besynges ham og hans Søn Prins Gustav af Vasa. Fra Napoleon går Hadet og Afskyen over på Frankrig. I en af Sonetterne (*Inland within a hollow vale I stood*). fortæller Wordsworth, hvorledes Kanalen mellem England og Frankrig et Øjeblik havde forekommet ham smal som en Indsø og Angest grebet ham for at England kunde være landfast med hint fortabte Land; da styrker den Tanke ham atter, hvor stor den engelske Folkesjæl er, og hvor ringe den franske. I en anden Sonet glæder han sig ved Tanken om hvor betydelige Mænd og betydningsfulde Bøger England har frembragt, og studser ved at Frankrig i Modsætning hertil ikke har frembragt et eneste betydelig Bind, ikke en eneste Mesterånd ... men har lige stor Mangel på Bøger og på Mænd.

Derfor vender han da atter og atter tilbage til England; hans Sonetter er én lang Kærlighedserklæring til dette Land, for hvilket han føler "som en Elsker og et Barn", dette Land, som er det eneste, på hvilket nu "alle Jordens Forhåbninger hviler. (*Sonnets dedicated to Liberty*, I, XVII og XXI.) Wordsworth følger i sine Digte sit Land under dets Kampe, han lovsynger som Southey enhver af dets Sejre, og hans Frihedssonetter udmunder derfor også højst betegnende i den store pompøse *Taksigelsesode* for Slaget ved Waterloo. Vi spørger os nutildags, hvad det var for en Art Frihed, Waterloo bragte; men vi forstår fuldt vel, at den Gruppe af Digtere, hvis Helte var selve Nationalheltene Pitt, Nelson og Wellington, hvis Lovsange altså gjaldt den engelske Forfatning i dens Egenskab af at være Friheden selv og England som Mønsteret for alle Stater, vandt en Yndest hos Folkets store Flertal, som det endnu den Dag idag ikke er lykkedes deres store poetiske Modstandere at nå op til. For hine var Folket et Ideal, som det var, disse stræbte at tvinge deres Folk til at rette Blikket mod et ikke nået, ja end ikke erkendt Ideal; hine smigrede Folket og lønnedes med Laurbær; disse opdrog og tugtede Folket og stødtes ud af dets Skød. Medens Æresposten som Hofdigter (*Poeta laureatus*) tilbødes Scott og beklædtes såvel af Southey som af Wordsworth, har det engelske Folk endnu den Dag idag ikke aflagt

et eneste offentligt Vidnesbyrd om hvad det skylder Shelley og Byron. ([Note 4](#)) Årsagen er den, at deres Frihedsbegreb var så vidt forskelligt fra Søscolens. For dem var Frihedsideen ikke virkeliggjort i et Land eller i en Forfatning, forelå overhovedet ikke som en færdig Ting, for dem var Kampen for Frihed ikke heller virkeliggjort i en stærkt egenkærlig Krig mod en revolutionær Erobrer. De følte det dybt, hvor stor en Ufrihed, politisk såvel som åndelig, i Kirken såvel som i Samfundet, der kunde trives under en såkaldt *fri* Forfatning. Lidet oplagte til Lovsange over hvor herligt vidt Menneskeheden og særligt deres Landsmænd var komne, følte de under det såkaldte Frihedsstyre et dybt og brændende Frihedssavn, Savn af Frihed til altfor Meget — til at tænke uden Hensyn til Troessætninger og til at skrive uden at krumme Ryg for en offentlig Mening, til at handle som det stemmede med deres inderste Væsen uden at underkastes Opsyn af dem, der fordi de selv ingen Personlighed besad, var de mest højtrøstede og ubarmhjertige Dommere over de Karakterfejl, der var knyttede til Selvstændighed, Originalitet og Geni. De så, at den herskende Kaste under "Friheden" hyklede og løj, udsugede og plyndrede, tøjlede og tvang, bastede og bandt, fuldt så galt som den enkelte Selvhersker gjorde det med sin Enevoldsmagt, og uden som han at have den store Ånds Myndighed og Geniets Undskyldning. For Søscolens Digtere var Tvangen ikke Tvang, såsnart den var *engelsk*, Voldsmagt ikke Voldsmagt, såsnart den var *konstitutionelt monarkisk*, Lysfjendskabet ikke Lysfjendskab, såsnart det udgik fra en *protestantisk* Kirke. De frisindede Digtere kaldte Tvangen for Tvang, selv når den svang Englands egen Fane over sit Hoved og mødte med den engelske Kokarde til Politiskilt; de udstrakte hines Uvilje mod uindskrænkede Konger til Kongerne overhovedet; de ønskede ikke blot Jorden befriet fra katolske Præsters Herredømme, men overhovedet fra Præsteformynderskab. Da de så Digterne af den modsatte Skole, der i Ungdommens Hede var gåede fuldt så vidt som de selv, give sig til at forherlige Englands Toryregering med en Renegatgruppes hele Iver, da kunde de ikke betragte dem som andet end som Frihedsfjender. Derfor sørger Shelley i sin Sonet til Wordsworth over at han "har svigtet Sandhed og Frihed", derfor fristes Byron atter og atter overfor Southey til at "skære ham op som et Græskar", og derfor er der overhovedet i disse Digteres Lidenskab for Friheden et helligt Raseri, en ædel Ild, hvoraf ingen Gnist er at finde i Søscolens platoniske Kærlighed til den. Når Shelley synger til Friheden: "Skarpere er dit Glimt end Lynets Blinken, og hurtigere dit Fjed end Jordskælvets Trampen. Du døver Oceanets Raseri, din Stjerne blinder Vulkanerne, Solens klare Lampe er en Lygtemand mod dit Lys", da føler man, at denne Frihed ikke er en Ting, som lader sig gribe med Hænder eller give som Gave i en Forfatning eller bogføre i en Statskirke, men er Menneskeåndens evige Fordring, dens umistelige Krav til sig selv, den himmelske Ild, Prometheus nedlagde som Gnist i Menneskehjertet, da han dannede det, og som det har været de største Mænds Gerning at puste op til den Flamme, der er Kilden til alt Lys og al Varme for dem, som føler, hvor gravmørkt og stenkoldt Livet vilde være uden den. Denne Frihed er det, som i hvert nyt Århundrede dukker op med et nyt Navn, som i Middelalderen forfølges og udryddes under Navnet Kætteri, i det 16de Århundrede forfægtes og bekæmpes under Navnet Reformation, i det 17de Århundrede dømmes til Bål og Brand som Trolddom og Ateisme, i det 18de Århundrede bliver til et Evangelium under Form af Filosofi for under Revolutionen at blive til en Magt i Skikkelse af Politik, og som endelig i det 19de Århundrede af Fortidens Talsmænd stemples med det nye Øgenavn: Radikalisme.

Den Frihed, Søscolens Digtere priste, var et bestemt, virkelig tilværende Indbegreb af Friheder, ingen Frihed. Hvad de revolutionære Digtere derimod forherligede, var vel i og for sig den sande Frihed, men de opfattede denne Frihed så virkelighedsfjernt, at de i det enkelte altfor hyppigt skød ud over Målet. I Svækkelsen af al bestående Regering så de kun Svækkelsen af slet Regering, i undertrykte Folkestammers halvt barbariske Oprør så de den evige Friheds Morgenrøde. Shelley havde så lidt Menneskekundskab, at han anså Slaget for vundet, hvis han med ét Slag kunde udrydde alle Konger og Præster, og Byron lærte først sent ad Erfaringens Vej, hvor få republikanske Dyder de i Frihedens Navn sammensvorne europæiske Revolutionsmænd besad. Søscolens Mænd var sikrede mod de yderliggående Digteres ædelmodige Vildfarelser og Foregribelser, men Efterverdenen har haft større

Nydelse og Udbytte af Frihedskærlighedens Udskejelser hos disse end af hines fra alle Sider
begrænsede og omhegnede Frisind.

Kapitel 9

Søskolens østerlandske Romantik

Her er Stedet til at unde den Mand en Plads, som var Byrons og Shelleys værste Fjende og Coleridges bedste Ven og som i det Hele står Coleridge nær som fremragende engelsk Romantiker, hvor langt hans Frembringelser end i Indholdsværd står tilbage for Vennens.

Robert Southey, født 1774 i Bristol, var Søn af en Lærredshandler dør og beholdt hele sit Liv igennem Præget af at være kommen til Verden i snevre Kår og med en snever Synskres for Øje. Efter en kort Tid at have studeret i Oxford blev han som Søskolens øvrige Digtere greben af Revolutionsånden og skrev i 1794 et højst jakobinsk Poem *Wat-Tyler*. Som Indskrift til det Værelse, hvor Kongemorderen Martin havde siddet fængslet, forfattede han på den Tid følgende Linjer:-

I tredive År, alene indespærret,
her Martin smægted. Ofte disse Mure
gav Genlyd af hans Skridt, når Fod for Fod
han kresed i sit Fængsel. Ej for ham
var Årets Tidens skønne Vexlen til;
aldrig ham Solens Slåler gjorde glad,
undtagen når et brudt, sørgmodigt Lys
højt oppe faldt igennem Vindvets Stænger.
Og spørger du, hvad Brøde han begik?
*Med væbnet Hånd han havde Oprør gjort
og over Kongen sat sig selv til Doms.*
Hans Ildhu lagde nemlig skønne Planer
for Lykke, Fred og Frihed. Vilde Drømme!
Dog sådanne, som Platon elskede ...

Herpå skrev dengang Canning følgende ganske morsomme Parodi: Indskrift på den Celle i Newgate, hvor Fru Brownrigg, Læredøtre-Mordersken, sad indespærret:

En hel Session, til hendes Sag kom for,
her Brownrigg smægted. Ofte disse Celler
gav Genlyd, når hun banded, hvined eller
skreg efter frisk Genève. Ej for hende
var Tothills Marker skønne, ej for hende
var Forstadslivets skønne Vexlen til,
før end tilsidst hun langsomt i en Karre
blev trukket ud af Byen for at hænges.
Og spørger du, hvad Brøde hun begik?
*To Læredøtre piskede hun ihjel
og gemte dem blandt Kul i Husets Kælder.*
Thi hendes Ildhu lagde strenge Planer
for Tugt og Ave. Stærke Fremtidsdrømme!
dog af den Art, som lærtes af Lykurg.

Da også han havde opgivet sine Udvandningsplaner og fået *sin* Frøken Fricker, bosatte han sig i London 1797. Fra 1807 nød han af Staten en Årpenge på 150 Pund. Efter Digteren Pye's Død blev han *Poeta laureatus* med 300 Pund årlig. Denne Stilling, som medførte Forpligtelse til at besynges alle de kongelige Hus vedrørende Begivenheder, blev først af Prinsregenten tilbudt Walter Scott, der spurgte sin Velynder Hertugen af Buccleugh om Råd. I Hertugens Svar hedder det: "Hvorledes kunde De udholde på en kongelig Fødselsdag at høre en Hob hæse og kvækkende Korister aflire Deres Vers i Recitativer til Opbyggelse for Biskopper, Pager, Hofdamer og Livgardister! O skrækkeligt, tre Gange skrækkeligt!" Scott afslog da den tiltænkte Udmærkelse, men foreslog Southey til den som kongetro og trængende Digter. I største Delen af sit Liv var denne henvist til at leve af sin Pen og skrev således nødtvungen Meget. Flittig som han var, økonomisk og prydet med alle gode huslige Egenskaber efterlod han sig en Kapital af 12000 Pund. Romantiken var hos ham som hos Tyskerne så langt fra at udelukke de borgerlige og spidsborgerlige Dyder, at den tvertimod på det Bedste forligtes med dem. Den havde jo nu engang så lidt med Livet at gøre. Til Gengæld forhindrede hans ærbare Filisteri ham ingenlunde i at lade sin Fantasi foretage de vildeste østerlandske Flugter.

Der var i Southey's første Livsafsnit, det frisindede, øjensynligt noget smukt og varmt ved hans Begavelse. Han havde Begejstring og han havde Mod. Hans Epos *Joan of Arc* fra 1797 er et Digt, som fremgår af ligeså inderlig en Følelse for Frankrigs Heltinde som den, Schiller fem År senere lagde for Dagen i sit Drama *Jomfruen fra Orleans*. Som Schillers Digtning er Southey's et Modstykke til Voltaires *Pucelle*, ja den ærbare engelske Poet forsikrer endog i sin Fortale, at han aldrig "har gjort sig skyldig i at kaste et Blik" i dette Digt. I *Joan of Arc* er Southey endnu ikke Romantiker. Han retter nu og da sit Øje fremad lige til sin Samtid. I tredje Sang forherliger han Madame Roland som den heltmodige Kvinde, der blev Martyr for Fædrelandskærligheden, i tiende Sang Lafayette, hvis Navn "Friheden bestandig vil elske", og selv i Fremstillingen af Jeanne's Bedrifter er ganske anderledes end hos Schiller enhver Påberåbelse af Trolddom undgået. På et afgørende Sted i Digtet, hvor Jomfruen udspørges om sin Tro, aflægger hun og gennem hende Digteren en så åben Bekendelse til Naturen, at man tilfulde føler, hvorledes også for Southey's Vedkommende den i Datidens engelske Poesi Alt beherskende Naturalisme er den Grundvold, hvorpå han står.

Kvinde, siger en Præst til Jeanne d'Arc, Du synes at lade hånt om vor Kirkes hellige Forskrifter, og hvis jeg ret forstod dine Ord, siger Du, at Ensomheden og Naturen lærte dig religiøse Følelser og at Messer og Syndsforladelse og Brugen af Vievand nu ikke mere kendes af dig. Hvorledes kunde Naturen lære dig sand Religion? Naturen kan lære at synde, men Præsten alene kan lære Anger og byde St. Peter åbne Himmelens Porte og udløse Sjælen af Skærsilden ...

Pigen svarer: I, den hellige Kirkes Fædre! hvis en simpel Pige som jeg skulde fare vild på dette vanskelige Område, så henfører ikke Brøden til selvrådige Forstand, der sætter sin egen Styrke over den himmelske Visdom! Sandt er det, at jeg i lang Tid ikke har hørt Lyden af den højttonevende Messe eller ført det hellige Vand til skælvende Læber; dog Fuglen, som sendte sin muntre Sang som en Hilsen til Solens Morgenstråle, syntes mig at kvadre en sødere Tak til Himlen i sin vilde Lykkes Melodi end der nogensinde klang gennem de Kirkebuer, som Mennesker har hvælvet; alligevel plukkede jeg aldrig tankeløst de modne Klaser af Vinranken uden at mindes den Gud, som skænkede mig dette ublodige Måltid. I har sagt mig, ædle Herrer, at Naturen ene lærer Mennesket at synde. Hvis det er Synd at opsøge det sårede Lam, at forbinde dets Sår, at bade dem med mine Tårer, så er det Synd, hvad Naturen lærte mig. Nej, I Fædre! Nej! Det er ikke Naturen som kan lære En at synde: Naturen er lutter Godhed, lutter Kærlighed, lutter Skønhed. I de grønne Skoves rolige Skygge er der ingen Last, der bringer Harmens Rødme til at stige op i Kinden, der er ingen Elendighed, ingen ulykkelig Moder, som bleg og forhungret hænger over sine sultne Børn med et sådant Blik, så mat, så jammerfødt, at det en Dag med fordømmende Veltalenhed vil anklage de Mægtige på Jorden! ... (Southey: *Joan of Arc*, Book III.)

Den opmærksomme Læser vil alene i dette lille Deklamationsnummer kunne spore ikke blot Efterklangen af den revolutionære Lidenskab hinsides Kanalen, der her er omsat i engelsk

Naturdyrkelse, men også den unge Digters Mangel på Evne til at give sit Emne en virkelig Tids- og Stedsfarve. Frankrig og Middelalderen er ham, hvad senere Østerland og Sagnverdenen skulde blive ham, et Kostyme, hvorunder han lader sine engelske og protestantiske Ideer spille. Der udkrævedes dog imidlertid et vist Mod til på hin Tid, da Nationalhadet mod Frankrig var så levende, at forherlige Fjendens nationale Heltinde, og Digtet er trods dets Tørhed såvel i Følelse som i Farve et Værk, som gør en ung Diger Ære; men den Ånd, der her bar hans Evner oppe, skulde hurtigt forsvinde af hans Poesi.

Jo mere Ungdommens uegennyttige Begejstring for Menneskehedens store Opgaver og Drømme ebbede i hans Sjæl, des mere følte han Trangen til at bøde på denne Tørke ved at befrugte den med en Strøm af rent udvortes Romantik. Han var efterhånden nået til et vist Herredømme over Sprogets Midler, formåede at skrive løst byggede men velklingende og i al deres Ubestemthed og Enstonighed ret stemningsfulde Strofer. I denne bløde og smidige Form udrystede han så Arabiens Overtro og Østerlandenes mest fantastiske Drømme, og af Blandingen fremgik hans to Hovedværker *Kehamas Forbandelse* og *Thalaba, Ødelæggeren*. Retningen mod Østerland er en fælles romantisk, den findes samtidigt hos Oehlenschläger, og da Bevægelsen senere når Frankrig, hos Victor Hugo (*Ali og Gulhyndi — Les Orientales*). Men hvad der særligt måtte lokke engelske Digtere til Østen var det farveløse protestantiske Liv i Hjemmet med dets strenge og kolde Velanstændighed. Dog der udkrævedes en Irlænder, Thomas Moore, en Kolorist med keltisk Blod i sine Årer til om så blot tilnærmelsesvis at forstå et Folk og en Sagnverden som det gamle Persiens og til i det engelske Sprog at genfremstille Østens Natur i en Stil, der er som overstrøet med barbariske Smykker. *Lalla Rookh* er intet Mesterværk, dets Personer og Tanker er meget for europæiske og tamme; men *Thalaba* er såre mat i Sammenligning med *Lalla Rookh* og så sædelig som en engelsk Præken. Dette Digt, som i sin Tid nød en vis Navnkundighed, lider under den skrigende Modsigelse mellem Sceneriets brogede Flitter og Følelsens nøgterne Ærbarhed. Vi er på den ene Side i en Verden, der ikke er mindre eventyrlig end *Tusind og én Nat's*; men tillige i en Verden, hvor der uafbrudt læres Menneskekærlighed og Tro på én Gud. Heltens Levned ledes af det allersærligste Forsyn. Skal han forlade sin Plejefaders Hus, så sker der intet Ringere end at en Flok syriske Græshopper, forfulgte af en Fugleskare, sendes hen over Huset; en af Fuglene taber ud af sit Næb en Græshoppe, der falder ned for Thalabas Fødder, og på dens Pande står med fine Skriftegn at læse: "Når Solen bliver formørket ved Dag, da rejs, Du Søn af Hodeirah!" (3dje Sang, Strofe 32). Men på samme Tid som Digteren bruger et så eventyrligt Maskineri, kan han ligesom i *Joan of Arc* ikke lade være at sikre sin Læser mod Stedets og Tidens vildfarende religiøse Meninger. Alle hans Hovedpersoner er Forstandstroende overfor deres østerlandske Religion og mangler så lidt som muligt i at være gode Protestanter. Da Græshopperne kommer, siger Thalabas Plejefader Moath: "Tror du mon, at det er en Skål Vand, som med Præste-Mummiespil er bleven sat op på en eller anden syrisk Moské, der har ledet dem hid fra det fjerne Khorasan? Nej Allah ene, som bestemte hin Art til Menneskets Straf og Plage ..." Det er umuligt for en indfødt Araber at udtrykke sig med mere Kritik. Og således gennemgående. Southey opdynger fantastiske Motiver, for så, når han bliver ked deraf eller synes, at Læseren kan trænge til en Lære, selv at slå dem sønder og sammen med en eller anden evangelisk Text.

Thalaba har på sin Finger en Talisman, som beskytter ham mod de onde Ånder. Derfor går alle den onde Ånd Lobabas Bestræbelser ud på at franarre ham Ringen. Engang forsøger han f.eks. at drage den af hans Finger, medens han sover. Men en eller anden af de gode Genier udsender en Vepse, der stikker Thalaba i Fingeren lige over Ringen, så det bliver umuligt at drage den over det opsvulmede Sted. På lignende Måde krydses bestandig hans Planer. Endelig lykkes det den frygtelige Trolldmand Mohareb at besnakke Ynglingen. Efterat Trolldmanden mere end én Gang er bleven overvunden, håner han den unge Mand, fordi denne ikke i åben Kamp, men kun ved en Talisman har kunnet besejre sin Fjende, og driver dette så klogt og så vidt, at Thalaba kaster Ringen i en Afgrund. Så går Kampen løs påny. Man venter, at han nu vil måtte bøje Knæ, værgeløs som han står der mod overnaturlig Magt. Men nej! Thalaba

sejrer ligefuldt. Hvorledes og hvorfor? En Stemme fra Himlen forkynder det: Fordi Ringen ikke var den sande Talisman, den virkelige Talisman "er *Tro*". (5te Sang, Str. 41). Men hvortil da det hele Apparat?

Digteren leder os gennem Huler under Jorden, hvor afskårne Menneskehoveder må kastes for de Slinger, der bevogter Indgangene; hvor Lyset kun kan holdes, når Vandreren anbringer det i den afhuggede Hånd af en henrettet Morder osv., kort sagt igennem en Verden, hvor det går ganske anderledes til end i det britiske Rige. Men det hele er kun Ballet; pludseligt sker en Sceneforandring: de østerlandske Gangklæder forsvinder og Suffløren læser en Troesartikel højt. Så begynder Balletten påny. Scenen forestiller et Gæstebud med overdådige Retter, med pragtfulde Vine i gyldne Kar, Vine, rosenrøde "som Morgengryet" og safranfarvede som "Aftentågerne", og andre som Rubin og Ambra. Hvad nytter al denne fristende Herlighed? Thalaba er altfor god en Muselmand til at lade sig forføre. "Men Thalaba tog ikke Drikken. For han vidste vel, at Profeten havde forbudt denne Drik, Syndernes Moder. Og heller ikke trængte Gæsterne mere ind på ham for at pånøde ham den flydende Ild, thi i Ynglingens Øje læste de en uforanderlig Beslutning." Ret beset er "Ødelæggeren" Medlem af en engelsk Afholdenhedsforening; som ægte *teetotaller* vil han kun drikke Kildevand og "spise Vandmeloner" dertil. (6te Sang, Str. 24).

Så fyldtes Scenen af Figurantinderne. "Da ordnede en Trop af Kvinder sig til Dans. Deres Ankler var ombundne med Ringe af Klokker, hvis Lyd klang i Takt. Gennemsigtige Klædebon viste det grådige Øje deres ukyske Lemmer, som de med Færdighed vred i enhver uhøvisk Stilling." Man ængste sig ikke, Thalaba er en ivrig Modstander af det arabiske Flerkoneri, ret som en ung rejsende Englænder væbner han sig med Tanken om sin Forlovede i Hjemmet. "Thalaba stirrede, men i sit Hjerte bar han en Talisman, hvis velsignede Alkymi forvandlede det urene Optrins løse Indtryk til dydige Tanker. Oneizas Billede svømmede for hans Øje, hans egen arabiske Piges Billed." — Thalaba fødes i England næsten samtidigt med at *Aladdin* frembringes i Danmark. (*Kehama* er fra 1801, *Aladdin* fra 1804, *Thalaba* fra 1810). Hvor fiskeagtig står han ikke i Sammenligning med sin danske Broder!

Han når Målet, han bliver gift med "sin egen arabiske Pige". For at det Hele kan være tilgavns opbyggeligt og gudeligt, dør hans Brud samme Nat. For at Alt påny kan få et østerlandsk Sving, tvinges Thalaba af den arabiske Skæbnemagt til at dræbe en ung uskyldig Pige ved Navn Laila. For at endelig Alt kan ende tilgavns evangelisk, slutter han med i en højtravende Sørgetale at tilgive den Troldmand, der er Skyld i alle hans Ulykker, den samme, hvem han hele sit Liv igennem har opsøgt for at hævne sin Faders Drab, og som endelig nu er ude af Stand til at undfly ham. "Gamle Mand! jeg dræber dig ikke, sagde Thalaba. Det Onde, Du har gjort mig og mine, medfører selv sin egen bitreste Straf." O Thalaba! du taler som en Bog, men som en af de Bøger, man lukker.

Lad os lukke den og kaste et Afskedsblik på dens Forfatter. Selv Thackeray, der overroser Southey som Karakter, må om hans Hovedværker indrømme Muligheden af at i Kampen mellem Ødelæggeren Thalaba og Tiden er det den sidste "Ødelægger", der har beholdt Valpladsen. Det var lærerigt at vide, hvor mange nulevende Engelskmænd, der har læst dette Digt. For Efterslægten er og bliver Southey's Navn kun bekendt ved hans hysteriske Udfald mod Byron og dennes uforlignelige Kontrahug. Vi har Southey's Doms-Vision at takke for Byrons, og for den sidstes Skyld tilgiver vi ham gerne både *Kehama* og *Thalaba*. Og dog — hvor meget tomt Fantasteri disse Digte end indeholder, til Naturbeskrivelserne strækker dette sig ikke således som hos Romantikerne i Tyskland. Selv midt under al denne romantiske Forvildelse fornægter Englænderens ædru og naturtro Anlæg sig ikke. Smuk er strax Digtets første Strofe med dens Skildring af Ørkennatten, hvis milde Tonefald Shelley som Yngling efterlignede i sin *Dronning Mab*:-

How beautiful is night!
A dewy freshness fills the silent air,
No mist obscures, nor cloud, nor speck, nor stain
Breaks the serene of heaven:

In full-orb'd glory yonder Moon divine
Rolls through the dark blue depths,
Beneath her steady ray
The desert-circle spreads
Like the round ocean, girdled with the sky,
How beautiful is night!

Oversættelse:

Hvor herlig Natten er!
En dugget Friskhed fylder den tause Luft,
Ej Tågeslør, ej Sky, ej Stænk, ej Plet
bryder vor Himmels Klarhed.
I fuldest Pragt histoppe ruller Månen
guddommelig igennem mørkblå Dybder.
I Lys af Stråleskæret
sig Ørkenkresen breder
omspændt af Himlens Hvælv som Oceanet.
Hvor herlig Natten er!

Karavansangen i femte Akt af *Aladdin* giver neppe et skønnere Billede af Måneskinnet på Ørkenens Sand. Og af sådanne Billeder er der hos Southey ikke få. Når han skildrer den frygtsomme Antilope, der hører de Vandrendes Skridt og som står stille tvivlsom, hvorhen den skal vende sig i det usikre Skær, eller Strudsen, som i sin blinde Hast iler lige mod dem, medens de ubevægelige Tåger udbreder sig over Ørkenen ved Nat (IV Sang, Str. 19), så er dette ikke et Sceneri i tysk-romantisk Stil, men et naturtro Billede fra Østen, udført på Grundlag af engelsk Iagttagelsesånd.

Der er blevet aflagt varmere Vidnesbyrd til Fordel for Robert Southey's Karakter af hans Samtidige og Venner end ret let om nogen anden Mand, hvis politiske og literære Rygte er så tvivlsomt. Han var for Wordsworth en pålidelig Ven, for Coleridge den bedste og mest trofaste Støtte, og hvad der ikke falder mindst tungt i Vægtskålen Walter Savage Landor hædrede ham trods sit stikmodsatte politiske Standpunkt med et Venskab, der først sluktes ved Døden og som har sat sig talrige Mindesmærker i Landor's *Opdigtede Samtaler*. Da Emerson 15de Maj 1833 har spist til Middag hos Landor, skriver han: "Jeg spiste med Landor — han pinte mig med Southey — men hvem er Southey?" Man ser, at Landor har stræbt at fange Sjæle for sin Ven. Endelig har Thackeray, hvor han søger om Typen på en engelsk Gentleman, ikke betænkt sig på at nævne den fattige, flittige og hjælpsomme Robert Southey som Mønsteret på en sådan.

Men intet Vidnesbyrd til Fordel for hans personlige Karakter vil kunne redde hans literære. Den er stemplet af hans Lovsange over Englands Kongehus og af hans Angiveri overfor Byron. At han som Søskolens øvrige Medlemmer stillede sig koldt og fjendtligt til denne nye og hensynsløse literære Fremtoning, var naturligt. Men at han — selv en Digter — hidsede den dannede Pøbel mod en anden og så uendeligt større Digter med den lumpne Anklage for Usædelighed og Ugudelighed, det er en Forbrydelse, som Historien ikke tilgiver og som den straffer ved kun at opbevare Southey's Navn i en Anmærkning til Byrons Virksomhed. Da *Don Juan* begyndte at udkomme, skrev Southey:

"Jeg er ikke blind for, at Publikum er særligt utålsomt mod literære Reformforsøg ... Men jeg vilde ønske, at Ufordrageligheden overfor Bøger fremgik af en sundere Dømmekraft og angik Værkets Moral hellere end dets Komposition, Ånden snarere end Formen. Jeg vilde ønske, at den var rettet mod de misfosteragtige Blandinger af Rædsler og Bespottelser, af det Usædelige og det Ugudelige, hvoraf engelsk Poesi i vore Dage er bleven besmittet. I mere end 50 År har engelsk Literatur udmærket sig ved sin moralske Renhed, der har været en Virkning af og atter Årsag til Forbedring af Folkets Sæder. En

Fader kunde uden nogen Fare give sine Børn enhver nyudkommen Bog i Hænde, hvis den ikke på Titelbladet bar et eller andet synligt Tegn på, at den var bestemt til Forsyning af utugtige Huse. Det gjaldt kun om, at Værket bar en hæderlig Forlæggers Navn eller blev sendt fra en hæderlig Boghandler. Dette var i Særdeleshed Tilfældet med Poesien. Dette er ikke længer således, og ve den, fra hvem Forargelsen kommer! Jo større Forargerens Evner er, des større er hans Brøde og des længere vil hans Skam vare. Hvad enten Loven i sig selv er ude af Stand til at råde Bod på et Onde af denne Betydning eller den bliver bragt til Udførelse med Slaphed og med en sådan Uretfærdighed, at Forargerens Ry sikrer ham Ustraffethed, så bør dog enhver betænke, at så fordærvelige Værker hverken vilde blive offentliggjorte eller skrevne, hvis de mødte den Modstand, de burde, i den almindelige Følelse. Enhver, som køber slige Bøger eller lader dem komme over sin Tærskel, forøger Ondet og bliver forsåvidt en Medskyldig i Forbrydelsen. Offenliggørelsen af en usædelig Bog er en af de værste Krænkelser, der kan begås mod Samfundets Velvære. Det er en Synd, for hvis Følger ingen Grænse kan drages, og som ingen senere Anger kan modvirke. Thi hvilke Samvittighedsnag Forfatteren end måtte lide, når hans Time kommer, og komme må den, det vil Intet nytte. Den jammerfulde Anger på et Dødsleje kan ikke udlette ét Exemplar af Bogen ... Mænd med syge Hjerter og fordærvet Indbildningskraft, som har dannet sig et System af Meninger, der passer til deres egen sørgelige Opførsel, Mænd, der gør Oprør mod det menneskelige Samfunds helligste Forskrifter og der hader den åbenbarede Religion, overfor hvilken de trods alle deres Bestræbelser og Pralier er ude af Stand til helt at forholde sig vantro, arbejder på at gøre Andre ligeså elendige som de selv er ved at smitte deres Sjæle med en åndelig Edder. Den Skole, de har dannet, kan mest passende benævnes den sataniske Skole; thi skønt deres Frembringelser ånder Belials Ånd i de slibrige Partier og Molochs Ånd i de modbydelige Billeder af Grusomheder og Rædsler, som de søger en Glæde i at fremstille, er de dog mest ejendommeligt betegne ved Hovmodets og den frække Ugudeligheds *sataniske* Ånd, der ligefuldt røber den usalige Følelse af Håbløshed ..."

Så lang en Prøve på denne bibelske Veltalenhed måtte anføres, fordi den er så typisk for Mænd af Forfatterens Afart. Ethvert kraftigt Udbrud af en mægtig Partiånd har desuden kulturhistorisk Værdi. Var det imidlertid ikke som en Nemesis over Southey, at en Boghandler i Året 1821, samme År som han affyrede denne Salve, skulde falde på at gøre sig en Indtægt ved hemmeligt at optrykke hans gamle oprørske *Wat-Tyler*, så at Digteren måtte henvende sig til Domstolene for at få Oplaget undertrykt og Ophavsmanden straffet — og var det ikke dobbelt Nemesis, at Lord Eldon svarede med at afvise Sagen, fordi han ikke anså det for rigtigt at understøtte nogen Forfatter i hans Ret med Hensyn til ligefrem skadelige og Sædeligheden nedbrydende Skrifter! Samme År var det så, at Southey i Anledning af den gamle sindssvage Kong Georg den Tredjes Død skrev i sit lange triste Hexameterdigt *Domsvisionen* (*The vision of judgment*), et Digt som det ikke blot på Grund af Emnets Lighed men også på Grund af Overensstemmelsen med Hensyn til Benyttelsen af det Overnaturlige er interessant at sammenligne med Victor Hugos ligeså kongetro Digt *Visionen*. Betegnende nok forguede Southey den stakkels gamle Georg den Tredje for de eneste Dyder, som Southey selv forstod, de eneste iøvrigt, som Kongen havde besiddet, de huslige og borgerlige Dyder: at han var tro mod sin Kone, god mod sine Børn osv., Egenskaber, der lige så lidt gør nogen til en god Konge som til en god Digter. Så var for Byron Målet fuldt. Den krænkede Apollon rejste sig i sin Vrede, med ubeskriveligt Lune greb han den stakkels Marsyas ved Øret og flåede ham levende i sin *Doms-Vision*.

Kapitel 10

Den historiske og folkebeskrivende Naturalisme

Lad os fra Southey vende Blikket mod en bedre Mand end han var, mod den Digter, der formede den ejendommeligt britiske Romantik på Folkenaturens og Historiens Grund. Han behøvede ikke som Søskolens Mænd at gøre sig til Renegat for at blive konservativ i religiøs og politisk Henseende, men var det uden Had eller Uvilje mod Ånderne af den modsatte Retning, ren og rolig af Naturel, ædel og fast af Karakter, poetisk så sprudlende rigt begavet, at han mere end en Snes År igennem forsynede alle Europas Lande med en sund og underholdende Læsning, og så dybt ejendommelig i sit Syn på Menneskeracer og Verdenshistorie, at hans Indflydelse på Europas Historieskrivning ikke blev ringere end den, han udøvede på Romandigtningen i alle civiliserede Lande.

Walter Scott fødtes i Edingburgh den 15de August 1771 som den niende Søn i en gammel adelig Familie. Faderen var Jurist og synes med sin strenge Ordenssans at have haft nogen Lighed med Goethes Fader; Sønnen har malt ham, siges der, som den alderstegne Købmand i *Rob Roy*. Stærk Kongetroskab var i Familien gammel og nedarvet — først som Hengivenhed for Stuarterne, så for Huset Hannover — og ikke mindre den strengeste Kirkelighed. Den lille Walter var sund og stærk, indtil han i sit andet År pludselig blev halt på sit højre Ben. Den rolige Åndsligevægt, hvormed han hele sit Liv igennem bar denne Legemslyde, står i en mærkelig Modsætning til den Lidenskabelighed, hvormed hans store engelske Medbejler omfattede sin beslægtede Vanskæbne. Han voxede op i Sværmeri for den fordrevne Kongefamilie og for Folkesangene med deres Meddelelser om Højlændernes og Skotternes gamle Kampe. Allerede i den spædeste Alder kunde han lange Stykker udenad af hin Ballade om Hardiknut, hvormed han i 1815 aflokkede Byron Tårer. Alt hvad der var Anekdotagtigt især i Rim- og Balladeform lærte han med Lethed; derimod bemærkes det udtrykkeligt, hvad der allerede antyder Beskaffenheden af hans senere Frembringelser, at Årstal og *almindelige Grundsætninger* tilegnede han sig kun med Vanskelighed. Den lille halte Dreng, der bestandig red omkring på en Pony, som ikke var større end en almindelig Slagterhund, var en Kender af Percy's Samling af gammelskotske Digte og Brudstykker, ja hvad mere mærkeligt er, han *samlede* på gamle Digte som andre Børn på Mønter eller Segl og havde, ti År gammel, flere Bind fulde. Hele sit Liv igennem vedblev han også at være en Balladejæger. Hans Sans var ligeså tidligt opladt for Naturomgivelserne som for Poesien. Han standsede og dvælede ved enhver Ruin, ethvert Mindesmærke, ja ved enhver gammel Sten; men han betragtede ikke Naturen med Wordsworth's ejendommelige Inderlighed for dens egen Skyld blot som Natur; den havde for ham en overvejende historisk og poetisk Interesse. En Gruppe gamle sammenvoxede Træer kunde ikke i og for sig vække den Andagt i hans Sind som i Wordsworth's; men dersom det hed sig: Under dette Træ har Karl den Anden hvilet — eller: Til dette Træ knytter sig Erindringen om Mary Stuart — da skar han Grene af Træet til Minde om sit Besøg på Stedet og glemte det aldrig.

Femten År gammel lærte han de maleriske skotske Højlande at kende, der skulde få så stor Betydning for hans Poesi ved at forsyne hans digteriske Skikkelser med et nyt, Europa ubekendt, Sceneri. Fra det Øjeblik af, da han var bleven sig bevidst som Digter, studerede han Naturen, aldeles som en Maler optager Studier. Vilde han beskrive en Eng, rejste han for den Sags Skyld derhen, optegnede på det Nøjeste Bjergenes Udseende, Skovenes Beliggenhed og Form, selv Skyernes Art og Omrids i det givne Øjeblik, ja ofte de enkelte Blomster og Buske, der stod på Vejen eller ved Indgangen til en Hule. Det poetiske Blik på Naturen, han havde tilfælles med Romantikerne i Tyskland og Danmark, udelukkede ikke den kraftigste og nøjagtigste Virkelighedstroskab i Skildringen. Medens Oehlenschläger længe kunde hjælpe sig med "Kærminder" og Roser, kendte Scott hver Høj, hver Dal, hver Klippe, hver Sten, hver Sti, og den hele skotske Flora. (Se *Marmion* Canto IV, Str. XXIII, hvor han selv bruger disse Udtryk).

Endnu var Scotts Digterkald dog ikke blevet ham klart, han uddannede sig til en flittig og stadig Jurist, der skrev sine Akter med den prydelige Juristhånd og de juridiske Snirkler, hvormed han senere skulde bringe så mange poetiske Værker på Papiret. Trods sin Vanførhed besad han et sundt, smidigt og kraftigt Legeme og var så øvet i legemlige Idrætter, at han engang en hel Time igennem på en ensom Vej forsvarede sig med sin Stok imod tre Karle, der overfaldt ham. Men hvad der er højst betegnende for hans åndelige Bygning: Denne Sundhed var ikke forenet med nogen tilsvarende Finhed i Sansorganerne. Han manglede næsten helt Lugtesansen, og hans homeriske Appetit var alt Andet end Lækkersultenhed; han kendte hele sit Liv igennem ikke god Vin fra slet, og kunde ingen Forskel smage på dårligt og fint tilberedt Mad — et Punkt, hvori han danner den mest udprægede Modsætning til sin yngre Samtidige Keats. I Forholdet til det andet Køn var han så kold, at han på Grund af denne Kulde måtte udstå Drillerier af sine Kammerater. Ikke desmindre nærrede han i Ynglingeårene romantiske Følelser for en ung Dame, der ægtede en Anden. Han beherskede sig så fuldkomment, at Ingen anede noget derom. Han kom hurtigt ud over denne Sorg og efter en kysk og rolig Ungdom ægtede han 26 År gammel en fransk protestantisk Dame (Frøken Carpenter), hvis Fader var død under Revolutionen. Vinteren 1796-97 tilbragte han under den almindelige Frygt for en Landgang af Franskmændene med at oprette Frivilligregimenter, og da han var Fyr og Flamme for Sagen, udnævntes han til et af Regimenternes Kvartermester og Skriver. Hans første Oversættelser fra Tysk er allerede berørte. Han, som så længe havde været et levende Magasin af Sange, Ballader og Fortællinger, udgav nu i 1803 en Samling af skotske Folkeviser (*Minstrelsy of the Scottish Border*), som han helligede sit Fædreland, *Albions bedre Halvdel*; den tredje Del *Nyere Efterligninger* indeholder Digte af Udgiveren selv. (Netop samme År optrådte Oehlenschläger første Gang (*Digte, 1803*) ligeledes med en Samling Omdigtninger af gamle Folkeviser.) En Kritik af Bogen havde den profetiske Bemærkning, at den indeholdt Stof til hundrede Romaner.

Med al sin Troskab mod det engelske Kongehus følte han sig dog bestandig som Skotte, ja der er ingen Tvivl om at selve det skotske Racepræg er det afgørende Grundlag for hans Originalitet. Om så blot den poetisk-historiske Interesse, der kommer til Gennembrud hos ham, er skotsk. Intet Fællesmærke har været så udpræget hos Skotterne gennem alle Tider som en heftig og lidenskabelig Nationalfølelse. Hint Ord *perfervidum ingenium Scotorum*, der fra Middelalderen af og i Århundreder var den stående Tale måde om Skotlands Beboere, har oprindeligt ingen anden Betydning. Ser vi et Øjeblik bort fra den indre Partispaltning i Landet, som ikke omstøder Følelsen af Fællesskab, så finder vi ikke let i noget andet Land en sådan Fornemmelse af Sammenhøren som hos dette lille Folk, hvis Rige er landfast med et andet betydeligt større, der taler samme Sprog, og har Herredømmet derover. Også Englænderen har en levende Nationalfølelse, men den er langt mindre fremtrædende og skarp; den er af rent bekræftende Natur og har til Indhold alt det Meget og Forskellige, der efter Englænderens Opfattelse udmærker hans Folk. Skotlænderens Nationalfølelse derimod er uafbrudt årvågen, bestandig på sin Post, fordi den i det Væsenlige har et negtende Indhold. Når Englænderen siger: Jeg er en Engelskmand, så mener han nøjagtigt dette, som han siger; men når Skotten siger eller tænker: Jeg er Skotte, så betyder disse Ord i hans Mund så meget som: Jeg er ikke nogen Englænder. (Masson: *Scottish Influence in British Literature*).

For ret at forstå denne Følelse må man betænke Skotternes Fåtalighed i Sammenligning med deres mægtige Naboers Antal. Når man véd, at endnu i Året 1707 Skotlands hele Befolkning ikke nåede op over én Million, så begriber man, at kraftigt Sammenhold, dyb Hårdnakkethed og værnende Stridbarhed var nødvendige for at den mindre talrige Stamme ikke skulde se sin Ejendommelighed overskyldet eller fortrængt søndenfra. Således kom man til på en særligt eftertrykkelig Måde at elske og beundre det ru og mørke Skotland i Modsætning til det grønne og frugtbare England, til at omfatte dets Højder, Enge, Sumpe og Tåger med en næsten krigersk Fædrelandskærlighed. Det kan da ikke undre, at da der i dette Land fødes en stor fortællende Digter og det tilmed på en Tid, da Nationalfølelsen hele Europa over bryder ind i Poesien, så bliver det Skotland, som frembringer de første og kraftigste Frembringelser af

den historiske Romantik, der gransker Folkesjælen. Hvad lå mere nær for en Digter i dette Land end at fordybe sig i Højlændernes ejendommelige Sæder og skildre dem med deres virkningsfulde Klædedragt! Hvad var naturligere for den Mand, hvis blotte Navn syntes at stemple ham som Fædrelandet i Person, end at ty tilbage til Fortiden, dens Minder og Mindesmærker for ligesom at bøde på sine Landsmænds ringe Tal og Betydning i Samtiden ved at skildre deres Fortidsliv og deres historiske Bedrifter!

Hvad der udmærkede den skotske Nationalfølelse var da først dens Præg af Fællesskabsfølelse: Provinsnationen var mere sammengroet, rummede ikke så skarpe personlige Modsætninger som Hovednationen. Scott har mange Steder skildret denne kraftige Slægtskabsfølelse hos sine Landsmænd, ingensteds skønnere end i *The heart of Midlothian* (III), hvor denne sunde og smukke Følelse giver den stakkels Bondepige Frejdighed til at henvende sig om Hjælp til Hertugen af Argyle ganske som til en Pårørende. Men den skotske Nationalfølelse havde endnu et andet Grundtræk, nemlig det, at den gjaldt en provinsagtig Særstat, og som sådan var en nedarvet Vedtægt og derfor i Slægt med alle gamle Overleveringer. Heraf hos Scott den overdrevne Ærefrygt for Kongemagten, dens Sindbilleder og dens Tilbehør. Da han var Medlem af Udvalget for Undersøgelsen angående de gamle skotske Kronregalier, satte Fundet af disse ham i en så levende og andægtig Bevægelse, at han, da en af Embedsmændene vilde prøve Diademmet på en ung Dames Hoved, ikke kunde lade være at skribe: Nej, for Guds Skyld nej!

Den første store Følelse af at tilhøre en Særstat med Særånd drog fremdeles en Hærskare af nye Særfølelser med sig. På samme Tid som ikke ret mange Folk havde Skotternes Sammenhold, havde endnu færre deres Splittethed i Partier og Lejre. Den Enkeltes Følelse af den Pligt at gå op i et Fællessvæsen begyndte ikke først ved Staten, men ved Stammen, Clanen, ja Familien.

Derfor træffer vi da også hos Scott som Balladedigter en særlig Forkærlighed for de Ballader, der behandler Bedrifter, som Digterens Stammefrænder eller Forfædre har udført. Og derfor har han i sin Egenskab af Skotte den mest fremtrædende Familiefølelse. Han var en mønsterværdig Søn og Ægtefælle, han var — som hans Breve til den ældste Søn udviser — den kærligste Fader; han var en god Opdrager af sine Børns Legeme og Sjæl, der nærmest kun stillede den gammelpersiske Fordring til dem, at de skulde sidde godt til Hest og tale Sandhed; men selv i disse Følelser var han ingen ret moderne Ånd. I hans Privatliv som i hans Poesi gik Slægten for ham forud for Enkeltmennesket. Han havde en Broder, Daniel Scott, som forfaldt, og som uden nogensinde at have begået noget ligefrem Uhæderligt dog gjorde Familien Skam. Han skaffede gennem Brevvexling denne sin forfaldne Broder en lille Ansættelse i Vestindien, men kaldte ham i Brevene til hans Foresatte bestandig kun sin "Slægtning", forlangte også af ham, at han aldrig måtte angive for Nogen, hvor nært dette Slægtskabsforhold var, vilde på ingen Måde se ham, da han var vendt tilbage til Skotland, eller nævne hans Navn eller overvære hans Begravelse, da han døde, eller bære Sorg for ham. Det er den Art Fejl, som følger med de samfundsbevarende Dyder. Men det vil ikke undre Nogen, at den Mand, der ellers så mild i sin Følelse ofrede så meget på Slægtens Alter, ikke kunde blive Personlighedens Digter, men med ét Slag blev kastet tilbage i Fortiden, da Byron opstod.

I Året 1802 stiftedes *Edinburgh Review*, og Scott gav fra Begyndelsen af Bidrag til dette Organ, hvis Redaktør hans Landsmand Jeffrey var, der som Kritiker indtager så stor en Plads i Datidens Digteres Levned, skønt en vis djærv Forstand uden Smidighed og uden Skole var hans eneste kritiske Gave. Dette Medarbejderskab varede dog kun i 7 År, da Scott i 1809, misfornøjet med *Edinburgh Review's* altfor frisindede Holdning i det katolske Spørgsmål og opirret over Jeffrey's nedsættende Anmeldelse af *Marmion*, grundlagde *Quarterly Review*.

I 1805 udkom Scotts første episke Digtning *Den sidste Minstrels Sang*. Den gjorde overordentlig Lykke; man glædede sig over denne Tilbagevenden til Folkepoesien og til Naturen; især blev Naturskildringerne højligt beundrede. Pitt udtalte, at Scott efter hans Mening på flere Steder havde nået Malerkunstens Virkninger, og hans Modstander Fox var undtagelsesvis enig med ham i dette Punkt. Havde Scott allerede ved sin personlige Elskværdighed som Embedsmand været så yndet, at, som

Wordsworth i Året 1803 bemærker, hans Navn var nok til med et Trylleslag at åbne En alle Døre i hans Embedsområde, så blev han nu ligeså yndet som Digter. I kort Tid afsattes 30,000 Exemplarer. Det var det 16de Århundredes Tilstande, der her fremstillede med tilnærmelsesvis historisk Nøjagtighed trådte Læseren imøde. Skildringen af de højlandske Sæder modtoges med levende Deltagelse, og det Bifald, den vandt, bragte Scott på det Indfald at forsøge noget Lignende i Prosa, en Tanke, der senere hen legemliggjort fik Navnet *Waverley*. Foreløbigt var Interessen vakt for Middelalderen, Riddervæsenet, Kongeherligheden, Lenstroskaben og den skotske Nationalejendommelighed. De fodrejsende Englændere begyndte at gøre romantiske Valfarter til Ruinerne af de gamle Borge og til Valpladsen ved Killiecrankie, hvor deres Landsmænd i det 17de Århundrede var blevne slagne af Uhyrerne med de tærnedede Tartaner og de nøgne Lægge.

Hidtil havde Scott skrevet om Aftenen og langt ud på Natten; nu da hans egenlige Virksomhedsperiode begyndte, henlagde han sin Arbejdstid til den tidlige Morgen. Han var oppe før 5, gik først ned i sine Stalde, hilste på sine Heste og Yndlingshunde og så' til alle sine Husdyr; derefter satte han sig til at skrive, og arbejdede så let og rask, at han, når han mellem 9 og 10 mødte til Frokost, næsten altid allerede "havde knækket Halsen på sit Dagværk". Kl. 12 forlod han sit Arbejdsværelse og tilbragte Resten af Dagen med sin Familie og sine Gæster. I de friske Morgentimer var det da, at han udarbejdede alle de Værker, som nu fulgte, medens Byron ejendommeligt nok skrev alle sine Poesier om Natten. Det er, selv hvor de to Digtere står hinanden nærmest, som kunde man føle den lyse eller mørke Undfangelsestimes forskellige Stemning hvile over Værket.

Og nærmest kommer Scott netop Byron i det Digt, han nu i November 1806 begyndte, *Marmion eller Slaget ved Flodden Field*. Med Hensyn til sin Fabel står denne Digtning Scotts øvrige ganske nær; det er atter det 16de Århundrede, atter Skotland, atter Livet på Borgen og ved Hove, som skildres. Dog Digtets Helt er således beskaffen, at han umiddelbart danner Overgangen til de Byronske Helte, ligesom det hele Værk er skrevet i de lette og flydende, men noget enstonige firfodede Jamber, som Byron i sine poetiske Fortællinger hyppigst har benyttet. Marmion er en stolt og uforfærdet Ridder, men en Forbryder-Natur. Han har bortført en ung, dejlig Nonne, Constance af Beverley, der følger ham overalt i Mandsdragt som hans Page; men da han hurtigt er bleven ked af hende, vil han med Magt tiltvinge sig en ung Adeldames Hånd, skønt han véd, at denne elsker en Anden. Dreven af skinsyg Fortvivlelse gør Constance et Mordforsøg på Marmion; og med kold Grusomhed overgiver han hende som undvegen Nonne til Klosterets Straf. Abbedissen dømmes hende, og i et romantisk Rædselsoptrin af den Art, Byron plejer at ynde men tillige at udmale med langt ringere Skånsel for Læserens Nerver, bliver hun levende indemuret i en underjordisk Hvælving. Her er hos Scott ikke megen Tale om Forklaring af det Sjælelige: Rustningernes Pragt og Klosterets Mørke og de gamle Slottes nøjagtigt gengivne Arkitektur er ham mere værd end fine Sindsbevægelser; men ligefuldt har han i *Marmion* givet Noget, der for os nu tager sig ud som et første Forbillede for *Giauren* og særligt for *Lara*. Også Giaurens Elskerinde lider en skrækkelig Død, også Lara ledsages overalt af en hengiven Kvinde i Pagedragt, og der forekommer i *Marmion* en Scene, hvori Digtets Helt offenlig beskæmmes, som har nogen Lighed med den, hvor Lara's Fortid pludselig foreholdes ham med Foragt. Klinger det ikke næsten allerede Byronsk (*Marmion* Canto III Ar. 14):-

Marmion, hvis Hjerte og hvis Blik
var i den værste Fare fast,
som selv af Kongen tålte ej
et overmodigt Øjekast,
hvis Stemme højt i Lejren lød
og over alle Tapre bød,
ham svigted Tanken nu og Mælet.
Forvirret slog han Øjet ned;

en Rødme over Panden gled,
der røbed, hvad den Stolte led,
da ramt i sin Samvittighed
han målløs stod, af Skam afsjælet.

Hans Samvittighedskval er malet i følgende Ord:-

High minds of native pride and force
Most deeply feel thy pangs, Remorse!
Fear, for their scourge, mean villains have,
Thou art the torturer of the brave!

Oversættelse:

Anger! din Bråd går dybest ind
i medfødt Kraft, i stolte Sind.
Uslingens Svøbe, det er Gru,
du er de Tapres Bøddel, du!)

og disse Ord er som et Varsel om det berømte Sted i *Giauren*, hvor Ånden, der ruger over Jammer og Skyld, sammenlignes med den af Flammer omgivne Skorpion, der fortvivlet vender sin Giftbråd mod sin egen Hjerne.

Som der nu er nogen Lighed mellem Marmions og Laras Stilling og Særpræg, således dør de også på samme Måde, ramte i åben Kamp, ubøjelige i Døden, ugudelige indtil Livets sidste Øjeblik.

Men hermed er Ligheden ude; den er netop stor nok til at gøre Byrons Ejendommelighed klar. For Scott er Marmions Personlighed ikke Hovedsagen, han benytter den kun til om den at gruppere Skikkelser og Situationer af sit Fædrelands Fortid; han behøver Heltens Laster for at få sin simple Handling i Gang; men de sysselsætter ham ikke i og for sig og han fremstiller dem fuldkommen *upersonligt*. Når Byron derimod skitserer sine første forbryderiske Helte, da vil han fremfor Alt vække Interesse for dem. Allerede deres Åsyn fremkalder Opmærksomhed og Deltagelse hos Enhver, der ser dem, og bibringer Forestillingen om Stolthed, Skyld, Had og Trods; de slår intet Øjeblik i deres Liv som Marmion Øjnene ned for en Anklager; de lever som hin Sagnets Skorpion: trindt om Flammer og forinden Selvtilintetgørelse. Uden at finde Trøst i Himlen eller på Jorden trækker deres Hjerter sig sammen i Stolthed og i Kval, indtil det ophører at banke. Var Marmion end en hårdhjertet og selvkærlig Ridder, så er hans sidste Tanke og sidste Ord dog "England"; han er knyttet til et større Hele end sit egenkærlige Liv. Anderledes Byrons tidligste Helte: de lever fuldstændigt i deres eget Indre, der udgør ligesom en helt tillukket Verden for sig, og Digteren har sørget for glimtvis at lade Læseverdenen ane en lignende mørk og afsluttet Verden i hans egen Sjæl. Hans Jeg skimtes bag det digtede; man føler bag Værket et Hjerter, som har lidt, og som søger en Lindring i halve Tilståelser og dunkle Udbrud: Fremstillingen er med ét Ord i aller fuldeste Forstand personlig, og dermed er en Omvæltning i den engelske Digtemåde indtrådt.

I Scotts rent episk formede Digt var det ikke Hovedpersonen, men Begivenhederne, som især gjorde Lykke, fremfor Alt Slagmalerierne i sidste Sang, der af den begejstrede Kritik erklæredes for de bedste siden Homer. Og var Digtet nu vel skikket til at vække Beundring hos Scotts jævne Landsmænd, så var det ikke mindre egnet til at behage ved Hove. Byron havde Ret, da han til Prinsregenten sagde, at Scott ret forekom ham at være en Digter for Fyrster; de var aldrig blevne skildrede mere glimrende end i *Marmion* og *Jomfruen fra Søen*. Rimeligvis findes der endog i *Marmion* ligefremme Hentydninger til Prinsregenten og hans Hustru. Den første kunde neppe uden Sindsbevægelse læse Skildringen af Kong

James' Optræden i den pragtfulde Hofdragt:-

For royal were his garb and mien,
His cloak, of crimson velvet piled,
Frimm'd with the fur of martin wild;
His vest of changeful satin sheen,
The dazzled eye beguiled.

Marmion, V, 8.

Oversættelse:

I Kongedragt han kom, den Høje,
Hans Fløjelskappe, rød og fin,
var kantet rigt med Hermelin.
Med skiftende Lød hans Atlasktrøje
fortrylled, blænded hvert et Øje.

Og den fra Hoffet forstødte Prinsesse af Wales, hvem Scott havde lært personligt at kende, da han i 1806 første Gang fejredes som Løve i London, og til hvis Parti han som Tory sluttede sig, kunde på sig anvende Digtets Skildring af den forladte Dronning Margaretes ensomme Liv, medens den ridderlige og letfærdige Monark tilbringer Tiden med sine Elskerinder.

Begyndt i 1806 udkom *Marmion* i 1808, og da Scott Året efter anden Gang kom til London, fik han der en Modtagelse, som vilde have fordrejet Hovedet på enhver Anden. Han spillede sin Løverolle med en Godmodighed og et Humør, som ikke hyppigt findes hos den, der i en Verdensby er Øjeblikkets Helt. Det siges, at han engang, da han havde underholdt et helt Selskab med sine Fortællinger og Indfald, og sent på Natten efter Gæsternes Bortgang var bleven alene med nogle fortrolige Venner, med spillende Lune brød ud i dette Citat af Shakespeare: "Jeg véd, jeg er kun Snedker Snug og ingen Løve vild", og så beskeden var og blev han, at han, da Talen faldt på Burns, heftigt sagde, han ikke fortjente at nævnes på samme Dag som Burns.

Men var Scott tam og mild som Løve, så var han des mere gram som Tory. Hans Rejse til London havde særligt til Øjemed at skaffe Medarbejdere til *Quarterly Review*; den skulde ledes i strengt konservativ Ånd, og det var især Spørgsmålet om Katolikernes Frigørelse, der satte Scott i Bevægelse. Hans Tankegang var den, at når en religiøs Sekt efter sit Væsen var nøje forbunden med den historiske og folkebeskrivende Naturalisme med en udenlandsk Magts politiske Bestræbelser og underkastet den åndelige Indflydelse af et Præsteskab, der i Kløgt og Virkekraft ikke havde sin Lige, så kunde man ikke fortænke Staten i, at den ikke vilde kalde dens Tilhængere til sine Embeder. "Når En vil gå med et Par Pund Krudt i Lommen," sagde Scott, "og jeg er godmodig nok til ikke derfor at fordrive ham fra mit Hus, så behøver jeg dog vel ikke at give ham Plads ved Arnen." Han vedligeholdte hele sit Liv disse Anskuelse; thi endnu få År før sin Død sagde han en Dag til sin Svigersøn: "Jeg holder Papisteriet for så lav og forfærdelig en Overtro, at jeg neppe vilde have givet mit Samtykke til Ophævelsen af de pinlige Straffe, der til 1780 var i Brug. Men nu, da man har taget den babyloniske Dame Plasteret fra Munden, véd jeg ikke, hvorfor man gør så mange Ophævelser med Hensyn til at give hende Sæde i Parlamentet." Man begriber, at den engelske Almenhed trængte til Digtene som Moore, som Byron og Shelley, når man hører en Mand af Scotts Åndsadel og Dannelse udtale sig med en så skammelig og grusom Indskrænkethed.

I 1810 udkom *Jomfruen fra Søen*. Digtet gjorde den største Lykke, som noget af Scott endnu havde opnået. Den herlige Skov- og Fjældfriskhed, der gennemstrømmer dette smukke Værk, dets milde Varme, dets sande Følelse, der ingensteds stiger til stormende Lidenskabelighed, det hele Naturbillede, der ikke som hos Wordsworth forstyrres af Fattighussympatier og Prækeri, virkede betagende på Læseverdenen. Den Yndest, Digtet vandt, var så udbredt, at Postbefordringsindtægterne på de Stationer,

der lå nærmest den Egn, hvor Handlingen foregik, fordoblede sig. Man må tage sin Tilflugt til Hændelser af Scott's eget Liv for at finde et Sidestykke til sådan en Kendsgerning. Da hans Roman *Oldgranskeren* kom ud, hvoraf der i to Dage solgtes 6000 Exemplarer, rygtede det sig, at Scott havde opkaldt Dandie Dinmonts to Hunde "Peber" og "Sennep" efter nogle Hunde som en Forpagter i Liddlesdale havde givet disse underlige Navne. Denne Mand, hvis Navn var Davidson og som iøvrigt aldeles ikke var portrætteret i Romanen, blev derved så bekendt, at Folk gjorde Rejser for at se ham, ja en fornem Dame, der ønskede et Par Hvalpe af de berømte Hunde, og ikke vidste hans Navn, adresserede Brevet til Dandie Dinmont — og det kom ham ihænde.

Jomfruen fra Søen blev neppe modtaget med ringere Varme. Et Brev fra den skotske Kaptejn Adam Fergusson meddeler f.eks. Scott, at Kaptejnen i Portugal på Forpost havde læst hans Digtning højt, udsat for Fjendens Kugler, selv knælende, medens Mandskabet lå plat udstrakt på Jorden, og at der, da han læste Beskrivelsen af Slaget i sjette Sang, havde hersket lydløs Tavshed, kun afbrudt af et tordnende Hurra, når en fransk Kugle slog ned i Jorden ved Siden af.

Hvad en moderne og fremmed Læser nutildags finder i dette Digt er først Nationalpræget, Forherligelsen af de folkelige Minder og af Lenstidens Sæder, af Kongemagten og Clantroskaben i klare, levende, uskyldige Sange, så Naturskildringer, dugfriske som Christian Winthers — ingen Fordybelse i Sjælelivet. Her er en gammel Barde ved Navn Allan, en romantisk Olding, halvt Druide, halvt Profet ved Navn Briand, romantiske Drømme, der går i Opfyldelse, og Spådomme, der slår ind. Men dette er taget med som folkekært, ikke som hemmelighedsfuldt. Der er ikke Spor af det Uhyggelige Romantik, som Scott selv var den sidste til at ville tro på. Hvor stor en Moro han end kunde have af sine Ånde- og Spøgelsehistorier, han selv var lige modsat de tyske Romantikere meget langt fra at være underkastet Indtryk af det Gyselige og Uforklarlige. Han fortæller etsteds, at han en Aften, da han kom til et Landsby-Værtshus, fik den Besked, at ingen Seng var ledig. — Er der slet ingen Plads, hvor jeg kan sove? — Nej, den eneste Seng, som er fri, står i et Værelse, hvor der ligger et Lig. — Er Personen død af en smitsom Sygdom? — Nej. — Godt, så giv mig den anden Seng. — Så lagde jeg mig ned, siger Scott, og har aldrig tilbragt en mere uforstyrret Nat. — Man tænke sig Novalis eller Hoffmann i en lignende Situation.

Det er da langt fra, at den romantiske Duft i *Jomfruen fra Søen* skulde have noget Ufrisk ved sig. Hvad der gør Digtet mindre fængslende for os nu, er ikke dette, men den teatraliske Anordning i Skildringen af Sæder og Skikke. Heller ikke Scott har helt formået at omsejle den romantiske Epopés værste Skær: Balletten, hvorpå Southey strandede. Der sker f.eks. i Digtet *Opbrud til Krig* og nu fortælles omstændeligt, hvorledes dette går for sig, idet en Yngling løbende bærer Budstikken omkring. Her er Alt for Teatervirkningens Skyld stillet på Spidsen: Den unge Mand træffer først en Ligfærd og tager den våbendygtige Søn bort fra Faderens Lig, så møder han en Brudeskare og tager Brudgommen bort fra Bruden. Man ser ligesom Optoget gå over Scenen og fornemmer den skærende Virkning, da Budbringeren kommer ilende ind fra Kulissen. Det går til som på Teatret: Et Stød i en Pibe og tomme Dale og Høje fyldes med Hundreder af bevæbnede Mænd; en Håndbevægelse — og de forsvinder atter; det er *Massevirkninger*, og man føler, at Masserne, ikke det enkelte Menneske, er Digteren Hovedsagen. Han vilde først og fremmest med afstikkende tydelige Træk fremstille sit Lands skønne Sæder: den Fremmede modtages i Hytten uudspurgt, den ene Fjende deler af Ridder-Høflighed sin Plaid med den anden, da denne bliver træt — dernæst vil Digteren overraske sin Læser ved uskyldige Effektmidler, Forvandlingsoptrin og deslige: den højlandske Fører, der ledsager Fitz-James, afslører sig pludseligt som den frygtede Clanhøvding Rodrick Dhu, og Fitz-James sig selv tilsidst som ingen Ringere end Kongen. Men hvor sund, hvor let, hvor glad, hvor bredtstrømmende flyder ikke denne Lovsang over Skotland og Skotter! Kongen behersker, ærekær som en Konge hos Calderón, sin egen Lidenskab, og Højlændere og Sletteboere, Mænd og Kvinder har alle Hjertet på rette Sted. Man nyder Indblikket i en harmonisk Verden og man savner ikke Wordsworth's straffende og formanende Sjælegranskning.

Vil man i Virkeligheden have et lærerigt Modstykke til *Jomfruen fra Søen*, da læse man Wordsworth's på en Ballade i Percy's Samling grundede Epos *Den hvide Då fra Rylstone*, der ligeledes begyndtes 1809, og som er det Digt, i hvilket Poeten fra Rydal Mount, der vel følte sig ansporet til Kappelstrid, kommer Scott's Område nærmest. Det vil neppe falde Nogen ind at bestride Følelsens langt større Dybde hos Wordsworth. Med sit Had til alle blændende Dyder og glimrende Laster har han valgt sig en Helt, der, skønt lydig Søn og modig Riddersmand, af Pligthensyn negter at følge sin Fader og sine Brødre, da de rejser Oprørsfanen mod Dronning Elisabeth af England, og som forstødt og miskendt uden at kunne dele sine Slægtinges Fare må opleve deres Nederlag og forsmædelige Straf. Han har udrustet sin Helt med Forsagelse, Fasthed, Hjertensgodhed og en Nazarensk Religiøsitet, men her er kun altfor meget af det forlorent Dybsindige, det affekteret Halvovernaturlige, det Følsomme og Salvelsesfulde. Scott så på Naturen og de gamle Sæder med en Jægermands Øje, Wordsworth med en Moralists. Wordsworth's tungtlastede Fragtskib bevægede sig langsomt, dvælede og drævede på Vejen; Scotts Digterbåd løb for fulde Sejl kun efterladende lette Bobler i Læserens Fantasi, og, som der i Digtets tredje Sang står om Båden — den løb så hurtigt, at da den nærmede sig den modsatte Bred, "var endnu ingen af de Bobler bristet, som den havde dannet i hele sit Kølvands Længde; de vuggede sig endnu alle på Bølgefladen."

Man vil let forstå, at Scotts Poesier med deres Forkærlighed for de ridderlige Dyder, for Dristigheden og Modet endog hos oprørske Clanhøvdinge, Sørøvere, Zigøjnere, Smuglere osv., kort sagt med alle de Sympatier, der danner Overgangen til Byrons Forkærlighed for det Dristige og Vilde, havde en Side, fra hvilken de var Søskolens sædelige og kristelige Digttere højligt imod. Coleridge beskylder således meget betegnende etsteds Walter Scott for at arbejde "den fordærvede Attrå efter Pirringsmidler ihænde ved at fremstille den Lastefulde og Skændige med Velvilje, så snart den Djævel blot er forvoven," og han slutter med disse højst gnavne Ord: "Ikke tyve Linjer af Scott vil nå til Eftertiden, de står ikke i Forhold til Nogenting." (*Letters, conversations and recollections* I, 193.) Spådommen er ikke gået i Opfyldelse.

Året 1812 bragte de to første Sange af *Childe Harold* og kort derefter et inderligt Brev til Scott fra Byron med ærlig ment Undskyldning for det tåbelige Angreb i *Engelske Digttere og skotske Anmeldere*. Den unge hidsige Poet havde her overhobet sin ældre Kaldsbroder med Spottegloser ikke blot fordi hans Yndlingshelt var en Blanding af "Vildttyv, Røver og almindelig Kæltring" men fordi Scott modtog Honorar for sine Skrifter, skrev for Løn og "arbejdede for sine Brødherrer", Noget, som Byron i sin første Ungdom, hvor hårdt han end trængte, af Fornemhed vægrede sig ved — indtil han efter sin anden Bortrejse fra England lærte at gøre sig sine Arbejder tilbørligt indbringende. Han fortrod sin Overilelse mod Scott ligeså varmt som alle sine andre Overilelser af samme Art, og den kortvarige Spænding mellem de to store og elskværdige Mænd afløstes nu af det hjerteligste Forhold. — Men på Scotts Frembring havde *Childe Harold* en stærkt indgribende Indflydelse. Med klart Blik så han, at han i den poetiske Fortælling ikke kunde kappes med Byron og besluttede at slå ind på en anden Kunstform, den, hvori han snart skulde stå uden nogen Medbejler i Europa.

De Udtalelser om hans Bevæggrunde hertil og overhovedet alle de Udtalelser om Byron, der findes spredte i hans Levned, er Vidnesbyrd om hans ædle Humanitet og indtagende Åbenhjertighed. I Året 1821 sagde han til en Ven: "Jeg har længst opgivet at skrive Vers. Jeg havde været Sejerherre på denne Løbebane og vilde ikke opleve den Tid, da jeg måtte stå tilbage for en Anden. Klogskab mindede mig om at stryge Sejl for Byrons mægtigere Geni. Havde jeg været begærlig efter Digterry og skinsyg derpå, vilde jeg måske med ligeså meget Mod som det, Byron udfoldede ved sin Opræden, have indladt mig på Tvekampen, eller jeg vilde have sat Publikum i Forundring og Skræk, idet jeg i egen Person opførte den døende Fægters Rolle; men jeg tilstår heller med den Åbenhed, De i tyve År har kendt hos mig, at jeg ikke følte mig stærk nok." Og da han Året før sin Død blev udspurgt, hvorfor han havde opgivet Verset, sagde han ligefrem: "Fordi Byron har slået mig" og til Spørgerens Indvending, at han for sin Del kunde ligeså mange Steder udenad af Scott's Digte som af Byrons, svarte han: "Det kan være; men han

har slået mig af Marken ved sin Beskrivelse af de lidenskabelige Følelser og sin dybe Kundskab til det menneskelige Hjerter." Måtte dette end i første Øjeblik være en bitter Erkendelse for Scott, så kunde han med Rette søge Oprejsning i den Tanke, han en anden Gang har udtalt: "Havde jeg Årsag til at tage mig det nær, at hans Genis Udfoldelse syntes at stille mig i Skygge, så måtte jeg trøste mig med, at Naturen til Gengæld havde udrustet mig med langt større Anlæg til sand Lykke."

Med *Waverley*, der udkom navnløs i Februar 1814, begyndte da den lange Række af navnløse Romaner, der gjorde Scott og hans Fædreland berømte over hele den dannede Verden. Deres Fremtræden falder sammen med den nationale Stoltheds Opblussen ved Fredslutningen med Frankrig og de håbefulde Udsigter for Fremtiden. Disse Værker er ikke som de ypperste Digteres, som Goethes og Shelleys, udsprungne af forskellige Udviklingstrin og Dannelsesstadier, ikke heller af dybt indgribende, personligt oplevede Hændelser, men fuldbårne Frembringelser af en uudtømmelig Fortællergave og en ualmindelig Evne til Menneskeskildring. De betegner i to Retninger et overordentligt Fremskridt — med Hensyn til Opfattelsen af det Historiske og med Hensyn til Fremstillingen af det borgerlige Liv.

Medens det 18de Århundredes Historieskrivere, hvis Ideal lå i deres egen Tid, havde opfattet deres Kald som et, der snarere hørte under Talekunsten end under Digtekunsten, og rent forstandigt havde syslet med Stats- og Dannelses-Tilstande uden Blik for Himmel-Egnes og de geografiske Forholds Indflydelse og uden Syn på de folkehistoriske Årsager, da Folket som Folkeslag overhovedet ikke indtog nogen Plads i deres Bevidsthed — gik Walter Scott som historisk Romanforfatter fremfor Alt ud på at give en farvet Fremstilling af den bestemte Tidsalders og det bestemte Lands Ejendommelighed og var så meget mindre fristet til at lade sine Helte optræde i sin egen Tids Klædebon, som han inderst inde langt foretrak Fortidens brogede Liv for det 19. Århundredes farveløse Færd og glatte Forstandsslutninger.

Chateaubriand havde fåt År forud i *Martyrerne* gjort det første Forsøg på at måle enhver Tidsalder med dens eget Mål og gengive Oldtidens Åsyn i levende Malerier. Men Walter Scott er dog den egentlige Opdager og Gennemfører af hin *Lokalfarve* i Digtningen, der blev Grundlaget for Romantismens Poesi i Frankrig og som fra først af lokkede Hugo, Mérimée og Gautier. Ja ikke nok med, at han med sin historiske Sans blev en hel Digterskoles Vejviser, han udøvede ved sine fordringsløse Romaner den største Indflydelse på det nye Århundredes Historieskrivning. Det skal ikke glemmes, at det var Walter Scotts *Ivanhoe* med dens Skildring af Spændingen mellem Normanner og Saxere, som bragte Augustin Thierry på den Tanke, at der bag Clodevechs, Karl den Stores og Hugo Capets Bedrifter lå som de sande Årsager til Begivenhederne Racekampen mellem Galler og Franker. Denne Digter, hvis Blik for det enkelte moderne Menneskes Sjæleliv ikke var dybt, havde såsnart han stod overfor Menneskene som Clan, som Folk, som Stamme eller Race et skarpt Opdagerblik for Naturgrundlaget i dem. Han, som var vant til i sin Tanke at tumle Modsætningen mellem Skotter og Engelskmænd, fandt let og som ved en pludselig Indskydelse Betydningen af Stammemodsætningen mellem Angelsachsere og Normanner, og hans Skildringer har derved en ligeså stor Betydning for Kundskaben til Folkesjælen som Byrons har for Kundskaben til den Enkeltes Sjæleliv. I *Ivanhoe* er der endnu adskillig sentimental Romantik. Scott har manglet et Underlag. Det fandt han for *Quentin Durward* hos Historikeren Comynes, og derfor står denne Bog med sin Ludvig XI og sin Karl den Dristige så højt.

Men hertil kommer disse Bøgers store Fortrin som Skildringer af alle de borgerlige Samfundslag i udprægede og typiske Repræsentanter. Medens man i det forrige Århundredes Romaner (Fielding's f.eks.) tumler fra ét Værtshusoptrin til et andet, åbenbarer det borgerlige Liv sig hos Scott i sin troskyldige Bredde. Og Værdien heraf forøges endnu ved den virkelighedstro Kraft, hvormed hver enkelt Person er malt. Englænderne har altid sat Pris på den Evne hos Digteren at kunne skildre med håndgribelige og øjensynlige Enkeltheder, så at Skikkelsen tegner sig for Læserens Øje. Deres drøje, sunde Forstand glæder sig ved det kraftigt anskuelige Udtryk. De ønsker helst det poetiske Billede

udført med så kraftige Farver, at man ser det for sig, som var det et Våben, malet på et Skjold. Denne Forkærlighed kom Scott som Romanforfatter imøde. Man tilgav ham gerne hans Beskrivelsers og hans Samtalers græsselige Bredde, fordi den tydelige Anskuelse derigennem indvandt, enten ved Sammenligning af Træk efter Træk eller ved uendelig Gentagelse af de samme Karaktertræk. Er hans Fremgangsmåde trættende, så er han dog ligefuldt en af de største Sjælemalere, som har levet. En Kvindeskikkelse som Diana Vernon i *Rob Roy* eller som Jeanie Deans i *The heart of Midlothian*, står på Højden af hvad Romandigtningen har nået.

Men der var fra først af en stor Mislighed ved disse Romaners Frembringelsesmåde, en Mislighed, som i den følgende Tid gik i Arv til en hel Klasse af talentfulde Romanforfattere: det ukunstneriske Hurtigskriveri, der med umådelige Honorarer for Øje drev Digtningen fabrikmæssigt som en Industri. Allerede i Året 1809 var Scott trådt i Forbindelse med Forlæggerfirmaet Ballantyne, der trykte og udgav *Quarterly Review* for ham; som Romanforfatter gik han formeligt i Kompagni med dette Bogtrykker- og Forlægger-Firma, der desværre var langt mere foretagende end forsigtigt. Han skrev nu med en fabelagtig Hurtighed. *Guy Mannering* blev skrevet og samtidigt trykt i 25 Dage, og snart drev han det til gennemsnitligt at levere tolv Bind om Året; at have 40 Tryk-Sider færdige før Middag var ham kun et almindeligt Formiddagsarbejde. Afsætningen svarede til den uhyre Frembringen: af *Rob Roy* blev 10,000 Exemplarer udsolgte i sex Uger, af de senere Romaner var Salget endnu mere rivende. I Året 1822 alene udgav Scotts Forlægger 145,000 Bind gamle og nye Romaner af ham. Honorarerne steg med Afsætningen: for de to første Udgaver af *Napoleons Levned* modtog Scott 18,000 Pund, og hans årlige Indtægt i Honorarer var til 1826 intet År ringere end 200,000 Kroner dansk. Han anvendte disse Penge til Udvidelse af sin Ejendom Abbotsford og til Opførelsen af en formelig Borg, hvor han med fyrstelig Gæstfrihed modtog den Hærskare af Besøgende, der oversvømmede hans Hus og for lange Tider ad Gangen slog sig til Ro der. Hans Navnkundighed og Yndest var i uafbrudt Stigen.

Under sit Triumf ophold i London 1815, hvor man i ham ikke blot hyldede Digteren men Fædrelandsvennen, Edinburgh's Æresborger, der havde gjort sig bekendt ved sit glødende Had til Napoleon, blev han indført hos Prinsregenten, der overøste ham med Nåde. Man har fra dette Besøg en Anekdote, der giver en Art Forestilling om ved hvilken Art Vid det var, at Tronfølgeren en kort Tid kunde vinde og bestikke. Der var Aftenselskab hos Prinsregenten, og Scott havde som Æresgæst uafbrudt måttet fortælle, medens Prinsen bestandig skemtende stræbte at lede ham på Glatis for at få ham til at tilstå Forfatterskabet til Waverley-Romanerne. Scott bøjede behændigt af, og gav sig for at undvige Spørgsmålene til at fortælle en sand Historie om sin gamle Bekendt Overdommer Braxfield, som på sine Retsrundrejser plejede at overnatte hos en rig Godsejer, der ligesom Dommeren var lidenskabelig Skakspiller og ofte lod et Parti henstå uafgjort fra det ene År til det andet. Godsejeren begik en grov Forbrydelse, og det tilfaldt Braxfield at udtale Dødsdommen over sin Ven og Medspiller. Han satte den sorte Hue på sit Hoved og oplæste Dødsdommen, der endte med de Ord: "at du skal hænges ved din Hals, til du er død." Han sagde disse sørgelige Ord med al mulig Højtidelighed, så tog han den skæbnsvangre Hue af og med et fiffigt Smil og et Nik til sin Spillekammerat tilføjede han: "Og nu Donald, min Gut, tænker jeg at have gjort dig skakmat for evigt!" I det samme Øjeblik udråbte Prinsregenten: Højt leve og endnu engang højt og tredje Gang højt Forfatteren af *Waverley*! og endnu et Glas for *Marmions* Forfatter! og med et Blik på Scotts forlegne Ansigt og afværgende Miner tilføjede han: Og nu Walter, min Gut, håber jeg at have gjort dig skakmat for evigt! —

The heart of Midlothian, en Perle blandt Romanerne, udkom i 1818; Bogen løftede ham til Højdepunktet af hans Ry. Da fulgte i December 1819 *Ivanhoe* og ledsagedes af en uhyre Bifaldsstorm. Over hvor få og ringe Virkelighedslementer Scott formåede at forme sin poetiske Verden, ses bedst ved denne Roman. En Hr. Skene, der kom hjem fra en Rejse i Tyskland, fortalte Scott en hel Del om Jødernes Tilstand der, deres særegne Dragter og Sæder, og den Hårdhed, hvormed de blev behandlet. Det var Scott nok til derpå at bygge en så farverig Skildring som den af Isaac og Rebecca. Var han i sit private Liv højst indskrænket med Hensyn til Spørgsmålet om de fra Kirken afvigende Troesbekenderes

politiske Rettigheder, så gør det ham som Digter des større Ære, at han fordomsfrit kunde gøre en Jødinde til Heltinden i sin Roman og udruste hende med en så uopnået ideal og dog natursand Skønhed.

Året 1823 bragte *Quentin Durward*, i hvilken Scott for første Gang betrød fremmed Grund og som forøgede hans engelske og amerikanske Navnkundighed med en ligeså stor i Frankrig, Tyskland og Italien. Philippe de Commines' *Chronique* var Scott nok til at give Fortællingen den beundringsværdige Farve, den har.

Hans Navn var nu i Alles Munde og kendt selv af de mest ulærde Folk blandt hans Landsmænd. Under den forfærdelige Trængsel, der i London opstod ved Kroningsfesten, var Walter Scotts Liv især på Grund af hans Halten udsat for Fare. Midt på en Plads, hvor der var draget et levende Hegn af skotske Gardedragoner, tiltalte Scott en af Underofficererne og bad om at måtte træde ind i det åbne Rum bagved. Manden svarede kort, at han havde streng Befaling, Sagen var umulig. I det Samme råbte en af Digterens Ledsagere, der så en ny Menneskeskare komme: Sir Walter Scott, tag Dem i Agt! Neppe hørte Dragonen dette Navn, før han råbte: Hvad? Sir Walter Scott! Han går overalt frit igennem! og idet han vendte sig til sine Kammerater, sagde han: Gør Plads, Folk, for Sir Walter Scott, vor store Landsmand. Folkene svarte: Sir Walter Scott! Gud velsigne ham! — Således modtog den franske Hær i Afrika Horace Vernet med Trommehvirvler, Fanfarer og de samme militære Æresbevisninger, der vistes en Overgeneral. Der kan neppe tænkes nogen større Triumf for en Kunstner end denne Hyldest af den menige Mand.

I 1826 indtraf et Omslag i Digterens Liv. Forlæggerfirmaet Ballantyne, hvori han var Parthaver, gik Fallit og det viste sig til den husholderiske og i Privatanliggender yderst nøjagtige Scotts Forbauselse, at Gælden beløb sig til den uhyre Sum af 117,000 Pund. Han bar sin Ødelæggelse som en Mand. Den kongelige Bank sendte en Deputation til ham for at sige ham, at den i enhver Henseende stillede sig til hans Rådighed. Han modtog ikke dens Tilbud. Uden Navn blev en Gave af 30,000 Pund ham tilbudt, han afslog Alt. Han besluttede med Heltemod at gøre det fortvivlede Forsøg på med sin Pen at betale den umådelige Gæld og ikke unde sig Rast eller Ro før han havde indløst de Forpligtelser, Andres Letsindighed og Uorden havde læsset på hans Skuldre. Men det kan heller ikke undre Nogen, at fra nu af synker hans Frembringelsers Værd stedse mere. Den stakkels Skribent afsluttede Kontrakt om Bøger — så og så mange Romaner at levere i et År — hvis Indhold, ja hvis Titelblad han ikke kendte.

Netop i denne ulykkelige Tid, få Måneder efter Falliten, mistede han sin højt elskede Hustru; hans Forretninger tillod ham end ikke at sidde ved hendes Dødsseng. Han skrev og skrev, af Romanen *Woodstock* et halvt Bind i fire Dage, medens Fordringshaverne stormede ind. Han, som havde set sit Hus fuldt af Gæster fra Morgen til Aften, levede nu en Eneboers Liv. Kaptejn Basil Hall skildrer det nedslående Indtryk, det gjorde på ham, da han kom ind til Scott, og så den Mand, der plejede at sidde tilbords med sin Hustru overfor sig og omringet af Slægtninge og Fremmede, sætte sig ved Bordet, og Tjeneren bringe en Kuvert til En.

Han foretog endnu nogle Rejser, bl.a. en for at foretage Arkivstudier til Paris, hvor en Deputation fra Sælgekonerne (*les dames de la halle*) overbragte ham en Kæmpebuket. — Han udgav sine samlede Værker — Afsætningen af de ni første Bind var 35,000 Exemplarer. Han betalte en Del af sin Gæld; han så med Sorg England begive sig ind på Reformernes Vej: i 1830 udråbte han: England er intet Opholdssted mere for hæderlige Mennesker, siden disse ny Reformere får Råderum. Han foretog, syg, svækket og lammet i en Del af Ansigtet, sin sidste Udenlandsrejse, under hvilken han endnu i Neapel samlede alle de gammelitalienske Ballader og Sange, han kunde opspore. Han ilede syg hjemad for at dø i sit Fædreland og udåndede i September 1832 netop et halvt År efter Goethe. Han havde hele sit Liv igennem været en oprigtig, mild rationalistisk Troende, fuldstændig uberørt af sin Tidsalders prøvende og dristige Videnskab. I 1825 sagde han en Dag: "Jeg håber, der gives få Mennesker, der negter Guds Tilværelse, ja jeg tror i Grunden, at Ingen nogensinde har næret en så afskyelig Mening." Samtidigt indrømmede han, at Helvedes Ild og Himmelkresenes Musik kunde være billedlige Udtryk, ligesom han jo uden Harme, ja med Glæde, modtog Tilegnelsen af Byrons *Kain*. Han var i religiøs Henseende som i

politisk og poetisk endnu ikke nået til Personlighedens Frigørelse fra de tilfældige Overleveringer, i hvilke den fra Fødselen af er holdt bunden. Også på dette Punkt overlod han den nye Digterslægt en uløst, men af Historiens Gang tydeligt betegnet Opgave.

Ser vi fra vor Tids Højde tilbage på det andet Tidsrum af hans Digtning, Prosa-Tiden, og den hele lange Rækkefølge af Romaner, så er det os ikke muligt at se dem i samme Lys, hvori de stod for hans Samtid. Vi begriber, at de måtte tilfredsstillende, da vi forstår, at de aldrig vakte Anstød, altid kunde hilses med Glæde, ikke blot som poetiske, men som sædelige. Dog netop dette er Årsag til, at de er mindre fængslende for os. Man kan i de moderne Literaturer uden Overdrivelse opstille den Lov, at en Skribent *må* gælde for usædelig og vække Anstød i det mindste hos ét Slægtled af sin Samtid, hvis han ikke allerede skal forekomme det ham nærmest følgende Slægtled kedelig og indskrænket. Manglerne ved Scotts Romaner falder os nu i Øjnene. De fornøjer Læseren ved Karaktertegningens Dygtighed og Samtalernes Liv, men de tilfredsstillende Forstanden, de sætter ikke i nogen høj Grad Følelsen i Bevægelse, de spænder ikke engang Nysgerrigheden. De er sjælfulde, men idéløse. Det gjaldt, føler man, for Scott som fædrelandskærlig Digter, efter at Macpherson og Burns havde henledet Opmærksomheden på Skotland, om at holde denne Interesse vedlige. Derfor skriver han således, at han aldrig kan jage nogen Læser, selv den mest indskrænkede, på Flugt. Han, hvem en Kunstners Sanser var negtede, berører Kønsforholdet på så skånsom en Måde, at erotiske Skildringer næsten er udelukkede. Og han, hvem Moralen var vigtigere end Kærligheden til Kunsten, genfremstillede ikke de gamle Tider anderledes end med så stærk en Mildnen af deres rå Elementer, at den historiske Sandhed i høj Grad lider derunder. Den Kunststart, han indførte, og som betegnede et så betydeligt Fremskridt fremfor den ældre Roman, er i vore Dage på sin Side forældet; man er over hele Europa tilbøjelig til den Opfattelse, at den historiske Roman med alle sine Fortrin er en Bastardart, idet den snart er så belæsset med historisk Stof, at den poetiske Udvikling står stille, snart er så fri i sin Omdigten af Historien, at de virkelige og de tildigtede Elementer i Forening frembringer en højst uharmonisk Koncert. Lige frem stødende er f.eks. den Måde, hvorpå i tiende Kapitel af *Midlothian's* tredje Del historiske og opdigtede Ytringer af Hertugen af Argyle er nittede sammen. Hertil kommer, at det er blevet os stedse mere klart, hvor afvigende det Helhedsbillede, der her gives, er fra den fjerne Tids virkelige Væsen, der hyppigt slet ikke vilde forstås eller dog slet ikke vække Medfølelse, ifald det fremstillede usminket som det var. Scotts *Talismanen* og *Korsfarerne* er Lejebiblioteksromaner om Korstogenes Eventyrlande og eventyrlige Bedrifter, næsten ligeså uvirkelige som Tasso's *Det befriede Jerusalem*, men skrevne med langt ringere poetisk Talent og uden Tasso's samvittighedsfulde Kunstnerkærlighed til Udførelse og Stil.

Hvor kunde det være anderledes hos en Digter, der som Scott skrev uden nogensinde at gennemblæse endsige rette det nedskrevne Blad, uden Evne til at sammentrænge og uden at stille alvorlige Krav til sig selv med Hensyn til Korthed og Komposition. Han stiller endnu færre Krav til sin Læser med Hensyn til Agtpågivenhed og Finhed i Opfattelsen. Han gentager sig og lader sine Personer gentage sig, snakker med midt i Fortællingen, peger med Fingeren og forklarer, og nøjes ikke med at lade Personligheden optræde med et bestemt Præg, men lader den selv i Nødstilfælde gøre Rede for sit Væsen med Udbrud som: "Jeg taler nu med Rolighed, skønt det strider imod min Karakter" eller med Repliker, i hvilke den Talende selv uddrager Moralen af sine slette Handlinger af Frygt for at Læseren skal overse den og forføres. (Læs f.eks. George Staunton's hele Skriftemål til Jeanie Deans, et Mønster på slet Stil og falsk Sjælelære). Overfor så store Mangler i Enkeltheder nytter det ikke, at Kompositionens Grundtræk i de bedste Romaner er fortræffelige og gerne samler sig til flere store dramatiske Afgørelser. En Bog, der skal beholde sit Ry et Århundrede igennem, må ikke blot være poetisk anlagt, men kunstnerisk gennemført på hvert enkelt Punkt, Noget, hvortil Scott fra det Øjeblik af, da han begyndte at skrive i Prosa, aldrig gav sig Tid. Selv det mest dramatiske Oprin, Scott har forfattet: den herlige og gribende Retsscene i *The heart of Midlothian*, hvor Jeanie med blødende Hjerte, men ædel Sandhedskærlighed aflægger Vidnesbyrde mod sin egen Søster, taber Halvdelen af sin Virkning ved den Bredde og Skødesløshed, hvormed den er fortalt. Af Thomas Moores *Erindringer* ser

man, at Bogens Hovedindhold: den unge Pige, der negter at aflægge Vidnesbyrd for sin Søster i Retten, og derefter foretager den lange Rejse for at bønfalde om hendes Benådning, er en virkelig Begivenhed, som i et navnløst Brev blev Scott meddelt. Han har havt det skarpeste Blik for denne Begivenheds sædelige Skønhed, men et meget svagt for dens dramatiske Særpræg. Havde Scott besiddet kun halvt så megen Evne, men dobbelt så megen Dannelse og Selvkritik, da vilde han vel ikke have gjort den larmende Opsigt, han vakte, men have frembragt Værker af højere og varigere Værd. ([Note 5](#)). Han følte det selv, at det var Manglerne ved hans Dannelse, der forhindrede ham i at nå det Højeste på Digterkunstens Område. Der findes etsteds i hans Dagbog et lille mærkeligt Overblik over hans Levned: "Hvor forunderligt har mit Liv ikke formet sig! *Min Dannelse er halv, min videnskabelige Opdragelse blev forsømt* eller overladt til mig selv. Således stoppede jeg mit Hoved fuldt af en Masse dumt Tøj og blev en lang Tid miskendt af mine jævnaldrende. Dog kom jeg frem og gjaldt for en klog og dygtig Fyr til deres Beskæmmelse, som havde holdt mig for en Drømmer ... Og nu må jeg styrte vingeskudt ned fra min Stoltheds Højde, blot fordi det falder Londonerbørsen ind at gøre sig gal, og jeg arme skikkelige Løve trænges nu hårdt derfor af Bjørne og Oxer (Bulls and Bears.)"

Det hævner sig på en moderne Digter at være uberørt af Videnskabens Gang. Kan han ikke som Byron ved et umiddelbart Klarsyn ane hvad Videnskaben søger og fastslår, så falder hans Værker ud af de Dannedes Hænder for at gribes af dem, der kun søger Underholdningslæsning, eller de bevares og indbindes af de Dannede — for af dem at bortskænkes som Fødselsdags- og Konfirmationsforæring til deres Sønner eller Døtre eller Sødskendebørn. Det er denne Lod, som er bleven Scotts. Den Digter, der i det 19de Århundredes andet og tredje Tiår beherskede Bogmarkedet, der påvirkede alle Europas Lande og der i Frankrig havde Efterlignere som Alfred de Vigny, Hugo, Mérimée, Balzac og den ældre Dumas (*De tre Musketerere*), i Italien en Discipel som Manzoni, i Tyskland Åndsbeslægtede som Fouqué, i Danmark Beundrere og Lærlinge som Poul Møller, Ingemann og Hauch, er i vore Dage ved Tidens stumme, men lærerige Kritik bleven Yndlingsdigteren for Drengene og Pigerne omkring Fjortenårsalderen, en Digter, som alle Voxne *har* læst og ingen Voxen nogensinde læser.

Kapitel 11

Alsidig Sensualisme

I Keats's beundringsværdige Brudstykke *Hyperion* forekommer der et Optrin, hvor hele den styrtede Gudeæt ligger overvunden i en dyb Klippehule under Jorden. Man er ved at holde Råd, og Titanernes Gud, den gamle Saturn, slutter sin modløse Tale:-

Her er I altså, overvældede
og sparkede og slagne. O Titaner!
Skal jeg vel sige: Rejser Jer! I stønner.
Skal jeg vel sige: Bøjer Jer! I stønner.
Hvad kan jeg da? Du, Himmel, aldrig sete
men kære Fader! hvad formår jeg? Siger
mig det, I Broderguder, hvordan
går vi i Kamp og får vor Harme styret!

Da rejser først Oceanus sig, Havets grundende og tankefulde Gud, og ryster sine nu tørre Lokker og begynder med den mumlende Røst, som hans Tunge fra først af opfangede fra Bølgernes Skvulp mod Sandet, og byder de af Lidenskaber Stungne at søge Ro og Trøst i den Tanke, at de falder i Kraft af Naturens Lov, ikke af Tordenens eller Jupiters Vælde:-

Store Saturnus! Verdensaltet har du
med sikkert Øje styret. Kongemagt
har dog dig blændet, så én Vej til Sandhed
blev skjult for dig, ad hvilken jeg har vandret
til evig Klarhed. Vid det, du var ikke
den første Verdensmagt, og ikke heller
bliver den sidste du, kan ej det blive.
Du er ej Verdens Ophav, ej dens Ende.
Fra Kaos og det ældste Mørke Lyset
sprang frem som første Frugt af indre Oprør
og dunkel Gæring, der til høje Formål
blev modnet. Modenhedens Time kom
og Lys med den, og Lyset avlende virked
tilbage på sit Ophav, og det kaldte
til Liv Stofmassen, den umådelige.
Og netop da blev vort Forældrepar,
Himmel og Jord med ét Slag åbenbare.
Du Førstefødte, dernæst vi Giganter,
styrede de nye Riger. Men nu følger
den smertelige Sandhed. Mærk det vel:
som Jord og Himmel har langt større Værd
end Kaos og end Mørket, skønt en Gang
de Alt behersked, og som vi bag dem
ser Jord og Himmel, faste, herlige
i Skikkelse og Form, i Drift og Dåd

og tusind andre Tegn på renere Liv,
så skrider nu en ny Fuldkommenhed
frem lige i vort Spor, avlet af os;
den skal besejre os, som glørrigt vi
engang besejrede hint gamle Mørke.
Vi ligger ikke anderledes under,
end hint formløse Kaos veg for os.
Sig, går Muldjorden vel i Rette med
de stolte Skove, den bestandig næred
og som i Gavmildhed den overtræffer?
Under den ej den grønne Lund dens Vælde?
Eller skal Træet mon misunde Duen,
fordi den kurrer og har hvide Vinger,
så den kan flyve frit, hvorhen den vil?
Vi ligner slige Skovens ranke Stammer,
dog vore stærke Grene fostred ikke
ensomme, blege Duer, nej, men Ørne
der gyldentfjædrede højt over os
i deres Skønhed svæver, og som derfor
må herske, thi det er en evig Lov,
at den som ypperst er ved Skønhed, også
skal være først i Magt. I Kraft af Loven
vil muligvis det Kuld, som overvandt os,
påny besejres af en anden Slægt.
Har I vel set den unge Havets Gud,
som tog min Trone. Har I set hans Vogn
der flyver gennem Skummet, kørt af ædle
vingede Heste, dem han selv har skabt?
Jeg så ham glide over stille Vande
med slig en Ild af Skønhed i sit Øje,
at slagen jeg mit hele Rige bød
et tungt Farvel.

Således taler Oceanus. Og da de faldne Guder, enten overbeviste eller harmfulde, tier, bryder En, på hvem ingen tænkte, en Gudinde: Clymene, den lange Taushed, og med febrøde Læber og milde Blik taler hun således frygtsomt blandt de Stolte:-

O Fader! her min Stemme gælder mindst;
jeg ved kun Et, at Glæden er forsvunden,
at Kval har sneget ind sig i vor Hu,
for, frygter jeg, at blive der for evigt.
Jeg vilde nødig varsle ilde ... dog
lad mig min Sorg fortælle, lad mig sige,
hvad jeg har hørt og hvordan det mig bragte
til Gråd og til med Tårer at forstå,
at hvert et Fremtidshåb for os er slukt.
Jeg stod fornylig på en yndig Kyst,
hvorover fra et stille Blomsterland

en sød og duftfyldt Brise blev henåndet.
Kysten var rig på Fryd, som jeg på Sorg,
så rig på Glæde i sin lune Varme,
at jeg fornåm en Trang til blidt at rette
Bebrejdelser mod Egnens Sorgløshed
i Tonespil og Sange om vor Kval.
Jeg satte mig da ned, tog en Konkylje
med åbne Læber, nynnede ind i den,
danned på denne Vis en Melodi!
Ak! ikke mer at kalde Melodi!
thi mens jeg sang og med en fattig Kunst
lod Lyden strømme fra den dumpe Skål,
kom fra en skovgroet Strand, en Ø i Havet,
med Vinden, der slog om, en Trolddomsklang,
der druknede min Sans og sødt den vakte.
Jeg kastede min Muslingskal på Sandet,
en Bølge fyldte den, ret som min Sans
blev fyldt af nye, signede Melodier.
Levende Død var i hver Strøm af Vellyd,
i hvert et Bundt af henrykt hvirvlende Toner,
som klang en efter en og sank på én Gang
lig Perler, der med ét fra Snoren falder.
Så end en Sang, og så påny en Sang,
hver lig en Due, der på Tonevinger
istedenfor på dem af tause Fjær
fra Oljetræet fløj. Da om mit Hoved
de svæved, gjorde deres Flagren mig helt syg
af Lyst og Sorg i Et, dog mest af Sorg.
Jeg holdt for mine Øren, som berustes,
da gennem mine skælvende Hænders Lukke
en Røst der trængte, sødere, langt sødere
end alle Melodier, Nogen hørte.
Talløse Stemmer råbte så: Apollon!
Du morgenlyse, unge Gud, Apollon!
Hil, ung Apollon, hil! — Jeg flyede.
Det fulgte mig og råbte lydt: Apollon!

Keats har aldrig skrevet noget smukkere end dette Sted, og det er ligeså tankedybt som dejligt. Det afgiver ikke alene en Prøve på hans Poesis Storhed og Fylde, men en Indledning ikke blot til hans, men til den hele yngre Digterslægts Optræden efter at Søskolen og Scott havde erobret det poetiske Herskerspir. I de regerende Guders Navn er den menneskelige Ånd i Reglen fordømt til Ubevægelighed og Stilleståen. Fremskridtet behøver såre tit et Tronskifte. Wordsworth og Scott var som mægtige Titanguder, hvis Glands blegnede for den unge Slægts, og Keats selv var den strålende Fugl, der hævede sig højt op i Luften fra Wordsworth's gamle storbladede Steneg. Var ikke Byron den nye Havets Gud, der befor Lidenskabens Vande med en Skønhed i sit Øje, som bragte Landets største digteriske Genius til at forlade sit Rige, sikker på ikke at kunne bestå i Vædekampen? Og lød ikke Shelleys Melodier så sødt berusende og uhørt dristigt gennem Luften, at de endnu den Dag idag trænger igennem overalt, skønt man med Clymene holder for sine Øren og så længe som muligt vægrer sig ved at give de nye

Toner Indpas? Det nytter ikke Noget, thi fra alle Sider hører vi nu Råbene: Apollon! morgenlyse Apollon! —

De gamle Guder indtog som i Digtet en forskellig Holdning. Scott, den ædleste af dem alle, strøg, som vi har set, Flag for Byron med en Adel og Mildhed, der har føjet en Krans til hans mange andre. Wordsworth trak sig knurrende tilbage til sine Søer med en Plagiatbeskyldning på sine Læber, Southey spyede Galde og Gift — og imens indtog de nye, unge Guder deres Troner og slyngede Solstrålerne som Glorier om deres Isse.

Keats var den alleryngste af de unge, og udrustet med ejendommelige Væsensmærker og et eget Rige, i hvilket Ingen af de andre gjorde noget Indgreb. Han er et af de mange Exempler på, hvorledes de fineste og sjældneste Organismer kan opdukke i grove ydre Forhold og udfolde sig næsten uden nogen Omstændighedernes Gunst. Denne Yngling, der død i sit 26de År har efterladt sig Mesterværker, som Ingen, der har læst dem, kan glemme, og hvis Navn Shelley i sin *Adonais* har skrevet ind blandt sine Stjerner, var Søn af en Londonerhyrekusk og opdraget som Apotekerlærling. For de fleste af den ældre Slægt var han ubekendt. Wordsworth — den eneste ældre, mod hvem hans Blik stadig var vendt, og med større Ærefrygt, end nogen anden af de unge følte for ham — selv Wordsworth viste sig kold. Da Keats en Aften hos Maleren Haydon, hvor Veteranen fra Rydal Mount var tilstede, blev opfordret til at foredrage den skønne Hymne til Pan af hans *Endymion's* første Bog, hørte den gråhærdede Digter den til Ende uden Afbrydelse og bemærkede så blot, at det var "et smukt Stykke Hedenskab". Det var det, og Ære være Keats derfor! Men Wordsworth vilde neppe sige noget Smigrende dermed. Således lød da den vægtigste Stemme fra den gamle Digterskole. En anden lød fra Tidens kritiske Oldermænd. Den var skrattende og hæs. Både *Quarterly* og *Blackwood Review* gennemhånedes *Endymion* på den tåbeligste Måde. Det blev sagt Forfatteren, at "han gjorde bedre i at vende tilbage til sine Apotekerkrukker", og man erindrede ham om, at "en forsulten Apoteker dog er bedre end en forsulten Poet". Brådden stak og smertede visselig dybt, hvor roligt den unge Digter end i Breve udtaler sig om den forsmædelige Adfærd, der var vist imod ham. Det er højst usandsynligt, at det Sagn, der strax dannede sig mellem Keats' Bekendte om den nedbrydende Virkning, som disse Artikler havde på hans Helbredstilstand, skulde som det nu stadigt påstås, savne al Grund. Dræbt af en Artikel, som det hedder i Byrons *Don Juan*, blev Keats visselig ikke, og hans Udtalelser godtgør i ethvert Fald tilfulde, hvor dyb en Foragt han nærrede for de nævnte Udgydelser imod hans Kunst og Person: men hans Ærgerrighed var heftig, hans Sind modtageligt for Indtryk og hans Legeme havde Dødens Spire i sig; intet Under da, om hadske Anfald udefra rystede en Organisme, der indenfra blev bestormet af tærende Lidenskab og tærende Sygdom.

John Keats fødtes i Oktober 1795, mistede 9 År gammel sin Fader, sattes af sin Moder i en god Skole og mistede hende til sin ubeskrivelige Sorg allerede som Dreng. Hans Udseende svarede til det Indtryk, man får af hans Poesi. Medens den æteriske og kvindelige Shelley havde en slank, fin og smalskuldret Skikkelse og en skinger Røst, havde den ægte jordiske og tungfodede Keats til en noget vel lille Underkrop et bredt kraftfuldt Bryst med stærke Skuldre og en dyb alvorlig Stemme. Hans lille Hoved var omgivet af tykke brune Lokker, Øjnene store, glødende mørkeblå og glimtende ved stærk Sindsbevægelse, Munden smukt formet, men Underlæben således fremspringende, at det gav Ansigtet et udfordrende og krigersk Præg. Grundtrækket hos ham som Dreng var da også en lille engelsk Grævlingehunds Hårdnakkethed og Bestemthed, et Træk som lod slutte, at han snarere vilde udmærke sig ad den krigerske Løbebane end ad den literære. Han viste tidligt et stort personligt Mod og var en Mester i Legemsøvelser; kort før han fik Tæring, afpryglede han en uhøflig Slagtersvend i regelmæssig Boxerkamp.

Han kom ud af Skolen 15 År gammel og fra sit 15de til sit 20de År fik han ved sine Slægtninges Hjælp en Plads på et Apotek i Edmonton som Hjælper hos en ret dygtig Kirurg, der efter Tidens Skik forenede en Læges og en Apotekers Bestilling. I 1816 begyndte han som Student at besøge Hospitalerne i London, men opgav snart Medicinen for Litteraturen. Efter nogle Års Samliv med en Del af de unge

Mænd i Datiden, hvis Interesser samlede sig om Kunst og Poesi, og som bar Landets literære Fremtid, ramtes han af den Sygdom, der alt havde dræbt hans Moder og yngre Broder. Den udvikledes under Bekymringen for, hvorledes han skulde skaffe sig sit Livsophold og under den bestandig mere trykkende Følelse af Trang. Den fremskyndedes af en dyb og gengældt, men på Grund af Keats's Fattigdom håbløs Lidenskab for en ung engelsk-ostindisk Dame. Den nødvendiggjorde hans Adskillelse fra hende på en Rejse til Syden. Den dræbte ham i Rom.

Man finder, når man kaster Blikket hen over den ikke literære Del af Keats's Levned kun tre biografiske Hovedkendsgerninger: Udsigtsløsheden med Hensyn til hans Udkomme — han tænkte på Sydamerika, på at ledsage en eller anden Indiafarer som Læge — den dybe og håbløse Lidenskab for hende, uden hvem Livet var ham intet, og endelig den tærende Sygdom.

Frøken Fanny (egenlig Frances) Brawne var fem År yngre end Keats, altså fyldt 18 År, da han i Året 1818 lærte hende at kende. Han levede da i Wentworth Place ved Hampstead, en Ejendom, der kun bestod af to Huse med Haver foran og bagved, af hvilke Familien Brawne, Moder og Datter, beboede det ene, medens Keats og hans Ven Brown havde taget Ophold i det andet. Her tilbragte Keats det første halve År af sit Kærlighedsliv i virkelig Lykke. I December 1818 havde han begyndt *Hyperion*. I Januar skrev hans *Isabella*. I Februar 1819, den frugtbareste Måned i hans Liv, digtede han sin *Ode til Psyche*, *St. Agnes' Aften* og meget af *Hyperion*. Tidligt i Foråret skrev han, siddende under et Blommetræ i Familien Brawne's Have, sin *Ode til Nattergalen*. Med andre Ord: det Skønneste han har skrevet, stammer fra det første Halvår, i hvilket han gik lange Spasereture med Fanny og endnu var rask. Da han daglig havde al mulig Adgang til at se sin Elskede, findes der desværre ikke et eneste Kærlighedsbrev fra denne hans Lykkes korte Tid. Men i Juli Måned 1819 skrev han til hende for første Gang, og alle de Breve, han i dette og de følgende År indtil sin Død har sendt hende, blev offentliggjorte i 1878.

De første af dem er endnu ikke tungsindige. I et af de tidligste hedder det: "Jeg behøver et lysere Ord end lys, et skønnere Ord end skøn" og han svarer på en Indvending fra hendes Side således: "Hvorfor må jeg ikke tale om din Skønhed, da jeg uden den aldrig kunde have elsket dig? Der gives måske en anden Art Kærlighed, for hvilken jeg har største Agtelse og som jeg kan beundre hos Andre; men den har ikke den Rigdom, den Blomst, den fulde Form eller den Trolddom, som Elskov efter mit eget Hjerte har."

Dog meget snart glimter i disse Breve den Skinsyge frem, der snart skulde virke så fortærende på Keats. Atter og atter afkræver han hende Løfte om evig Hengivenhed. Uden endnu at være syg har han en ubestemt Forudfølelse af at hans Dødsstund ikke er fjern. Der er, siger han, to uudtømmelige Emner han på ensomme Vandringer ruger over, hendes Elskelighed og hans egen Død: "Gid jeg kunde besidde dem begge i samme Minut!"

Hendes Breve virkede i Grunden kun forstemmende på ham. Han læste dem så tit, at hver Sætning fik en unaturlig Vægt, og de syntes ham da enten kolde eller fulde af Bebrejdelser. Han pinte sig selv og derefter hende med sin mistænksomme Pirrelighed, rejste f.eks. uden Grund hendes Dør forbi i Hampstead, skønt han selv længtes og skønt han ved sin Udebliven skuffede hende. Fra Oktober 1819 er der et Par lykkelige og ublandet ømme Breve. Men i Februar 1820 indtræder i hans Sjæleliv en Tilstand af højeste Ophidselse. Han begynder at spytte Blod, og han "læser i dets Farve sin Dødsdom". De Breve, der nu følger, er korte, nogle endnu forhåbningsfulde og spøgefulde, andre mistænksomme og voldsomme i deres Skinsyge. Alle strømmer de over af Lidenskab.

Man læse dette Brudstykke: "Du kender vor Stilling — hvad Håb er der vel, selv om jeg skulde komme mig nok så snart — min Helbredstilstand vil ikke tillade mig at gøre nogensomhelst Anstrengelse. Det er blevet mig foreskrevet, at jeg ikke engang må læse Poesi, langt mindre skrive. Gid jeg havde blot en lille Smule Håb. Jeg kan ikke sige: Glem mig — men jeg vil dog bemærke, at der gives Umuligheder i denne Verden. Ikke mere om dette! Jeg er ikke stærk nok til at kunne vænnes fra — dog intet Hensyn til det i dit Godnat-Brev!"

Stadig beder han hende under hans Kræfters tilsyneladende Tilbagevenden at komme blot et halvt Minut hen ved det Vindue, fra hvilket han kan se hende, eller gå et Par Skridt i Haven. Noget derefter beder han hende, ikke at komme hen at se til ham hver Dag — han kan ikke altid tåle Synet af hende. Men kommer hun så ikke, bliver han skinsyg og urolig.

Brevene bliver stedse sørgmodigere og pinligere at læse, alt som den uundgåelige Udgang nærmer sig. De sidste Breve er hjertesønderrivende. I sin Lidenskabelighed er han hjælpeløs og rasende fortvivlet som et Barn, der tror sig glemt. Det er den sjælelige Dødskamp før den legemlige.

Hans Elskede viste ham uforandret Æmhed til det sidste. Selvfølgelig havde, som det nu ses, dette pur unge, lidt kokette Pigebarn ingen Anelse om, hvilke Evner og Kræfter der boede i den stakkels brystsyge Yngling, som tilbad og pinte hende, men hun elskede ham for hans egen Skyld, og da det sidste Brev røbede hende, hvor galt det var fat med ham, vilde hun og hendes Moder ikke længer overlade ham til en Vens Omsorg, men bragte ham til deres eget Hus i Wentworth Place, hvor han boede den sidste Måned før sin Afrejse til Italien. En Rejse derhen var nemlig det Middel, Lægerne endnu vilde forsøge.

Han som under andre Omstændigheder vilde have følt det som den højeste Lykke at skulle se det Land, hvis Natur han altid havde længtes efter og hvis Guddomme han havde opvakt fra de Døde, skriver nu: "Rejsen til Italien vækker mig hver Morgen ved Daggry. Jeg skal forsøge på at foretage den, skønt det er med samme Følelse som skulde jeg marchere mod et Batteri." Ombord på Skibet skriver han med Hensyn til sin Kærlighed: "Hvis mit Legem kunde komme sig af sig selv, vilde denne Sag forhindre det; selve den Ting, jeg mest ønskede at leve for, vil blive en Hovedgrund til min Død ... Jeg ønsker mig Døden hver Dag og Nat for at blive befriet fra disse Lidelser og ønsker så atter Døden bort, da Døden vilde tilintetgøre selve disse Lidelser, som er bedre end Intet. Land og Hav, Svaghed og Tæring er store Adskillere, men Døden er den store Adskiller for bestandig ... jeg tænker sjældent på min Broder og Søster i Amerika; men Tanken om at skulle forlade Miss Brawne er skrækkelig fremfor alt Andet; en Følelse af Mørke kommer over mig ved den; jeg ser uafslædt hendes uafslædt forsvindende Åsyn." Og i et andet Brev skriver han: "Overbevisningen om at jeg ikke skal gense hende, vil dræbe mig. Min kære Brown, jeg skulde have havt hende, mens jeg var rask, så var jeg ikke bleven syg. Jeg kan ikke udholde at dø — jeg kan ikke udholde at forlade hende. O Gud, Gud, Gud! Alt hvad jeg har i mine Kufferter, som erindrer mig om hende, går igennem mig som Spyd. Det Silkefoer, hun syede i min Rejsehue, brænder mit Hoved. Min Indbildningskraft er gyseligt levende med Hensyn til hende — jeg ser hende — jeg hører hende. Der er Intet i Verden, som fængsler mig tilstrækkeligt til at adspredde mig fra Tanken om hende endog blot et Øjeblik ... Jeg kan ikke sige et Ord om Neapel; jeg føler mig ikke i ringeste Måde berørt af de tusind nye Ting rundt omkring mig. Jeg frygter for at skrive til hende. Men det vilde være mig kært, om hun vidste, jeg ikke har glemt hende. O Brown! jeg har glødende Kul i mit Bryst. Det overrasker mig, at det menneskelige Hjerte er i Stand til at udholde og bære så megen Elendighed. Blev jeg født for at ende således?"

På den sidste Dag i November 1820 skrev han sit sidste Brev. En kyndig Læge, en fortrolig Ungdomsven af Keats, Dr. Clark, bevarede hans Liv endnu Vinteren over. I Neapel havde han modtaget et hjerteligt Brev fra Shelley, der indbød ham til at komme til Pisa, hvor han skulde finde enhver Art Pleje og Hjælp. Han modtog ikke Tilbudet. Efter nogle Ugers kvalfulde Lidelser kom en Tilstand af Resignation og Ro med Hvile og Søvn. Han ønskede at et Brev fra hans Elskede, som han ikke vovede at læse, sammen med en Pung og et Brev fra hans Søster skulde lægges i hans Kiste og bestemte, at på hans Grav de Ord skulde skrives:

Her ligger En, hvis Navn blev skrevet i Vand.

Berøringen af Shelleys magiske Stav stivnede Vandet til Is og lod Navnet stå som indridset i Krystal for alle følgende Tider. ([Note 6](#)).

Keats's Poesi er den engelske Naturalismes stærkest duftende Blomst. Den havde jo allerede, da han opstod, havt en lang og kraftig Væxt. Dens Løsen var, som vi så, først blevet formet af Wordsworth og af ham så planmæssigt udfoldet, at han inddelte sine Digte i Grupper, svarende til Livets forskellige Aldre og til Sjælens forskellige Evner. Den fik hos Coleridge Rygstød i en halvt Schellingsk Naturfilosofi; den optrådte sejrrig hos Scott som et af Fædrelandskærligheden båret Menneske- og Landskabsstudium, som historisk Begejstring og som Geniets Opdagerblik for Racernes gennemgribende Betydning. Den opstår endelig både hos Moore og Keats som rig og pragtfuld Sensualisme, båret af Organismer, hvis Sanser besidder en Modtagelighed for Yderverdenens Skønhedsindtryk, mod hvilken Menneskenes sædvanlige Påvirkelighed synes sløv og stum. Men hos Moore er Sanseligheden, medens den kunstnerisk åbenbarer sig i en varm og glimrende Kolorit, ensidigt rettet på det Erotiske og af en let og legende Natur. Hos Keats er den omfattende, lødig og tung, på ingen Måde særligt erotisk, men alsidig og i denne sin Alsidighed et beundringsværdigt Udslag af den fællesengelske Kærlighed til Naturen. Denne førte hos Wordsworth til én, allerede skildret, Yderlighed; hos Keats er den dreven til en ganske anden, og poetisk langt mere værdifuld.

Blandt Englands Digterånder var Keats mest af en Kunstner. Han var den af dem alle, der havde mindst med Læresætninger at gøre. Hans Poesi har ingen Støtte i Fædrelandskærligheden som Scotts og Moores, forkynder intet Frihedsbudskab som Shelleys og Byrons, den er ren Kunst og bæres af Indbildningskraften alene. Det hørte til hans Yndlingsytringer at den sande Digter ingen Lære eller Mening kunde have, ingen Moral, ja *intet Selv*. Og hvorfor? Fordi Digteren i lige Grad glæder sig ved Lyset og Mørket og har lige så megen Fornøjelse af at undfange en Jago som en Imogen. Om alle Digtere, der har glemt sig selv over Genstandene for deres Fantasi, gælder det, at de i Frembringelsens Timer har lagt deres private Ejendommelighed og Forkærlighed så vidt muligt tilside; men om Keats gælder det i den højeste Grad. Ryddede de Andre deres Arbejdskammer for en Del af deres private Forhåbninger, Sværmerier og Grundsætninger, de gjorde det dog ikke så fuldstændigt som han. Hans Arbejdsværelse var, som en af hans Beundrere har sagt, "en Malers Atelier med lidet andet Bohave end Staffeli".

Imidlertid hin Keats's poetiske Ligegyldighed overfor Anskuelse og Grundregler var selv en Livsanskuelse og en Grundregel, den som stammer fra den digteriske Naturforgudelse. For den følgestrengte Panteist i Digtekunsten er alle Former, alle Skikkelser, alle Livsytringer på Jorden, i hvilke Fantasien fordyber sig, kære og lige kære. Keats anerkender for Digteren ingen Sandhed af den Art, der vil forbedre eller udelukke; men han nærer en næsten religiøs Tro på selve Indbildningskraften som Sandhedskilde. Det hedder i et af hans Breve: "Jeg er ikke vis på Noget uden på at Hjertets Følelser er hellige og at Indbildningskraften er sand. Hvad den griber som Skønhed må være Sandhed, hvad enten det forhen har været således til eller ej — thi jeg har samme Mening om alle vore Lidenskaber som om Kærlighed; de er alle på deres Højdepunkt Skabere af væsenlig Skønhed. Indbildningskraften kan sammenlignes med Adams Drøm: han vågnede og fandt, at det var Sandhed." Han udfører videre Forskellen mellem denne Art Sandhed og den, hvortil man når ad Grubleriets Vej, og udråber så disse Ord, der indeholder Nøglen til hans hele Poesi: "Dog hvorom Alting er, hvor langt hellere et Liv i Sansindtryk end et Liv i Tanker!" (*O for a life of sensations rather than of thoughts!*)

Han levede for en stor Del et Liv i Sansindtryk, i Fornøjelse og Smerte gennem Sanserne. "Tag, siger Masson, en Fysiologi og gennemgå de såkaldte Klasser af Sansninger en efter en — de Sansninger, der er knyttede til de blotte Muskeltilstande, dem, der er forenede med sådanne Livsprocesser som Blodomløb, Ernæring, Åndedræt og elektrisk Forbindelse med omgivende Legemer, Smagssansningerne, Lugtefornemmelserne, Berørings-, Hørelses-, Synssansningerne — og man vil finde, at Keats var usædvanlig begavet med dem alle."

Han var f.eks. overordenlig modtagelig for Ganens Fornøjelser, og han søgte at forhøje dem ved besynderlige Pirringsmidler. En af hans Venner fortæller, at han har set Keats en Dag lægge Cayennepeber på sin Tunge, for, som han sagde, bedre at nyde den behagelige Smag af en Slurk kold

Rødvin derefter. "Siden vi taler om Fornøjelser, siger han selv i et Brev, så skriver jeg i dette Øjeblik med den ene Hånd og holder med den anden en Fersken til min Mund." Det kan derfor ikke undre, at Billeder hentede fra dette Område er hyppige hos ham. I hans med Rette berømte Ode til Melankolien hedder det om denne Guddom, at den har sit Alter i selve Glædens Tempel, skønt uset af andre end den, der med *kraftig Tunge kan sprænge Glædens Drue mod sin fine Gane*, og i en af Keats's sidste Sonetter beskriver han Dødens Komme med de betegnende Ord, *at hans Sjæls Gane mister sin Smag*.

Det forstår sig, at Høre- og Synssansen forsynede ham med endnu mangfoldigt flere Udtryk end de underordnede og mindre ædle Sanser. Han besad en Musikers Kærlighed til Musik og en Malers Blik for Lys- og Farve-Afskygninger. Således forstås det, at han for alle de forskellige Arter af Lyd og Vellugt og Smag og Berøringsfornemmelser var i Besiddelse af et Ordforråd, som man skal lede om hos de største Digtere, og således ses det, at han i sin medfødte Organisation havde et Indbegreb af Anlæg, der — sigtede, formede, udviklede — i Forening udgjorde den højeste Evne til at opfange og gengive Skønhed i Naturen.

At kunne gengive den var fra først af hans Drøm, og han, der om sig selv afgav det Vidnesbyrd, at han slet ingen "Meninger" havde — undtagen med Hensyn til Kunsten, sluttede sig lidenskabeligt til den Omvæltning, Wordsworth og Coleridge havde afstedkommet i Bedømmelsen af det forrige Århundredes Digtere. Spenser var hans Afgud, den klassiske Kunstdigtning hans Rædsel, og i Digtet *Søvn og Poesi* har han nedlagt en kunstnerisk Trosbekendelse, der ikke kunde afgives i voldsommere Udtryk. Efter at have skildret Englands gamle poetiske Triumfer, udbryder han:-

Har alt det kunnet glemmes? Et Forfald,
der fulgte Barbaris og Dumheds Kald,
har gjort Apollon skamrød for sit Land.
Mænd gjaldt for vise, hvis Forstand
end ej begreb hans Herlighed. Når bedst
de rokkede omkring på Gyngest,
for Pegasus de tog den. Hvilke Brave!
Stormen fra Himlen blæste. Verdenshave
steg, sank. — I følte Intet! — Himmelblået
afslørede sin Barm og, oversået
med Sommerduggens Perler, ud af Tågen
den nye Morgen steg. Skønhed var vågen,
I sov!
I bar en stakkels jammerlig Standart
hvis flove Valgsprog røber Eders Art.
Med brede Bogstaver på den stod skrevet
ét Navn kun: *Boileau!*

Så længe før Stormen i Frankrig rejser sig mod dette pæne, gamle Navn, støder Keats i Krigstrompeten imod det; Théophile Gautier har ikke nævnet det med større Harme end han.

Det må vel være dette Afsnit, hvis energiske Stil minder En om Kaulbachs Maleri i München, hvor Paryktidens Kunstner slumrer med Lededukken i sin Arm, der har givet Anledning til Byrons stadige Udfald mod Keats som Angriber af Pope. Men Keats har aldrig offentliggjort en Linie mod Pope, og når Grevinde Guiccioli i sit naive Værk om Byron kommer tilbage til disse Angreb, der skal have opbragt hendes Elskede, så er dette kun elskværdigt kvindeligt Eftersnakkeri. Derimod har Keats rimeligt nok indbefattet Pope blandt de ovenfor Udpegede, hvis Øre var lukket for Havets og Vindenes Musik og som sov over sig, når Morgenen udfoldede sin Skønhed.

og stilled sig om Hynderne af Silke.

I en af *Epistlerne* findes følgende i sin sanselige Billedrigdom utroligt sammentrængte Linje om en Svane: "Du tilkyssede dig din daglige Føde fra Najadernes perlebeduggede Hænder". (Kissing thy daily food from Najads pearly hands).

Det er unødvendigt at gøre Læseren opmærksom på de enkelte Finheder i disse Brudstykker. Men idet vi nu når til Synssansens Område, kommer vi først til Keats's egenlige Felt, skønt Synssansen i hans Poesi aldrig påvirkes alene. Medens Wordsworth's Naturmaleri fører os ud i den egenlige Flora, træder vi med Keats ind i et Drivhus: en mild, fugtig Hede slår os imøde; brogede Blomster og saftdryppende Frugter møder vort Øje, og slanke Palmer, gennem hvis Grene ingen ublid Vind formår at suse, bevæger svagt nikkende deres lange brede Vifter. Han har digtet en Sang til Efteråret, som er typisk for hans Naturbeskrivelse. Han viser, hvorledes det sammensværges sig med den modnende Sol om at signe og tyng Vinrankerne, der løber hen over Stråtaget, om at bøje de mosgroede Æbletræers Grene under Æblernes Vægt, om at fylde alle Frugter med Saft helt ud til Skallen, om at få Græskarret til at svulme og om at udfylde Hasselnødden med søde Kærner, og så skildrer han med Mesterhånd Efteråret som Person:-

Hvem har ej set dig blandt dit Forråds Fade!
Tit den, der søgte dig hos Hjort og Hind,
har set dig sidde sorgløs i en Lade
med Håret løftet blidt af skovlende Vind.
Du sover sundt ved en halvt mejet Fure
dysset af Valmuduft, imens din Segl
end skåner Kornets nære, gyldne Mure,
Axrækkerne, der under Blomster venter.

Det er Keats umuligt at nævne Navnet på noget Begreb eller nogen Tanke uden at han strax fremstiller dem i legemlig, plastisk Form. Hans talrige Allegorier har et Liv og en Ild, som var de udførte i Sten af det 16de Århundredes bedste italienske Kunstnerhænder. Han siger om Melankolien: Den dvæler hos Skønheden — hos Skønhed, som må dø, og *hos Glæden, hvis Hånd stadig er ved dens Læbe, bydende Farvel.* — Han siger om Digtekunsten: den er en uudtømmelig Strøm af Lys; den er den højeste Styrke, den er *Magt selv, halvt slumrende på sin højre Arm.*

Således ser vi Keats's digteriske Evne vinde stedse mere og mere i Omfang. Hans Udgangspunkt og Udgangspunktet i de smukkeste blandt hans mindre Digte (som Oden til Nattergalen) er Skildringen af en rent legemlig Tilstand, som Mathed, Nervøsitet, Opiumsdøsighed, Tørst, Forsmægten; på denne Baggrund af Ømfølsomhed hæver så Sansebillederne sig frem, tydelige og runde, omtrent som Reliefer på et Skjold. Ordet Sømmensvejsning kommer En på Læben ved Tanken på Keats's Billeder. De har noget vist Fuldtlødigt og Færdigt ved sig, som om de påsvejsedes en Flade.

Man agte nøje på, hvorledes Skikkelserne langsomt hæver sig frem i de følgende Brudstykker, første og tredje Strofe af den skønne *Ode to Indolence*:-

Nys så jeg tre Figurer i Profil
med sænket Hoved, Hænderne foldet frit,
en bag den anden, i den strenge Stil,
de gik på bløde Såler, klædt i Hvidt.
Lig Skikkelserne på en Marmorurne,
man for at se dens anden Side drejed,
de svandt, og som var Vasen atter vendt

de kom igen, påny til Livet kårne ...

De vandred mig forbi for tredje Gang
og under Gangen så de flygtigt på mig.
Så svandt de; jeg fornåm et heftigt Hang
at følge dem, hvor Ingen kunde nå mig.
Elskov den første var, en yndig Pige,
Ærgerrighed den anden, bleg om Kind
med trætte Øjne, Dag og Nat årvågen.
Den sidste, efter hvem jeg mer må hige,
jo mer hun smædes, det var stolt af Sind,
den skønne Mø, som kaldes *Poesi*,
elsket af mig så dybt, som vel af nogen.

Dog først i de Par færdigblevne Sange af *Hyperion* lykkedes det Keats at beherske sine Kunstmidler fuldstændigt og virkeliggøre det Ideal af plastisk sanselig Bestemthed, der svævede for hans Øjne. Her er Reliefet svundet for Statuen og for Statuer i en Stil, som havde Michelangelos Mejsel været med i Spillet ved deres Fødsel. Lad være, man føler Studiet af Milton, dette er ligefuldt mere end Milton. Allerede Emnets Natur drev Billederne ud i det Kolossale.

Man læse disse Ord om Gudinden Thea:-

Den høje Amazone vilde, stillet
ved hendes Side, kun havt Dværgevæxt.
Havde Achilles hun ved Håret grebet,
hun havde bøjet let hans hårde Hals.
Hun havde standset Ixions Hjul med Fingren.

Eller man læse denne Beskrivelse af Hulen, hvori Titanerne har samlet sig efter deres Fald:-

Det var en Hule, hvor slet intet Lys
i deres Tårer spejled sig. De følte,
dog hørte ikke, deres Suk for Brølet
af hæse Strømme og en Fos, der styrted
uvist hvorfra med Torden ned i Mørket.
Klippe ved Klippe, Fjælde, der så ud
som var de netop vågnet op af Søvn,
løftede Horn ved Horn de stejle Pander
og danned med barokke Kæmpeformer
et Tag, tilpas for denne Kvalernes Rede.
Istedenfor på Troner sad på Flint de,
lå på ru Sten og Skiferlag med Jern.
De var ej alle her forsamlet. Nogle
pintes i Lænker, Andre flakked vide.
Cæus og Gyges og Briareus, Tyfon
og Dolor og Porfyron foruden
langt flere af de Kækkeste til Angreb
var indespærrede på Steder, hvor
de knap formåede at drage Ånde,

lå lækede med sammenbidte Tænder.
Malmårer lig i Bjerget, deres Lemmer
var alle krummede og sammenspændte.
De lå der uden en Bevægelse
undtagen deres tunge Hjerters, når
de svulmende i Kval og atter vildt
med Feber-Malstrøm gennem alle Pulse
sig sammen trak.

Det var ikke for meget sagt af Byron, som tilforn havde været så streng mod Keats, at Digtet *Hyperion* "virkelig syntes beåndet af Titanerne og var stort som Æschylos selv." Man har også nu tilstrækkelige Prøver på Digterynglingens Fantasi-kraft; hvor søde hans Melodier end er, så er det dog ved den, han står som engelsk Digter. Han danner med sin Poesis rent kunstneriske Præg Overgangen fra de samfundsbevarende til de fremskridtselskende Poeter, men dog med et tydeligt Hang til Fremskridtet, et Hang, hvorpå hans sværmeriske Venskab for *Examiner's* radikale Redaktør Leigh Hunt er et talende Tegn. ([Note 7](#)) Han følte hvad han skrev, når han i Forbitrelsen over det Liverpool-Castlereaghske Styre i sit Digt *Til Håbet* udbrød:-

O lad mig se vort Land sin Sjæl bevare,
sin Stolthed og sin Frihed, ikke Skyggen
af Frihed blot!

og Navnene Wilhelm Tell, William Wallace og fremfor alle Kosciuszko forekommer atter og atter nævnte med højeste Beundring i hans Vers. Hvad han havde udviklet sig til, ifald han havde nået Mandsalder, lader sig ikke sige. Da han skrev sine sidste Sange, var han jo endnu et verdensfremmed Barn.

Det bør ikke glemmes, at han skrev dem under store Kvaler og uden nogensomhelst Sindsro til Arbejd. Måske er det derfor, de er så skønne. Lad Kunstneren længe nok holde sit Privatliv ude fra sin Frembringelse, lad ham som Keats neppe nævne sin dybeste Lidenskab i sine Værker, det vil ikke fejle, at intet Værk har det Liv, den Farve, den guddommelige Tunge af Ild på sin Pande, som det, der er udført, medens den, som skrev det, ikke blot har skrevet, men levet og lidt. Hverken Bekymringen for Brødet, eller Brystsygen eller Lidenskabens for den ostindiske Pige har ligefrem sat noget Stempel på Keats's Arbejd; men af al denne Gift for ham har han suget Næring for det.

Så sank han i sin tidlige Grav, og neppe jordfæstet opstod han fra de Døde i det Klagedigt, som Shelley lod tone over hans Grav, Han ophørte at eksistere som Keats, han forvandlede til en Myte, til Adonais, til alle Musers og Elementers skønne Yndling, og mytevorden førte han fra da af i Slægtens Bevidsthed en dobbelt Existens:-

Han lever, han er vågen — det er Døden,
som døde, ikke ham. Sørger da ikke
for Adonais!

Et med Naturen er han nu. Hans Røst
høres i hver dens Lyd fra Tordendrønet
til sød Musik fra Nattergalens Bryst...

Han er en Del af alt det Elskelige,
som han forøged. Han har med sin Iver

nu Del i Kraften, hvormed Åndens Rige
de nye Væsners Skare mægtigt driver
ind i den Form, som Liv og Sjæl dem giver....

Alle, der ringere var i Ry end Ånd,
fra Himmeltroner rejste sig bevæget
såsnart han kom. Den blege Chatterton,
hvis Åsyn end var af hans Dødskamp præget;
Sidney stod der, som han i Striden hæged
om Æren, som han kæmped, elsked, leved,
ophøjet mild, en Ånd, der andre læged,
selv uden Plet ...

Og mange fler som knap er kendt på Jorden

De råbte: Du er bleven en af vore.
På dig hin stumme, kongeløse Klode,
der længe kredset vildt, har ventet såre.
Kun den tav i en Himmel fuld af Sang.
Bestig din Stjernetrone, styr dens Gang!
Shelley: *Adonais*, Strofe 41-43.

Der gives neppe i Poesiens Historie et Sidestykke til denne Elegi. Den er Skikkelsens umiddelbare
Forklarelse efter Døden, og en poetisk Forklarelse af rent naturalistisk og rent menneskelig Art. For
Shelley lå Keats's sande *Apoteose* i Forestillingen: Han er bleven Et med Naturen.

Kapitel 12

Irsk Revolte og Oppositionspoesi

I November 1825 skriver Walter Scott i sin Dagbog: "Thomas Moore her ... I hans Væsen ligger mandig Åbenhed, parret med fuldkommen Anstand og god Opdragelse. — Intet Spor af Poet eller Pedant ... Hans Ansigt er ikke usædvanligt, men hans Træk er så livlige, især når han taler eller synger, at de er langt mere fængslende end regelret Skønhed kunde gøre dem. Jeg huskede, at Byron både mundtlig og i sin Dagbog så tit har nævnt Moore og mig i samme Åndedræt og med samme Art Agtelse, at jeg var nysgerrig efter at se, hvad vi kunde have tilfælles, da Moore stedse har levet i den elegante Verden, jeg på Landet og med Forretningsmænd, også ofte med Statsmænd, da Moore er en Lærd, jeg ikke, han en udmærket Musiker, medens jeg ikke kender en Node, og da han er en Demokrat, jeg en Aristokrat, ikke at tale om, at han er en Irlænder, jeg en Skotte. En Ting har vi dog tilfælles, og det er et vigtigt Lighedspunkt: vi er begge to godmodige Fyre, der heller nyder Øjeblikket end anstrenger os for at holde vor Løveværdighed vedlige, og vi kender Verden nok til af vort Hjerte at foragte sådanne højnæsedede Personer, der i deres literære Vigtigmageri minder om den Mand, Johnson mødte i et Værtshus og som forestillede sig selv som den store Twalmy, Opfinder af de sluseformige Strygejern ... Det vilde være en glædelig Tilvæxt til min Lykke, om Thomas Moore havde en Landejendom to Mile fra mig. — Vi tog sammen i Teatret, og da Huset heldigvis havde et godt Publikum, modtog det Thomas Moore med Henrykkelse. Jeg kunde have omfavnet dem, thi de betalte min Gæld for den smukke Modtagelse, jeg fik i Irland."

Med disse hjertelige og muntre Ord har Skotlands store Mand jævnført sig og Irlands nationale Digter. Ligheden mellem deres Stilling som anerkendte og beundrede Organer for de to til England knyttede, afhængige Riger lader Forskellen imellem dem træde skarpere frem. Den beror allerførst på Forskellen imellem Skotlands og Irlands Situation overfor den herskende Stamme. Skotlands Stilling var underordnet; men den var lovlig ordnet og Skotter havde Sæde i det engelske Parlament. Irlænderne derimod, som dels ved en langt dybere Raceforskel, dels for Flertallets Vedkommende ved en langt betydeligere religiøs Uensartethed adskilte sig fra deres engelske Herrer, var sex hundrede År igennem blevne beherskede af en Regering, med hvilken de ikke havde mere Kontrol end Hinduerne eller Singaleserne med deres. Landets protestantiske Parlament havde i sin Tid havt sit Sæde i det katolske Irland som en fjendtlig Besætning i et erobret Land. Det var en Bande Magthavere, der regerede i en fremmed Vældes Navn med fuld Frihed til at undertrykke, men som selv øjeblikkeligt blev vundne ved Bestikkelse eller undertrykte ved Voldshandlinger, ifald de gjorde det fjerneste Forsøg på Modstand. Den irske Protestant var i Virkeligheden ikke bedre stillet end sin katolske Landsmand, han kunde kun købe sine Herreres Gunst for Opoffrelsen af sit Lands Fordel og nød kun den ene sørgelige Forret at være på én Gang Træl og Herre.

Den engelske Stamme har havt den Lykke, at såvel dens Dyder som dens Fejl har sikret den Overlegenhed i Kampen for politisk Selvstændighed og Magt; dens Egenkærlighed og dens Hovmod er næsten komne den ligeså stærkt tilgode som dens ædruelige Kløgt og dens Handlekraft. Den irske Stamme derimod synes omtrent på samme Måde som den polske både ved sine Dyder og sine Laster at være fordømt til politisk Afhængighed. Uden at glemme, at den overvundne Stammes Karakter altid bagvaskes i Sejerherrens Skildringer tør man påstå, at Irlændernes Lethed, Livlighed, Ynde og Ild, deres urolige Heltemod, deres ustadige Ridderlighed, det Hang til Frihed og i visse Tilfælde til Oprør, der hos dem forenes med Forkærlighed for Kongemagtens Pragt og Pomp, afgiver et dårligt Grundlag for et roligt og uafhængigt Statsliv. De mangler den nyere Tids borgerlige Dyder, og de, som de besidder, hører Fortiden til: deres Fromhed står på Randen af den blindeste Overtro, deres Trofasthed består som deres Brødrer i Bretagne i en Art Vasal-Troskab mod Landets gamle Adel, og deres glimrende Mod er

af uavet og opbrusende Natur. Endelig har den langvarige Undertrykkelse sat sit Stempel på deres Sjæle. De mangler Selvtillid, forfalder let til Forstillelse og ikke mindre let til Dorskhed; de er altfor uforsigtige før Faren og altfor let skræmmede i det Øjeblik, den kommer; de forstår ikke at bruge Friheden, når den i korte Tidsrum undes dem, fordi man kun ved langvarig Øvelse lærer at benytte den med Fasthed.

Der gives uerfarne Folkeslag som uerfarne Mennesker. Irlænderne har en Side, fra hvilken de er beslægtede med Fransk mændene, for hvem de altid har næret en levende Sympati, en anden set fra hvilken de minder om Polakkerne, og en tredje, fra hvilken de synes orientalske. Blandt de sidste af Moores *Irske Melodier* findes et Digt *Jævnførelsen (The Parallel)*, der besvarer et Skrift mod Irlænderne, som vilde bevise, at de oprindeligt var Jøder, med at drage en Sammenligning mellem Irlændernes Skæbne og det jødiske Folks:-

Like thee doth our nation lie conquer'd and broken,
And fall'n from her head is the once royal crown;
In her streets, in her halls, Desolation hath spoken
And "while it is day yet, her sun hath gone down."

Og selve Stammen har et østerlandsk Præg. "Irlænderne," siger Byron etsteds i Anledning af Moore, "roses sig af deres orientalske Oprindelse og virkelig taler deres Indbildningskrafts Vildhed, Ømhed og levende Farver, deres Mænds ildfulde og højtspændte Sindelag, deres unge Pigers Skønhed og asiatiske Ynde til Gunst for denne Mening." En Folkestamme med disse Grundtræk måtte nødvendigvis afgive et let Bytte for et sejt og grusomt engelsk Tvangsherredømme.

Et hurtigt Blik ud over Irlands Historie under *Thomas Moore's* Opvæxt er nyttigt til Forståelsen af, at denne mildtanlagte og bløde Digterånd bliver den første, som fører Englands i Naturbeskuelsen hvilende Digtning over i Friheds-Ideernes Lejr og giver den politiske Poesi Signalet. Han fødtes i Maj 1779 og det er i de første Ynglingeår, han oplever de Rædsler, som følger. Fra det Tidspunkt af, da den engelske Regering ved Lord Camden's Udnævnelse til Vicekonge af Irland (1795) antydede sin Opgivelse af den menneskeligere Politik fra 1782, antog det over hele Landet udbredte patriotiske Selskab "De forenede Irlændere" (*United Irishmen*), som hidtil havde attrået Irlands Frigørelse ved lovlige Midler, et nyt Præg; man satte sig Irlands Løsrivelse fra England som Mål og drømte om Oprettelsen af en irsk Republik. Selve den irske Befolkning var jo imidlertid splittet i hinanden fjendske Stammer, og et glødende Had stillede i de lavere Klasser Protestanter og Katoliker mod hinanden. For at gøre Ende på de Uroligheder og Optøjer, som dette indre Fjendskab forårsagede, dannede Regeringen et protestantisk Gendarmeri på 37,000 Mand, hvem det under Påskud af at søge om skjulte Våben var tilladt at fængsle, martre og dræbe Enhver, der af en eller anden Slyngel eller Fjende blev angivet som mistænkt. Hundreder af Uskyldige, hvis hele Brøde var den at bekendte deres Fædres Tro, blev piskede, til de intet mere kunde føle, tvungne til at stå på ét Ben på en Pæl, eller halvt hængte (dvs. tagne ned kort efter Hængning) eller berøvede Hovedhuden ved Spring fra Beghættens. Hertil kom over hele Landet udbredte Dragonader med fuldkommen Frihed til Rov, Plyndring, Voldtægt og i Tilfælde af Modstand Mord. Officerer af Rang pralede af, at i vidtstrakte Egne var der intet Hus, hvor ikke Kvinderne var blevne skændede, og på den Indvending, at Irlænderinderne da måtte have været meget lidet strenge, lød Svaret, at "Bajonetten fjernede al Knibskhed. (Massey: *History of England* IV, 302. Den hele Fremstilling er grundet på *engelske* Fædrelandsvenners Skildring).

Det var da ikke forunderligt, at Fortvivlelsen drev mange af de roligste og sindigste Irlændere over i Armene på et hemmeligt Selskab, som hvis Udsending Lord Edward Fitzgerald (hvis Levned Moore med så varm Begejstring har skrevet) gik over til Frankrig for at forhandle med General Hoche om en Landgang af de Franske samtidigt med det almindelige irske Oprørs Udbrud. Folkets gamle koldblodige Fører Grattan, som Intet vilde have med de Fremmede at gøre, trak sig tilbage lige fortvivlet over de

Herskendes og de Undertryktes sidste Planer. Der dannede sig nu i Irland hemmeligt et formeligt Direktoratium efter det franskes Mønster, som stod i Forhandlinger med Frankrig om Lån af Penge og Troppe-Understøttelse, da alle Planer pludseligt strandede på en enkelt katolsk Irlænders Forræderi. Hans Navn var Reynolds og fortjener at huskes; det er utvivlsomt ham, Thomas Moore har havt for Øje, hvor han skildrer det nedrige Forræderi, der i *Ildtilbederne* bringer Oprørshøvdingen i Muhamedanernes Vold. (Se *Lalla Rookh: The fireworshippers*).

Edvard Fitzgerald lå tilsengs, da Tropper trængte ind i det Hus, hvor han var skjult, for at fængsle ham. Der var sat en Pris af tusind Pund på hans Hoved. Skønt liggende og alene væbnet med en Daggert forsvarede han sig mod tre fuldtbevæbnede engelske Officerer, gav den ene to, tre, den anden fjorten Sår, indtil den tredje med et Pistolskud afvæbnede ham, og han førtes i Fængsel. Han var bekendt med den franske Revolutions bedste Mænd, en Ven af Thomas Paine og gift med en dejlig Datter af Philippe Egalité. Han stod i stadig Brevvexling med Frankrig og kun ved sin Død i Fængslet undgik han Henrettelse. Moore har, skønt levende i Krese, hvor Fitzgerald betragtedes som en landsforrædersk Galning, havt Mod og Selvstændighed nok til at lade hans Heroisme vederfares al Ære.

Ved det Slag, Regeringen havde ført mod Opstandens Hoved, var Udsigten til en Overrumpling tilintetgjort, men mod de spredte Oprørere rundt omkring i Landet fik Regeringen Lejlighed til at vise en Grusomhed, der steg til Raseri. Belejringsstilstand med Krigsretter blev indført, og Nævningeretternes Medlemmer betegnes af engelske Historikere som "en Flok uvidende og blodtørstige Slyngler, der ved Pinsler og Løfter om Tilgivelse først tvang katolske Vidner til at aflægge falsk Vidnesbyrd mod de Anklagede, for så at udøve enhver Skændsel imod dem." Den første fornemme Mand, der faldt som Offer for denne Rettergang var en fredelig Tilhænger af Irlands lovlige Reformparti (Sir Edward Crosbie) der blev hængt og derefter lemlæstet. Det var ikke Religionsforskellen, der opflammede disse Bødlers Grusomhed; thi alle "de forenede Irlænderes" bedste Førere (Fitzgerald, O'Connor, Harvey, Thomas Emmet) var Protestanter, der uegennyttigt tog sig af deres katolske Landsmænds Sag; nej, det var Angelsaxerens gamle Racehad til den keltiske Stamme.

Til sit Hovedredskab valgte Regeringen en Mand, der var bekendt som en så uvidende og hidsig Partimand, at enhver Art Voldsgerninger lod sig vente af ham. Det var en lille Gårdejer, ved Navn Thomas Judkin Fitzgerald, som i 1799 blev udnævnt til Overdommer (*high sheriff*). Hans Plan var fra først af den at indynde sig hos sine Foresatte ved at gribe Enhver, hvem han faldt på at mistænke for Deltagelse i Oprørsplaner, for ved Piskeslag og Trusler om øjeblikkelig Hængning at fravryste ham Tilståelser og Anklager mod Andre. Der stod så stor en Rædsel af ham ved hans Ankomst til Irland, at de stakkels Bønder, der vidste sig overlade til hans Godtbefindende, faldt på Knæ for ham på hans Vej. Her et Par Exempler på hans Fremgangsmåde, valgte blandt de mange, der kom for Dagen under den Retssag mod ham for Misbrug af Embedsmyndighed, ved hvis Slutning han naturligvis med Glands blev frikendt. Han modtog en fattig Sproglærer, ved Navn Wright, der på Efterretningen om, at han var "mistænkt", indfandt sig hos Dommeren, med de Ord, at han skulde "falde på Knæ for at høre sin Dom." — "Du er en Oprører," sagde han til ham, "og skal have 500 Piskeslag og så skydes." Da den stakkels Mand var uforsigtig nok til at bede om Henstand og fremstamme Ordet "Forhør", blev han øjeblikkelig overgivet til sine Bønder. Dog endnu før disse kunde gribe ham, kastede hans Dommer sig over ham, greb ham i Håret, slog ham og stak ham med sin Kårde. Da Wright havde fået 50 Piskeslag, kom en engelsk Major til og spurgte hvad han havde gjort. Man svarte med at række ham en fransk Billet, der var funden i Forbryderens Lomme og som man ikke kunde forstå. Det viste sig at være en Undskyldning for ikke at kunne komme i rette Tid til en Undervisningstime. Majoren forsikrede Dommeren om, at dette var en fuldstændigt uskyldig Seddel; men ikke desmindre fortsattes Piskningen til Offerets Indvolde var synlige gennem det sønderflængede Kød. Så fik Bøddelen Befaling til at anbringe sine Tænger på de Dele af Legemet, Pisken ikke havde ramt.

Dette Tilfælde var et af dem, som vakte mest Opsigt i Retssagen mod den irske Overdommer, en Retssag, siger Massey, der ikke vilde have været fuldstændig, hvis ikke en protestantisk Præst som

Vidne til Gunst for den Anklagede havde aflagt Ed på, at denne vidt bekendte Blodhund, der hele Irland over hed Piske-Fitzgerald, var en mild og menneskekærlig Mand. Man havde fra Begyndelsen af til Bedste for ham forfatningsstridigt indført Torturen ved Lov. Han havde da let ved at slå alle Anklager af Marken. Med uhørt Råhed pralede han som Anklaget af i en Mangfoldighed af Tilfælde at have anvendt langt voldsommere Piskning, end i dem, man nu gjorde Væsen af, og fortalte selv om en Mand, der havde skåret Halsen over på sig for at undgå Torturens Rædsler og den Vanære, der knyttede sig til dem. Det fortjener at bemærkes, at han til Løn for sine Fortjenester fik en særlig Årpenge, og efter at Castlereagh havde iværksat Unionen med Irland udnævntes til "Baron af det forenede Kongerige."

Endnu et enkelt Exempel på Fremgangsmåden under Oprørets Undertrykkelse — det levendegør de Indtryk, under hvilke den unge Thomas Moore, da 18 År gammel, modnedes til Mand. En Efterårsaften i 1798 gik Gendarmer, førte af en vis Whollaghan, ind i et Hus i Landsbyen Delbary, der tilhørte en Arbejdsmand Dogherty, som var mistænkt, og spurgte om der ikke var nogle blodige Oprørere der? De eneste Mennesker i Huset var Doghertys Kone og en syg Dreng, hendes Søn. Whollaghan spurgte om Drengen var Dogherty's Søn, og på Svaret "Ja" råbte han: "Så skal du dø, din Hund." Drengen bad for sig. Under en Strøm af Skældsord forsøgte Underofficeren to Gange at fyre, men Geværet slog Klik. En Kammerat rakte ham da et andet Gevær, Moderen kastede sig foran sit Barn, men Kuglen knuste Drengens Arm. Da han faldt, forlod Morderne Hytten. Men Whollaghan vendte tilbage, og da han så Moderen bøjet over Sønnen, råbte han: "Hvad, er den Hund endnu ikke død?" — "Å Gud, Herre," sagde den stakkels Kone, "han er død nok." — "Jeg er bange for, han ikke er det," svarte Whollaghan, "lad ham få dette endnu!" fyrede så for fjerde Gang og Drengen faldt død tilbage i sin Moders Arme. — Da Whollaghan blev anklaget for Overskridelse af sin Myndighed og Sagen blev oplyst, støttede Forsvaret sig på, at den Anklagede og hans Ledsagere "var blevne udsendte med almindelig Ordre til at skyde hvem de behagede." Domstolen var ikke af den Mening, at en sådan Befaling havde noget Usædvanligt eller Ufornuftigt ved sig. Den fandt, "at den Anklagede havde ramt og dræbt Thomas Dogherty, en Oprører", men frikendte ham for "at have villet begå nogetsomhelst hadefuldt eller forsætligt Mord."

Ved sådanne Midler var det, at Roligheden blev genoprettet i Irland og Folket modnet til den Statshandling, hvori Castlereagh med koldt diplomatisk Skarpsyn så den eneste Udvej af det irske Uføre, Dublinerparlamentets fuldstændige Ophævelse og Sammensmeltning med Londonerparlamentet. Den Modstand, det alene gjaldt at overvinde, var selve det irske Parlaments; og da dette, hvor grundigt fordærvet det end var, endnu ikke viste sig tilstrækkeligt mygt, faldt Castlereagh, der var Statssekretær for Irland og som i sin Egenskab af Irlænder og Protestant ikke synes at have næret nogen høj Mening om Protestanterne blandt sine Landsmænd, på den simple Udvej, at købe det tilstrækkelige Antal Medlemmer af Oppositionen en for en. I hver Statsskrivelse, han sendte hjem fra Begyndelsen af 1799 indtil Unionen blev vedtaget 1800, gentog han uden at trættes sit Forslag, og modtog som Svar derpå af Regeringen halvanden Million Pund Sterling, der anbragtes på den virksomste Måde. I deres Fortvivlelse fandt de få irske Fædrelandsvenner i Parlamentet på at forsøge det eneste Middel, der syntes at kunne være af nogen Vægt, nemlig at lade den af Folket endnu bestandig forgudede, men så længe tause og nu farligt syge Grattan pludseligt dukke op i Parlamentet i det Øjeblik Unionsforslaget kom for. Med ægte irsk Hang til dramatisk Effekt blev Sagen sat i Scene. Da en Plads i Parlamentet få Dage forud var bleven ledig, blev Grattan i al Stilhed valgt, og den pågældende Flækkes Patron, en Hr. Tighe, red i fuldest Fart til Dublin for at forkynde Udfaldet. Han ankom Kl. 5 om Morgenen. Grattan, der var udtæret af Sygdom, blev taget ud af Sengen, viklet i et Sengetæppe og båret til Parlamentsbygningen i en Bærestol. Forhandlinger havde varet 15 Timer i Træk hele Natten igennem, da Huset Kl. 7 om Morgenen foer iverjret af sin Halvslummer ved Synet af Grattans spøgelseagtige Skikkelse på dets Tærskel. Det var Manden fra 1782, den Mand, der havde gjort Irlænderne til et Folk, der som sit Folks døende Samvittighed steg op fra Graven for at nedlægge den sidste Indsigelse til Fordel for dets Uafhængighed. Han sluttede sin Tale med de Ord, at han, om han lå døende på Jorden, vilde bruge sit sidste Åndedræt til Genmæle mod et Forslag som det forelagte, og da

Skatkammerkansleren Corry vovede at besvare disse Ord med en Beskyldning for Landsforræderi, svarte Grattan med en Udfordring, som få Dage efter fulgtes af en Pistol-Duel, i hvilken Corry til sin Lykke blev såret i Armen; havde han sejret, var han sikkert bleven revet i Stykker af Befolkningen. Men selv Grattan kunde Intet udrette mod de Våben, Regeringen havde anvendt. Den Veltalenhed, hvis Glands og Fasthed Moore har sammenlignet med Ædelstenens og som Byron har tillagt ikke blot de Fortrin, Demosthenes besad, men også dem, der fattedes ham, fandt intet Ekko. ([Note 8](#)). Den Dag Unionen blev vedtagen, var Gallerier og Tribuner fulde af en ængstelig og spændt Tilhørerskare. Men Castlereagh, som var sikker nok på Afstemningens Udfald, oppebiede Resultatet ubevægelig og med et Smil på sine Læber. Da Formanden med dvælende Stemme sagde: "Vil de, som er for Unionen, række Hænderne i Vejret!" og så' Hånd ved Hånd hæve sig langsomt og skamfuldt, blev han først et Øjeblik stående stiv som en Billedstøtte, så råbte han: "Unionen er vedtagen" og kastede sig med et Udtryk af Væmmelse og Harme tilbage i sin Stol. Men under disse stormfulde Forhandlinger, i hvilke det af Irlands første Mænd forkyndtes, at Modstand og Opstand nu var Pligt, uden at Nogen dog tænkte på at handle som han talte, sad der på Tilhørerpladsen en Yngling med bleg Hudfarve og strålende Øjne, i hvem de Andres tomme Ord var levende Liv og som i sit Hjerte svor, at han vilde blive sit Fædrelands Befrier. Denne unge Mand var Irlands ædleste og ypperste Søn Robert Emmet, hvem man efter al Sandsynlighed skylder det Meste af, hvad der findes af Kraft og Ild i Thomas Moore's henrivende *Irske Melodier*.

Den sjældne irske Digter, der kom til Verden samme År som Oehlenschläger, var Søn af en lille Vinhandler i Dublin, havde en brav Fader, en kærlig og dygtig Moder (ivrig Katolikinde), og tilbragte en lykkelig Barndom i sin Families Skød. Han var fra den tidligste Barnealder af en ualmindelig begavet og især talentfuld Dreng. Han spillede Komædie, skrev og fremsagde Vers, og sang med en udmærket smuk Stemme, som han bevarede hele sit Liv igennem. Læser man hans egen Skildring af hans Drengear, føler man overalt, hvor tidligt hans ejendommelige Digteranlæg, som er Improvisatorens og den egenlige, den syngende Lyrikers, bryder igennem. Han besad den samme Gave, der udgør Bellmans Storhed, Gaven til i sine Frembringelser at sammensmelte Sang og Musik til et Hele, og i Forening dermed Skuespillerens og Sangerens Evne til at gribe ved Foredraget. Han var lille, betydeligt under Middelhøjde med brune Krøller om Hovedet, og da han var Barn, har han lignet en lille Cupido. Hans Pande var stor og strålende, så interessant, at den måtte sætte en Frenolog i Henrykkelse. Hans Øjne var mørke og smukke, af den Art, siger Leigh Hunt, som man tænker sig vilde tage sig ud under en Krans af Vinløv, hans Mund var fin og munter med Smilehuller, hans Næse lidt opadgående, sanselig, og med et særegent Præg, som om den indåndede Duften fra en Fest eller en Frugthave. Men den hele lille Mand gjorde et Helhedsindtryk af Liv og Virksomhed, omtrent som passede han godt til på de gamle Irers Vis at deltage i et rask lille Indhug tilhest — han var altid højst ærekær og i sin Ungdom et hidsigt Blod, der udfordrede Jeffrey for den første Kritik, han fik over sig, og senere Byron for hans Spot (*i English bards*) over det ublodige Tilløb til en Tvekamp, hvortil hin første Udfordring gav Anledning.

Men trods dette krigerske Element i Blodet er det højst sandsynligt, at Moore under mindre alvorlige og rystende Omgivelser og uden at lære Undertrykkelse ved Voldsmagt at kende på aller nærmeste Hold aldrig havde hævet sig til nogen større Højde i Poesien end en elskværdig Anakreontikers. Hans Sindelag drog ham i denne Retning. Men det blev ham forundt at gøre mere for sit Land, end nogen anden Mand havde gjort for det, mere endnu end Burns havde gjort for Skotland, at knytte dets Navn, dets Minder, dets Lidelser, den blodige Uret, der var tilføjet det, og dets Sønners og Døtres bedste Egenskaber til uforglemmelig Poesi og Musik.

Kun 15 År gammel kom han til Dublineruniversitetet, og det politiske Gæringsstof, som begyndte at gennemsyre hele Irland, åbenbarede sig på den Tid også indenfor Universitetets Mure, idet en Yngling, hvem en stor og sørgelig Skæbne var forbeholdt, snart tiltrak sig både sine Medstuderendes og Professorernes Opmærksomhed i stort Omfang, den nysnævnte Robert Emmet, hvem indtrængende Studier i de matematiske og fysiske Fag i Forening med en politisk Veltalenhed af høj Rang og sjælden

Renhed allerede ved Sextenårsalderen havde givet et Ry. Hans Taler i Diskussionsklubben *Det historiske Selskab* og det dybe Indtryk, de gjorde på den jævnaldrende, men så langt blødere og mindre udviklede Moore, er allerede berørte. Skønt advaret mod uforsigtigt at lade sig se på Gader og Stræder sammen med Emmet, følte Moore sig snart draget til ham ved en hjertelig Beundring og et inderligt Venkab. Intet Under! Det var Irlands unge Nationalhelt, hvem Irlands unge Digter i de første Ungdomsår mødte på sin Vej. Ingen af dem anede da den andens tilkommende Storhed, men det Instinkt, som sammenknytter Ånder, der svarer til hinanden, førte dem sammen længe nok til at Sangeren kunde modtage Indvielsen af Helten. "Hvis man spurgte mig, siger Moore, hvem der af alle de Mennesker, jeg har kendt, har syntes mig at forene de største Evner med den største sædelige Højhed, så vilde jeg ikke betænke mig på at nævne Robert Emmet". (Th. Moore: *Memoirs of Lord Edward Fitzgerald*.)

Robert Emmet fødtes i 1780; hans ældre Broder Thomas var en af Hovedmændene under Revolutionen 1798 og blev, da den strandede, først fængslet, så forvist. Roberts tidligste Følelser var Had til det engelske Tvangsherredømme og Kærlighed til Irlands Martyrer. Han lagde allerede som Dreng en Karakterstyrke for Dagen, der var et Varsel om den Sjælsstorhed, han skulde udfolde som Yngling. Allerede i Tolvårsalderen studerede han med Lidenskab Matematik og Kemi. (Madden: *United Irishmen, their lives and times*). En Dag gav han sig, umiddelbart efter at han havde foretaget et kemisk Forsøg, til at løse en matematisk Opgave, der var yderst vanskelig, og da han i sin Adspredthed førte sin Hånd til Munden forgiftede han sig med et Kviksølvsulmat, som han få Øjeblikke i Forvejen havde benyttet. De heftige Smerter, han straks følte, lærte ham at kende den Fare, hvori han svævede. Imidlertid gjorde han af Frygt for at man for Fremtiden skulde forbyde ham så farlige Forsøg intet Anskrig, men gik ned i sin Faders Bibliotek, op slog i en Sag-Ordbog Artiklen *Gift*, fandt, at opløst Kridt var anbefalet som Modgift i Tilfælde som hans, huskede, at han havde set et Stykke Kridt i Vognskuret, gik derned, fandt dette lukket, sprængte Døren, tog Kridtet, drak Kridtopløsningen og gav sig roligt til at fortsætte Arbejdet med sin matematiske Opgave. Da hans Lærer næste Morgen så ham ved Frokosten med et så forandret Ansigt at han neppe var til at genkende, tilstod Emmet ham, at han havde tilbragt Natten i gruelige Pinsler, men tilføjede, at han i det Mindste havde haft den Nytte af sin Søvnløshed, at han havde fået sin Opgave løst.

En Dreng, som har Mod og Fatning af denne Art, er bestemt til som Mand at blive Forbillede for Mange.

Han blev det, først og fremmest for Thomas Moore. Den Simpelhed og Jævnhed, der var udbredt over hans Væsen og som var forenet med den mest fintfølede Hensynstagen, veg i det Øjeblik, den Streng, som satte hans Følelser i Bevægelse, berørtes, for Præget af en Åndsoverlegenhed, som måtte fængsle en vordende Digter. "To Mennesker", siger Moore, "kan ikke være mere forskellige fra hinanden end denne unge Mand var før og efter at han havde rejst sig for at tale. Det Blik, som få Øjeblikke forinden syntes træt og næsten livløst, strålede pludseligt med hans Evners hele Kraft. Hans Ansigt, hans Håndbevægelser og hans Holdning tog sig ligefrem beåndede ud. Om hans Veltalenhed kan jeg kun dømme efter mine Ungdomserindringer, men jeg har aldrig siden hørt Noget, der syntes mig at have et mere ophøjet eller renere Præg." Moore bemærker også, at Emmet lige så fuldt beherskede sine Omgivelser ved sit Livs udadledige Renhed og sit Væsens Blidhed og Ynde som ved sine Kundskaber og sin Veltalenhed.

Da i Året 1797 Bladet *The Press* blev grundet af de irske Førere O'Connor, Brødrene Emmet og flere, var Moore ikke lidet begærlig efter at se et eller andet Foster af sin Indbildningskraft i dette Blads fædrelandskærlige og meget læste Spalter. Men hans Moders stadige og i de Tider langt fra ugrundede Ængstelighed for ham indjog ham på den anden Side Bekymring for at gøre noget Skridt, hun vilde tage sig nær, og han besluttede at optræde første Gang uden Navn. Han indsendte en Efterligning af *Ossian*, der gik glat igennem uden at vække nogen Opmærksomhed, så betroede han med skælvende Hånd til Postkassen et Brev, *Til Trinity College's Studenter*, rigt krydret med "Landsforræderi", som han selv

bemærker, en vittig Satire over Castlereagh, der, så længe han levede, var den aldrig opgivne Skive for Moores Vid. "Jeg ventede neppe," siger Moore, "at Brevet vilde blive trykt, men se, næste Aften, da jeg som sædvanlig sad i min Kakkellovskrog og udfoldede Avisen for at læse den højt for mine Forældre, så stod der aller forrest i Bladet mit eget Brev og stirrede mig lige ind i Ansigtet og var naturligvis noget af det første, mine Tilhørere ønskede at høre." Efter at have nedkæmpet sin Sindsbevægelse læste han Brevet højt, havde den Tilfredsstillelse at høre det rost af sin Fader og Moder, skønt begge betragtede det som "meget forvovent", da næste Dag Edward Hudson, den eneste i Hemmeligheden indviede af Moores Venner, under et Morgenbesøg med et meget sigende Blik henkastede til Moore: "Nå så du—?" "Brevet var af dig, Tom," råbte Moderen, og nye Bønner om Forsigtighed fulgte på Tilståelsen.

"Et Par Dage efter hændte det," siger Moore, "på en af de lange Spadsereture ud i Landet, som Emmet og jeg plejede at foretage sammen, at vor Samtale kom til at dreje sig om Brevet, og jeg gav ham at forstå, det var af mig. Da tilstod han mig med den næsten kvindelige Blidhed, han besad, og som så ofte findes hos sådanne besluttede og handlekraftige Ånder, at han under Læsningen af Brevet, hvor meget han end havde billiget dets Indhold, ikke kunde andet end beklage, at den offentlige Opmærksomhed således var bleven hendraget på Universitetets Politik, hvad jo, hvis Myndighederne blev årvågne, blot kunde hindre Udbredelsen af hvad vi begge betragtede som "den gode Ånd", der nu i al Stilhed brød sig Vej. Hvor drengagtig jeg end dengang var, kunde jeg dog ikke lade være at blive slået af det mandige Syn, som jeg bemærkede, at han havde på hvad Mænd burde gøre under sådanne Omstændigheder og til sådanne Tider, nemlig ikke tale eller skrive om deres Hensigter, men handle. Han havde aldrig tidligere, såvidt jeg husker, i Samtale med mig sigtet til Existensen af det hemmelige Selskab *United Irishmen*, heller ikke gjorde han mig nu eller nogensinde siden noget Forslag om at gå ind deri, en Hensyntagen, som jeg for en stor Del tillægger hans Kendskab til den omhyggelige Ængstelighed, hvormed man vågede over mig hjemme ... Han var helt igennem en ædel Skabning og så rig på Indbildningskraft og Hjertets Æmhed som på mandig Forvovenhed."

Det er tydeligt nok, at Robert Emmet med al sin hjertelige Velvilje mod Moore godt har følt, at han ikke var af det Malm, hvoraf en Mand må være gjort, der skal sætte sin Fremtid og sit Liv på Spil i en Revolution. Men han holdt af den unge Digter og søgte ham ofte; han har sikkert mærket, hvilken sjælden Klangbund hans Ideer og Drømmerier fandt i den Harpe, Thomas Moore bar i sin Sjæl. Han plejede at sidde ved Moores Klaver, medens denne spillede Melodierne i Buntings irske Samling, og Moore bevarede endnu som gammel Erindringen om, hvorledes Robert Emmet en Dag, da han spillede Melodien *Let Erin remember the day* med Lidenskab udråbte: "O, gid jeg stod i Spidsen for tyve tusind Mand, der marcherede efter den Melodi!"

Det var i Året 1797 kort før den store irske Sammensværgelses Opdagelse. Så foregik den og med den alle dens Rædsler. En af dens første Følger var en fuldstændig Inkquisition, som afholdtes indenfor Universitetets Mure. Studenterne kaldtes enkeltvis op ved Navn og forhørtes. De fleste vidste Lidet eller Intet om Førernes Hensigt; der var kun nogle få, deriblandt Robert Emmet, hvis pludselige Udeblivelse lærte deres Kammerater, hvor dybt de havde været indviede i de forråbte Planer. Den døde Taushed, der daglig fulgte deres Navne, hver Gang de råbtes op, gjorde et rystende Indtryk på Moore. Han selv viste sig under sit Forhør som den brave lille Student han var; han erklærede den frygtede Lord Fitzgibbon i Ansigtet, at han ikke vilde aflægge den Ed, der afkrævedes ham, uden under det Forbehold ikke at besvare noget Spørgsmål, som kunde bringe en Kammerat i Ulykke, og udholdt med mandig Fatning de Vredesudbrud, som fulgte. Da han ikke havde været Medlem af *United Irishmen* og i Virkeligheden ingen Kundskab havde til Selskabets Planer, frigaves han hurtigt.

I de År, som nu følger, falder Moores første Optræden som Digter. De Rædsler, som ledsagede Oprørets Undertrykkelse, afgav ham intet Stof til Poesi; dertil stod han dem altfor nær. Emmet var bortrejst, Påvirkningen fra ham for en Tid lang ophørt, politisk Digtning overhovedet umulig i Irland. Den unge Digter, der af Naturen var anlagt på Frembringelsen af en lys og let Poesi, fulgte da den Vej, som lå åben for hans Anlæg og hans År, han bearbejdede først de anakreontiske Sange, udgav dem ikke

20 År gammel med en Tilegnelse til Prinsregenten, som da var de Liberales Håb, og optrådte i 1801 med et Bind *Poems of Little*, især erotiske Digte, ungdommeligt sanselige og lidt letfærdige i deres Art. Den irske Letfærdighed minder meget om den, som ikke sjældent findes i Svenskernes erotiske Digte og har samme Præg af at være en Nationalejendommelighed.

Efterat Moore i nogle År havde flagret om i Londons bedste Krese, yndet og søgt for sine selskabelige Talenter og sin hele irske Omgængelighed, tvang hans Formueløshed ham til i 1803 at rejse til Bermuda-Øerne i Amerika for der at tiltræde en Plads som Admiralitets-Registrator. Han passede, som man kan tænke, slet ikke til denne Plads, lod den også efter en kort Tids Forløb udfylde af en Stedfortræder, og blev, da denne udviste svigagtigt Forhold og bedrog Staten for en større Sum, uden egen Skyld kastet i en ganske lignende Ulykke som Scott. Han erholdt som denne hjælpsomme Tilbud fra mange Sider og betalte sin Gæld dels ved formuende Venners Bistand, dels ved nogle Års Sparsommelighed og samvittighedsfulde Flid. Hans amerikanske Rejse varede fra Oktober 1803 til November 1804. Han hjembragte fra Amerika de i andet Bind af hans Værker samlede amerikanske Breve og Poesier, hvis Naturskildringer er lige fremragende ved Farveglød og Portrætlighed. Som ægte engelsk Naturalist har Moore større Ærgerrighed med Hensyn til Ligheden end til Koloriten, og han er ikke lidet stolt af de mange Vidnesbyrd, han fra Indfødte og Rejsende har modtaget om disse Beskrivers Naturtroskab med Hensyn til Land og Folk. Den bekendte engelske Rejsende Kaptejn Basil Hall (den samme der besøgte Scott på Abbotsford og som syg modtog Byrons Pleje i Venedig) påstår, at Moores Oder og Epistler giver den smukkeste og nøjagtigste Beskrivelse af Bermuda, som findes, og viser hvorledes den sikkert smukkeste Sang derimellem *Canadian Boat Song*, såvel hvad Melodien som hvad Texten angår, er grundet på de Sange, der virkelig synges på Skibene der, dog således, at Moore har bortkastet Alt, hvad der ikke var smukt og ejendommeligt i disse Sange. Og Moore fortæller selv, hvor nøje hans Beskrivelser endog af Landskaber og Træer holdt sig til Virkeligheden. I Anledning af Linjerne:-

Dér med Venner, der følte som jeg, fandt jeg Læ
under skyggende Tag af et Kalabas-Træ

modtog han omtrent 25 År efter fra Bermuda et Bæger, dannet af en af Frugtskallerne på det Kalabas-Træ, der var ment, og hvori man havde fundet hans Navn indridset. Den fremmede Natur i hine Egne virkede befrugtende på en Digterånd, som netop var anlagt til at modtage yppige og festlige Naturindtryk; de demokratiske og republikanske Statsforhold, hvortil han blev Vidne, tiltalte langt mindre den forfinede Digter, på hvem den begyndende Verdensreaktion mod det 18de Århundrede var ifærd med at gøre sin Virkning. Hans Epistler om de amerikanske Samfundstilstande har kun Øje for Republikens Skyggesider. Han fik Foretræde hos Præsidenten; men Jeffersons skødesløse Klædedragt — blå Strømper og Slæber på Fødderne — skræmmede, som man mærker, i hans Øjne Billedet af den Mand, der sammen med Thomas Paine havde udkastet den amerikanske Uafhængighedserklæring. Fremfor Alt forfærdedes han ved at træffe den franske Filosofi, der for ham som ægte Barn af hans Tid var lutter Gift og Synd, så udbredt i den unge Republik. ([Note 9](#)) Det var, skriver Moore mange År senere, "det eneste Tidsrum af mit Liv, i hvilket jeg har følt mig tvivlende med Hensyn til Sundheden af den frisindede politiske Tro, som hvis Bekender og Talsmand jeg næsten bogstavelig kan siges at have begyndt mit Liv og efter al Sandsynlighed vil ende det." Det kunde et Øjeblik se ud, som om Barndoms- og Ungdomsindtrykkene fra den mishandlede Fødeø var begravne under anakreontiske Stemninger, Rejseerindringer og det muntre Modeliv i Londons højeste, lethenlevende Krese.

Da udkom i Året 1807 de første Bind af Moores *Irske Melodier* — hans Adkomstbrev til Udødelighed. Alt, hvad hans stakkels Land havde følt og lidt i de lange Forsmædelsens År, dets Kvaler og Sukke, dets begejstrede Opsving, dets krigerske Kækhed og dets Smil gennem Tårer, Alt skimtes her spredt imellem Sange, der er skrevne ned i sprudlende, halvtvemodigt Letsind og erotisk Sværmeri. Det

var en Krans, flettet af Vemod, Begejstring og Ømhed, en duftende Sørgekrans, som bestemt til at hædre en Afdød, der her blev slynget om hans Fædrelands Pande. Ikke at Irlands Navn tit eller gerne er nævnet; der forekommer overhovedet i disse Digte så få Navne som muligt — det var utrygt at nævne irske Egennavne. Men snart forherligede den Syngende sin Elskede i sådanne Udtryk, at man anede Erins Træk under hendes; snart talte den elskende Kvinde med en Højhed, så man følte, ingen jordisk Kvinde var ment, og Udtrykkets Mystik forøgede som i de gamle kristeligt allegoriske Lovsange den poetiske Virkning.

Hvad var der sket i Mellemtiden mellem Moore's letfærdige Digtes Fremkomst og disse beundringsværdige Poesiers Undfangelse? Det er en lang og sørgelig Historie. De besvarer selv hint Spørgsmål ved at neddykke Svaret. Allerede det fjerde Digt i Samlingen begynder:-

Oh! breathe not his name, let it sleep in the shade,
Where cold and unhonour'd his relics are laid.
Sad, silent and dark be the tears that we shed
As the night-dew that falls on the grass o'er his head.

Oversættelse:

O ånd ej hans Navn, lad det sove i Fred,
hvor koldt og uhædret hans Lig blev lagt ned!
Tavs, tung falder Tåren, hvor Navnet har sovet,
som Natdug på Græsset hist over hans Hoved.

Der var altså En, hvis Navn ikke burde nævnes, hvis Levninger lå vanærede i Graven og hvem tunge, tavse Tårer kun i Nattens Mørke turde begræde.

I Digtet, som følger derefter, hedder det atter uden Nævnelse af noget Navn:-

When he who adores thee, has left but the name
Of his fault and his sorrows behind,
Oh! say wilt thou weep, when they darken the fame
Of a life, that for thee was resign'd?
Yes weep, and however my foes may condemn,
Thy tears shall efface their decree;
For Heaven can witness, though guilty to them,
I have been but too faithful to thee.

Oversættelse:

Når af den, som dig tilbad, tilovers kun blev
et Minde om Sorg, du har delt,
vil den flyde, din Gråd for det Ry, de fordrev,
fra et Liv, der blev ofret dig helt?
Ja græd, og fordømmer mig Fjenden til Skam,
din Tåre skal slette hans Dom,
Thi Himlen kan vidne, skønt skyldig mod ham
var min Troskab mod dig fuld og from.

At den af Helten Tilbedte er Irland, ses ved første Blik; men som et Sørgeslør er atter kastet over ham, hvis Ry blev formørket af hans Fjender, og som, skønt kaldet skyldig af dem, kun var altfor trofast mod sin Elskte.

Man blade endnu noget længere frem i Samlingen og man støder på et Digt, der er nøje knyttet til de to anførte, og som med milde Farver maler den Unævntes efterladte Brud:-

She is far from the land where her young hero sleeps,
And lovers are round her, sighing,
But coldly she turns from their gaze, and weeps,
For her heart in his grave is lying.

She sings the wild song of her native plains,
Every note which he lov'd awaking,
Ah! little they think, who delight in her strains,
How the heart of the Minstrel is breaking.

He had liv'd for his love, for his country he died,
They were all that to life had entwin'd him.
Nor soon shall the tears of his country be dried,
Nor long will his love stay behind him.

Oh make her a grave where the sunbeams rest,
When they promise a glorious morrow;
They'll shine o'er her sleep, like a smile from the West,
From her own lov'd island of sorrow.

Oversættelse

Hun er fjern fra den Jord, som har skjult hendes Helt,
og Bejlere om hende smægter.
Hun har Ryggen dem vendt og har Tårer fældt,
hendes Hjerte i Graven ham ægter.

Hun synger vild Sang fra den Ø så grøn,
hver en Tone, han elsked, hun synger
Ak, lidet de, hvem den Sang tykkes skøn,
véd, hvad Sangerskens Hjerte tynger.

Han sin Brud gav sit Liv, tog sin Død for sit Land,
de to kun han elsked og kendte,
hans Land skal ej glemme dets ypperste Mand,
og sin Brud han ej længe skal vente.

Grav hende en Grav, hvor Solnedgangens Fest
bebuder en strålende Morgens.
Den vil skinne på Graven, lig Smilet fra Vest,
fra den Ø, der er hendes og Sorgens.

Læseren har alt anet, at den unge Helt, over hvem så rørende Klage-toner lød, ingen anden var end Moores fordums Universitetsven Robert Emmet. Det er utvivlsomt hans Skæbne, der beåndede Moore til de ypperste Frihedsdigte blandt de irske Melodier. Medens som Følge af Revolutionen 1798 den ældre Emmet blev holdt fængslet på Fortet St. Georges og derpå forvist, lykkedes det Robert at undgå

Fængsling, men han benyttede strax og udelukkende sin Frihed i den Sags Tjeneste, der havde bragt hans Broder i Ulykke, og hvortil han havde indviet sit Liv. Han rejste i 1802 til Paris og havde en Sammenkomst med Førsteconsulen, der iøvrigt gjorde det Indtryk på ham, "at han ikke bekymrede sig mere om Irland end om Republikken og Friheden", desuden flere Sammenkomster med Talleyrand, hvis Væsen behagede ham ligeså lidet, for gennem Aftaler med dem at forberede Oprettelsen af en uafhængig irsk Republik, støttet på Alliance med den franske. Det var i det Øjeblik, da det ved Freden i Amiens nogle Måneder genoprettede gode Forhold mellem Frankrig og England stod på Nippet til at brydes. Bonaparte synes en kort Tid at have tænkt alvorligt på en Landgang i Irland — endnu på St. Helena beklagede han jo, at han ikke var gået til Irland istedenfor til Ægypten — og Robert Emmet ankom i November 1802 til sin Fødeø med bestemt Løfte om, at den franske Hærs Landsættelse skulde finde Sted i August 1803. Med rastløs Dristighed bragte han påny en Sammensværgelse over hele Irland i Stand. Efter hans Overbevisning var Revolutionen i 1798 strandet, fordi den havde savnet et Grundlag for sin Virken i Hovedstaden. For ham gjaldt det fremfor Alt om at bemægtige sig Dublin, særlig Slottet, hvis Porte stod åbne lige til om Aftenen. Dag og Nat vågede han over Forberedelserne til Oprøret; en Mængde Huse var lejede i Dublins forskellige Kvarterer, hvor der uafbrudt fabrikeredes Våben, Kugler og Krudt; han havde selv bestandig en lille Stab af femten Personer omkring sig, næsten alle Almuesmænd, der arbejdede under hans Opsyn, og han nød den Smule Hvile, han undte sig, i et af Krudtmagasinerne, udstrakt på en Madras. Skønt mere end tusind Personer var indviede i Sammensværgelsen, fandtes der dog ingen Forræder imellem dem, og den blodtørstige Øvrighed havde ikke den fjerneste Anelse om hvad der forberedtes. Emmets Formue gik fuldstændig med til Indkøbene, men de Arbejdere, der tjente ham, modtog ingen Betaling for deres Gerning; "de arbejdede," sagde en af dem, hvem Forfatteren af *United Irishmen* traf som Olding, "ikke for Penge, men for Sagens Skyld; de havde stor Tillid til Robert Emmet, de kunde have givet deres Liv for ham." Da indtraf i Juli Måned et uforudseeligt Tilfælde: et af Krudtmagasinerne sprang i Luften og dræbte to Mænd, af hvilke den ene udåndede i Robert Emmets Arme. Den næste Dag underrettede et protestantisk Blad Regeringen om at den sov på en Mine. Man måtte, ufærdig som man var og uden at oppebie Franskmændenes Ankomst, bryde løs, hvis man ikke vilde udsætte sig for en Tilintetgørelse uden Kamp. Den 23de Juli stod en mandig Kundgørelse rettet til Irlands Befolkning, forfattet af Robert Emmet selv, opslået på Gaderne i Dublin; men da Aftenen kom, og han i Spidsen for en Skare forsøgte Slottets Overrumpling, måtte han med Bitterhed sande, hvor upålidelige hans Landsmænd var i et farefuldt og afgørende Øjeblik. Alt som man nærmede sig Slottet, tyndedes Skaren omkring ham stedse mere; da man stod for dets Port, var der neppe en Håndfuld Trofaste tilbage og alt Håb om et heldigt Udfald slukt overfor den nu årvågne og velbevæbnede Fjende. Det lykkedes i den første Forvirring Førerne at undkomme til Wicklows Bjergegne, og her samledes de allerede næste Dag i en afsides liggende Dal for at rådslå. De fleste var overbeviste om, at Intet endnu var tabt: et Signal — og Irland vilde rejse sig som én Mand osv., Robert Emmet alene havde mistet alle Illusioner og viste med Klarhed sine Venner, at en fortsat Stræben i dette Øjeblik og med Stridsmænd, som de udisciplinerede Oprørere afgav dem, kun vilde føre ny Blodudgydelse over Landets allerede så hårdt prøvede Befolkning. I det Øjeblik, man skiltes, opfordrede man fra alle Sider Emmet til at fly; en enestående Lejlighed frembød sig dertil med Fiskerbåde, som tilhørte Oprørerne. Da erklærede Robert Emmet med nogen Forlegenhed, at han nødvendigvis endnu engang måtte til Dublin for at tage Afsked med en Person, der var ham så kær, at han ikke kunde forlade Irland for mange År uden et Gensyn med hende. "Han måtte se hende, om han så skulde dø tusinde Gange derfor."

Soldaterne søgte ham overalt, hans trofaste Husholderske, en ung modig Pige, blev forgæves prikket med Bajonetter over hele Legemet og underkastet "Halvhængningen"; hun vilde Intet røbe om hans Opholdssted. Endelig fandt man ham, lammede ethvert Flugtforsøg ved et Pistolskud i Skulderen og arresterede ham. Da den Major, der bemægtigede sig ham, vilde undskylde Skuddet, svarede han kort, at Alt var tilladt i Krig (*all is fair in war*).

Et Par Dage efter sin Fængsling skrev Robert Emmet et Brev til den unge Pige, for hvis Skyld han havde udsat sit Liv. Det var Frøken Sarah Curran, Datter af den berømte Advokat, hvis Navn så hyppigt forekommer i Byrons Poesier, de irske Anklagedes ufortrødne og begejstret veltalende Forsvarer i 1798, en af Landets mest ansete og anerkendte Mænd. I hans Hus havde Robert Emmet som ganske ung færdedes meget; men da Curran opdagede hans og Datterens varme Interesse for hinanden og frygtede, at Emmets politiske Retning skulde tilintetgøre hans Fremtid, havde han skilt de to unge ad, og det var mod hans Vidende, de bestandig havde vedligeholdt Brevvexling med hinanden. Fangevogteren, der lod sig give en stor Sum for at bringe Emmets Brev til dets Adresse, bragte det strax til Statsadvokaten. I sin Angst for at have blotstillet den, han elskede, skrev Emmet øjeblikkeligt til sine Dommere, og da han vidste, hvor stor Frygt man nærrede for hans Veltalenhed, tilbød han, selv at erklære sig skyldig for Retten og tilmed ikke sige et Ord til sit Forsvar, hvis man til Gengæld vilde lade være at inddrage hans Breve til Frøken Curran i Processen. Forgæves, næste Dag allerede lærte en Husundersøgelse den fortørnede Curran det inderlige Forhold, der bestod mellem Emmet og hans Datter. Om selve Sagens Udfald var der ingen Tvivl; den Anklagede kendte sin Skæbne. Da Fængselsdirektøren en Dag overraskede ham, flettende en Hårlok, som Frøken Curran havde skænket ham, så han op og sagde: "Jeg fletter den for at kunne have den hos mig på Skafottet." På hans Bord fandt man en yderst omhyggeligt udført Penne-tegning; hans eget Portræt, slående ligt, Hovedet skilt fra Kroppen, Legemet udstrakt ved Siden af.

Processen begyndte Kl. 10 om Morgenen. Efterat Statsadvokaten i sin Tale havde forsikret, at denne Sammensværgelse ingen anden Virkning havde havt end yderligere at lade Irlands Kærlighed til dets Konge komme til Udbrud, bad Robert Emmet til Svar kun om at følgende Paragraf af den foreløbige Regerings Kundgørelse, som han havde forfattet, måtte blive læst højt: "Fra nu af er al Brug af Piskning og Tortur forbudt på Irlands Grund og kan ikke under noget Påskud genindføres." Derefter fulgte en Tale af en modbydelig irsk Renegat, det forhenværende Medlem af Oprørspartiet Lord Plunket, der som offentlig Anklager overvældede Emmet med Hånsord. Så rejste denne sig og holdt med den visse og nære Død for Øje en Forsvarstale, som endnu den Dag idag enhver Irlænder kender. Han sagde, at hvis han, når han var bleven erklæret for skyldig, kun skulde lide Døden, vilde han ikke have trættet de Tilstedeværendes Opmærksomhed; men den Dom, som overgav hans Legeme til Bøddeløksen, vilde tillige overgive hans Navn til den offentlige Menings Dadel, og derfor vilde han tale. Til Dommerens støjende Afbrydelse svarede han med fuldkommen Ro: "Jeg har hørt sige, Mylord, at Dommere undertiden betragter det som en Pligt at høre med Tålmodighed og tale med Humanitet", og fortsatte sin Tale med så høj Røst, at man tydeligt hørte den ved Retssalens ydre Døre, og dog uden at der var det ringeste overdrevent eller deklamatorisk i hans Foredrag; hans Stemme var tvertimod, siger Madden, som hørte ham, behersket med den største Finhed, han gik frem og tilbage mod Skranken med visse Bevægelser, der var ham ejendommelige og som havde deres Ynde. Tredive År efter taler Vidnerne til denne gennemtrængende Veltalenhed endnu ikke uden Sindsbevægelse om den Gratie og den Højhed, hvormed han trodsede sine Dommere. En Korrespondent til *Times*, der ubetinget fordømte selve Oprøret, skrev i sit Brev om Emmet: "Men det må jeg tilstå: han var stor midt i sine Vildfarelser. Da han på Processens Dag, i det Øjeblik Graven åbnede sig for at modtage ham, rystede selv Rettens Mure ved sin Veltalenheds Energi og Glans, så jeg den Snog, som hans Fader havde næret ved sin Barm (Lord Plunket), skælve under hans Blik, og det Udskud af Menneskeheden, der dømte ham (Lord Norbury), blegne og skælve på sin Stol."

Emmet endte med disse Ord: "Mylords, I venter utålmodigt Eders Offer. Ingen af de Rædsler, hvormed I har omgivet mig, har formået at isne det Blod i mine Årer, hvorefter I er så begærlige, og om få Timer vil det skriges om Hævn til Himlen; men Tålmodighed endnu. Jeg har kun få Ord at sige; jeg går til min kolde og stumme Grav; mit Livs Lampe er næsten slukt. Jeg har for mit Lands Skyld skilt mig fra Alt, hvad der var mig dyrebart i dette Liv, fra min Sjæls Afgudsbilled, mine Følelsers Genstand. Min Bane er tilende; Graven åbner sig for at modtage mig, og jeg synker i dens Favn. Jeg har kun én

Begæring at stille ved min Afsked fra denne Verden, det er, at den vil skænke mig sin Tavsheds milde Gave. Lad ingen Mand skrive min Gravskrift, thi da ingen Mand, som kender mine Bevæggrunde, nu vover at forsvare dem, så lad ikke Fordom eller Uvidenhed sværte dem. Lad dem hvile i Mørke og Fred. Lad mit Minde synke i Glemsel og min Grav forblive uden Indskrift, indtil andre Tider og andre Mænd kan vise min Karakter Retfærdighed. Når mit Land indtager sin Plads mellem Jordens Nationer, lad da og ikke før da min Gravskrift blive skreven. Jeg har talt ud."

Dommen faldt og lød på, at Robert Emmet skulde først hænges, så halshugges endnu samme Nat Kl. 1. Klokken var 11, da han blev ført tilbage til sit Fængsel. Han standsede på Vejen foran et Cellegitter, bag hvilket en af hans Venner sad, og sagde til ham: Jeg skal hænges imorgen. — Man undte ham ikke Ro de sidste Timer. Man kørte ham ti engelske Mil ud i Landet af Frygt for at han skulde blive udrevet af Fængslet med Vold. Først da befriede en menneskekærlig Fangevogter ham fra Jernene, som man havde lagt om ham med en sådan Råhed, at Blodet sprang ud af hans lemlæstede Lemmer, og den samme Mand gav ham at spise; thi fra Kl. 10 om Morgenen, da Processen begyndte, havde han ingen Næring fået. Så faldt han i en kort dyb Søvn, vågnede og benyttede de få Øjeblikke, han havde tilbage, til at skrive Breve, et til sin Broder i Amerika, et til Frøken Curran's Broder, og et til hende selv, da han blev afbrudt af en Ven, som ønskede at se ham sidste Gang. Roberts første Ord til ham var, hvorledes det gik hans Moder, og Vennen måtte da dybtnebdøjjet meddele ham, at hun var død to Dage forud af Græmmelse. Med Ro havde hun set den ene af sine Sønner forvist for Irlands Skyld, med Fasthed havde hun bestandig opmuntret Robert på hans Vej; men da hun så den Søn, der var hendes Livs Stolthed, ikke tre og tyve År gammel indviet til en så frygtelig Død, brast hendes Hjerter. Robert modtog Efterretningen med Fatning og svarte: "Det er bedre således." I Brevet til den unge Curran skriver han: "Jeg har aldrig for min egen Skyld ønsket Embeder eller Æresbevisninger; jeg vilde ikke have bekymret mig om Ros af Nogen, men jeg havde ønsket i Sarahs strålende Ansigt at kunne læse, at hendes Mand var agtet." Hans Håndskrift i dette Brev er så fast og regelmæssig som nogensinde. Kl. 1 blev han hentet til Skafottet. Så stort var det Herredømme, hans Væsens Blidhed og Ynde udøvede over alle rå Naturer, at en af Fangevogterne, da Emmet ført af Sherifferne og fulgt af Bøddelen gik ud af Fængslet, sagde ham Farvel med strømmende Tårer; den Fangne, hvis Arme var bundne, bøjede sig og kyssede Manden på Kinden, og denne Mand, som tyve År igennem var bleven hærdet og vænnet til Fængseloptrin, faldt uden Bevidsthed om for hans Fødder. Ved Skafottets Fod gav Robert Emmet en af sine Venner det Brev, han havde skrevet til Frøken Curran, men Vennen blev fængslet og Brevet kom hende aldrig i Hænde. Han tog selv sit Halstørklæde af og hjalp til med at lægge Strikken om sin Hals. Bøddlen viste det afskårne Hoved til Folket og råbte med høj Røst: Dette er Hovedet af Robert Emmet, en Forræder. — Ikke en Lyd hørtes til Svar.

Næste Dag stod i Regeringsbladet *London Chronicle*: "Han forblev til det sidste Øjeblik den Samme, som han viste sig at være under Rets sagen igår, lagde samme Blanding af fornem Skødesløshed og Frækhed for Dagen, og syntes at spotte de frygtelige Omstændigheder, hvorunder han befandt sig. Intet kunde mindre ligne den sande Kristnes Ro. Gud bevare os for Folk med slige Grundsætninger! Ikke desmindre har vi aldrig set et Menneske dø som han ... han var en afgjort Vantro, og til Præsten, som ledsagede ham, sagde han: Jeg takker Dem for den Ulejlighed, De gør Dem; men den er unyttig; mine Ideer om dette Punkt har allerede længe været meget bestemte, og dette er ikke et Øjeblik, i hvilket jeg kan forandre dem." Således talte den officielle Presse; det undertrykte Irland tav om sin treogtyveårige Yndlings Skafot og tro mod hans Bud satte det ingen Indskrift på hans Grav,

Men da Moores *Irske Melodier* kom ud, da hørte man med Et i disse Sange et helt Folks Smerte og Harme stige og synke, hviske og råbe, klage og mumle som Havets Bølger og med et Naturelements uimodståelige Magt. Der var snart ikke en Dag idag ikke en Bonde på Irland, som ikke kender Sangen: *When he, who adores thee*. I Amerika læses Robert Emmets sidste Tale endnu den Dag idag i Skolerne. Den er Evangeliet for Irlands Frihedsstræben. Men underligt nok: ikke Robert Emmets heltmodige Død gjorde ham så berømt blandt hans Landsmænd som hans rørende Kærlighedshistorie.

Hans Brud stod for det irske Folk som Heltens Enke og var Genstand for en stille Ærefrygt. Hendes Ulykke forøgedes end mere ved at hun levede i en engelsksindet Kres, der vel beklagede Robert Emmet, men mente, at han havde fortjent sin Skæbne. Nogle År efter Emmets Død lærte hun en engelsk Officer, Kaptejn Sturgeon, at kende, der rørt af hendes forladte Stilling mellem Fremmede og indtaget i hendes Ynde tilbød hende sin Hånd. Efter længere Tids Vægning modtog hun hans Tilbud. Han vilde bosætte sig med hende i Italien, da hendes Helbred var nedbrudt. Hendes Udseende var, siger Admiral Napier, der så hende i Neapel, "en vandrende Billedstøttes". Hun døde få År efter på Sicilien langt fra det Land, hvor hendes unge Helt sover. Washington Irving har skildret hende i sin smukke Skitse *Det knuste Hjerte* i *The sketch book*. Men hendes skønneste Mindesmærke er Sangen *Hun er fjern fra den Jord, som har skjult hendes Helt*. (Madden: *United Irishmen*. — *Robert Emmet* (Anonym, men forfattet af Grevinde d'Haussonville).

Dog den Enkeltes Ulykke er jo i *Melodierne* kun et Sindbillede på det hele Folks og en Personliggørelse af den almindelige Smerte. Vi kommer til Sange, i hvilke det er som om alle Irlands Sønner og Døtre jamrede over den sørgelige Udgang af den store franske Revolution og af de Forhåbninger, alle Folk, men dette mere end noget andet, havde sat til Republikens Varighed og Sejr. En sådan Sang er den rørende:-

'Tis gone and for ever the light we saw breaking

med dens vilde Klage over at hin første Frihedsstråle, som Menneskeheden har velsignet, atter er forsvunden og i sin Forsvinden ligesom har gjort Trældommens og Sorgens Nat dybere og mørkere end den var, men dybest og mørkest for Erin. Moore hæver sig til høj og ædel Flugt i en Strofe som denne:-

For high was thy hope, when these glories were darting
Around thee, through all the gross clouds of the world;
When Truth, from her fetters indignantly starting,
At once, like a Sun-burst, her banner unfurld.
Oh I never shall earth see a moment so splendid!
Then, then — had one Hymn of Deliverance blended
The tongues of all nations — how sweet had ascended
The first note of Liberty, Erin, from thee!

Og Digtet slutter med Forbandelser over den letsindige Slægt, der var uværdig til Sandhedens Velsignelse, men "lig Furier kærtegnede Frihedens unge Håb og døbte det i Blod." Andre Digte er mere truende, skønt Truslen overalt er poetisk og dulgt. Læs f.eks. Sangen: *Lay his sword by his side*.-

Nu læg ved hans Side hans tapre Sværd!
nær hans Hovedgærd hvile det nu!
Det har tjent ham så godt, det bør være ham nær,
som det Sværd brast aldrig hans Hu.

.....

Dog det er, som jeg hørte en Røst fra hans Grav,
en Genlyd af den, som engang
Krigsløsenet: Spræng Eders Lænker I gav,
og det hvisker fra Graven trang:
Skønt jer Høvdings Sol for bestandig sank,
sænk hans Sværd ej i Søvn uden Blu

på uhæderlig Vis! Dets Klinge er blank,
det har Sejren i sig endnu.

Hvis en Fremmed, uværdig at svinge slig Skat,
sig forgreb på dit stolte Jern,
da forbliv som fasttryllet i Skedens Nat
eller gengiv den Døde hans Værn!
Dog griber en Hånd dig, der fri har lært
dig at føre med truende Bryn,
da spring, når du kaldes af Alt, vi har kært,
fra din mørke Skede som Lyn!

Det Digt, som ligefrem er rettet mod Prinsregenten, er det strengeste og mest højsindede af dem alle. Han er vel ikke nævnt deri, men man forstår først Digtet, når man véd, at det er ham, som er ment Det er Sangen *When first I met thee, warm and young*. Erin taler her som Kvinde, hun skildrer sin gode Tro til den unge Kongesøn, sin Tillid til de Løfter han gav som ung og varm, sin Fastholden ved sin Tro, endog da hun så ham forandres; hun vilde, selv da hun hørte om hans Fejl, se Glimt af fremtidig Hæder i dem — men nu da Ungdommens Tiltrækning er flygtet fra ham og ingen af den modne Alders Fortrin trådt i Stedet, nu da de, som engang elskede ham, skyr ham, og selv hans Smigrere foragter ham, nu vilde Erin ikke give en af sine rene Tårer for al hans skyldbetyngede Pragt. Men der vil komme den Tid, da endog hans sidste Venner forlader ham, og da han forgæves vil strække sine Hænder ud efter hende, som han har mistet for bestandig, da vil hun sige: Gå, gå! Det er unyttigt at forbande dig, Svaghed at dadle dig; Had kan ikke ønske dig værre end Skyld og Skam har gjort dig.

Go — go — 'tis vain to curse
'Tis weakness to upbraid thee
Hate cannot wish thee worse
Than guilt and shame have made thee.

Wordsworth skrev Kærlighedserklæringer til England, da det var sejrrikt og stort, Scott besang Skotland på en Tid, da dette Land var begyndt i lykkelig Blomstring at hævde sin Plads ved Siden af Søsterriget, men Moore sendte sine brændende Sange til et Land, der lå ydmyget og blødende for sine Bødlers Fødder. Han siger i Digtet *Remember thee*:-

Dig huske! Ja, er du end nok så fortabt,
så længe der Liv i mit Hjerte er skabt.
Din Tåge, din Regn og den Kval om din Mund
er mig mer end Alverden i sollyse Stund.

Var du Alt, hvad jeg ønskede dig, hædret og stor,
Jordens Blomst, Havets Perle og Fjendernes Gru,
jeg priste dig vel med stoltere Ord,
men hvor kunde jeg elske dig mer end nu!

I alt, hvad han har frembragt, mindes da Moore også Irland. Hans store østerlandske Digt *Lalla Rookh*, der udkom i 1817, er udført efter de samvittighedsfuldeste Studier; der er her ikke en Lignelse, ikke en Beskrivelse, et Navn, et historisk Træk eller en Hentydning, der berører Noget, som ligger indenfor Europas Synskres. Alt uden Undtagelse viser Digterens Fortrolighed med Østens Liv og Natur.

Men ikke desmindre begyndte Emnet først at få Interesse for Moore, da han så en Mulighed til at benytte Kampen mellem Ildtilbedere og Muhamedanere som et Påskud til at præke Fordragelighed i Overensstemmelse med den Lære, han havde givet sine Landsmænd i Digtet *Come, send round the wine* i de *Irske Melodier*. Også Læserens Interesse vågner først i det Øjeblik, han aner Irland og Irer bag disse Gheber med deres fremmede Skrud. *The fireworshippers* er derfor Digtningens eneste helt vellykkede Parti. Selve Navnene Iran og Erin flyder efterhånden sammen for Læserens Øre. Moore siger selv, at den Ånd, som havde udtalt sig i de irske Melodier, først følte sig hjemme i Østen, da han kom til *Ildtilbederne*, og virkelig synes dette skønne Digt, hvis Helt er en ædel og ulykkelig Oprører, og hvis Heltinde lever i en Kres, hvor hun altid hører ham omtale med Afsky, ligefrem beåndet af Mindet om Robert Emmet og Sarah Curran. Der er Lighed i mange Enkeltheder: Hafed har, kort før han kalder Gheberne til Oprør, flakket landflygtig om i Udlandet; Hinda må under sin Hjerteangst for Hafed daglig høre om det Blodbad, som anrettes blandt Oprørerne. Og da Hinda dræber sig selv af Sorg over Hafeds Død på Bålet, istemmer Digteren en Sang over hendes Lig, af hvilken hele Strofer, hvis Navnet *Iran* blot erstattedes med *Erin*, vilde kunne føjes til Sangen *She is far from the land* uden at man vilde føle et fremmed Element. Det hedder f.eks.

Nor shall Iran, belov'd of her Hero, forget thee —
Though tyrants watch over her tears as they start,
Close, close by the side of that Hero she'll set thee
Embalm'd in the innermost shrine of her heart.

Ja så vidt går Ligheden mellem Stemningen i de irske Melodier og den, som hersker i denne asiatiske Epopé, at nogle Linjer af denne Digtning uden Tillempning kunde bruges til Motto for den Samling af alle Skriftstykker vedrørende det irske Oprør, der i Halvtredserne udkom med Titlen: *Rebellion book and black history*.

De lyder:-

Rebellion! foul dishonouring word,
Whose wrongful blight so oft has stain'd
The holiest cause that tongue or sword
of mortal ever lost or gained
How many a spirit, born to bless,
Hath sunk beneath that with'ring name
Whom but a day's an hour's success
Had wafted to eternal fame!

Oversættelse:

Oprør! du Ord, der skænder Mandens Værd
og uretfærdigt pletted tit og rapt
så hellig Sag, som Tunge eller Sværd
har nogensinde vundet eller tabt;
hvor Mangen, skabt til Alles Vel,
sank ikke ramt af dette Ord,
hvem blot en Dags, en Times Held
let havde givet Navn af evigt stor.

Det var Moores polemiske Stilling som Irlænder, der gjorde ham det umuligt at se den store Politik i samme Lys, hvori den stod for Søskolen og Scott. Han sendte en Hagl af Vittighedspile imod den

hellige Alliance. I de Lord Byron tilegnede Fabler, han har helliget det fromme Fyrsteforbund, driver han med elskværdig Dristighed Gæk med den europæiske Reaktion. Han drømmer f.eks. at Czar Alexander giver et pragtfuldt Bal i et Ispalads, han har ladet opføre på Nevaen (således som Kejsersinde Anna engang gjorde det), og at alle "de hellige Gentlemen", der viser så øm Bekymring for Europas Vel på de store Kongresser, er budne sammen der for at undersøge, hvorledes den menneskelige Bevidstheds Strøm på samme Måde som Floden kan holdes fast og gennemisnes, indtil den bliver i Stand til at bære "selv de tungeste Konger, nogen Sonet eller Ode har prist." Fru de Krüdeners har givet sit profetiske Ord på, at der ingen Fare er derved, og at Frostens vil være bestandig. Da begynder pludselig fra alle Loft og Vægge en ildevarslende Dryppen. Czaren danser vel endnu sin Polonæse, men han har al Møje med at holde sig på Benene; Preussen, skønt vant til slibrige Veje, er meget nær ved at tumle; men neppe er den spanske Fandango begyndt, før en glødende Solnedgang sender sine Flammestraler gennem Paladset. Man iler ud under et almindeligt: Frelse sig, hvem der kan! Men alle Udsmykningerne i Isen, de flakte Ørne, de kongelige Våben, tyske Rovfugle og franske Liljer, Alt smelter og opløser sig i Vand. — Hvorfor, spørger Moore, vil Fyrsterne også gøre deres Krummspring i Paladser uden Grundvold? — Han har, som man ser, stillet sangvinske Forhåbninger til den da lige udbrudte spanske Revolution.

I en anden Fabel fortæller han om et Land, hvor der fandtes et løjerligt Forbud mod Indførelsen af Spejlglas. Af hvad Årsag? Fordi Kongefamilien dør regerede i Kraft af sin overordenlige Skønhed, ligesom Folket adlød, fordi det var en Troessætning, at det var grimt. Ikke at finde Majestættens Næse smuk var Højforræderi; at finde sin Nabo kønnere end Folk i visse høje Stillinger var såre brødefuldt, og da man ingen Spejle havde, "kendte man ikke sig selv". Da sørger nogle skændige Radikale for at der på Kysten strander et med Spejle ladet Skib — og Læseren begriber Følgen. I en tredje Fabel vender han tilbage til sit gamle Sindbilled Ildtilbederne; men mindre tålsom end i *Lalla Rookh* lader han disse, da man har ansat et Korps Lyseslukkerer til at forhindre dem i den fredelige Udøvelse af deres Gudsdyrkelse, til en Afvexling gøre kort Proces med Slukkerne og kaste dem på Hovedet ind i den Ild, de ikke vilde lade brænde i Fred.

Det ypperste Værk af Moores Lune og Spot *Familien Fudge i Paris*, der sprudler af Vittigheder over Bourbonernes nysoprettede, bovlamme Styre, vender sig tillige med modig Alvor mod England. Det hedder her: "Medens tapre Hjerter og sanddru Ånder nu allevegne tjener til Ofre for de Foragtelige og Få, er England den almindelige Fjende af Sandhed og Frihed, hvor de end gløder, og overalt den første Hjælper, hvor Voldsherskerne slår løs; og England mindes om, at Forbandelsen stiger fra alle Sider over den Magtsyge og det selviske Hovmod hos det, som kun søger sit Eget og træder fremmed Ret under Fødder. Man gennemlæs særligt det fjerde og syvende Brev med deres Spotterier over Prinsregentens Ladhed og Fedme, og med deres frygtelige Udfald mod Castlereagh, der kaldes "hin Legemliggørelse af al Forrådnelsens Smitte og Stank, som Irland gav England til Skænk, ligesom det slagne Lig opsender Pest imod sin Morder." Her findes også de mest hensynsløse Udfald mod de allierede Konger, "denne Bande af Vampyrer, der suger Blodet ud af det slumrende Europa."

Det lyder meget slemt og meget farligt; Afstanden fra den ældre Digterslægt er tydelig nok; Springet herfra til Shelley og Byron synes ringe. Men i Virkeligheden er det stort og alle disse Udfald ikke så alvorligt mente, som de forekommer. Det var ingen Forfægter af Irlands Selvstyre, som her talte Irlands Sag; thi Moore vilde ingenlunde have sin Fødeø løsrevet fra England, kun have den bedre og retfærdigere regeret. Det var ingen Republikaner, der her udtalte sig så djærvt mod Kongerne, men en oprigtig Tilhænger af Kongemagten, der ønskede slette Konger afløste af gode. Det var endelig ingen Fritænker, der gjorde alle de voldsomme Udfald mod den hellige Alliances Hykleri, men en, om end oplyst, dog oprigtigt troende Katolik, der på én Gang lod sine Børn opdrage til Protestanter og selv skrev en tyk Bog *En irsk Gentlemans Forskningsrejse efter en Religion* til Forsvar for den katolske Læres vigtigste Troessætninger. Med al sin tilsyneladende Ubundethed holdt Moore sig indenfor de Grænser og iagttog de Hensyn, som den Kres, hvori han levede, pålagde ham. Whiggernes Førere

havde, strax da han kom til London, modtaget ham med åbne Arme, og Moore var og blev den erklærede Whigidger, der i en lang Række af spydige og skemtefulde Breve, rimede Feuilletoner kunde man kalde dem, behandlede Dagens Spørgsmål og de parlamentariske Begivenheder med glimrende Vid og prægtigt Salonlune i Whigpartiets Ånd.

Kapitel 13

Erotisk Lyrik

Moore var af Naturen anlagt til Munterhed og Lykke, ikke til ensom Kamp. Han var skabt til som de gamle irske Barder at sidde højthædret ved høje Herrers Bord og korte dem Tiden med Sang. Han bærer i den Grad Præget af en Lykkens Yndling, at han tit, når han er mest alvorlig, dog synes halvt at spøge, lige modsat Byron, der, selv når han spøger, er alvorlig, ja mørk. Moore leger med sit Emne og kærtegner det, Byron sønderdeler det og vender sig fra det med Lede. Begge de to Venner lever i Skuet og Genfremstillingen af den ydre Natur, men når Byron ser på den, synes selv Solen at formørkes derved, medens Moore med sin Forkærlighed for Rosenrødt og Lys i Lys og Glimmer ligesom selv skaber "en Morgensol, der står op om Middagen".

Heri ligger også, at man får et ensidigt Billede af Moore, når man, som vor Plan førte det med sig, fortrinsvis studerer ham som politisk Digter. Han er tillige en Erotiker og en af de mest musikalske, som har levet. Musikken i hans Vers er mere fuld end fin, men der er Trolddom i hans Sprogbehandling. En lokkende, blussende Sanselighed og en brændende Æmhed har i hans erotiske Poesier fundet Udtryk, hvis iørefaldende Velklang drager som Toner af Rossini. Lad Shelleys engelske Beundrere, vante til finere og for den Uindviede mindre let fattelige Harmonier, kun kalde disse Sange altfor søde (*oversweet*); erotisk Lyrik kan ikke være for erotisk; Franskmændene siger: *Dans l'amour trop n'est pas assez*. Moore er ingen Mozart, men lyder det ikke næsten som en mozartsk Melodi, som en af Heltens eller Zerlinas Arier i *Don Juan*, når det hedder:-

The young May-moon is beaming, love,
The glow-worm's lamp is gleaming, love.
How sweet to rove
Through Morna's grove,
When the drowsy world is dreaming, love!

Sange af Rossini og Moore beholder deres Værd, selv om Verden samtidigt har haft en Schubert og en Shelley. Ingensteds afspejler de engelske Digteres Ejendommelighed i dette Tidsrum sig tydeligere end i deres Erotik, medens utvivlsomt den hele Tidsalders Naturalisme på dette Område ses i sin skarpe Modsætning til Overnaturlighederne i den tyske og franske Reaktionstids Skildringer af Elskov. Hvad Byron siger om sin skønneste Kvindeskikkelse, at hun var "*Naturens Brud* og *Lidenskabens Barn*" (*Don Juan* II, 202), og hvad han udtaler om Don Juan's og Haidi's Elskov: "Hos Andre er det en kunstig Tilstand, en Opiumsdrøm, fremkaldt ved altfor megen Ungdom og Læsning, i dem var det deres *Natur* eller deres Skæbne" (*D. J.* IV, 19), det gælder om de erotiske Skildringer i hele dette Tidsrum. Men kun i *Don Juan* har Byron malt en lykkelig Elskov. Hans erotiske Digte er lutter Kval og Klage. Det vidunderligste af dem alle *When we two parted* skrevet til Lady Byron efter at han havde forladt England for bestandig, har Hulken i selve sin Rytme og udtaler Adskillelsens hele Smerte allerede i den Måde, hvorpå Rytmen i den sidste Strofe ændres. Der er endnu en vis Lidenskabens Ro i de første Linjer:-

When we two parted
In silence and tears,
Half broken hearted
To sever for years,

Pale grew thy cheek and cold,
Colder thy kiss;
Truly that hour foretold
Sorrow to this.

Oversættelse

Da vi to skiltes
i Tavshed og Kval
med bristende Hjerter
for Åretal.
Bleg var din Kind og kold,
Kysset mer koldt.
Alt mig da varsled hvad
nu du har voldt.

Men al Kærlighedens Jammer er udtalt i disse Slutningslinjernes korte og stødende Tonefald:-

In secret we met —
In silence I grieve,
That thy heart could forget,
Thy spirit deceive.
If I should meet thee
After long years,
How should I greet thee? —
With silence and tears.

Den Byronske Erotiks ejendommeligste Område er Elskovens Kval.

Thomas Campbell har ikke skrevet mange rent erotiske Digte — han foretrækker den kortere eller længere Kærlighedsfortælling på Vers for det personlige Udbrud — men nogle af dem er så

ømmelige i Tonen som Moore's eller Keats's. Og underligt nok, han bliver varmere, ømmere, friere i sin Udtryksmåde alt som Årene går. Det er som gammel at han digter sin mest forelskede Lyrik. Han imødegår den Indvending, at Årene nu er komne for ham til den usanselige Elskov; han svarer med en Udæskning til Platon selv i hans Himmel, beder ham se ind i hans Elskedes Øjne og forsøge på at føle platonisk.

Han synger om Elskovs flygtige Væsen, om de Lidelser, den Elskedes Fraværelse forårsager; han tolker den unge Piges Kval, som håber og venter på, at den Elskede skal bestemme sig til at bejle. Men ejendommeligst er han som erotisk Digter, hvor han med et halvt vemodigt Smil tilstår, at hans Hjerte er yngre end hans År, som i disse Strofer:-

The God left my heart, at its surly reflections,
But came back on pretext of some sweet recollections
And he made me forget what I ought to remember,
That the rose-bud of June cannot bloom in November.

Ah! Tom, His all o'er with thy gay days —
Write psalms, and not songs for the ladies.

But time's been so far from my wisdom enriching,
That the longer I live, beauty seems more bewitching,

And the only new lore my experience traces,
Is to find fresh enchantment in magical faces.

How weary is wisdom, how weary!
When one sits by a smiling young dearie.

Hos Keats er Erotiken, som det var at vente, tungtåndende, hed, sensuel og svælgende i Duft og Toner. Man læse denne mesterlige Strofe:-

Lift the latch! ah gently! ah tenderly — sweet!
We are dead if that latchet give one little clink!
Well done — now those lips, and a flowery seat —
The old man may sleep, and the planets may wink;
The shut rose shall dream of our loves and awake
Full-blown, and such warmth for the morning take,
The stock-dove shall hatch his soft twin-eggs and coo,
While I kiss to the melody, aching all through.

Shelleys Erotik er overåndig og smeltende sanselig på én Gang. Den minder om Correggios. Hos Shelley som hos Correggio smelter Udtrykket for fuld Hengivelse helt sammen med Udtrykket for en stærk sanselig Rus; hvad han skildrer er den erotiske Døds kamp. Man læse f.eks. den indiske Serenade:-

Oh lift me from the grass
I die, I faint, I fail,
Let thy love in kisses rain
On my lips and eyelids pale.
My cheek is cold and white, alas!
My heart beats loud and fast:
Oh press it close to thine again,
Where it will break at last.

og man sammenligne hermed den fuldstændigt henrevne Slutning af *Epipsychidion*:-

Our breath shall intermix, our bosoms bound
And our veins beat together; and our lips
With other eloquence than words, eclipse
The soul that burns between them; and the wells
Which boil under our being's inmost cells,
The fountains of our deepest life, shall be
Confused in passions golden purity
As mountain springs under the morning sun.

.....
One hope within two wills, one will beneath
Two overshadowing minds, one life, one death,
One heaven, one hell, one immortality
And one annihilation!
Woe is me
The winged words on which my soul would pierce

Into the height of Love's rare universe
Are chains of lead around its flight of fire —
I pant, I sink, I tremble, I expire!

Oversættelse:

Min Ånde blandes skal med din.
Vi favnes og vore Pulse slår i samme Takt,
mens, stumt veltalende med større Magt
end Ords Veltalenhed, i henrykt Dvælen
nu vore Læber glemmer, mørkner Sjælen,
der brænder mellem dem. Hvor Livet vælder,
som koger i vort Væsens skjulte Celler,
skal Kilderne, der springer inderst inde,
i Elskovs gyldne Renhed sammen rinde
som Fjældets Kilder under Morgensolen.

.....

Eet Håb i tvende Viljer og én Hu
i dobbelt Sjæl, ét Liv, én Dødens Gru,
én Himmelfryd, én Helvedkval, én fælles
Udødelighed, fælles Undergang!
Ve mig, jeg kan ej mer, jeg overvældes.
De Ord, der som en vinget Sang
til Elskovsverden skulde stige smukt,
som Lænker binder de min Ildsjæls Flugt,
den aldrig hine Højder når.
Jeg stønner, synker, skælver og forgår.

Er Byrons Kronland den ulykkeligt eller ensomt Elskendes Kval, så er Shelleys, som man ser, den lykkelige Elskovs Smerte, Selvtillintetgørelsen i den lykkelige Kærligheds Henrykkelse. Men netop fordi begge de store Digteres erotiske Område er så snevert afgrænset, har ingen af dem skrevet mange erotiske Digte eller havt et Midtpunkt for sin Frembringelse på dette Felt.

Moore derimod er født Erotiker som Aarestrup er det. Han har den erotiske Fantasi, som andre Digtere den erotiske Lidenskab. Han elsker Alt, hvad der er smukt, fint, udsøgt, blødt og lyst, for dets egen Skyld uden at behøve nogen fremhævende Baggrund dertil. Han meddeler aldrig nogen begivenhedsrig Fortælling, opstiller aldrig nogen mægtig Kontrast, undergraver aldrig med dyb Grublen. Han elsker Træets Blomster, ikke dets Rødder. De Genstande, der fængsler ham, fængsler ved første Indtryk, de er skønne og blændende, de glimrer for Sansen, de henriver Øjet og Øret mere end Hjertet, de ombyttes med andre med samme Egenskaber; det er en evig Glimten og Flagren. Men alle stærkt erotiske Digtere har Sommerfuglenatur. Der gives i dette Punkt ingen mere slående Modsætning end den mellem Wordsworth og Moore. Den første vælger med Vilje Emner, der er ringe og frastødende, ja stygge i sig selv, for at udruste dem med en sædelig eller åndig Skønhed; den anden afskyr Menneskelivets smudsige Enkeltheder, viger tilbage for alle dets skarpe Genvordigheder og omgår Moralens med et Wielandsk Smil og Buk. Nødes han til at tage det Uskønne med, da kaster han gerne først et blødt og glimrende Slør derover. Man har bebrejdet hans Stil dens Overlæsselse med prægtige Tillægsord, dens Tilbøjelighed til at lade enhver Lidenskab tabe sig i en Lignelse, dens hele urolige Glimren og Glitren — man har kaldt den kunstig i Sammenligning med Wordsworth's. "Kunstig! udråber en af hans irske Beundrere, og det når ethvert Menneske kan nyde Moore's Digte,

medens man må skabe sig en ny Smag for at nyde Wordsworth's!" Behøves der, må man vel spørge, Studium og udviklet Smag til at nyde! det Naturlige og kun almindelig Følelse til at glæde sig over den kunstige Skønhed? Wordsworth og Coleridge var Digtere for en bogligt dannet Læseverden, Moore var Digter for et Folk. Hvad man kan indvende mod ham, følger af hans naturlige Begrænsning, den, at han er Musiker og Kolorist, ikke Tegner; han er ude af Stand til at tegne eller beskrive en *hel* Genstand, han maler kun særskilte Egenskaber ved skønne Genstande. Han forherliger en Blussen, et Smil, en Stemmes Velklang hele Strofer igennem, han giver snarere en Fortegnelse over Skønheder end skønne Omrids, og tager man Voltaires gamle fine Begrebsbestemmelse af Kærlighed: "Naturens Stof, som Indbildningskraften har broderet", så finder man i Moores erotiske Digte ofte Broderiet så pragtfuldt og overdådigt, at det neppe lader Stoffet skinne igennem. Men derfor er og bliver det dog Naturens.

Og det er ikke mere end billigt at tilføje: I Moore's bedste og beundringsværdigste Digte er hin Billed-Overdådighed fuldstændigt forsvunden. Hvor den ægte irske Vemod har behersket hans Sjæl, har den pustet Flitteren bort og nået et evigt Udtryk. *Take back the virgin page* og især *The last rose of summer* er ligeså simple i Stil som fuldendte i Verse-mål. Disse Digte har slet ingen Lignelser. Og ikke en eneste Lignelse findes heller i den lille yndige Sang, der, trods sin Korthed, for Irland har fået en Nationalepopés Betydning, det simple Digt om den unge dejlige Pige, der smykket med sjældne Ædelstene og end mere udsat ved sin fuldendte Skønhed trygt gik gennem Irland fra den ene Ende til den anden, sikkert stolende på, at dets Sønner elskede Æren højere end Kvinder og gyldne Skatte. (*Rich and rare* osv.) Om den, der har skrevet en sådan Sang, kunde Byron med Sandhed sige de hædrende Ord: Moores *Irske Melodier* vil gå til Efterverdenen med deres Musik; og begge vil vare så længe som Irland eller som Musik og Poesi.

Moores Levned var lykkeligt. Han giftede sig, 31 År gammel, med en smuk og elskelig Pige (en Frøken Dyke), og levede i et fuldstændigt harmonisk Ægteskab med sin trofaste "Bessy". Hans Kår var vel ikke altid gode, men fra det Øjeblik af, da hans Ry var almindeligt anerkendt, havde han en rigelig Indtægt af sine Skrifter. Han, som i sin Humoreske *Grand dinner of Type & Co.* har ladet de rige Boghandlere — lig Sagntidens Krigere, der efter Sejren drak Mjød af deres Fjenders Kranier — drikke deres Vin af fattige Skribenters Hjerneskiller, havde personligt ingen Grund til at klage over sin Forlægger. Denne tilbød ham f.eks. 3000 Pund for *Lalla Rookh*, før han så en Linje af Digtet, og gav ham 4200 Pund for hans velvilligt kloge Levnedsbetegnelse af Byron. Moore blev ligeligt fejret af Irlændere og af Engelskmænd. Man gjorde 1818 Festmåltid for ham i Dublin, hvor han hyldedes af Alt, hvad der udmærkede sig i Literatur og Politik, og da han i 1822 kom til Paris, foranstaltede den britiske Adel der et Festmåltid for ham. Først Alderen bragte ham Genvordigheder, et svækket Helbred og Sorg af hans Børn. Han døde i 1852.

Kapitel 14

Britisk Frisind

En Digter, der født i Skotland og ivrig skotsk Patriot som Walter Scott følte levende Deltagelse for Irland og har besunget irske Minder og irsk Folkesorg som Thomas Moore, der fremdeles sammensmeltede Kærligheden til de to underordnede Kongeriger med en ildfuld og krigersk britisk Nationalfølelse, er den fra en gammel Højælender-Familie nedstammende *Thomas Campbell*.

Han var ikke blot en Nationaldigter i den Mening, hvori Wordsworth var det, men fra sin Ungdom af til sin Død en glødende Frihedselsker. Hans episke Digtninge og hans Ballader hæver sig ikke synderligt over tilsvarende Frembringelser af Wordsworth, men han havde en sand lyrisk Genius; han er den naturalistiske Gruppes Tyrtaios eller Petøfi. For ham var Fædrelandets Sag og Frihedens Sag én og den samme, og der er i hans bedste Rytmer en Friskhed, en Marchetakt, et Sving og en Ild, som for en Håndfuld udsøgte Sanges Vedkommende gør ham til de store Digteres Lige.

Hans Digt om Slaget på Rheden gør nødvendigvis på Danske et ringe Indtryk. Stoltheden over den Sejr, Nelson havde vundet over en så meget svagere Fjende, hvis Magt her er pustet op til jævnbyrdig med Englands, er et Udslag af det rene Fædrelanderi. Men Side om Side med det står det samtidigt skrevne Digt *Ye Mariners of England*, som er et Mesterværk og gennem hvis Vers man tror at høre den friske Havbrise slå i britiske Sejl. Her er det den ægte Søn af Havets Dronning, der synger sin Moders Pris, idet han synger de britiske Sømænds.

Man agte på den fejende, brusende Magt og Jubel, der er sammentrængt i syvende og ottende Linje af denne Strofe:-

Ye Mariners of England!
That guard our native seas;
Whose flag has braved, a thousand years,
The battle and the breeze!
Your glorious standard launch again
To match another foe!
And sweep through the deep,
While the stormy winds do blow;
While the battle rages loud and long,
And the stormy tempests blow.

Oversættelse:

I Englands raske Gutter,
vor Kystvagt under det Flag,
hvis Trods blev set i tusind År
i Storm som i Våbenbrag!
Hejs kun den kry Standart påny
hvor Englands Fjender søger Ly,
og skyd snart
kraftig Fart
mens de friske Vinde blæser,
mens Slaget raser langt og lydt
og Uvejrstormene hvæser.

og man høre Stoltheden over England som Verdensmagten til Søs gennem disse Linjer:-

Britannia needs no bulwark,
No towers along the steep;
Her march is o'er the mountain-waves,
Her home is on the deep.
With thunders from her native oak
She quells the floods below —
As they roar on the shore,
When the stormy tempests blow osv.

Oversættelse

Bretland savner ej Bolværk
og Tårne på sin Skrænt.
På Bjergtops-Bølger går hun let,
har Hjem, hvor Sejl er spændt.
Med Torden fra sit Egedæk
hun skræmmer de truende Søer væk,
dæmper Brøl om sin Køl
mens de friske Vinde blæser,
mens Slaget raser langt og lydt
og Uvejrstormene hvæser.

Campbell's Liv var regelret og roligt. Han fik i Glasgow en fortræffelig Opdragelse, studerede i Edinburgh, offentliggjorde, 21 År gammel, sin Digtning *Håbets Glæder*, der, nu forældet, dengang gjorde Opsigt, og foretog for Honoraret en Rejse til Tyskland, under hvilken han opdanned ved Udsigten til en Krig mod Danmark skrev nogle Digte, hvoriblandt det ovenanførte. Han giftede sig i London 1803 med sin Kusine, og levede som Forfatter, Foredragsholder og fra Året 1820 af som Tidsskriftsudgiver. Fra 1830 var hans Helbred og Livskraft knækket. Han levede til 1844 som en Skygge af sig selv.

Grundlaget for hans poetiske Evne var som hos alle de andre Digttere af denne Gruppe Friskheden af hans Naturopfattelse. Han har skrevet et Digt til Regnbuen, der trods en lidt prosaisk og ræsonnerende Indledning er et lille Mesterværk af Simpelhed og Fantasi. Han sætter sig tilbage i Forestillingen om hvad den ældste Menneskehed har følt ved Skuet af Regnbuen. Når den viste sig, holdt hver Moder sit Barn i Vejret for at signe Guds Bue. Den har de første Hymner hilset, den har de ældste Digttere besunget. Og den Dag idag vækker den samme Følelser: "Hvor strålende dit Belte er, kastet over Bjerg, Tårn og By, eller afspejlet i det vide Hav, tusind Favne nede! Mod hin mørke Baggrund synes din Skønhed så ung, som da Ørnen første Gang fra Arken steg op i din Strålekrans."

Om en ligeså usvækket Natursans som dette Digt fra Campbell's unge Dage vidner et af de sidste, han har udført, Digtet *Den døde Ørn*, skrevet i Oran i Afrika. Der er her en Glæde over Styrke og Vælde hos et Naturvæsen, som er særligt engelsk. Vistnok, siger han, kan Luftskipperen stige så højt som Ørnen, men hans Båd har intet Ror, er et Bytte for Vejr og Vind; der er ingen Vilje i hans Fart. Anderledes var denne stolte Fugl; den kløvede Stormen; den standsede i sin Fart så let som Araberen standser sin Hest og holdt sig, når den lystede, ubevægelig under Himlens Issepunkt, lig en Lampe, der hænger ned fra en mørkeblå Hvælving. Under den var Bjergene Muldvarpeskud og Floderne lysende Tråde. Så skød den ned, hurtigere end en faldende Stjerne, indtil dens Skikkelse kastede sin Skygge over Jorden og Rædsel udbredte sig i Vildnisset ved Lyden af dens Vingeslag. Da steg den op påny. Der var et Udtryk af Ringeagt i alle dens Bevægelser, hvad enten den drejede sit kamsmykte Hoved for at se

bag sig eller den lå vandret og udfoldede sin bøjede Vinges indre Hvidhed i yndefulde Kresbevægelser. — Og Campbell ser den for sig som den har svævet i Luften over rasende Søslag mellem Maurer og Kristne, ligegyldig for, hvem der vandt Sejr, fuld af Ringeagt for Menneskene, der nødtes til at pløje Dybet, medens dens Vinger med Lethed bar den til Algier eller til Korallundene, der blusser under Bona's grønne Bølger, og i én Time videre frem end det stolteste Skib kunde nå på en Dag. Den har levet urørt af alt Menneskeligt og Jordisk; selv Jordskælv, der (i 1790) rystede og tilintetgjorde Oran, og der under Tusinders Jammerskrig styrtede Kirker, Forter og Paladser i Grus, forstyrrede den ikke.

Der er her ikke blot Rigdom i Iagttagelsen, men Fantasi i Synet.

Dog størst er Campbell i sin Frihedsdigtning, i Poesier som *Men of England*, *Stanzas on the Battle of Navarino*, *Lines on Poland*, *The Power of Russia*, og i så ædle og dybe Ytringer af åndeligt Frisind som *Hallowed Ground*. I slige Digte viser sig ret Campbell's åndelige Overlegenhed over Søskolens Digttere, der jo også godt forstod at forherlige Folkenes Uafhængighedskampe. Disse lovsang dem vel at mærke kun, når de fandt Sted mod Napoleon, Englands Fjende; Campbell tager intet Hensyn af den Art, og han opmander titnok (ja udskammer undertiden) England i Frihedens Navn, medens England for hine Digttere simpelthen var Frihedens Arne.

Man agte i *Men of England* på den Varme hvormed han hævder, at Mindesmærker om Tapperhed i Krig er intet mod levende Frisind i Mænds Bryst. Frihedsmartyrernes Hæder er værd et hundrede vundne Slag.

Campbells Glæde over Grækenlands Befrielse er så ægte som hans Sorg over Polens Fald. Men Digtet om Polen er mere brændende i sin Harm og sit Håb, i sin Sorg over at England ikke vover at kaste Handsken, og Digtet om Ruslands Magt er så fuldt af Indsigt i den Fare, der truer Civilisationen fra Czardømmet, så dybt i sin Opfattelse af hvad Polens Nederlag betyder, som var en Statsmand her bleven Digter. Der er Vægt i Ordene: "Var dette en almindelig Strid mellem Stater, kunde Britannia se på Sejerherren og den Overvundne med roligt Blik og bære sin Oliebladskrans med Hæder; men dette er Mørket, der kæmper mod Lyset, Jordens modsatte Magter, der fægter om Herredømmet." Og der er Vægt i Linjen:-

O polske Kongeørn! dit Fald blir skæbnerigt.

Digtet *Indviet Jord* er en i sin djærve Simpelhed ren og sund Protest mod al Overtro, hvad Navn den bærer, og en mandig Bekendelse af Friheds-Budskabet, som det 19de Århundrede har formet det. Hvad er indviet Jord? spørger Campbell. Har Jorden en Plet, hvor efter Guds Mening Mennesket ikke skulde stå rank og frit, men bøje Knæ under Overtroens Svøbe? Nej, indviet Jord er der, hvor Læber stedtes til Hvile, som vor Kærlighed har kysset — dog den er ikke på Kirkegården, men hvor Billedet af den Døde hviler urørt, i os selv. Et Kys helliger Stedet, hvor to Hjerter i Elskov fandt hinanden. Og Heltenes Kamp for Frihed og Død for Frihed lever i Hjerterne, selv om deres Aske spredes for Vinden, lever i Hjerterne som i indviet Jord, indtil Jordens hele Rige tilsidst bliver — indviet Jord.

Til den naturalistiske Gruppens største Digttere hører Campbell ikke; men der klunger i hans simple, stærke Patos en Streng af så fuldttonende Lyrik, at den minder om de gamle græske Elegikeres. Skønt Skotte af Fødsel var han i sit Hjerte med Irland og var han britisk af Ånd. Skønt lidenskabeligt national som Søskolens Digttere var han ubetinget kun Elsker og Forfægter af Frihed, og af Friheden som Guddom, ikke som Afgud. Han danner Overgangen fra Skotlands og Irlands Nationaldigttere til de tre store Emigranter i Datidens engelske Poesi.

Kapitel 15

Republikansk Humanisme

På den Tid, da England udadtil gik den hellige Alliances Ærind, indadtil undertrykkede Katolikerne og styrtede de lavere Klasser i Nød ved sin Begunstigelse af Landadelen, rejste stedse flere og flere Englændere bort fra deres Fædreland for som Frihedens vandrende Riddere ligesom at minde Europa om, at England til alle Tider havde gjaldt for Folkefrihedens fødte Beskytter. Sådanne Englændere var General Wilson, der under Bolivar befriede Sydamerika, og Admiral Cochrane, der først i den brasilianske og senere i den græske Frihedskrig gjorde sit Navn berømt. Til denne Klasse af Mænd hører *Walter Savage Landor*, den særeste og stolteste Ånd i Tidsalderens poetiske Literatur.

Landor fødtes 30te Januar 1774 i Warwick, som Barn af en højadelig Familie og som Arving til fyrstelige Rigdomme. Han sluderede i Oxford, opholdt sig 1802 i Paris, vendte tilbage, solgte Størstedelen af sit Familiegods for at købe Jord i et andet Grevskab, hvor han efter Tykke indførte alle mulige Arter af Forbedringer og Forskønelser og stræbte at sikre sine talrige Forpagtere en langt bedre Tilværelse end den lavere Klasse i England ellers nogensteds kendte. Han gav 70,000 Pund ud til disse Reformforsøg, som han satte i Værk med mindre Menneskekundskab end Begejstring for Menneskevel. Hans kærlige Iver blev af hans Undergivne misbrugt på en skammelig Måde; man benyttede sig af hans Højmod og Uegennyttighed til at bedrage ham i den størst mulige Stil. Oprørt over sine Forpagteres Utaknemmelighed og slette Opførsel besluttede han at sælge alt sit Jordegods, endog de Godser, der havde været i hans Families Besiddelse i 700 År, for at leve som fri Verdensborger. Han udførte dette Forsæt i 1806.

Den spanske Opstand mod Napoleons Voldsmagt brød ud. Landor rejste til Spanien, udrustede for egne Midler et helt lille Troppekorps og kæmpede i Oprørernes Rækker. Han modtog i den Anledning en offentlig Takskrivelse fra den øverste Junta og Titel som Oberst i den spanske Hær. Ved Kong Ferdinands Genindsættelse på Tronen sendte han Kongen sit Udnævnelsesbrev tilbage med en Skrivelse, i hvilken han erklærede, at han, skønt Spaniens Sag hengiven for stedse, ikke kunde have noget Berøringspunkt med "en Meneder og Forræder" som dets Konge. Man har i dette ene Træk Mandens Sindelag — fremfusende og hensynsløst som det var, men stolt og stort. Der slog en uafhængig Høvdings Hjerte i denne Digters Bryst.

1815 bosatte Landor sig i Italien og blev der mere end 30 År i Træk. Først 1857 tog han stadigt Ophold i England (i Byen Bath). Han forblev hele sit Liv igennem en Dødsfjende af Voldsherredømme i alle dets Skikkelser og Former, og en lidenskabelig Kæmper og Talsmand for Frihed på alle Områder. Han var politiske Flygtninges og Forfulgtes trofaste Understøtter til sin Død. Den indtraf først i hans 90de År 1864.

Hans lange ærefulde Liv omfatter en stor literær Virksomhed; han har skrevet dobbelt så meget som Byron og mangt et Værk, som man ikke nærmer sig uden Ærbødighed. Men hans Poesi blev i det hele Tidsrum, vi gennemgår, uforstået og upåskønnet. Landor skrev uden noget Forhold til en Læseverden, uden af Kritiken at modtage anden Opmuntring end den at blive kaldt stiv og kold og mindes om at hans Engelsk lignede Oversættelser fra et fremmed Sprog; han opnåede aldrig Skygge af Almenyndest og nød ikke en eneste literær Triumf. En halv Snes År før sin Død begyndte han at beundres og ved 1870 omtrent begyndte han at virke.

Kommer man fra Moore til Landor, da er det som kom man fra vuggende Bølger i Land på fast Grund. Landors Hovedegenskab er en mandig Fasthed: han rager højt op i sin Samtid som Digter, men han er meget større som Mand. Han er så lidt læst, at man desværre næsten ikke kan forudsætte Noget af ham bekendt og ikke finder noget Støttepunkt for Udtalelser om ham i Læserens Erindring eller Fantasi, og han er ikke let at beskrive. Hans Fasthed fandt sit mest påfaldende Udtryk i en for mange

skræmmende Selvfølelse. Der forekommer hos ham Sætninger som denne: "Hvad jeg skriver er ikke skrevet på Skifer; og ingen Finger, end ikke Tidens egen, som den dypper i Årenes Skyer, kan udslette det igen". (Landor: *Imaginary Conversations: Landor, English Visiter and Florentine Visiter*), eller Svar som dette på Kritiken over hans *Opdigtede Samtaler (Imaginary Conversations)*: "Jeg har nu skrevet mere end hundrede af disse Samtaler; lad den dygtigste i Banden af mine Kritikere tage de ti dårligste af dem, og hvis han i ti År kan gøre noget så Godt, så vil jeg give ham et varmt Franskbrød og en halv Pot stærkt Øl til Frokost". En ringere Mand vilde et sådant Hovmod have gjort komisk, Landor skæmmer det ikke; engang imellem klæder det ham endog. Det minder En undertiden om Schopenhauer's i sig selv ikke uberettigede, men ustyrlige og fordringsfulde Følelse af sit Værd; kun at Landor i sit Væsen var og blev den fornemme, fint dannede Gentleman af adelig Fødsel, medens Schopenhauer med sin fuldkomne Tilsidesættelse af Høflighedens Bud var og blev en stor Plebejer. Dog en enkelt Gang minder hans sære Sindelag med dets Heftighed i stor Stil og dets Frembringelser i endnu større om en Mand, hvis Navn er for stort, til at det skulde nævnes letsindigt, men som, skønt Landor uendeligt overlegen i Ånd, måske vilde have erkendt en Åndsbeslægtet i ham — den ensomme og barske Michelangelo.

Der var noget Strengt i Landors Natur, den Strenghed, som urokkelig Fasthed og fuldstændig Sanddruhed mod sig selv og Andre medfører. Der er i hans Værk en vis velgørende Hårdhed.

Digtet *Hyperbion i Hellenics* er et godt, ægte Landorsk Exempel på den:-

Hyperbion var blandt Apollons Kårne,
og Menneskene hædred ham en Tid lang
og Guden i ham. Andre sang dog fuldt
så højt, og Drengbørn så fuldt dem hylded.
Hyperbion, som da blev mere vred
end Skjald bør blive, talte til Apollon
og sagde: Foibos! Hører du det Skrål
fra Marken af den Pøbel, som tør sværge,
at den har kendt dig, fra du vogtede
de hvide Oxer for Admet? — Jeg hører,
kvad Guden, grib du kun den første af dem
og løft ham over Menneskenes Hoved.
Da skal af Fryd de råbe til din Ære.

Hårdnakket var Hyperbion og stolt,
Lauren om Panden havde dårligt kølt den.
Derfor, da han dem hørte ved sin Port
og nogle skrev Rivalens Navn på Muren,
så foer han ud og greb den usle Sanger,
hin Pøbels Høvding. Denne slog og sparked,
men frugtesløst. Hyperbion ham favned
med kraftig Arm og rulled med den venstre
Hamprebet op, hvorpå der var en Løkke.
Det brugtes daglig til at holde Kalven,
imens dens Moders Yver malkedes,
Men både Ko og Kalv var nu på Marken.

Med al sin Kraft afsted han Fyren slæbte
og haled op ham i et Pinietræ,

hvor kvalt han tav. Dog ikke længe efter
en Nat i Drøm han så den usle Sanger. —
Da bad han Guden at forklare ham,
om der mon i hans Dåd var skjult en Brøde.

Du handled ret, Hyperbion, lød Svaret,
som jeg med Marsyas, før du blev født.
Dog bedre var det gåaet, om du havde
ret fattet mine Ord; thi nu vil Andre
under det Påskud falde over dig,
at du har Loven overtrådt. Min Mening
var, at du skulde løftet ham i Vejret
til høje Steder i din Sjæl og vist
dig stor og stærk ved at du tålte ham.

Nedslået Sangeren stod. Men Foibos sagde:
Vær ved godt Mod, Hyperbion! Hvis Rebet
ej blev for slidt til mer at holde Kalven,
så er den største Skade den, at da du
hissede ham i Vejret, har du gnedet
det Reb for voldsomt mod den gamle Pinie,
og Bark af Pinietræer heles aldrig.

Sjældent har en Apollon udtalt sig mindre blødsødent om Middelmådigheden i Kunst. Landors Foragt for den havde sin Grund i hans alvorfulde kunstneriske Fordringer til sig selv. Han er den engelske Prosas strengeste Stilist: ikke Stilist i den Mening, at han besad sjælden Sprogvirtuositet — ingen engelsk Digter er mindre smidig end han — men således forstået, at han udførte alle sine Skikkelser, de mest dagligdags og de mest ærværdige, Fortidens så vel som Samtidens, i den samme simple attiske Stil. Med overvejende Forkærlighed for det Heltemodige og Store gav han sine Samtaler — den Kunstform, han særligt dyrkede — en gennemgående Højhed og Ro og meddelte uvilkårligt deres Foredrag et Præg, der er græsk ved sin ædru Skønhed og romersk-engelsk ved sin Stolthed og Bestemthed. Hans Stil er ren, rigtig, sammentrængt, og med sit antike Stempel egner den sig særligt til Fremstillinger af Skikkelser fra det gamle Hellas og det gamle Rom. Athens Folkeforsamlinger på Torvet, Roms Senat og Forum lever i hans *Samtaler* med deres egen Tids Liv. Den moderne Konversation derimod lå langt mindre godt for hans Pen; Samtalerne fra den nye Historie lykkes ham kun, hvor Situationen er af den Art, at Landors skjulte Harme giver Samtalen Liv og Ild. Vil man se Landor i hans Friskhed og Glans, da læse man hans Roman i Brevform *Perikles og Aspasia*, et Værk af samme Art som Wielands *Aristippus*, men forfattet i en ganske anden Ånd og Stil. Hvor Wieland er yppig og koket, der har Landor en mandig Ynde; hvor Wieland er blødagtig, der er Landor adelig og stolt. Denne Brevvexling er snarere mejslet end skrevet; den forherliger Perikles som den republikanske Type på ædel Menneskelighed og politisk Visdom, den fremstiller i Aspasia ikke Hetæren, men en Personliggørelse af hellensk Skønhed og Finfølelse, af hedensk Kvindelighed og af åndsfrisk antik Forstand og Dannelse. Det er en Selvfølge, at den ikke rummer et Stænk af Lefleri; alt hvad der er Småt og Uværdigt synes at ligge udenfor Bogens og dens Forfatters Synskres. Men Bogen trætter ved sin gammeldags og altfor vidtløftige Brevform, og den utålmodigere Læser bør fra den henvises til Landors Mesterværk, Samtalen mellem Epikuros, Leontion og Ternissa. (Landor: *Works* vol. I. S. 497.)

Denne Samtale står sikkert kun ved sit mindre vægtige Tankeindhold, men visselig hverken i Henseende til Ynde eller Karakterfremstilling eller Samtalens Naturlighed tilbage for en Dialog af

Platon. Den middelaldrende elskværdige Filosof spaserer frem og tilbage i sin yndefulde Have med to ganske unge græske Piger i Samtale om Dagens lette og Livets alvorsfulde Begivenheder, og der er en Duft af Atticisme, en ædel og behersket Sanselighed, en kysk og henrivende Gratie udbredt over det hele Optrin, først og fremmest over alle de Småtræk, der skildrer de to unge Piger, særligt den Sextenårige med hendes Blanding af Undselighed og elskelig Ligeftremhed. Landor har her skabt det kvindelige Sidestykke til Platons unge Mænd; han har opdaget den unge græske Pige, som Platon forsømte, som Tragedien alene fremstillede i højtidelige og storladent sorgfulde Forhold og af hvem kun de ydre Omrids er os opbevarede i skønne Relieffer. Det lønner Umagen at følge denne Samtales Slyngninger. Den begynder med et fint Naturmaleri, og med en Forherligelse af den Ensomhed, der er den nødvendig, som vil leve og frembringe åndeligt, og allerede her skimter man i Epikur's Skikkelse Konturerne af Landors, der havde den samme Forkærlighed for et tilbagetrukket og mod al Yderverdenens Støj og Larm velbefæstet Liv. (Se Indledningen til *Dialogen Southey og Landor*, Works I, 57).

Så drøfter Epikur skemtfuldt og fint med Ternissa, den yngste af Pigerne, hvorvidt Myten om Boreas, Zethes og Kaias bør opfattes bogstaveligt eller ej, medens den ældre unge Pige Leontion skelmsk har Ternissa tilbudt for hendes Lettroenhed. Derefter glider Samtalen, alt imedens den legende bevæger sig om det friske Vinløv og de nys hidbragte Oliventræer, over i den rørende og dybe Underholdning om Frygten for Døden, under hvilken Epikurs mandige Værdighed og Ro begejstrer de unge Piger til de heftigste Udbrud mod dem, der forfølger og nedsætter ham som Ateist. Det viser sig endog, at Leontion har skrevet et helt Hefte fuldt til hans Forsvar som Gendrivelse af Theofrastos's Angreb. Epikur viser hende med mild Højhed, hvor unyttige Forsvar mod slige Angreb er og forklarer hende, hvorfor han aldrig vil kæmpe eller rivalisere med Nogen. "Jeg vilde end ikke kappes med Mænd, der var i Stand til at kappes med mig ... med hvem skulde jeg kappes? med de ringere? Det var uhæderligt. Med de større? Det var frugtesløst". ([Note 10](#)) Atter her skimtes Landors eget Åsyn. Thi dette var nøje den Mands Tankegang, der få År før sin Død forsynede sin sidste Bog med disse fire Linjer som Motto:-

I strove with none, for none was worth my strife,
Nature I loved, and after Nature, Art;
I warmed both hands before the fire of life;
It sinks, and I am ready to depart.

Den første Linje indeholder på én Gang Bekendelsen og Retfærdiggørelsen af det tilsyneladende anmassende Væsen hos ham, som små Sjæle fandt det så vanskeligt at føle Overbærenhed med eller holde af. Den anden Linje erklærer hvad der var den oprindelige Genstand for hans dybe Granskning og hvad der var dets anden Genstand, som fuldstændiggjorde den første. Den tredje Linje udtaler den ædle Filosofi, som opretholdt og nærrede hans Ånd under så megen Miskendelse og Modgang, og den sidste viser ham med den rolige Værdighed, der stemte med Mandens Karakter, rede til, når Timen kommer, at samle sit Klædebon om sig og gå bort. ([Note 11](#)) Ligheden mellem disse Linjer og Epikurs Udtalelser er påfaldende.

Leontion fortsætter Samtalen. "De Gamle, siger hun, er alle imod Jer, thi selve Navnet Lykkefilosofi er en Udfordring til dem. De kender ingen anden Art af Fornøjelse, end den, som både har sat Blomst og Frø, og hvis visnede Stamme ganske sikkert har et bedrøveligt Udseende. Hvad vi kalder tørt, det kalder de sundt; Intet må beholde nogen Saft i sig; deres Fornøjelse består i at tygge hvad der er hårdt, ikke i at smage hvad der er saftigt og velmagende." Landor, der endog af Byron (se Fortalen til *Domsvisionen*) måtte høre ilde for sine Digtes Letfærdighed, udleder tydeligt nok, som Stuart Mill noget senere gjorde det med sin *Utilitarianism*, den Lykkefilosofi, hvortil han bekender sig, fra Hedningen Epikur.

Imedens springer Samtalen tilhøjre og venstre, dvæler snart ved Ternissas Rødmen ved Erindringen om Statuerne af Satyrer og Fauner i Badeværelset, snart ved Leontions kvindelige Indvendinger mod Aristoteles og Theofrastos, indtil den ægte græsk, erotisk og epikuræisk ender med Epikurs og Ternissas Opførelse af Scenen mellem Peleus og Thetis og med det Kys, der vexles imellem dem.

I denne Dialog står Landor på sin Kunsts og sin rolige Humanismes Højde. Men går vi nu til de moderne Samtaler, da lærer vi Soldaten i ham at kende, den altid væbnede, altid kampberedte Skribent, der under tusind forskellige Forklædninger blotter og rammer enhver Form af Løgn og Undertrykkelse, som ægger ham til Angreb i hans Egenskab af Hedning, Republikaner og Menneskeven. Hans 125 *Opdigtede Samtaler* bevæger sig, udførte med forbausende Lærdom, over hele Jordens Kres, fra London til Kina, fra Paris til Sydhavsøerne og gennem hele Historiens Længde fra Cicero til Bossuet, fra Cromwell til Petrarca, fra Tasso til Talleyrand for i ethvert Land og i enhver Tidsalder at nedlægge en kraftig Indsigelse mod Voldsmagt og tale et sværdskarpt Ord for Frihed. Vi belurer Kejserinde Catharina med hendes kæreste Hofdame i det Øjeblik Mordet på hendes Ægtefælle foregår — Samtalen står ikke meget tilbage for Vitet's i hans uforlignelige historiske Optrin, Idealerne for den Art Fremstilling. Vi hører Ludvig den 18de passiare om Politik med den fine, overlegne Talleyrand og bemærker, hvorledes den ubetvingelige Lyst til ret mange Fasaner og Fasanæg som den røde Tråd slynger sig gennem hans bourbonske Majestæts politiske Planer. Vi ser General Kleber i hans Stab med hans Officerer i Ægypten og hører Forbitrelsen over Bonapartes Frihedshad som dæmpet Mumlen klinge gennem deres Tale. Vi overværer Kotzebue's Mord og hører fra Sand's Læber hans Selvfrikendelse under Forsøgene på at bevæge Kotzebue til at forlade den Bane, han har slået ind på. (Se Landor: *Works* I, 515, II, 189, I, 43, II, 4.)

Det hørte til Landors politiske Katekismus, at Undertrykkeren burde falde for Sværdet. Han har hele sit Liv præket Mord på Tyranner og skyede end ikke med Voldsomhed ligefrem og offentligt at udtale Ønsket om Napoleon den Tredjes Drab. Han var en Ven og Åndsbeslægtet af de store europæiske Revolutionsmænd, der med Mazzini i Spidsen havde svoret Folkenes Undertrykkere et hensynsløst Had. Men det er ikke blot som Politiker, at han skyder ud over Målet; Hovedmassen af hans historiske Samtaler lider kunstnerisk under det for tydeligt udtalte Sigte; man ser hvert Øjeblik Digteren selv stikke Hovedet frem. Skildrer han f.eks. Catharina af Rusland i hint frygtelige Øjeblik, kan han ikke lade være at benytte Lejligheden til gennem Prinsesse Daschkof's Mund at vise os Ugudeligheden af Voltaires Karakter og Usædeligheden af hans *Pucelle* for således at lade Læseren skimte den franske Ånds slette Indflydelse i Rusland. Thi med al sin Åndsfrihed er han Datids-Englænder nok til at udlede alt Slet mellem Himmel og Jord fra Frankrig og til aldrig at fremstille en Franskmand uden i et latterligt eller foragteligt Lys. Nedskriver han Ludvig den 18des Samtaler med Talleyrand, kan han ikke dy sig for at gøre Satiren så blodig, Ludvigs Dumheder så plumpe, Talleyrands Holdning overfor sin Herre så ironisk, at Ingen tror på den historiske Sandhed. Landor trænger til at høre Englænderne og Wellington rose, han trænger til at få Ludvigs Usselhed tydeligt påvist, og hans Pen er ustyrlig nok til at lægge både Lovprisningen af England og Spotten over Ludvig i Munden på den kloge franske Hofmand.

Han kunde have lært en god Del med Hensyn til den satiriske Kårdes Brug af sine forhadte Franskmænd. Men han foragtede i lige så høj Grad deres Poesi som deres Politik og havde ikke mindre Ringeagt for Voltaire som Forfatter end som Karakter. Hans egen Samtale med Abbé Déville (*Works*, I, 90) viser os ham som Kritiker af den franske Tragedie, talende et endnu hårdere Sprog end Lessing og som Lessing uden Blik for den franske Ånds store stilistiske Evne. Det gør et underligt Indtryk at høre en Mand med den størst mulige Grovhed bebrejde en anden, at han er altfor sleben.

Man vil forstå, at han med dette Omdømme om den klassisk-franske Poesi var en stor Ringeagter af Pope, en lidenskabelig Beundrer af Milton og en erklæret Tilhænger af den Wordsworth'ske Reform i engelsk Poesi. Næsten alle de mange literærhistoriske og kritiske Samtaler, der forekommer blandt Dialogerne, går ud på at forherlige Wordsworth og Southey som Digtere og bebrejde Læseverdenen dens Mangel på Skønsomhed overfor en så sjælden Poesi (Se f. Eks. Dialogen *Southey and Porson*, I,

16, I, 68 smlgn. I, 340 og Udsigten over de engelske Digtere i *Miscellaneous CXVI.*) Også Keats og Shelley priser han i varme Udtryk og beklager, at han ikke lærte Nogen af dem at kende personligt, især at en usandfærdig Historie om Shelleys Forhold til hans første Hustru holdt ham tilbage fra at besøge Shelley i Pisa. Han siger om Shelley, at han forenede Digterens Ild med Filosofens Tålmodighed og Fordragelighed og mener at han i Ædelmodighed og Godgørenhed overgik enhver levende Mand (I, 341). Men såsnart Talen falder på Byron, udtaler han sig ganske som en Søskole-Poet. Den Mand, som mente, at han "med Pennen i sin Hånd havde mere Magt i sine to Fingre end Parlamentets to Huse tilsammen" ([Note 12](#)) kunde aldrig glemme Byrons Spottegloser over *Gebir*. Heller ikke kunde han, der trods al Uenighed om det Politiske og Religiøse nærrede et så besynderligt Venskab for Southey, glemme de Stød, som Byron havde tilføjet hans beundrede Beundrer. Vistnok var den selviske og rastløse Side af Byrons Væsen ham imod, men det var dog mest Forholdet til Southey, som påvirkede ham og gjorde ham blind for mange af Byrons bedste Egenskaber. Overhovedet skæmmer Southey Landors Liv, og Forsters lange ulæselige Fremstilling af hans Levned er dobbelt ulæselig, fordi Brevene fra og til en så uinteressant Personnage som Southey indtager en uforholdsmæssig Plads deri. (John Forster: *Life of W. S. Landor*. 2 vol.) Men Southey havde i Landor's Øjne den store og i ethvert Fald sjældne Dyd at han var den ene af de to Personer, der havde læst og købt Digtet *Gebir*, da det kom ud. De Quincey, som var den anden, fortæller, at han i sin Ungdom blev udpebet på Oxfords Gader som eneste Læser af dette Digt i Oxford. Man begriber altså, at Southey, som ikke blot købte og læste, men roste det og som senere i *Quarterly Review* anmeldte Landors ikke morsomme *Count Julian* med Hæder, måtte synes den til Beskedenhed lidet tilbøjelige Digter en Mand med højst ualmindelige Evner.

Ikke desmindre er *Gebir* med al sin heftige Republikanisme et stivt og dårligt Digt, der bærer tydelige Spor af at det ved en højst betegnende Grille af dets sære og urimelige Forfatter først var skrevet på latinske Vers. Landors Vers vedblev hele hans Liv igennem at være en Smule latinske. Selv Gosse, der beundrer dem, nødsages til Indrømmelsen, at Karakteren af Landors Vers ligesom Smagen af Oliven er tilstrækkeligt ualmindelig til at det ikke behøver at være noget Tegn på Affektation, om man ikke synes om dem. Det er i hans Prosa alene, at hans Styrke må søges.

Men en Digter, hvis Vers mangler Udtrykkets Ynde og lyriske Flugt, hvis Dramer hverken blev spillede eller læste, og som først fandt sit rette Felt i den brede, men aldrig til noget Skuespil forbundne eller i noget Skuespil indlemmede Prosa-Dialog fra alle Verdens og Historiens Egne, kunde, hvor ædle hans Synsmåder og hvor skarp hans Radikalisme end var, ikke blive Manden, som formåede at tilvejebringe et frisindet Omslag i Europas offentlige Mening. Han frastødte ved Særheder og Griller, som f. Eks. den, at tage Neros formentlige Opbrænden af Rom i Forsvar som hygiejnisk Foranstaltning (*Works* I, 41) eller den at betegne Pitt som en Middelmådighed og Fox som en Torveskriger, eller den allerværste at råde Grækerne til i deres Kamp med Tyrkerne at opgive Brugen af Ildvåben og vende tilbage til deres gamle Våben, Buen. Han var for sær og ensom til at få Beundrere og Efterlignere; han var altfor lidet almenfatteligt anlagt til at trænge igennem hos den store Mængde og forblev utilgængelig ved sine Dyder som ved sine Fejl, ved sin vilde Mandhaftighed som ved sin utæmmede Selvfølelse. Og kunde han end aldrig som Moore inklade sig på en Tillempning, aldrig blive Whigdigter, så formåede han til Gengæld ikke at forme sin Radikalisme således poetisk, at den kunde rive en Læseverden med sig. Ved sin delvise Forståelse af den moderne Tids store Bevægelser i Religion, Stat og Samfund hører han hen i Gruppe med de to yngre og større Mænd: Shelley og Byron, og han tjente Ideen som en brav og stolt republikansk Soldat. Men han var ikke kaldet til General, og han formåede aldrig at underkaste sig og elektrisere en Hærskare af Ånder. (Et satirisk Flyveskrift, han udgav 1836, *Letters of a Conservative, in which are shown the only means of saving what is left of the English church* gjorde intet Indtryk.)

Han, som var den ældste af de tre frisindede Landflygtige, overlevede begge de andre og levede så længe, at han blev samtidig med den yngste Slægt af engelske Digtere: Browning blev hans Ven, Swinburne's inderlige Beundring forsødede de sidste År af Oldingens Liv, og ham blev Swinburne's

Atalanta tilegnet med hjertelige Ord. Således synes hans store Skygge med sin ene Hånd i Wordsworth's, sin anden i Swinburne's Hånd at omspænde Englands hele poetiske Udvikling i ikke mindre end firsindstyve År.

Kapitel 16

Radikal Naturalisme

Ifald man i Året 1820 havde spurgt en retskaffen og velbelæst Engelskmand: Hvem er Shelley? da vilde han, hvis han var i Stand til at give et Svar, uden Tvivl have svaret:

Det skal være en dårlig Poet med afskyelige Meninger og af en værre end tvivlsom Karakter. *Quarterly Review*, der ikke løber med Sladder, siger om ham, at hans Liv er "sammensat af lavt Hovmod, kold Egoisme og umandig Grusomhed" samt at det fremherskende Særpræg i hans Poesi er dens fuldstændige Mangel på Mening. Han har nylig udgivet et Drama, *Prometheus*, hvis Vers i Tidsskriftet betegnes som en melankolsk forfjamsket Prosa, der er bleven tummelumsk, og Pressen er enstemmig, thi i *Literary Gazette* står der om Bogen, at var man ikke underrettet om det Modsatte, vilde man antage det for afgjort, at Forfatteren var ligeså gal som hans Grundsætninger er latterligt slette, da hans Poesi er et Blandingsgods af Vås, Lapseri, Åndsarmod og Pedanteri. Her står det: "Dette tåbelige Vås af en Deliriumsdrømmer" — og med hviskende Røst vilde Manden måske have tilføjet: Der er gået meget slemme Rygter om ham; *Literary Gazette*, der altid har været streng imod Religionens Fjender, ymter noget om Blodskam: "For sådan en Mand vilde det være en fuldkomment simpel Ting at berøve en tillidsfuld Fader hans Døtre og leve i Blodskam med alle Medlemmerne af en Familie, hvis Sædelighed var ødelagt ved Forførerens nedrige Spidsfindighed." Selv om disse Udtryk nu er noget stærke, er det neppe troligt, at de er ufortjente; thi *Blackwood Magazine*, det eneste Tidsskrift, der har behandlet denne Digter nogenlunde nådigt, siger om hans *Prometheus*, at der "umuligt kan eksistere en mere pestførende Blanding af Gudsbespottelse, Oprørsånd og Sanselighed" — og De har vel hørt Theodor Hooks udmærkede Vittighed om Bogen: "Den løste Prometheus, det tror jeg, hvem vilde vel la'e den binde!" ("*Prometheus Unbound — it is well named: who would bind it!*")

Og havde man to År senere, da denne så ufordelagtigt bedømte Digter var død, henvendt sig til hans Forlægger for at høre om hans så stærkt angrebne Poesier ikke i det mindste havde fundet Købere, da vilde Forlæggeren ganske sikkert have beklaget den dårlige Forretning og oplyst Spørgeren om, at der i Shelleys hele Levetid ikke var blevet solgt hundrede Exemplarer af noget af hans Digte (*Dronning Mab* og *Cenci*erne undtagne) ja at selv ti Exemplarer vilde være for meget sagt for *Adonais's* og *Epipsychidioris* Vedkommende.

Hvor ganske anderledes vilde Svaret lyde nu, hvis Nogen nutildags spurgte, hvem Shelley var — dog nutildags er der i England ikke mere Nogen, der spørger.

Den 4de August 1792 blev Englands største Lyriker født. På samme Dag, som i Paris Revolutionens Høvdinge Santerre, Camille Desmoulins og Andre holdt Møde i et Hus på Boulevarden for at træffe Aftaler, der få Dage efter skulde styrte Kongedømmet i Frankrig, fødtes i Field Place i Sussex i England en smuk lille Dreng med mørkeblå Øjne, hvis Liv skulde blive af større og varigere Betydning for Menneskeåndens Frigørelse end Alt, hvad der i Frankrig skete i August Måned 1792. Hans Navn blev — ikke fuldt 30 År derefter — indristet på den Gravsten på den protestantiske Kirkegård i Rom, under hvilken hans Aske hviler: *Percy Bysshe Shelley*, og derefter er tilføjet disse Ord: *Cor cordium*.

Cor cordium, Hjerternes Hjerter, det var de simple og dybe Ord, i hvilke Shelleys unge Hustru sammenfattede hans Væsen, de sandeste og dybeste, der kunde siges om ham.

Han fødtes i en gammel adelig og anset Familie. Hans Fader, [Baron](#) og Besidder af en betydelig Formue, var en indskrænket Mand, Tilhænger af alt Bestående, blot fordi det bestod. Men Uregelmæssighed var ligefuldt nedarvet i Shelleys Slægt som Vildskab og Voldsomhed i Byrons. Bedstefaderen, en urolig og overspændt Mand, havde bortført tre Kvinder, og to af hans Døtre blev atter bortførte — Træk, hvorom man mindes ved Begivenhederne i Sønnesønnens Liv på samme Måde som

man ved så mangen en Handling af Byron mindes om at en Grundsum af utæmnet og hensynsløs Lidenskabelighed var hans uomtvistelige Fædrene- og Mødrene-Arv. Dog, det Uregelrette var kun den ydre og lidet betydende Side af Shelleys Natur og Existens. Den var kun et Kendetegn på den dybe Modtagelighed og Æmfølsomhed, der tidligt møder Betragteren af hans Liv. I Skolen oprøres han selv mishandlet over de Mishandlinger, hvorfor de svagere og yngre Drengene efter engelsk Vis var udsatte af de større og af Lærerne. Ingen synes som han at have været udset til Offer for den Art Råhed som for al den Råhed, der mødte ham siden; thi alt hvad der var lavt og dumt og smudsigt havde en naturlig Uvilje imod ham, og han indlod sig aldrig på Dagtingen med Noget eller Nogen af den Art.

Man har en tydelig Forestilling om det Indtryk, han ved sin første Udtræden i Livet modtog, når man læser et Brudstykke, der efter hans Død fandtes på en Lap Papir:

Ak, dette er ikke, hvad jeg troede Livet var. Jeg vidste vel, at der var Forbrydelser til og onde Mennesker og Elendighed og Had; heller ikke håbede jeg at slippe igennem urørt af Lidelser, men i mit eget Hjerte så jeg som i et Spejl de Andres.

Han væbnede, siger han, sit Hjerte med et trefold Panser af rolig Standhaftighed. Men forud for den afværgende Modstandskraft hos ham gik den lidenskabelige Harmen. Dette Hjerte, som han væbnede med Udholdenhed, var for sværmerisk og brændende til ikke at nære Angrebsplaner bag sin Ringmur.

I Indledningen til *Revolt of Islam* mindes han den Time, da hans Ånd først vakte af sin Søvn:-

En frisk Majmorgen over dugget Græs
jeg gik og græd og vidste ej hvorfor,
til der fra Skolen Stemmer lød som stedse.
De Genlyd var af Kval, større end vor,
af Undertrykkelsen i hele Verden,
der rå og fæl var Livets Nød og er den.

Da vred jeg mine Hænder, så mig om.
Ingen var nær nok til min Gråd at spotte.
Hed Tåren faldt for al den Usseldom.
Da talte uden Skam jeg, som jeg måtte:
Retfærdig vil jeg være, fri og mild
og vis, hvis Evne gives mig dertil;
thi jeg er dødtræt af at se bestandig
de Selviskes og Stærkes Voldsmagt fræk,
uhindret, straffri. Og en Ro, en mandig
kom over mig, og jeg blev blød og kæk.

Den Slægt, der fødtes samtidigt med den første franske Republik og under samme Stjerner, var tidligt modnet til Kritik af den hele bestående Overlevering. Shelley, der allerede i Skolen så Undertrykkelseslyst og påtænkt Religiositet følges ad, og i hvis Hænder meget tidligt de franske Encyklopædisters og Humes, Godwins og andre engelske Fritænkeres Skrifter faldt, grublede allerede som halv Dreng over Menneskeslægtenes Historie, Formål og Vildfarelser, ungdommeligt, men frit, i det 18de Århundredes Ånd.

Hvad hans Kammerater senere huskede om ham var det Brud på skyldig Ærbødighed og Undersåtsånd, at han "talte Ondt om sin Fader og Kongen". Han gik mellem Drengene under Navnet "gale Shelley" eller "Ateisten Shelley", og således blev for første Gang det hadefulde Ord knyttet til hans Navn, der hele hans Liv igennem skulde forblive koblet til det, for at da atter dertil enhver Forhånelse og Forsmædelse kunde hægtes.

Det er unødigt at dvæle ved de Begivenheder i Shelleys Liv, som Enhver, der har hørt hans Navn, er idetmindste overfladisk bekendt med: hvorledes han som 18årig Student havde den snurrige Vane at skrive sine Tvivlsmaal om Gud, Stat og Samfund ned i Brevform og sende disse Breve til forskellig mere eller mindre bekendte men ham ubekendte Personer, hvem han bad gendrive de og de Bevisgrunde, som han for sin Part ikke var i Stand til at finde Modgrunde imod; hvorledes af disse Breve, der for største Delen var Uddrag af Humes og de franske Materialisters Værker et lille nu forsvundet anonymt Hefte *Ateismens Nødvendighed* fremgik, der endte med et Q.E.D. og som Shelley i det barnlige Håb at indvirke reformerende på sin Samtids Bevidsthed indsendte til Biskoppernes Overret. Hvad der fulgte er ligeledes bekendt. Han blev angivet som Forfatter, bortjaget fra Universitetet, udvist af sit Fædrenejhem. Vi tror ikke mere nutildags, at nogen alvorlig videnskabelig Overbevisning, hvorledes den så lyder, bør hidføre beskæmmende Straf for den, der bekender sig til den; men dobbelt urimelig bliver den Straf, der ramte Shelley, derved, at han i Virkeligheden i sit Flyveskrift, hvis Hovedindhold udgør Anmærkningerne til *Dronning Mab*, ikke er mere Ateist end f.eks. Ørsted er det i sin bekendte Bog *Ånden i Naturen*. Han har på hin Tid endnu ikke nogen følgestreng og sammenhængende Livsbetragtning, han er kun klar over det ene Hovedpunkt, at han hverken er Tilhænger eller nogensinde vil kunne blive Tilhænger af nogen såkaldt åbenbaret Religion. Men iøvrigt forenes materialistiske Indtryk fra hans Læsning hos ham med en sværmerisk Panteisme, som han aldrig opgav. Da Trelawney i Shelley's Dødsår spurgte ham: Hvorfor har De kaldt Dem selv Ateist? svarede derfor Shelley: Jeg brugte Ordet for at udtrykke min Afsky for Overtro; jeg tog det op som en Ridder i gamle Dage tog en Handske op for at trodse Uretfærdighed.

Shelley var voxet op, høj og spinkel, smal over Skuldrene, Trækkene uregelrette, men Munden ualmindeligt skøn, attrående og klog, Øjet kvindeligt og næsten serafisk i sit Blik, Udtrykket uendelig omskifteligt og vxlende, snart som var han kun sine 19, snart som var han 40 År gammel. I de ti År, han endnu havde tilbage at leve i, blev hans Udseende mandigere, dog gjorde det imellemstunder et halvt drengagtigt, halvt kvindeligt Indtryk.

Deraf Trelawney's Forbauselse under hans tit anførte første Møde med Shelley. Var det muligt, at denne mildtudseende skægløse Yngling kunde være det Uhyre, der lå i Krig med Verden og af sine Medbejlere blev angivet som Grundlægger af en djævelsk Skole i Literaturen? På hin Tid vxlende hans Udtryk, hvis herskende Præg var Raskhed og Bestemthed, mellem Alvor, Glæde, rørende Sorg og ligegyldig Træthed. Det har hyppigt stemt med Ordene i hans Digt til Edward Williams:

"Af Had er jeg stolt, tilfreds med Hån; Ligeegyldighed, der engang sårede mig, er nu selv bleven mig ligegyldig."

Iøvrigt så han, for at bruge et Udtryk af en hans Ungdomsvenner, overnaturligt begavet ud, og Mulready, en dengang berømt Portrætmaler, erklærede det for umuligt at male Shelley, han var "altfor dejlig".

Det er da som en Yngling af den beskrevne Natur, overspændt som en Poet, modig som en Helt, blød som en Kvinde, sky og rødmende som en ung Pige, let og rask som Ariel hos Shakespeare, at man må tænke sig Shelley gå ind og ud hos sine Venner. Mrs. Williams sagde om ham: Han kommer og går som en Ånd. Ingen véd når og hvorhen.

Hans Helbred var hele hans Liv igennem utåleligt svagt og vilde rimeligvis slet ikke have slået til, hvis han ikke havde iagttaget en streng Diæt; fra sit 20de År af fulgte han, dog med tvivlsom Nytte, Vegetarianismen. Han havde Hang til Tæring, han led jævnlig af Krampe-Anfald, så heftige, at han kunde rulle sig på Jorden af Smerte og jævnlig brugte Opium for at dulme Smerterne; til Tider, hvor han led mere end ellers, kom Opiumsflasken ikke ud af hans Hånd. Medens han i 1816 besøgte Hospitalerne i London og studerede Medicin for at kunne pleje de Fattige, blev han selv alvorligt syg, og en fremragende Læge spåede ham Døden af Svindsot. Ligefuldt rettede hans Bryst sig nogle År derefter. Under hans Besøg hos de Fattige i deres smittebefængte Landsbyer pådrog han sig en farlig Øjenbetændelse; den kom igen 1817 og atter igen i 1821, så han, så længe den stod på, ikke kunde læse.

Så dyrt bødede han for den højtspændte Menneskekærlighed, der var ham en Religion. Den ledsagede ham overalt. Da han boede i Marlow i England, forvandlede han med sine sparsomme Indtægter alle Omegnens Fattige til sine Pensionister; de kom ugenlig til ham og fik deres Lønning; han sad ved deres Senge, når de på Grund af Sygdom ikke kunde komme. Engang kom han barfodet ind til en af sine Naboer på Landet. Han havde foræret en fattig Kone sine Sko. Af egen Drift gav han Afkald på næsten hele sin Arv til Fordel for sine Søstre og det strax efter sin Fordrivelse fra Oxford, og da hans Formue senere beløb sig til omtrent 1000 Pund årlig, gik næsten al hans Indtægt bestandig lige i andre Menneskers, især fattige Skribenters, Lommer, hvis Gæld han betalte og hvis Udkomme han sikrede dem med en Velgørehed og Ædelmodighed, der langt oversteg hans Evne.

Hans første Ægteskabs Historie er denne: Af misforstået og overdreven Ridderlighedsfølelse bortførte han, 19 År gammel, en lille Skolepige på 16 År, der elskede ham lidenskabeligt, og som beklagede sig over sin Faders Mishandlinger. Denne vilde tvinge hende til at gå i Skole (!) og ikke tillade hende at elske Shelley. Efter nogle Stævnemøder løb Shelley bort med Harriet Westbrook til Skotland og giftede sig i Edinburgh med hende. Overfor de mange og hårde Angreb, Digteren i den Anledning var Genstand for, turde den Ytring af Rossetti være på sin Plads, at just ikke mange *kristne* unge rige Baroner vilde have giftet sig med en forhenværende Hotelværts Datter, der selv tilbød at følge med dem som Elskerinde. Dette overilede og af umodne Bevæggrunde sluttede Ægteskab udviklede sig ulykkeligt. Det opløstes, da Shelley i 1814 lærte den 17årige Mary Wollstonecraft Godwin at kende og fattede en uimodståelig Lidenskab for hende. Hun, der var en Datter af Kvinde-Frigørelsens første berømte Forfægterinde og af den radikale Forfatter til de Skrifter, der i Shelleys tidligste Ungdom havde havt så dyb en Indflydelse på ham, gav ham sin Kærlighed frit og varmt, og var idet hun gav ham sit Ja i Overensstemmelse med sin egen Morallov. Begges Anskuelse af Ægteskabet, der var altfor ideal til at den ikke skulde være bleven anset for pøbelagtig af Pøbelen, var i Datidens Virkelighed uigennemførlig og upraktisk. Skønt gensidig Kærlighed og ingen kirkelig eller borgerlig Formalitet var dem begge det alene hellige ægteskabelige Bånd, besluttede de Året efter af praktiske Grunde og for deres Børns Skyld at lade sig vie. De forlod England sammen, først på en kortere Rejse gennem Frankrig, der næsten helt blev tilbagelagt tilfods, senere på de større Rejser, under hvilke Shelleys Navn blev knyttet til Byrons, medens den ophidsede engelske Presse ligeligt faldt over dem begge, ja gik så vidt, at Rygtet gav deres skønne og mandige Forbindelse en skændig Fortolkning.

Anledning til en sand Explosion tog Southey af den ubetydelige og uskyldige Omstændighed, at Shelley i et lille Bjerghus på Montanvert ved Chamounidalen under en lang Række af vammelt-fromme Udgydelser om Naturen og Naturens Gud, havde sat denne lille urigtigt stavede Heksameterlinie:

εἰμί φιλόανθρωπος δημωχράτιχός τ' αὔεός τε
Percy B. Shelley.

På Dansk: Jeg er Menneskeven, Folkeven og Gudsfornekter. Southeys ovennævnte Kundgørelse mod Byron tog sit Udgangspunkt heri.

Dette er med få Ord Ouverturen til Shelleys Levned og Poesi.

Cor cordium blev han med Rette kaldt. Det vil sige, at hvad han forstod og følte, det var Tingenes Midte og Kærne, deres Ånd og Sjæl, og at de Følelser, han gav Udtryk, var hine allerinderligste, for hvilke Ordet synes for grovt og som giver sig Luft i Musik eller som hos ham i Vers, der er ligeså musikalske som rigt harmoniserede Melodier.

Den tilbagetrængte Vemod i Shelleys Lyrik minder undertiden om Shakespeares; Spinderskens lille Sang i *Beatrice Cenci* f.eks. om Narrens Sange i *Hvad I vil* eller om Desdemonas og Ofelias Viser.

Dog hvor han er mest sig selv, lader han Shakespeare som Lyriker bag sig i Finhed og lader sig overhovedet ikke sammenligne med nogen anden Digter; thi højere er Ingen nået. Smådigtene fra 1821 og 1822 turde være de ypperste, der er frembragte i det engelske Sprog.

Her som Prøve det lille Digt, der har Titlen *En Sørgesang (A Dirge)*

Rå Vind, som jamrer om
Sorg, for tung for Sang;
vild Vind i Dødsmulm, som
regner Natten lang;
tung Storm, hvis Stænk er Gråd,
nøgen Skov, som Regnskyl væder,
fugtig Kløft og vildsomt Hav
over Jordens Uret græder.

Lige underfuld ved sin Melodi og ved Udtrykkets Tilbageholdenhed er en Strofe som denne:-

One word is too often profaned
For me to profane it;
One feeling too falsely disdained
For thee to disdain it;
One hope is too like desphair
For prudence to smother;
And pity from thee more dear
Than that from another.

Ordene er ikke mange og Versbehandlingen ikke meget særegen; men ingen Linje her kunde stamme fra nogen anden Hånd end Shelley's.

I disse Smådigte fremtræder det Tungsind hos ham, der i de større Digtninge tilsløres eller overvældes af den lyse Fremtidstro og de strålende Forhåbninger på Menneskehedens Vegne. Inderst inde i sit personlige Væsen var han gennemtrængt af Vemod ved Bevidstheden om Alts Foranderlighed og ved de tidligt gjorte Erfaringer om hvorledes Følelsen vildleder, Elskoven skuffer og Livet bedrager. Et evigt Udtryk har han givet denne Bevidsthed i et Digt som *Mutability*:-

The flower that smiles to-day
To-morrow dies:
All that we wish to stay
Tempt and then flies.
What is this worlds delight?
Lightning that mocks the night,
Brief even as bright.

Virtue how frail it is!
Friendship too rare!
Love how it sells poor bliss
For proud despair!
But we, though soon they fall,
Survive their joy and all
Which ours we call.

Whilst skies are blue and bright,
Whilst flowers are gay,

Whilst eyes that change ere night
Make glad the day,
Whilst yet the calm hours creep,
Dream thou — and from thy sleep
Then wake to weep.

Den første Strofe viser Flygtigheden af al Jorderigs Skønhed og Glæde. Den anden nævner den Smerte, som skjuler sig i selve Glæden. Den sidste Strofe endelig opfordrer til at nyde Livsglædens Drøm så længe det er muligt.

En beslægtet Stemning er udtrykt i det uforligneligt herlige Digt, som har den simple Titel *Lines*. Shelley havde ikke kunnet skrive det, om ikke ét Sværmeri efter det andet i hans Liv havde opløst sig i Dunst, om ikke efter hinanden Lidenskaberne for Harriet, for Mary, for Emilia Viviani var blevne fulgte af smertelig Opvågningen. Men dog bærer Digtet ikke Præg af nogensomhelst personlig Bekendelse. Det er helt en bevæget Forkyndelse af Livets almene Lov, først sagte nynnnet, så sunget med en Stemme, hvortil der aldrig fandtes Magen. Den første Strofe lyder:-

When the lamp is shattered,
The light in the dust lies dead;
When the cloud is scattered,
The rainbow's glory is shed;
When the lute is broken,
Sweet notes are remembered not;
When the lips have spoken,
Loved accents are soon forgot.

I den tredje Strofe forekommer disse Linjer om Menneskehjertet, der er sammentrængte som en Sætning af Pope og melodiske som Takter af Beethoven:-

O, Love, who bewailest
The frailty of all things here,
Why chose you the frailest
For your cradle, your home, and your bier?

Og Digtet slutter med denne Profeti, i hvilken man hører Lidenskaberne, der har erobret Hjertet, tumle med Mennesket:-

Its passions will rock thee,
As the storms rock the ravens on high:
Bright reason will mock thee,
Like the sun from a wintry sky.
From thy nest every rafter
Will rot, and thine eagle home
Leave thee naked to laughter
When leaves fall and cold winds come.

I stærkeste Strid med denne uhørte Inderlighed synes den Ejendommelighed hos Shelley at stå, som rimeligvis Enhver, der kun kender ham fra Antologier, vil have på Læben, den nemlig, at de berømteste af hans lyriske Poesier har et Emne, der ligger udenfor Følelseslivet, ja udenfor Menneskeverdenen,

handler om Vind og Skyer, om de ydre Elementers bevægede Liv, om Vandenes og Vindenes umådelige Frihed og stormende Styrke. Det er meteorologiske og kosmiske Poesier. Men der ligger ingen Modsigelse i, at den mest inderlige Lyriker tilsyneladende er den mest udvortes. Vi finder Årsagen udtalt i en lille Afhandling af Shelley, der fører Titlen *Om Kærlighed*. Han skildrer Kærlighedens Væsen som en uimodståelig Trang til Medfølelse:

"Hvis vi tænker, vil vi forstås, hvis vor Indbildningskraft former, vil vi, at vor Hjernes luftige Børn skal genfødes i Andres Hjerner, hvis vi føler, vil vi ikke, at Læber af ubevægelig Is skal svare Læber, der bæver og brænder med Hjertets bedste Blod. Dette er Kærlighed. At opdage en Ånd, der formår at værdsætte vor, en Indbildningskraft, der kan gå ind på de fine og skarpe Ejendommeligheder, som vi har haft Glæde af at opelske og udfolde i Løndom, det er det usynlige og uopnåelige Punkt, hvortil al Elskov stræber. Derfor er det, at i den forlattede Tilstand, hvori vi befinder os, når vi er omgivne af Mennesker, der ikke føler med os, elsker vi Blomster, Græs, Vandene, Himlen, Vindens Veltalenhed og Bølgernes Melodi med en Henrykkelse lig den, hvormed vi følger Stemmen af En, vi elsker, når hun synger for os alene."

I en Anmærkning til *Feen fra Atlas* siger Mary Shelley ligeledes, at det var Forvisningen om, hverken at finde Sympati eller Bifald hos sine Landsmænd — i Forening med en Sky for ved Fordybelse i Lidenskaberne at åbne sit eget Hjertes Sår — der bragte ham til at søge Glemsel i Fantasiens luftige Flugt.

Men hin dybe Trang til en Sympati, som den omgivende Menneskeverden negtede ham, var det da også, som gjorde hans Opfattelse af Naturen til en aldrig før set ildfuld Attrå efter Naturen, og som gav den dyb Originalitet. Uhørt var Sligt i engelsk Poesi. Popes stive Kunstscole var bleven afløst af Søskolen. Pope havde parfumeret Luften med Affektation, Søskolen havde slået Vinduerne op for Bjergenes og Søernes friske Atmosfære. Men Wordsworth's Naturkærlighed var lidenskabsløs, hvad andet han så i *Tintern Abbey* har sagt. Naturen var ham en Forfriskning og et Stof til protestantiske Overvejelser. Hin ringeste Blomst, der gav ham Tanker, som ofte lå altfor dybt for Tårer, den tog han i sit Knaphul og pyntede sig med og betragtede den nu og da med stille Værdighed, pønsende på en Sammenligning.

To me the meanest flower that blows can give
Thoughts that do often lie too deep for tears.
Poet. W. III, 322.)

Shelley kaster sig ud i Naturen, da Menneskeverdenen lukker sig bag ham. Derfor føler ikke han som Andre den udenfor sig som kold eller ligegyldig eller grusom. Dens stenhårde Ro overfor Menneskets Ve og Vel, dens guddommelige Følelsesløshed overfor vort Liv og vor Død, vore korte Triumfer og lange Kvaler, er Mildhed for ham i Sammenligning med Menneskeverdenens Dumhed og Råhed. Han håner i *Peter Bell den Tredje* Wordsworth, fordi han elsker Naturen som en Art åndelig Gilding, der aldrig har vovet at løse dens Belte; han selv elsker den, som man elsker en Elskerinde, han forfølger dens skjulteste Skridt som dens Skygge, hans Puls banker i hemmelighedsfuld Deltagelse med Naturens. Han ligner selv som sin Alastor Vindenes og Luftens Ånd med lysende Øjne, frisk Åndepust og lette Fødder.

Han kalder Dyr og Planter sine elskede Brødre og Søstre, og med sin dybe Modtagelighed og sin bævende Æmfølsomhed sammenligner han sig blandt Dyrene med Kamæleonen, blandt Planterne med Mimosen. I et af sine Digte taler han om Kamæleonerne, der lever af Lys og Luft som Digterne af Elskov og Ry, og der skifter Farve efter hver Solstråle tyve Gange om Dagen. Han sammenligner Digternes Existens på denne kolde Jord med det Liv, som Kamæleonerne vilde føre, hvis de fra deres Fødsel af var indespærrede i en Hule under Havet. I et andet verdensberømt Digt fortæller han, hvorledes Mimosen voxer i Haven, og Vinden nærer den med Sølvdug, og den lukker sig under Nattens

Kys:-

Men om enhver af Blomsterne flød
det Lys, den Duft, som dens Nabo udgød,
som unge Forelskte i Frydens Våde
begærligt drikker hinandens Ånde.

Men Mimosen, der ikke at røbe forstod
hvad så dybt den følte fra Top til Rod,
den modtog mere end nogen Anden
og dirred af Elskov til Bladeranden.

Thi Mimosen har ingen Duft, der er sød;
ingen Farveglans, ingen strålende Lød.
Den elsker som Elskoven selv, kan ej lønne,
men attrår hvad ikke den har: det Skønne.

Endnu ejendommeligere, endnu personligere fremtræder Shelleys inderste Væsen, hans Hjertes Hjerter, således som de tungeste Skæbner formede og prægede det, i den dejlige Elegi over Keats, forfattet under den brændende Harme, der greb Shelley over det lave og hadske Angreb i *Quarterly Review*. Idet man forsøger en Gengivelse af disse fine og melodiose Strofer i et andet Sprogs Vers, mindes man nødvendigvis, at Shelley etsteds i sine Essays har sammenlignet Sligt med den Idræt at kaste en Viol i en Smeltedigel for at få fat på dens Farve og dens Duft.

Shelley skildrer, hvorledes alle Tidens Digtere indfinder sig til Klagesangen over den Døde:-

Iblandt de Andre kom en skrøbelig Form,
et Luftsyn mellem Mennesker, alene,
som sidste Sky af en udåndende Storm,
hvis Torden ringer Lig. Jeg skulde mene,
at han, Aktæon lig, Naturens rene
og nøgne Skønhed så, og nu han flyr
med svage Skridt bort over Verdens Stene.
Hans egne Tanker ret som rasende Dyr,
som Hunde, jager ham, hvorhen han også tyr.

En Ånd, en Parder lig, så skøn som snel,
Elskov i Sorg formummet, Kraft og Magt,
med Svaghed gjort. Tung ham som et Fjæld
er Timens Vægt; han synker ned forsagt.
Faldende Regn, en Lysstrøms døende Pragt,
en bristende Bølge er han. Brast den ikke,
mens vi den nævned? Tidt har Solen lagt
sit Smil på visnet Blomst. Rødmen kan ligge
på Kind, mens Sjælen må den bitre Dødsalk drikke.

Hans Hovedhår var med Violer kranset,
med visne Stedmorsblomster sammenbundet.
Et Spær, hvorpå Cypressens Kogle dansed,

omkring hvis Skaft mørk Vedbend løst var vundet,
(som drivende af Dugg han havde fundet),
skjalv i hans Hånd, som Hjerteslagets Il
fik til at ryste. Alle var forsvundet.
Da kom han sidst, som glemt, med Vemods Smil,
en Rå, dens Hjord forlod, truffet af Jægrens Pil.

Alle sig rejste og, med Tårer lyttende,
mildt til ham så. Helt vel den ædle Skare
forstod, hvem til en Andens Skæbne knyttende
sin egen, den begræd. Han sang sin Fare,
sin Sorg. Urania granskede hans Træk
og mumlede bekymret: Hvem er du?
Han svarte ej, men blottet taus og kæk
sin brændemærkede, blodige Pande nu.
Ak I at den var som Kains og Christi. — Hvilken Gru!

Med Aktæon sammenligner han sig her, hvem Skuet af Naturens nøgne Skønhed har sønderrevet. Tydeligt nok udkrævedes der hans kraftige Vilje til med så fint og skrøbeligt et Legeme ikke at gå til Grunde under de Drømmebilleder og Sansevildelser, der hjemsøgte ham. Mangen en Gang har det været ham, som om de Syner, der påtrængte sig hans Indbildningskraft, kunde sprænge hans Hjerne, og når han da på fremmed Grund, landflygtig, søgte Lindring i Ensomheden, var det at han oplevede Natur-Indtryk, som det, der er fastholdt i de henrivende *Linjer, skrevne i en nedslået Stemning nær ved Neapel*, Linjer, der kan betragtes som et Kraftuddrag af Shelleys Poesi. Han skildrer ikke Landskabet, han skildrer overhovedet aldrig. Han beskriver ikke Tingenes ydre Former og Farver, men han fornemmer med den yderste Modtagelighed det, vi kaldte Tingenes Ånd og Sjæl.

Med få Strøg giver han Billedet af Golfen: Solen er varm, Himlen er blå, Bølgerne danser hurtigt og let; blå Øer og snebedækkede Bjerge farves af Dagens gennemsigtige Purpur. Bølgerne kastes mod Kysten som opløst Lys i Stjerneskuudsregn, og en Tone stiger fra Oceanets afmålte Svulmen. Hvor sødt — udbryder han — hvis blot et eneste Hjerte delte min Bevægelse!

Ak, Håb og Helbred har jeg ej,
ej ydre Ro, ej Fred dybt inde,
ej heller har den Rigdom jeg,
den Vise kan i Grublen finde,
jeg har ej Trøst i noget Minde,
ej Ry, ej Magt, som Andre nyder
i bredfuldt Mål; mig elsker ingen Kvinde
Jeg ser de Lykkens Børn, hvem Alting fryder.
En helt forskellig Lod mit strenge Liv mig byder.

Dog selv Fortvivlelsen er let
og dæmpet nu som Vind og Vove,
jeg kunde som et Barn, et træ,
den Kval bortgræde og bortsove,
som jeg må bære efter Skæbnens Love,
til Døden mig den sande Fred forkynder,
og i det varme Pust fra Sydens Skove

min Kind blir kold, og Havet, som mig ynder,
enstonigt over mig sin. sidste Vise nynner.

Man sørge vil, når jeg er død,
som jeg, når denne søde Dag er omme,
hvem, ældet og forstemt ved Livets Nød,
jeg krænket har ved mine Klager tomme.
Ja, der vil sørges over mig af Somme.
Thi jeg, skønt ikke elsket, vil dog savnes,
ulig den skønne Dag, der Alle glæder.
Når Solens Nedgang visker ud dens Hæder,
vil af Erindringen den længe favnes.

Han, over hvis døende Hjerter grusomme Bølger så snart skulde slå sammen, føler med det mildeste Vemod sit Væsen opløse sig i Naturens velgørende Elementer, og sammenligner sin Udånden med den dejlige sydlandske Sommerdags. Han elskede Naturen ikke alene i dens ophidsede Tilstande som Byron, men simpel af Hjerter, som han var, elskede han dens skønne Simpelhed, dens hellige Enfold.

Dog, dette Træk er ikke det mest betegnende. Hertil kommer et andet: Selv titanisk og gitantisk anlagt elsker han Naturens titaniske og gigantiske Skønhed, og atter her på en ganske anden Måde end Byron gør dette. Det er ikke Naturens håndgribelige og let tilgængelige Poesi, som Blomsternes eller Skovens, han besynger. Nej, hans storladne Sjæl beruses især af det Store og Fjerne, af Elementernes brede Bevægelser og Klodernes Dans gennem Himmelrummet. I denne Fortrolighed med Naturens store Skikkelser og store Omvæxlinger ligner Shelley Byron, men han ligner ham som en blond Genius ligner en tilsvarende brunet, som Ariel ligner Morgenstjernens flammebringende Engel.

For Byron samlede Søens Poesi sig i Skibbruddets Poesi, i Uvejrets og Hvirvelvindenens Kamp og Rasen, i Havets Råb efter mere og mere Bytte. For Byron samlede Himlens Poesi sig i Forestillingen om Stormens Tuden og Tordenens Tonefald og Lynildens Knitren. Han lever med og i den tilintetgørende Natur. Det berømte Afsnit i fjerde Sang af *Childe Harold*: "Rul, du dybe, mørkeblå Ocean, rul frem!" jubler over, hvorledes Havet fejer Flåderne bort fra sit Bryst og skyller Kejserriger ned i sit Dyb, og lader en Boble stige op på sin Flade som eneste Vidnesbyrd om, at et Menneske sank. Dette Afsnit er som et Forspil til det storstilede og pragtfulde Syndflodssyn, der kaldes *Himmel og Jord*, og som er en Tilintetgørelseslystens Dityrambe. (Swinburne, der i sit lille mesterlige Essay om Byron påpeger det Naturområde, han har tilfælles med Shelley, har ladet den Modsætning, som trods Ligheden findes, uomtalt.)

Læs så derefter Shelleys berømte Digt *Skyen*. Man hører deri alle Naturens elementære Kræfter lege og spøge i løsladt Munterhed, med jættestærk Fryd, med kæmpemæssig Velgørehed og Gavmildhed mod Jorden. Hvilken stormende Friskhed i Skyens Sang om, hvordan den bringer de tørstige Blomster friske Byger fra Søerne og Strømmene, og hvorledes den kaster lette Skygger over Bladene, der ligger i deres Middagsdrømme. Kådet er den, når den svinger sin Plejl af piskende Hagl eller når den spreder Sne på Bjergene nedenunder, for hele Natten trygt at kunne sove på den hvide Snepude i Blæstens Favn, eller når den lader Hvirvelvinden slå sit Banner ud, så Vulkanerne mørknes og Stjernerne skælver; overmodig, når den med Tordenlatter flyver forbi; stolt, når den blodige Solopgang med Meteoror til Øjne springer op på Ryggen af dens sejlene Damp — og stille bliver den, sammenrullet i sin luftige Rede, når Aftenens højrøde Kåbe falder ned fra Himmelhvalvet, og den klare Sø nedenunder udånder sin brændende Higen efter Kærlighed og Hvile. Den føler sin Vælde, når den som en uhyre Bro soltæt og mørk hænger fra Forbjerg til Forbjerg; den nyder sin Sejr, når den Triumfbue, hvorigennem den flyver med Orkan, Ild og Sne, er den af Millioner Farver sammenvævede himmelske Bue. Men

bestandig leger den som et Barn: fejrer Solstrålerne den bort fra Himmelhvælvingen, så ler den kun deraf, og med Latter stiger den påny fra sit Intet og river Luftens blå Kuppel ned igen.

Det er ikke blot Modsætningen til Byrons mørke Lidenskab, der slår i denne Skyens storartede Barnlighed og Gavmildhed og Alkærlighed; det er desuden et Træk, vi her kun betoner for senere at vende tilbage dertil, denne Poesis oprindelige, ja urtidsagtige Præg, der genkalder de ældste ariske Hymner, Vedaernes og de homeriske. Byron er i Sammenligning hermed rent moderne. Når Skyen taler om hin Mø klædt i hvide Luer, som de Dødelige kalder Månen, der skinnende glider hen over dens Bomuldsflade, og hvis usynlige Fod med lette Trin, som kun Englene hører, bryder Væven i dens Telts tynde Tag, eller når den synger om den blodige Solopgang med Meteorøjnene, da har Digteren i Kraft af sin Fantasis Urfriskhed rykket Læseren tilbage til den Tid, da Natursynene i fuld Nyhed formede sig til Myter.

Men for Shelley var disse Natursyn også evigt ny. Han levede imellem dem på en anden Måde end nogen Digter før eller siden har gjort. Dette hans korte Liv af 29 År er næsten helt blevet tilbragt under åben Himmel. Søen var hans Lidenskab, han sejlede bestandig, og liggende i sin Båd er det, at han har skrevet sine skønneste Digte, medens Solen brændte og brunede det sjælfule Ansigt og de fine Hænder. Lidenskaben for Søen var hans Liv og blev hans Død. Alt hvad der havde med Både og Sejlad at gøre, havde en Tiltrækning for ham. Han blev helt Barn derved. Det kunde mere ham i det Uendelige at lave Småbåde af Papir og se dem sejle; en Dag, da han intet Papir mere havde hos sig, tog han en 50-Punds-Seddelt og satte den ud på Kanalen i en Have som Båd.

Svømme kunde han ikke. Da han under sine stadige, til ud på Natten fortsatte, Sejladser med Byron på Genfersøen engang var på Nippet til at kuldsejle, afslog han al Hjælp, sad fuldkomment rolig og ventede Døden. "Mine Følelser," skriver han, "vilde have været mindre pinlige, hvis jeg havde været alene, men jeg vidste, at min Ledsager vilde have forsøgt at frelse mig, og jeg følte mig dybt ydmyget ved Tanken om at hans Liv kunde blive udsat for at bevare mit." Men få År efter var det end ikke med pinlige Følelser, han tænkte på en sådan Død. Da han, nogle Måneder før han døde, en Dag var lige ved at drukne, men blev frelst af Trelawney, sagde han blot: "Det er en stor Fristelse; hvis gamle Kællinger har Ret, kunde jeg i dette Minut have været på en anden Planet."

I Italien levede han bestandig i fri Luft, snart på lange Rideture med Byron i Pisa, en enkelt Gang også i Venedig og i Ravenna, snart i Robåd på Arno og Serchio, eller i Sejlbåd på det toskanske Hav. Det er også værd at mærke, hvorledes Båden er en Yndlingslignelse hos ham. Og digtede han ikke tilsøs, da i hvert Fald i fri Luft. *Prometheus* skrev han i Rom, liggende oppe på Caracallas Bades bjerglignende Ruiner, og det var på disse svimlende høje med Blomstertykninger begroede Buer, at han fandt Inspirationen til Digtet i Roms klare Himmel og Forårets kraftige, næsten bedøvende Opvågnen i det herlige Klima. *Livets Triumf* skrev han dels siddende på Husets Tag i Lerici, dels i Båd under den mest overvældende Hede og Tørke. Men Shelley havde Salamandernaturen og levede først ret under stegende Sol.

Det var liggende i en Lund ved Arnoen nær ved Florents, at han skrev sit mægtigste Digt, *Oden til Vestenvinden*.

De første Stanzer genkalder Vindens Efterårspust, der driver de døde Blade afsted, gule, sorte, blege, hektisk røde, pestslagne, og dens Forårspust, der fylder Dal og Høj med levende Farver og Vellugt — en Susen, der har sit Ekko i Sonetternes dybe Omkvæd: Hør, o hør!

Og minder det ikke atter om de gamle Mytologier, når han synger om de løse Regnskyer, der nedrystes på Vindens Flade fra Himlens og Havets sammenslyngede Grene, om Stormens Lokker, der spredes over den luftige Flade som det lyse Hår, der løfter sig fra en ildfuld Månades Hoved!

Men Vestenvindens Pust og Shelleys hele Sjæl er i dette Slutningsudbrud:-

Oh, lift me as a wave, a leaf, a cloud!
I fall upon the thorns of life! I bleed!

A heavy weight of hours has chained and bowed
One too like thee: tameless, and swift, and proud.

Make me thy lyre, even as the forest is:
What if my leaves are falling like its own!
The tumult of thy mighty harmonies
Will take from both a deep, autumnal tone,
Sweet though in sadness. Be thou, Spirit fierce,
My spirit! Be thou me, impetuous one!

Drive my dead thoughts over the universe
Like withered leaves to quicken a new birth!
And, by the incantation of this verse,
Scatter, as from an unextinguished hearth
Ashes and sparks, my words among mankind!
Be through my lips to unawakened earth
The trumpet of a prophecy! O, Wind,
If Winter comes, can Spring be far behind?

Oversættelse:

O løft mig da som Bølge, Sky og Blad!
Mod Livets Torne synker jeg. Jeg bløder.
Tungt Tidens Vægt min Kraft har splittet ad.
Jeg var dig altfor lig — stolt, ildfuld, glad.

Lad mig, lig Skoven, som din Lyre bruse!
Hvad om mit Liv som dens må visnet vige!
Når dine Harmoniers Hvirvler suse,
en høstlig Klang tungsindig mild skal stige
fra begges Sangbund. Du, som trodser Skranker,
vær du min Ånd! Vær mig, utæmmelige!

Driv over Jorden mine døde Tanker,
lig vissent Løv, der nye Væxter føder!
Ved Kraften, som i dette Vers der banker,
spred mine Ord som Arnestedets Gløder
og hede Aske ud blandt Slægtens Hær!
Vær for den dorske Jord den Magt, der støder
i Spådomsluren ved min Røst! Thi er
det Vinter først, må Våren være nær.

Adolf Hansens Oversættelse

Man sammenligne denne Ode med det dejlige Sted i tredje Sang af *Childe Harold*, hvor Byron råber:-

Hvis frem i Form jeg kunde lade bryde
hvad allerinderst holder sig tilbage
i Sindets dybe Grund, og sådan gyde

Sjæl, Lidenskaber, stærke eller svage,
alt hvad jeg higer mod, hvad Nætter, Dage
jeg føler dybt, i ét Ord, og det Ord
var *Lynild* — skulde mægtigt frem det brage.
Nu skal jeg uhørt færdes her på Jord
med Tanken stum som Sværd, der end i Skeden bor.

eller man sammenligne det med det Sted, hvor han ved Genfersøen under det rasende Uvejr tilråber
Natten:-

Stolte Nat!

Du blev ej sendt til Slummer! Henrykt nyder
jeg al din store, vilde Glædes Skat
som Led af dig og Stormen.

og man har i et lærerigt Exempel Modsætningen mellem en altomfattende og en alt udfordrende
Diglerårnds Sværmen med Naturen. Shelley vil ikke som Byron fravriste den dens Tordenkile. Han
elsker den ikke som sit Våben, men som sit Instrument, elsker den uskræmt af dens uhyre Forhold,
fortrolig med dens kæmpemæssige Storhed, følede sig i Verdensaltet som i sit Hjem. Allerhelst tumler
hans Fantasi med Verdenskloderne, han tiltrækkes af deres Skønhed og Liv som Andre af
Forglemmigejens og Rosens.

Hvilken mægtig, verdensbeherskende Fantasi i det Digt, han nedskriver ved Efterretningen om
Napoleons Død:-

I Live? og så kry, o Jord?
Er du ej altfor kry?
Du svinger dig rundt, som var du helt ny,
som i Tidernes Morgen du foer.
Du sidste af Flokken i Stjernernes Gry!
Du svinger dig, som du var ny.
Er ej Lemmerne stille foruden Ånd?
Kan du røre dig? Død er Napoleon.

Er dit Hjerte ej blevet koldt?
Er endnu på din Arne en Gnist?
Ringed ej Ligklokker hist?
Har hans Død ikke din forvoldt?
Du varmed dog Fingrene lige til sidst
over Ilden, hans Sjæl underholdt.
Hans varmende Flamme du blussende nød,
Kan du le da, vor Moder, nu han er død?

Jorden jubler: I Live og slet ikke kold!
stedse mere og mere kry!
De Døde gør mig titusindfold
mere hastig og ildfuld og ny.
Jeg var skyet og vranten og kold
som et frossent Kaos fra Tidens Old,

til ved Åndens Ild fra den mægtige Døde
jeg fik Ildhu påny. Hans Ild er min Føde.

Med sin Sjæls Øje så Shelley Kloderne i Verdensrummet dreje sig besjælede, glødende indadtil, lysende udadtil i Natten; hans Blik loddede de dybe Afgrunde, hvor grønne Verdener gled hverandre forbi, Vandrestjerner med glimrende Lokker, kolde og klare Ismåner. Han ligner dem ved de Kugler af Dug, der om Morgenen fylder Blomsternes Kalke, han ser dem rulle Verden efter Verden fra Tilblivelse til Undergang som Bobler på en Flod, gnistrende, bristende og dog udødelige, bestandig vævende nye Væsener, nye Love, nye Guder, lyse eller mørke, som Kjortler, de kaster over Dødens nøgne Ribben. Han ser dem som Raffael malte dem i Rom til Mosaikerne i *Santa Maria del Popolo*, hver behersket og ført af sin Engel, og i Kraft af sin Indbildningskrafts poetiske Magtfuldkommenhed anviser han den stakkels afdøde Keats en sådan ledig Trone, en kongeløs Sol.

Hans Atlasbjergets Fe har sit Hjem i Æteren. Som Arion på Delfinens Ryg rider hun på Skyen syngende gennem Luften og ler, når hun hører Ildkuglernes brølende Susen bag sig. Her spiller Shelley med Himmellegerne som en Jonglør med sine Kugler; i *Prometheus* åbner han dem som Botanikeren åbner en Blomst. I fjerde Akt skildres Jorden gennemsigtig som Krystal og alle dens Lag over hverandre, dens Bølger af Ild, dens uhyre Kilder, hvoraf Havet dies, dens Forsteninger, begravne Trofæer og Ruiner og Byer — og Shelleys Genius svæver uden om den, indånder Skovenes stærke Duft og ser det smaragdgrønne Lys, Bladene kaster tilbage, og hører Himmellegerernes vilde Musik. Men Jorden er ham ikke en opdyngtet og sammensat Klode; den er en levende Ånd, i hvis ubekendte Indre en evigt uhørt Røst slumrer, hvis Stumhed bliver brudt, når Prometheus løses. Aldrig nævnes det, at Jordens Dyr æder hverandre og Menneskene atter Dyret.

Da Jupiter er styrtet i Afgrunden, istemmer Jord og Måne en jublende Vexelsang, en Hymne uden Mage. Jorden jubler over sin Befrielse fra Gudetyranniet, Månen udsynger sin brændende, henrevne Kærlighedserklæring til Jorden, skildrer, hvor stum og stille den bliver, når Jordens Skygge falder hen over den og dækker den, og hvor fuld af Kærlighed den da er til den dejlige Jord. Dens Goldhed ophører, levende Blomster gror frem på dens Flade, den hører Musik i Sø og Luft, medens vingede Skyer svæver rundt om den, tunge af den Regn, hvorom dens unge Knopper drømmer, og den jubler: dette er Kærlighed, Alt er Kærlighed.

Hans Fantasi opløser hele Naturlivet og glæder sig med et Barns Naivitet over hvert enkelt Element. Atlasfeen glæder sig f.eks. over Ilden:-

Mænd sjældent véd, hvor dejlig Ilden er,
Hver Flamme er en kostbar Ædelsten,
opløst i bølgende Lys, der skøn og ren,
tilhører hvem der ser den, en og hver.

Og Feen elsker Søvnens Skønhed:-

Det mored Feen ret at agte på,
 hvorledes Sønnen Mennesker betvang.
Her spæde Tvillingsøstre sammen lå,
 her græd en ensom Yngling Natten lang.
To, hvem uskyldig Elskov Lejet redte,
 lå Favn i Favn i deres Lokker, spredte
 som Vedbendløv, der snor sig om en Stamme.
Her lå en Olding hvid med Hænder stramme.

Shelley føler med Floderne, der elskes af Søerne og forsvinder i deres Leje, synger om Naturens Død og Ligbegængelse i Efterår og Vinter, mindes Blomsterne, der kastedes over Adonis, skildrer Sommerens og Skønhedens Gudinde, der som en kvindelig Balder holder Havernes Blomster vedlige, og maler Horaernes Kørsel over Himlen. (*Arethusa, Apollo, Pan, Autumn, Sensitive Plant, Horaerne i Prometheus unbound*).

Ethvert Livselement har han stemplet med et poetisk Ord — de udstrakte og ensomme Egne, hvor vi nyder den Glæde at tro, det vi ser er grænseløst, som vi ønsker vor Sjæl skulde være det (*Julian og Maddalo*) — Tiden, den umålelige Sø, hvis Bølger er År og har Braksmag af Mennesketårers Salt — Sneen og alle Former af den strålende Frost.

Man læse det Digt, hvori de sidste Ord forekommer. Det sammenfatter vemodigt hans Elskov til Naturen. Det hedder *Song* og er rettet til Glædens Ånd. Han klager over, at den har forladt ham, at den kun elsker dem, der ikke trænger til den, at En som han aldrig kan vinde den tilbage igen, at den skræmmes af Sorg og flyr for Kummer. "Kummerens Suk synes at bebrejde dig, du ikke er nær, og Bebrejdelser vil du ikke høre." Og han slutter:-

Alt jeg elsker, hvad du elsker,
o du Glædens Ånd!
Stjernenatten, Jorden i dens
grønne Klædebon,
Kvældstid, nyfødt Morgenrødes,
når de gyldne Tåger fødes.

Sne jeg elsker, alle Former
af den strålende Frost,
Bølgegangen, når det stormer,
al Naturens Kost,
som den byder, rent anrettet,
ej af Mennesk ej ammer plettet.

Rolig Ensomhed jeg elsker
og et Selskab blot,
der har Lighed med os begge,
stille, vist og godt.
Vi er ens; men hos dig trænges
Alt, hvorefter jeg må længes.

Dog ud af disse vemodige Stemninger stiger Shelleys Ånd i Kraft af sin herlige Frihedsbegejstring med Lærkeflugt snorlige ivejret. Hans Ode til Lærken, der betegner Overgangen til hans Frihedsdigte, er skrevet under en Rus af sorgløs og jublende Stemning. Neppe overtraf i ældre engelsk Literatur nogen lignende Sang den bedste af Wordsworth's Sange til Lærken, der er så typisk for Søkolens Ånd og Poesi:-

Und Nattergalen kun dens skyggende Skov!
Et Rige, klart af strålende Lys, er dit.

Her tilråber også hin konservative Digter Lærken disse så betegnende Ord: Du Type på Vismanden, der svæver over Jorden, men aldrig, aldrig flyver bort som Trækfugl, trofast mod de to beslægtede Magter, *Himlen og Hjemmet*:-

Type of the wise, who soar but never roam
True to the kindred points of Heaven and Home.

Gå nu til Shelleys Lærke, som syngende stedse stiger og stigende stedse synger. Her er det som om alle Vinde ringede med Melodier, som gled vi ind og hvirvledes ned i et Hav af evigt morgenfriske Toner. Det er den rene Frihedsfølelses yngste klareste Triumf sang af Glæde og Lykke. Den danner Overgangen til den lange Række af Frihedssange, den store Gruppe, i hvilken Shelleys Genius er de kommende Revolutioners stormende Herold. Hans Frihedssang er et eneste langt Krigsskrik, klædt i vekslede Melodier. Som Oder til Friheden og dens Forsvarere — Digte så skønne og store som Marseillaisen — som politiske Satirer over Tilstande og over Personer, som aristofanisk Komædie om Uvæsenet og Latterligheden hjemme, som mytisk eller historisk Sørgeespil er hans Poesi kun det samme mægtige Klageråb over Uretfærdigheden og Hykleriet, det samme mægtige Opråb til alle dem i hans Samtid, der endnu kunde finde Noget uværdigt.

Allerede strax efter sit første Ægteskab var han optrådt som politisk Urostifter. Han rejste til Dublin for at fremme Katolikernes Frigørelse, forfattede en ungdommelig Henvendelse til det irske Folk, hvori han bønfuldt det om at undgå de Voldsomheder, der havde plettet den franske Revolution, og var så naiv, at han fra sin Balkon på Hotellet kastede den ned for Fødderne af de Forbigående, der syntes ham at se ud som om de var stemte til at modtage Opråb. Hvor barnligt både han og hans unge Hustru tog Sagen, kan ses deraf, at han en Dag, da han spaserede med Harriet, ikke kunde negte sig den Fornøjelse at putte Adressen ned i Hætten på en Dames Kåbe, hvorover hans unge Frue var — efter eget Sigende — nær ved at dø af Latter. Han var tilstede ved flere Møder og talte en Gang en hel Time i O'Connells og andre Berømtheders Nærværelse. De Samtidiges Vidnesbyrd er så begejstrede, at han, hvis man kan slutte derfra, var endnu større som Taler end som Digter.

Den næste Gang Shelley stødte sammen med det regerende Parti, havde Sammenstødet en helt anden tragisk Karakter. Harriet var død, og på Forlangende af hendes Fader blev der for Kanslerretten indledet en Undersøgelse om, hvem der besad flest åndelige og sædelige Betingelser for Opdragelsen af Shelleys Børn, den forhenværende Værtshusholder Westbrook eller Forfatteren til *Queen Mab* og *Alastor*, der angivet som Ateist var mistænkt for at ville opdrage sine Børn til Ateister.

Lord Eldons Dom faldt ud til, at Shelleys hele hidtidige Opførsel havde været i højeste Grad usædelig, at han, langt fra at skamme sig herover, omvendt gjorde sig til af de fordærveligste Grundsætninger og anbefalede disse til Andre, at Børnene følgelig burde berøves ham for bestandig, dog således, at han havde at sørge for dem med en Femtedel af sin Indtægt. Børnene blev overgivne til en Præst af Højkirken. Shelleys Smerte var så frygtelig, at end ikke nogen af hans nærmeste Venner nogensinde senere vovede at omtale Børnene for ham.

I Digtet til Lord Eldon udråber han: "Jeg forbander dig i Kraft af en Faders krænkede Kærlighed, i Kraft af Forhåbninger, der længe var opelskede og altfor nyligt er gåede tabt, i Kraft af ædle Følelser, du aldrig har forstået — i Kraft af det falske Hyklerti, der nu skal hænge ved deres uskyldige Læber som Gift ved en åben Blomst, i Kraft af den mørke Tro, der solformørkende skal dække deres Vej fra Vuggen og til Graven — og i Kraft af min Fortvivlelse, der bringer en Fader til at jamre og råbe: Mine Børn er ikke længere mine; Blodet i deres Årer er mit, men Tyran! deres besmittede Sjæle er dine."

I Digtet til William Shelley, hans lille Søn med Mary, hedder det:

De har taget din Broder og din lille Søster, de har gjort dem uskikkede til Selskab for dig og mig. Til en morderisk Tro og til en Forbrydelsens Sag har de knægtet dem som Slaver fra Barnsben af, og de små vil engang forbande mit Navn og dit, fordi vi er frygtløse og frie ... Dog frygt ikke, at

Tvangsherskerne vil regere bestandig eller Præsterne af den onde Tro; de står på Bredden af Tidens sydende Strøm; den svulmer og skummer, og jeg ser deres Våben og Sceptre flyde som Vrag på Evighedens Vande.

Slagen af Rædsel for at blive også dette sidste Barn berøvet var det, at Shelley forlod sit Fædreland for aldrig mere at vende tilbage. Men på samme Tid som Lordkansleren brændemærkede Shelley som en Mand, der var mindre skikket til de mest elementære Samfunds-Pligter og -Rettigheder end nogen anden Mand i England, forberedte denne sig selv til at vise, at han var en af de få dalevende Mænd, der var bestemte til Udødelighed.

Stemplet som en Forbryder forlod han England, og hvor han i Udlandet mødte Engelskmænd, var han i Regelen frygtet og hadet af dem som i Stand til enhver Forbrydelse. Han synes endog nu og da at have lidt personlig Overlast.

Shelley havde som ovenfor berørt, tidligt udarbejdet et Flyveskrift om Parlamentets Reform, der udkom 1817, så godt og sundt, at den Reform, Toryerne tiltrådte og udførte i 1867, i alt Væsenligt stemmede med "Ateistens og Republikanerens" halvtresindstyve År gamle Plan. Han vilde hverken have almindelig Stemmeret indført på én Gang eller Kongemagt og Aristokrati afskaffet. Han udtaler sig også ellers ofte nok mod altfor forhastede Forandringer. Hans Radikalisme var kun den at være 50 År forud for sin Samtid.

Udsat for Indskrænkethedens Forfølgelse slyngede han nu sine Frihedsdigte mod England. Hans politiske Poesier er skrevne med hans Blod. Han havde Lov til at kalde Castlereagh og Sidmouth "to Ulve, hvis tørre Struber hylér, to Snoge, sammenviklede til én". Man må ikke glemme, at Castlereagh, at Sidmouth, at Eldon ikke var ham Mænd, men Personliggjørelser af et Princip, Reaktionens store skæbnesvangre Princip, som hans Liv og hans Lykke var bleven ofret. Han siger i *The Mask of Arnachy* (*Anarkiets Maske*):-

I met Murder on the way —
He had a mask like Castlereagh —
Very smooth he looked, yet grim;
Seven blood-hounds followed him:

Clothed with the Bible, as with light,
And the shadows of the night,
Like Sidmouth, next, Hypocrisy
On a crocodile rode by.

When one fled past, a maniac maid,
And her name was Hope, she said:
But she looked more like Despair,
And she cried out in the air:

'My father Time is weak and gray
With waiting for a better day;
See how idiot-like he stands,
Fumbling with his palsied hands!

'He has had child after child,
And the dust of death is piled
Over every one but me —

Misery, oh, Misery!'

Oversættelse:

Jeg Mordet så på Vejen stå,
Castlereaghs Maske havde det på,
Glat så han ud, dog var Minen gram.
Syv stærke Blodhunde fulgte ham.

Klædt i en Bibel, halvt Lys, halvt Mørke,
kom Hykleriet i al dets Styrke,
Lord Sidmouth ligt, den gode, milde,
ridende på en Krokodille.

Tilbage blev en afsindig Pige.
Hendes Navn var Håb, det vilde hun sige.
Dog var hun Fortvivlelsen mere lig,
og hun råbte ud i Vejret med Skrig:

Min Fader Tid er svag og grå
af bedre Dage at vente på.
Se blot hvor idiotisk han står
og famler med værkbrudden Hånd i sit Hår.

Han har havt et Barn efter det andet.
Deres Ben er med Støv og Aske blandet.
Thi alle gik op i Dødens Flamme.
Jeg er ene tilovers. O Jammer, Jammer!

Dog var det ikke blot i lyriske Stridsdigte, at Shelley i disse År nedlagde sine politiske og sociale Ideer og Lidenskaber. Han forfattede i Året 1818 to meget ejendommelige fortællende Digtninge *Julian and Maddalo* og *Rosalind and Helen*. Det første giver en levende Skildring af hans Sammenkomst med Byron i Venedig og er et Vidnesbyrd om hans trods personlig Uenighed levende Begejstring for Byrons Poesi. Digtet indeholder en Fremstilling af de to Digteres Besøg på en Sindssygeanstalt udenfor Venedig og af de Stemninger, dette affødte hos Shelley. Han "hvem en Vildfremmeds Tårer kunde hærje som Dråberne en Sandsten og som kunde sørge over Kvaler, Andre ikke ser", måtte nødvendigvis føle en dyb Medlidenhed med de Ulykkelige, man på hin Tid endnu lagde i Lænker og straffede med Svøbeslag. Hvor lidet Begreb man havde om Sindets Sygdomme og med hvilket Barbari Patienten blev behandlet, ses bedst, når man læser, for hvilken Behandling en Sindssyg i Georg den Tredjes Samfundsstilling endnu 1788 var udsat. Kongens Sygdom viste sig især i en uafbrudt Snakkelyst, men var ikke ledsaget af nogensomhelst Tilbøjelighed til Voldsomheder. Ligefuldt blev han strax fra først af (og forblev hele Tiden uafbrudt) snørt i Spændetrøje, indespærret, berøvet Brug af Kniv og Gaffel og overladt til sine Pagers Lune, der behandlede ham som en Ting, puffede og stødte ham og gav ham grove Ord. Efter sin Helbredelse huskede Kongen tydelig Alt, hvad der var hændet ham under hans Sindsforvirring, og således vides det nu. Det maler Shelleys blide og menneskekærlige Karakter, at han, som ikke anede, at man i Frankrig under Revolutionen havde begyndt at behandle de Sindssyge human, taler for en kærlig Behandling af de Ulykkelige:-

Mig tykkes, der må findes

en Kur med Tålmod og med kærlig Pleje,
da af Musik så stærkt og blidt de bindes.

Det andet Digt *Rosalinde og Helene*, der giver et stort Helhedsbillede af den Elendighed, som Fordom og Utålsumhed har ført over Menneskeslægten, er hidtil langt fra forstået og vurderet efter Fortjeneste. Det forsøger sammenfattende at fremstille i en Sum de Godes og Frisindedes Lidelser på Jorden, som de fremkaldes af forældede Indretninger og menneskelig Ondskab i Forening. Her skildres en Familiefader, Kryster overfor de Stærke, Voldsherre overfor de Svage, hård, selvisk, falsk, løgnagtig og havesyg, sin Hustrus Bøddel, sine Børns Plageånd — når Børnene hører hans Fodtrin nærme sig, forstummer al Tale og de bliver blege. Han dør, og Rosalinde, Moderen, vander sig under at måtte se Børnene ubevidst glæde sig over Faderens Død og selv at måtte føle den som Lindring. Den Døde var højst rettroende. Han har, som det viser sig, i sit Testamente fastsat, at Børnene, hvis de vedbliver at leve sammen med deres Moder, intet skal arve, da hun hemmelig anser den kristne Lære for falsk og han må frelse sine Børn fra den evige Ild. Så må Moderen da forlade sine Børn; "thi," siger hun:-

Du véd, hvad Fattigdom betyder
i en fordærvet Tid som denne:
Forbrydelse og Frygt og Skam
og Vandring under Hundeglam
ad frossen Vej, i usle Gyder,
en Hjemløshed foruden Ende,
og værst af Alt: den Selvforagt
der dræber Ungdoms Smil med Magt
og gør dens Tårer galdehede
for snart at tørre dem med Vrede,
En Moder tager vel i Agt,
ej selv at dømme sine Små
til slig en Lod, så fæl, så rå.

Rosalindes Skæbne tjener nærmest til at fremstille det ulykkelige Ægteskabs Jammer, særligt Kvindens Afhængighed af en slet og tyrannisk Mand, og man føler Shelley's Sorg over Tabet af hans Børn derigennem. Helenes Skæbne spiller ligefrem på de Forfølgelser, Digteren var udsat for som Tænker. Hele Fremstillingen af Lionels Liv og Ideer er ren Selvskildring. Kunde noget Ord bedre male Shelleys Menneskekærlighed end dette:-

For love and life in him were twins
Born at one birth. In every other
First life, then love, its course begins
Though they be children of one mother.

Ung, rig og fornemt født som han er, træder han med Begejstring ind i deres Rækker, som under Revolutionen vil befri Menneskeslægten fra Troessætningernes Herredømme. Hans Omgivelser grubler forgæves over, hvad Hensigt han kan have dermed:-

Søger han Ry, Ry aldrig kroned
en Kæmper for en nedtrådt Ret.
Søger han Magt, Magt altid troned
hos Uret og forældet Ret,

de sultne Ulve, som blir altid foret
af hver og en, der er ved Roret.

Reaktionen indfinder sig:-

Der var ej længer Håb. Grå Magt
forfædrestolt, der roligt knejste,
sad atter højt i Herskersædet,
hvis Trin af udgydt Blod var vædet,
hvor Dragen Tro sig havde lagt
og nu påny sit stygge Hoved rejste,
mens Kvinder, Børn og Mænd
bedroges og nedtrampedes igen.

Snart fængsler hans Fjender ham, fordi han har spottet deres Guder, og han tilbringer lange Tider ene, skilt fra sine Kære. Så mødes han atter med sin Elskede og under Stjernehimlen fejrer de deres Bryllup.

Rosalinde og Helene er et Digt, som synes skrevet i dyb Fortvivelse; ingensteds er Shelley heller gået så vidt i sin Krig mod all Overleveret. Vi har tidligere set, at et af Digtekunstens Yndlingsemner i Århundredets Begyndelse var det, at Afskyen for Blodskam beroede på Fordom, at Goethe havde ladet sin Mignon nedstamme fra en Forbindelse mellem Harpespilleren og hans Søster, at Chateaubriand under Mindet om sin Søster Lucile havde ladet René (hans eget Fornavn) indgyde sin Søster en unaturlig Elskov til ham. Såvel i *Rosalinde og Helene* som i *Islams Oprør*, hvis Helt og Heltinde kun på Forlæggerens indtrængende Anmodning ophørte at være Broder og Søster, spildte Shelley megen Veltalenhed på dette uhyggelige Paradox. Hans lidenskabelige Interesse for Mary Shelley's Halvsøster Clare synes at ligge bagved, ligesom Byrons ildfulde Følelser for hans egen Halvsøster Augusta har bibragt ham den Anskuelse, at Forbindelsen mellem Broder og Søster, der i Oldtiden i flere Herskerhuse var Pligt, i vore Dage var en ganske uskyldig Sag, for hvilken de Pågældende med Urette måtte lide.

Året 1820 brød den store, alt berørte Skilsmisse-Skandale løs. Den 8de April 1798 havde Prinsregenten, fordi han jo som Prins måtte giftes, ægtet den 28-årige Caroline af Brunsvig. Han tog imidlertid Sagen så lidt højtideligt, at han allerede ved det første Møde i St. James, da Prinsessen knælede for ham, til Gesandten Lord Malmesbury råbte: "Harris! Skaf mig et Glas Brændevin! jeg føler mig ikke rigtig rask!" Da denne spurgte om ikke et Glas Vand i så Tilfælde var at foretrække, løb han bandende ud af Stuen uden at sige sin Brud et Ord. Han var fuld ved Brylluppet og hikkede under Vielsen uafbrudt. Han viste meget hurtigt Prinsessen ikke blot Ligegyldighed og Tilsidesættelse ved at stå i Forhold til et Utal af Kvinder, men også hensynsløs Råhed; han lod hende indespærre, omgav hende med Spioner og berøvede hende på en falsk Anklage hendes Datter, hvad der gav Anledning til stadige Scener ved Hoffet. Ulastelig synes Prinsessens Adfærd ikke længe at have været. Hun var først kun uforsigtig, men i mere fremrykkede År søgte hun Trøst og ikke altid på nogen værdig Måde, så vi finder hende 50 År gammel berejsende Europa med sin Kurér og Kammerherre, tidligere Kammertjener, Bergami, en italiensk Ruy Bias, hvem hun udnævner til alt Muligt, bedækker med Ordener og elsker ømt.

Da hun ved Prinsregentens Tronbestigelse vendte tilbage til England for uden Videre at indtage Dronningesædet, besluttede den ynkelige og foragtelige Fyrste at benytte sig af, hvad han gennem betalte Spejdere vidste om sin Gemalinde, for at skille sig af med hende. Hun blev for Overhuset anklaget for Utroskab. Og nu var det, at hele Skibsladninger af fremmede Hotelopvartere og Kammerpiger blev landsatte i England under Befolkningens forbitrede Hujen for at afgive Vidnesbyrd mod Dronningen. Man skal søge om noget så Uanstændigt som denne Retssag. ([Note 13](#)). Det er

Undersøgelser om Sovekamres Beliggenhed og Senges Stilling, om en Dronning og hendes Kammerherre iagttagne i den allerletteste Påklædning, som Dag efter Dag fyldte alle Englands Aviser, indtil — Anklagen toges tilbage, dels på Grund af Bevisernes formentlige Utilstrækkelighed, dels på Grund af den Højde, hvortil Foragten for Kongen som Skandalens Ophav var stegen.

I Anledning af denne Retssag skriver Shelley sin kostelige Satire *Oedipus Tyrannus* eller *Tyrannen med den svulne Fod*, dvs. den podagristiske Tyran, et Forsøg i den politiske Komædie, mindst så vellykket som Robert Prutz's *Die politische Wochenstube*. Handlingen foregår i Bøotien. Et Folk, der kalder sig selv *Bulls* (dvs. John Bull'er) altså Tyre, optræder der som Svin. Engelsk Ånd, Væsen og Magt betegnes derfor som Svineri og Tonen falder således:-

Og Skatterne,
de sande Kilder til alt Svineri
(thi hvilket bedre Udtryk findes vel for
den Religion, Moral og Fred og Velstand,
der gør Bøoterfolket som Nation
til Mønsterbillede for alle andre?)
voxer omkap med Svineriet selv.

Den kronede Ægtemands Hykleri, Dronningens frække Pukken på sin Renhed, Castlereaghs og Sidmouths forløjede Holdning, Alt er ramt med sikker Satire.

Men Shelleys Geni var ikke skabt til ret længe at dvæle ved Spotten over Tidens Karikaturer. Hans frie og himmelske Ånd var som ingen anden skikket til at stille Århundredets Frihedsideal i Stråleglans frem for Tidens Bevidsthed.

Fra hans Drengear af var alle hans Bestræbelser i Grunden gåede ud herpå. Han havde først skrevet store, musikalske, men desværre formløse Digte, der er lange Indlæg mod Konger og Præster, mod Religionen, "der befolker Jorden med Djævle, Helvede med Mænd og Himlen med Slaver", mod Regeringernes Uretfærdighed og Domstolenes Trællesind, mod det Oprørende i Tvangsægteskaber og i Kvindens Udelukkelse fra Retten til frit Erhverv, mod Grusomheden i Slagtning af Dyr, Indlæg mod alle Former af Undertrykkelse og Utålsomhed, og hvis Formål intet ringere var end at omforme Menneskeheden og lære den de Midler at kende, hvorved den kunde fjerne Årsagerne til sine Ulykker og nå en Tilstand, der i Sammenligning med den nuværende var at betegne som en fuldstændig Guldalder.

Han havde, som han selv barnligt udtrykker det, "en Lidenskab for at reformere Verden". Trods hans Afsky for Læredigtning, var det, som han skriver i Fortalen til *Revolt of Islam*, hans Hensigt at give Læseren en ædel Tilskyndelse, vække en brændende Tørst hos ham efter Fuldkommenhed.

"Den Skræk," siger Shelley, "der som en Smitsot greb alle Klasser under den franske Revolutions Udskejelser, begynder lidt efter lidt at vige for Sundhed. Den Tro er forbi, at hele Slægtled af Menneskeheden behøver at indskrænke sig til en Arv af håbløs Uvidenhed og Elendighed, fordi et Folk, der havde levet som Bedragne og Slaver i Århundreder, var ude af Stand til at styre sig selv med Visdom og Ro som frie Mænd, såsnart blot nogle af dets Lænker tildels blev løsnede. Hvis Revolutionen havde været i alle Henseender lykkelig, da vilde Misregering og Overtro tabe en stor Del af deres Krav på vor Afsky. Det var da Lænker, den Fangne kunde afryste ved den ringeste Bevægelse af sine Fingre, i Stedet for at de i Virkeligheden med giftig Rust æder sig ind i Sjælen."

Således besluttede da Shelley at føre Revolutionens Forsætter videre i forklaret Skikkelse. Hans Sang blev en Præken, hans Indbildningskraft åbenbarede ikke hans Iagttagelser, men hans Ønsker.

Indbildningskraften var nu imidlertid også efter hans Grundanskuelse den i Sandhed reformatoriske Evne. Han, hvem grov Uvidenhed har udskældt for Materialist, havde ikke forgæves gået i Hume's og Berkeley's Skole og inddrukket den mest yderliggående Ulegemligheds-Lære. For ham var Alt kun

Tanke, Tingene Lag af Tanker, Verdensaltet en uhyre sammenløben Masse af gamle, størknede Tanker, Billeder, Forestillinger. Heri ligger, at Digteren, hvis Fag og Hverv det er at skabe nye Billeder af den Art, der gør det stærkeste Indtryk på Andre, bestandig former om på Verden. Fantasien, siger Shelley, er den Evne, af hvilken ethvertsomhelst Fremskridt, selv det ringeste, afhænger. Enten ved med Blidhed at bringe de størknede Tanker i Strømning påny eller ved med krampagtig Kraft at sprænge de overleverede Forestillingers Vane-Skorpe, optræder Digteren som den sande Reformator.

Filosofisk og uhistorisk anlagt, som Shelley i sine Ynglingeår var, søgte han sig i det eneste Afsnit af sit Liv, han kom til at leve til Ende — det før *Cencierne* — intet Grundlag i Tid og Rum for sine reformatoriske Syner, thi som Ønsker havde de ingen historisk Virkelighed. Men idet hans Figurer således mangler denne Virkelighed, savner de visse væsenlige Egenskaber, som kun de historiske og stedlige Forhold kan give, og de Egenskaber, de besidder, er fortrinsvis Menneskenaturens dybestliggende, oprindelige Træk. Også i Karakterdannelsen går Shelley tilbage til Slægtens Urhistorie. Personerne bliver halvt mytiske Personligheder, jættestore og ubestemte af Omfang, åndige af Skikkelse, og ingen almindelig menneskelig Deltagelse kan knytte sig til dem, fordi "Historien", det i lavere Forstand Interessante ved Digtningen, rent foragtes og overspringes af Shelley. Heraf hans fuldstændige Utilgængelighed for Mængden. Medens en Walter Scott til alle Tider vil kunne vinde sig Læsere blandt dem, der kan læse, vil Shelley til alle Tider være indskrænket til at skrive for de få Udkårne.

Det gjaldt for Shelley imidlertid kun om at møde Stoffer, hvortil disse Evner netop svarede, for at yde det Højeste i Poesien. Denne Side af hans Begavelse var fuldstændig græsk, ligesom Shelley overhovedet ved Arten af sin Fromhed, ved sin Indbildningskrafts og sin Tænkings hele Dannelse var gennemgræsk. "Vi er alle Grækere," siger han et Sted. Det gjaldt om ham.

Dog om Naturvæsener, Guder og Helte som hans Poesi handlede den græske kun i sit Udspring. Det er derfor også kun med denne ældste græske Poesi, at Shelley kan og må sammenlignes. Som hans Lyrik genkalder de homeriske Hymner, og ligesom hans politiske Komædie såvel ved sin hensynsløse Spot som ved Sangenes lyriske Flugt er Aristofanes lig og Aristofanes værdig, således blev han nu i det alvorlige Drama Æschylos' sideordnede Medbejler. Hans *Den løste Prometheus* er det moderne Modstykke til Æschylos' *Den bundne Prometheus*, hans *Hellas*, en Spådom om Grækenlands Sejr, det moderne Sidestykke til Æschylos' *Perserne*.

Vi kan kun dvæle ved "Prometheus". Dette storladne Digterværk kroner Shelley's Frihedsdigtning. Her forsøgte Shelley første Gang med Held at skabe sin Poesis og sin Tidsalders herskende Type. Mange Typer jog igennem hans Hjerne, Hjob, dernæst Tasso, der samtidigt greb Byron og Goethe. Det blev ved Prometheus. Over den samtidige engelske Poesis Søer og Sletter hæver sig Byrons Alper med hans Manfred og Shelleys Kaukasus med hans Prometheus. Siden Menneskeåndens Frigørelse for Alvor var begyndt, sysselsatte denne Type alle de store Digtere. Den opstår omkring vort Århundredes Begyndelse i Goethe's, Byron's og Shelley's Hjerner. Goethe's dejlige Digt fremstiller den fra Gudetroen løsrevne Menneskeånd i dens Arbejden og kunstneriske Frembringen, stolt af sin Hytte, som Guden ikke har bygget, og dannende Skikkelser i sit Billede. Goethe's Prometheus er den formende og frie. Byrons hårde, korte, ildfulde Vers skildrer Martyren, der lider med sammenbidte Tænder i Tavshed, hvem ingen Pinsel kan fravriste Tilståelsen, og som sætter sin højeste Ære i ikke at lade sine Kvaler ane; denne Titan vilde aldrig som den antike have ladet sig trøste af Oceanets Døtre eller have klaget for dem — Byrons Prometheus er den trodsende og bundne.

Men Shelley's ligner ingen af dem. Han er den velgørende Menneskeånd, som kriger mod det onde Princip, som en uoverskuelig lang Tid igennem undertrykkes af det og ikke af det alene, men af alle andre Væsener, de Gode med, der er narrede til at antage det Onde for nødvendigt og godt; han er den Ånd, der kun en Tid — om nok så lang — kan fængsles og lænkebindes, men som en Dag til Altets Henrykkelse befries — den sejerrige, den løste, den af alle Himmellegemers forenede Jubelsang hilste Prometheus.

Han er endog under sine Lidelser fuldstændigt rolig; thi han véd, at Jupiters Regering ikke er Andet eller Mere end et Tidsrum i Verdenslivet. Derfor vilde han ikke bytte den sorte Afgrund, hvori han forsmægter, for vellystig Glæde ved Jupiters Hof. Da Furierne ler ham ind i hans evigt søvnløse Øjne, svarer han:-

Jeg tænker ikke på, hvad ondt I gør mig,
men på, hvad I må lide selv som onde.

Hvor ganske anderledes vilde en Byronsk Prometheus have svaret! Denne er helt igennem Kærlighed — til sine Fjender, til Menneskene. Og Trodsen har ikke lukket Titanens Hjerte for Elskov. Han mindes i Kvalerne sin Brud, hende, der

opfanged, når hans Hjerte strømmed over,
ret som en gylden Kalk den ædle Vin.

Asia er den Titanen elskende Natur. Hun er Lysets Barn, en levende Elskovsflammeskikkelse, hvis Læber, som Panthea synger, med deres Kærlighed tænder Åndedrættet imellem dem, og hvis Smil gør den kolde Luft til Ild.

Da så Kvalernes og Uretfærdighedens Tid er omme, synker Jupiter, fejd og foragtet, ynkeligt anrørende Prometheus om Nåde, ned i Afgrunden. Den prometheiske Tidsalder begynder, og Luften forvandles til et Hav af evige og dejlige Kærlighedsmelodier:

Jordens tunge, dumpe Jubel vexler med Månens henrivende Salighedssang, til Altet smelter sammen i en Glædeshymne, som ikke Beethovens overgår i den niende Symfonis Finale.

Vi kan blot berøre, hvorledes Shelley nu efter at have kappedes med Æschylos slog ind på Shakespeares Baner og med et pludseligt Spring ind i den historiske Virkelighed gav England, selv efter Byrons Vidnesbyrd, den bedste Tragedie, det siden Shakespeares Dage havde besiddet. *Cencierne* minder en Smule om sådanne af Shakespeares Stykker som *Lige for Lige*, skønt Shakespeare ikke nærrede det glødende Had til Tyranni, som har indblæst dette Drama sin Ånd.

Beatrice Cencis Navn er endnu den Dag i Dag for Romerne det store Frihedssymbol. Den unge Pige, som værnede sin Ære overfor sin skrækkelige Fader, hvis Voldsgerning indirekte understøttedes af Pavens og alle Myndigheders Fordærvethed, står for Romeren endnu som Heltinde og Martyr. Så tit der under Pavedømmets Tryk i Tidernes Løb er kommet blot en Smule Lysning i Luften, er hendes Navn og hendes Billede dukket op overalt i Rom. Shelley fortabte sig her helt i Historien og glemte alle Teorier. Men hvad der egentlig greb ham i dette tragiske Pligtsammenstød, var øjensynligt ligefuldt det dybe Brud med al overleveret Sædelære, som Faderens Forbrydelse her havde gjort til Nødvendighed, samt den Anledning, det gav til at stille de gængs teologiske Begreber om Verdensstyrelsens Fadergodhed i en grel Belysning. Beatrice siger (Johannes Magnussens Oversættelse):-

Du store Gud, hvis Billede på Jorden
en Fader er. Forlader du mig da?

og da hun spørges:--

Er Du ej skyldig i din Faders Død?

lyder Svaret:-

Med Rette

du kunde kalde skyldig Gud i Himlen,
fordi han tillod slig en Dåd som den,
jeg måtte tåle; som han så og gjorde
unævnelig, og hvilken han berøved
al Tilflugt, Hævn og Følge uden dette,
som du har kaldt min Faders Død.

Foran Pinebænken siger hun:-

Mine Pinsler
er Sindets Pinsler, Hjertets, Sjælens, ja
Sjælens, den inderste, som græder i mig
brændende Galdetårer ved at se
i denne slette Verden, hvori Ingen
er sand, min Slægt utro imod sit eget
forladte Selv; og når jeg overvejer
det hele usle Liv, som jeg har levet,
dets usle Endeligt, som kommer nu;
hvor lidt Retfærdighed af Himmelen
og Jorden vises mig og mine, hvilken
Tyran du er, og hvilke Slaver disse,
og hvilken Verden vi udgøre, vi
de Undertrykte og Tyrannerne.

Tydeligt nok har Foreningen af Energi og Godhed især tiltrukket Shelley i Beatrices Skikkelse. I Dødsøjeblikket, da Rædsel griber hende for at genfinde Faderen efter Døden, under Jorden, i Himlen, udbryder hun endelig:-

Og hvis der ej var nogen Gud!
Hvis alle Ting da var min Faders Ånd,
hans Øje, Stemme, hans Berørelse,
som omgav mig, den Luft mit døde Liv
indåndede! Hvis undertiden da
han kom iklædt en Form, der ganske ligned
ham selv, endogså i den Skikkelse,
som engang pinte mig på denne Jord —
hvis med sin Maske af grå Hår og Rynker
han favned mig med sine Helvedsarme
og fæstede på mine Øjne sine
og drog mig ned, ned, ned; thi var han ikke
alene *den Almægtige* på Jorden,
altid nærværende? Bor ej hans Ånd,
skønt han er død, i Alt, hvad Ånde drager?
Og skaber den mon ej for mig og mine
endnu den samme Ødelæggelse,
Spot, Smerte og Fortvivlelse? Hvem kom
tilbage nogensinde vel med Bud
om Lovene i Dødens ubetrådte

og mørke Rige? uretfærdige
måske som de, der nu os jage, o
hvorhen? hvorhen?

Det var om dette Shelleys modneste og bedst komponerede Værk, at *Literary Gazette* erklærede: "*Cenci*erne er Tidens mest afskyelige Frembringelse og synes at være frembragt af en eller anden Djævel." Kritikerne håber aldrig igen at få en Bog at se, der er således "stemplet med Besmittelse, Ugudelighed og Skændsel".

Denne Modstand nedslog Shelley. Han mente denne Gang at have gjort sit bedste. Ikke at han forknyttedes, men han tabte Lysten til at frembringe. Hans to sidste Leveår er blottede for større Arbejder. Han skriver i November 1820: "Sikkert nok kan den Modtagelse, Læseverdenen giver mig, dæmpe enhver Mands Begejstring". Hans sidste Breve vrirler af Udtalelser om Kritiken:

April 1819: Hvad Anmeldelserne angår, så antager jeg at de ikke indeholder andet end Skældsord, og de er ikke følte eller ærlige nok til at more mig.

Marts 1820: Hvis nogen af Kritikerne skælder mig ud, så klip det ud og send mig det. Hvis de roser, behøver du ikke at gøre dig Ulejlighed. Jeg skammer mig ved den Tanke, at jeg kunde fortjene det Sidste af dem. Jeg smigrer mig med, at det Første kun er en Afgift, de skylder mig.

I 1821 er det, at han skriver Digtet over Keats med det frygtelige Udfald mod den Kritiker (Gifford), som mentes at have dræbt ham: "Hed Skam skal hemmeligt brænde dit Bryn, og Du skal skælve som en banket Hund!"

Juni 1821: Jeg hører at Skældsordene mod mig overgår alle Grænser. Jeg beder dig, hvis Du finder en eller anden særligt krænkende Artikel, at sende mig den. Hidtil har jeg let deraf. Men ve de Slyngler, hvis de engang skulde bringe mig ud af Ligevægt. Jeg har opdaget, at min Bagvasker i *Quarterly Review* er den velærværdige Hr. Milman. Præster har deres Forrettigheder.

August 1821: Jeg skriver Intet og vil sandsynligvis ikke skrive mere.

Når Byron på denne Måde blev tirret af sine Fjender, da standsede han et Øjeblik i sit Arbejde og viste dem Løvens Klo. Med Shelley var det anderledes. Hvad der i hans *Peter Bell den Tredje* findes mod Kritikerne er en overgiven Spøg i Sammenligning med Byrons blodige Hån mod Southey og de Andre. Så tidt han optrådte, vrimlede det literære Krapyl og Kryb under hans Fod. De sårede hans Hæl. Han kunde ikke knuse deres Hoved, Thi sådanne Kreaturer har, som Swinburne har sagt, altfor lidt Hoved til at man kan skelne og knuse det. Byron havde desuden i Europa erhvervet sig Venner og Beundrere i Tusindtal ved sin Poesi; han delte Parnasset med Goethe, han havde begyndt at stemple Fastlandet med sin Ånds Præg. Shelley var altfor langt forud for sin Samtid. En Fører, der går tyve Skridt forud, drager endnu Flokken efter sig; men er han tusind Skridt forud for de Andre, da ser og følger de ham ikke, og den første den bedste literære Krybskytte kan ustraffet skyde ham ned fra et Baghold.

Moore var et Talent og virkede som sådant. Shelley var intet Talent, hverken lidet eller stort, men en Genius, Sangens egen Genius, med al Geniets Kraft, men med ringe Virkelighedssans; han var udset til Århundredet ud at beherske Englands yngre Digterslægt, men han opnåede ikke Tyvendedelen af den kun talentfulde Moores Indflydelse på sin Samtid. Byron var Personlighedens Digter som Ingen før ham og som sådan i høj Grad selvisk; Fordom og Forfængelighed kunde ikke helt udbrændes af ham uden at ædle Dele vilde lide. Uforfængelig og uselvisk som Shelley var, gik han ubetinget op i sine Idealer; han udfoldede sit Selv til det omspændte Verdensaltet; men hvad der var en rent ideal Dyd hos ham som Menneske, betingede og medførte en skæbnesvanger Mangel i hans Poesi, i ethvert Tilfælde i den Gruppe af Poesier, han frembragte i sit altfor korte Livs første Afsnit. Den så fuldkomment uselviske Digter manglede længe al Selvbegrænsning. En skærpet Formsans for den store Komposition i dens Helhed var ham i mange År negtet. Da han begyndte som Digter, snublede han derfor over Tærskelen, og der skal mere end Geni til at bringe en sådan Indtræden i Glemme hos Læseverdenen. Hans *Islams*

Oprør var med alle sine skønne Enkeltheder ubestemt og formløs, svævede oversanselig i Luften. Den var med sine skyggelignende blodløse Skikkelser fremfor Alt så bred og lang, at det blev en Opgave at læse Digtet til Ende, og en Opgave som kun løstes af Få. Lige til Shelley skrev *The Cenci*, synes han at have manglet enhver Sans for den uendelige Tiltrækning og den uendelige Værdi, som Enkeltmenneskets Ejendommelighed har. Selv Prometheus og Asia savner i deres Egenskab af Typer ethvert særegent Træk, deres Navne er kun Overskrifter over den skønneste Lyrik, England nogensinde har frembragt. Hvor tydeligt *The Cenci* end viser, at Shelley vilde have kunnet indvinde Alt, hvad der i denne Henseende fattedes ham, så reves han dog bort, før han nåede til at indløse de rige Løfter, han havde givet, og før Samtiden havde fået Øjnene op for hvad den i ham besad. Og skønt hans mindre lyriske Stykker ved Dybde og Friskhed, Naturlighed og Ynde, overgår Alt, hvad det 19. Århundrede har skabt i lyrisk Form, så kunde dog heller ikke disse Digte påvirke Tidsalderen, da de bedste af dem end ikke blev trykte i Shelley's Levetid.

Således kunde han da sålidt som Moore og Landor udføre den Bevidsthedsevolution, som Europa trængte til og ventede på. Der udkrævedes en Digter, der var lige så personlig som Shelley verdensomspændende, ligeså lidenskabelig som Shelley ideal, ligeså skærende satirisk som Shelley harmonisk og yndefuld til at udrette det grove og herkuliske Arbejde at rydde op i Europas politiske og religiøse Bevidsthed, vække de Sovende og støde de Triumferende ned i Latterdybet. Der udkrævedes en Ånd, som i lige Grad kunde vinde Tidsalderens Interesse ved sine Laster og Dyder, sine Fortrin og Fejl. Shelleys Instrument var en ædel Violin; det var en Lur, som behøvedes til at rense Luften og give Kampsignalet.

Hvad der endnu står tilbage at fortælle om Shelley's Liv er kun lidet: hans sidste Rejse fra Livorno til Lerici, da han overfaldtes af den uforudsete Storm, og hvorfra han aldrig kom levende i Land — de lange Dage, hans Hustru tilbragte i frygtelig Angst søgende ham langs ad den italienske Kyst — så Fundet af det ukendelige Lig. En Forordning bestemte, at Alt, hvad der kastedes i Land på Kysten, skulde brændes. Byron benyttede sig heraf til at give Shelley en græsk og hedensk Ligfærd overensstemmende med hans Karakter. På Bålet strøedes Røgelse, Vin, Salt, Olie som i det gamle Hellas. Det var en skøn Dag og et pragtfuldt Skue — det rolige Hav og Appenninerne i Baggrunden. En lille Fugl kresede om Bålet og var ikke til at jage bort. Flammen steg høj og gylden. Legemet fortæredes, men til Alles Forundring forblev Hjertet helt, og Trelawney snappede denne Relikvie bort fra den glødende Ovn og forbrændte sin Hånd derved. Asken nedlagdes nær Cestius' Pyramide i Rom, hvor Shelley havde fundet det så skønt at hvile.

Den Mand, der havde overgivet hans Legeme til Ilden overtog hans åndelige Arv. Vi har mødt hans Navn på hver Side af Tidens Historie. Vi ser ham forberedt af Wordsworth, Coleridge og Scott, hadet af Southey, misforstået af Landor, elsket af Moore, beundret, let påvirket og besunget af Shelley: Han indtager en Plads i Alles Liv. I Virkeligheden er det ham som giver Tidsalderens poetiske Literatur dens endelige og afgørende Præg.

Kapitel 17

Byron. Den individuelle Lidenskabelighed

Når man træder ind i Thorvaldsens Museum, er det første Billedværk, man har på sin højre Hånd, en Marmorbyste, som forestiller en smuk ung Mand med fine og ædle Træk og med krøllet Hår, Bysten af Lord Byron. Man forefinder den samme Byste i Gips i Salen Nr. XII og den Portrætstatue, hvortil den efter Byrons Død blev benyttet i Salen Nr. XIII. Det er den, som findes for Enden af Bibliotekssalen i Cambridge Universitet, og som Westminster Abbey i vore Dage forgæves har anmodet Cambridge om at overlade det. Stiller man sig foran Gipsbysten, der uden Sammenligning siger mest, vil det første Indtryk være det af elegant og fornem Skønhed; i næste Øjeblik vil man sikkert gribes af det Udtryk af Liv, der er udbredt over den og som nærmest består i en urolig Dirren over Panden, som kunde der lægge sig Skyer over den og Lyn udgå fra disse Skyer, og i noget Voldsomt ved Bryn og Blik. Denne Pande har Uimodståelighedens Præg.

Når man betænker Afstanden mellem Thorvaldsens og Byrons Naturer, når man erindrer, at Thorvaldsen sikkert aldrig har læst en Linje af den engelske Digter, og når man tilmed véd, at Byron ikke viste sig fra sin fordelagtigste Side for Thorvaldsen, må man højligt beundre Resultatet af hint Møde mellem de to store Mænd. Bysten giver om end nødvendigvis en svag og meget ufuldstændig, dog en sand og skøn Forestilling om en Hovedside af Byrons Karakter, der lå Thorvaldsen uendelig fjernt. Det Område, på hvilket han er størst, er Idyllens; vil han fremstille Alexanders Indtog i Babylon, lykkes Hyrderne, Fårene, Fiskeren, Børnene, Kvinderne, det hele festlige Optog ham bedre end Helten selv; thi det Heroiske er ikke i samme Grad hans Sag; hvor meget mindre da det krigerske Naturel i den sammensatte og moderne Form deraf, man har betegnet som dæmonisk! Og dog har han anet Byron. Han har i Bysten (ikke i Statuen) sat ham et Mindesmærke, der, skønt det hverken tilfredsstillende Grevinde Guiccioli eller Thomas Moore, er såvel Digteren som Kunstneren værdigt. Ifald han havde kendt Byron personligt, vilde Værket formodentlig være blevet endnu fortrinligere, have havt et Træk af det Åbne og Indtagende, der har slået Enhver, som kendte Byron nøje. Dette kom nu ikke frem. Men det lykkedes den danske Kunstner bag det mørke Udtryk, som han antog for påtaget, at trænge ind til det virkelige, dybt originale Stempel af Smerte, Uro, Geni, ædel og frygtelig Kraft.

Det er sikkert nok den Byron, Byron, som man kendte ham fra Museet, med hvilken den yngre Slægt i Danmark er voxet op. Men med Billedet fulgte tillige hårdnakket Anekdoten om Besøget i Thorvaldsens Værksted og dennes Udbrud: "Han vilde nu engang være så ulykkelig" (Thiele: *Thorvaldsen i Rom I*, 342.) og man undrede sig uvilkårligt over at en så stor Mand ikke skulde være fuldstændigt naturlig. Således kom de Danske fra først af i et skævt eller usikkert Forhold til Byron. Og i de År, der er hengåede siden den store Digtets Død, er Slægten kommen i et lignende fremmed Forhold til ham. Han er så langt fra at være vore Dages Helt. Hvad der endnu langt mere end hans poetiske Storhed bragte vore Bedstefædre og Bedstemødre til at sværme for ham, det har netop stødt det nulevende Slægtled tilbage fra ham, Sagnet om ham, den hele Overlevering, hvormed hans Historie er overgroet og som forhindrer os fra at se den, Teaterhelten i ham, hvis Halstørklædes Knude var Mønster, Romanhelten, der ikke kunde skille sig fra sine Pistoler, og hvis Elskovsventyr blev ligeså navnkundige som hans Vers, endelig Aristokraten, hvis høje Rang var ham selv så værdifuld, men hvis Titel ikke længer virker imponerende på en Efterslægt, der ikke anerkender anden Adel end Åndens. Vor praktiske Tidsalder ringeagter desuden den Figur som Byron snart satte sin Ære i at være, snart i Virkeligheden var: Dilettanten.

Det var ham en Æressag at drive sin Kunst som Ikke-Fagmand. Hans Stilling og hans Bestræbelser — hedder det i Fortalen til hans første Poesier — gør det højst usandsynligt, at han nogensinde påny vil gribe Pennen. I April 1814 beslutter han på Højden af den Hæder, hans første poetiske Fortællinger har

skaffet ham, aldrig mere at skrive Poesi og at undertrykke Alt, hvad han allerede har forfattet. En Måned efter digter han *Lara*, og da Jeffrey har kaldt Heltens Karakter altfor udarbejdet, skriver han (i et Brev fra 1822): "Hvad mener Kritikerne med udarbejdet? *Lara* skrev jeg medens jeg klædte mig af, når jeg kom hjem fra Baller og Maskerader i det Svirens År 1814." Man føler, at han udtrykkeligt betoner den skødesløse Frembringelsesmåde og den Planløshed, den har til Følge, fordi han fremfor Alt vil være Verdensmand og ikke Digter af Fag, men hvad hans Evner forbød ham at være: Dilettant i Poesien.

Og som han nu med Vold og Magt vilde være Dilettant på et Område, hvor han aldrig kunde blive det, men hvor det nutildags undertiden støder os tilbage, at han ikke nærrede større Ærbødighed for sit Kald, således var han omvendt uomtvistelig Dilettant på et Felt, hvor han selv på ingen Måde vilde være det, som Politiker nemlig. Hvor megen praktisk Sans han end, så snart det kom til politisk Handling, altid lagde for Dagen, var hans Politik dog i sin Grund Følelses- og Eventyrerpolitik, hvad enten han deltog i Sammensværgelser som Carbonari i Ravenna, eller som Feltherre stod i Spidsen for Missolunghi's Sulioter. Byrons første Handling, da han besluttede at gå til Grækenland, var at lade gøre forgyldte Hjelme til sig og sine Venner med hans adelige Valgsprog som Indskrift. Vore Dages Politiker er den, som lægger bestemte Planer, fastholder og udvikler dem År efter År og som endelig udfører, dem hårdnakket og hensynsløst uden Heltens Apparat, men med Heltens Fæsthed.

Endelig har den hele Række af Byrons Beundrere og Efterlignere trængt sig frem imellem ham og os, fordunklet Billedet og blandet Indtrykket af den store Afdøde. Man har påduttet ham deres Egenskaber og tillagt ham Skylden for deres Fejl. Da Reaktionen i Literaturen indtrådte mod dem, der havde forstået ham halvt og slet, mod de Sønderrevne, de Udlevede og Gådefulde, så førte den efterhånden til, at det store Navn blev skudt tilside med alle de mindre, som fortrængtes. Det havde fortjent en bedre Lod.

George Gordon Byron fødtes den 22de Januar 1788 af en lidenskabelig og ulykkelig Moder, der kort iforvejen var forladt af en rå og ustyrlig Mand. Denne Mand, Kaptejn John Byron ved Navn, der som Gardeofficer nogen Tid havde gjort Tjeneste i Amerika, havde allerede i sin Ungdom ved sit vilde Liv gjort sig almindelig kendt under Navnet den gale Jack Byron; han blev retslig anklaget, da han bortførte Marquis'en af Carmarthen's Hustru Amelia, Baronesse Conyers; Processen endte med Skilsmisse; han ægtede Marquisen, satte hendes Formue overstyr og behandlede hende så slet, at hun få År efter døde af Græmmelse. Med sin lille Datter Augusta rejste han så tilbage til England. Han anbragte Barnet hos dets Bedstemoder på mødrene Side, Enkegrevinden af Holderness. Han giftede sig, udelukkende for at forbedre sine Kår, med en rig skotsk Arving Frøken Catharina Gordon, der blev Moder til det Barn, hvis Ry endnu sysselsætter Verden. Hans to Børn, Augusta og George, der blev opdragte i forskellige Hjem, så da i Barnealderen meget lidt til hinanden og gjorde først virkeligt Bekendtskab, da Augusta, som 1807 ægtede sin Fætter Oberst Leigh, var gift og havde Børn. Strax efter Brylluppet begyndte Kaptejn Byron at skalte og valte med sin anden Hustrus Formue som med sin førstes, og i Løbet af et År havde han bragt den ned fra 24000 Pund til 3000. Hun forlod ham i Frankrig og fødte i London sit eneste Barn. Ved Fødselen blev Barnets Fod forvredet eller beskadiget.

To År efter drog Moderen med sit Barn til Aberdeen i Skotland, hvorhen Kaptejn Byron i det Håb at pumpe Penge af sin Hustru under et Ophold i sine Udsvævelser fulgte dem. Mrs. Byron optog ham nogen Tid godmodigt i sit Hus, senere vedblev han endnu længe at besøge hende, indtil han for at undgå sine Fordringshavere vendte tilbage til Frankrig, hvor han kort efter døde. Da Efterretningen om hans Død nåede til hans Hustru, der aldrig havde ophørt at elske ham, udbrød hun i så lidenskabelige Klageskrig, at de hørtes over hele Gaden.

Kun i forskellig Form og Grad findes da hos Byrons Forældre som fælles Karaktertræk en stærk Lidenskabelighed, forenet med en stor Mangel på Selvbeherskelse. Og går man tilbage opefter i begge Slægter finder man samme Træk, i Moderens Familie som Selvmords- og Forgiftningsforsøg, i Faderens snart under Form af heltedigt Forvovenhed, snart i Skikkelse af vild Råhed. Byrons Bedstefader på fædrene Side, Admiral John Byron, almindelig kaldt *hardy Byron*, den kække, deltog i

Søkrig mod Spanierne og Franskmændene, gjorde Opdagelsesrejser i Sydhavet, sejlede Jorden rundt og oplevede Farer, Eventyr og Skibbrud uden Tal; den Ejendommelighed, at han aldrig kunde gøre nogen Rejse uden at overfaldes af heftige Storme, skaffede ham hos Matroserne Tilnavnet *Foulweather-Jack*. Byron sammenligner sin Skæbne med hans. Hos Digterens Grandonkel William træder Slægtmærket uhyggeligst frem. Han var en udsvævende Slagsbroder, hvis Livs afgørende Begivenhed var den, at han efter en Trætte dræbte sin Nabo Mr. Chaworth i en Duel uden Sekundanter. Kun som Peer af England undgik han at blive dømt for Mord, og levede skyet som en Spedalsk på sin Ejendom Newstead. Hans Omgivelser hadede ham; hans Hustru skilte sig fra ham; Egnens Overtro fortalte de urimeligste Mordhistorier om ham.

Uroligt Blod havde Digteren da i sine Årer. Men dette Blod var tillige højadeligt Blod. På mødrene Side var han beslægtet med Stuarterne og kunde føre sin Familie tilbage til Kong James den Anden; på fædrene Side nedstammede han — dog med et enkelt uægte Led i Stamtræet, en Omstændighed, Byron selv aldrig nævner — fra en gammel normannisk Adelslægt, hvis ældste bekendte Stamfader Radulphus de Burun (Bjørn) deltog i Englands normanniske Erobring. Og da den nysnævnte Grandonkel mistede sin eneste Søn og i 1794 sin eneste Sønnesøn, var der al Udsigt til at hans Ejendom Newstead og med den hans Peerstitel og Peersrettigheder vilde tilfalde det lille Barn, som han aldrig havde set, men som han plejede at kalde "den halte Dreng, der bor i Aberdeen".

Den lille halte Dreng voxede da også op med denne Udsigt for Øje. Stolt og umedgørlig var han af Natur. Da han en Dag som ganske lille fik Skænd, fordi han havde plettet sin nye Bluse, svarede han ikke et Ord, men bleg som et Lig greb han sig med begge Hænder foran i Brystet og rev i et af sine (senere ikke sjældne) Anfald af stumt Raseri Blusen i Stykker fra øverst til nederst. Moderens Opdragelse var af den Art, at hun snart overøste Barnet med Skældsord, snart med de heftigste Kærtegn, snart lod det høre ilde for den Uret, dets Fader havde gjort mod hende, snart endog for dets Legemsfejl. Hun har således sin Del af Skylden for, at denne Legemsfejl strax kastede en mørk Skygge over den lille Georgie's Sind: han hørte sig kaldt Krøbling af sin Moders Læber. Ved ortopædiske Maskiner og Bandager havde man forværret Ondet; Foden smertede og den stolte lille Dreng anvendte al sin Viljekraft på at skjule denne Smerte og Besværligheden ved Gangen. Undertiden tålte han ingen Hentydning til sin Vanførhed, undertiden kaldte han sig selv med bittert Lune for Klumpfod.

Uden at vise nogen Skoleflid kastede Drengen sig, såsnart han kunde læse, over historiske Bøger, dog især over Rejsebeskrivelser; Grunden til hans Længsel mod Østerland blev på denne Måde lagt i hans allerførste År. Han siger selv, at han ikke ti År gammel havde læst mere end sex store Værker om Tyrkiet, desuden Rejser og arabiske Eventyr. Som lille Dreng havde han til Yndlingsroman *Zeluco* af John Moore, hvis Helt ved Moderens slette Opdragelse efter Faderens Død bringes til at hengive sig til ethvert Lune, og hvis Sindelag tilsidst bliver "så fængeligt som Krudt". Barnet så sig i Spejl i denne om Tieck's William Lovell mindende Romanhelt. Blandt de Egenskaber, der skulde gøre sig stærkt gældende i Digterens Liv, viste den lidenskabelige Tiltrækning til det andet Køn sig allerede hos Barnet. Kun fem År gammel blev han så heftigt forelsket i en lille Pige, Mary Duff, at han, da han 11 År efter erfarede hendes Giftermål, blev dybt bevæget ved Efterretningen.

Til Stoltheden, Lidenskabeligheden, Tungsinde og den fantastiske Rejselængsel kom som det afgørende Karaktertræk en brændende Sandhedskærlighed, en naiv Oprigtighed, der alt som Barn gjorde sig gældende hos den, hvem den Lod var forbeholdt som Mand at optage Kampen mod Samfundshykleriet i Europa. Hans Trods var kun en af Formerne for hans Sandhedskærlighed. Tjenestepigen havde en Dag taget Barnet med i Teatret for at se Shakespeare's *Trold kan tæmmes*, og man var kommen til det Sted, hvor Petruchio påstår, at det er Måneskin, og Catharina, som har sagt, at det er Solskin, tvinges til at frafalde denne Mening. Da så Petruchio for yderligere at tæmme hende slår om, sprang den lille Georgie efter Repliken: "Hvor du lyver! det er jo Vorherres Sol", harmfuld over den formentlige Usandhed op og råbte til Skuespilleren: "Og jeg siger Dem, Sir, at det er dog Månen."

Da George var ti År gammel, døde hans Grandonkel. Barnets første Bevægelse var at løbe ind til sin Moder og spørge om hun ingen Forandring kunde bemærke på ham, siden han var bleven Lord. Da næste Morgen Eleverne i Skolen blev råbte op, og hans Navn under hans Kammeraters Jubel blev ledsaget af Titelen *Dominus*, var Indtrykket så dybt, at han brast ud i Tårer og ikke kunde få det sædvanlige Svar *Adsum* (Her) over sine Læber. Hans heftigste Glæder var tidligst og længe Forfængelighedens Triumfer. Men for at forstå denne Sindsbevægelse må man erindre, hvad Lordværdigheden i England betydede og betyder. Adelige i streng Forstand er i dette Land ikke mere end omtrent 400 Personer, altså omtrent såmange som der er Fyrster i Tyskland, og Lorden, der i sit Baroni er udrustet med en næsten uindskrænket politisk og social Indflydelse, anses neppe ringere end en regerende Fyrste, og i Almindelighed svarer hans Rigdom til hans Rang; dette var dog her ikke Tilfældet; thi Byron var formueløs og Newstead Abbedi forfaldent og dybt forgældet.

I Efteråret 1798 begav Mrs. Byron sig på Rejse til Newstead med sin lille Søn. Da de kom til Bomhuset foran Newstead, lod Moderen som om hun ikke kendte Stedet og spurgte Konen ved Bommen, hvem Parken og Slottet tilhørte. Konen svarte, at den sidste Ejer af Abbediet var død for nogle Måneder siden. — Og hvem er hans Arving? spurgte hun i sin Lykke. — Det skal være en lille Dreng, som bor i Aberdeen. — Da kunde Tjenestepigen ikke længer holde sin Glæde tilbage. Hun kyskede den lille George, som hun havde på Skødet, og råbte triumferende: "Og ham er det, og Gud velsigne ham!"

1801 blev Drengen sat i Skole i Harrow, en af de store engelske Nationalskoler, meget yndet af Aristokratiet. Undervisningen (i Græsk og Latin) var tør og pedantisk og virkede ikke synderligt på Byron, der gerne stod på en spændt Fod med sine Lærere, medens han knyttede sværmeriske Venskabsforbindelser med sine Kammerater. "Mine Skolevennskaber, siger han i en Dagbog fra 1821, var Lidenskaber; thi jeg var altid voldsom." Han var som Ven ædelmodig og helst Beskytter. Da Peel, den senere Minister, en Dag blev ubarmhjertigt pryglet af en større Dreng, hvis *Fag* (Oppasser) han var, blev hans Plageånd af Byron afbrudt med en Bøn om at turde få Halvdelen af de Kammeraten tiltænkte Slag. Da den lille Lord Gort af en yngre Lærer var bleven brændt med et glødende Jern i Hånden til Straf for at han havde ristet hans Frankbrød dårligt, og Drengen, da Sagen blev undersøgt, hårdnakket vægrede sig ved at nævne Gerningsmanden, tilbød Byron Barnet at blive *Fag* hos ham istedenfor hos Læreren med det Løfte, at det så ikke behøvede at frygte for Mishandling. "Jeg blev hans Oppasser, siger Lord Gort (se Grevinde Guiccioli's *Erindringer*), og var yderst lykkelig over at have fået så god og højsindet en Herre, der bestandig forærede mig Kager og Slikkerier og altid bar over med mine Fejl." Til sin Yndlingsoppasser, Hertugen af Dorset, har Byron i sine *Hours of idleness (Ledige Timer)* henvendt smukke Vers til Erindring om Skolelivet.

Når Byron i Ferietiden var hjemme, vedblev Moderen sin ustyrlige Færd overfor ham, men istedenfor at være bange for hende, kunde han ikke lade være at le af den lille tykke Kones Lidenskabelighed. Ikke nok med at hun slog Tallerkener og Kopper i Stykker; stundom drev hun også Sønnen på Flugt med Ildrager og kniv. ([Note 24](#))

Tænker man sig, at efter et Optrin af denne Art en ung guldhåret Pige trådte ind ad Døren og med et Blik formildede den trodsige Dreng, så har man en Situation, som sikkert ofte er indtrådt på Annesley hos Familien Chaworth (Slægtninge af den Mand, hvem Byrons Grandonkel havde dræbt i Duel), når Moder og Søn var der i Besøg og Husets unge Datter Mary Ann Chaworth et Øjeblik lod sit Blik hvile på George. Hun var 17 År gammel, da Byron var 15. Han elskede hende lidenskabeligt og skinsygt. På Ballerne, hvor hun glimrede, måtte han, der ved sin haltende Fod var forhindret fra at danse, med kvalfulde Blikke se hende i de Andres Arme. En Aften hørte han endelig, hvorledes hun til Kammerpigen, som bragte Talen på Byron og hans Udsigter, sagde: "Tror du, jeg bryder mig noget om den halte Dreng?" — han slugte Smerten og trak sig tilbage. Tretten År senere skrev han under strømmende Tårer i Villa Diodati ved Genfersøen Digtet *Drømmen*, som behandler dette Forhold — oversat på Dansk af Poul Møller — og som leverer Beviset for, hvor dybt denne [Ungdomsskuffelse](#) gik

ham til Hjerte. Byron og Miss Chaworth sås kun en sjælden Gang efter hendes Ægteskab med en Mr. Musters. I Januar 1814 har han fået et Par Breve fra hende, der anråber ham om broderlig Støtte i et ulykkeligt Ægteskab. Han omtaler hende venligt, men gik ikke til hende. I Oktober samme År mistede hun Forstanden.

Forholdet mellem Moder og Søn blev stedse unaturligere, altsom Byron med mere og mere rolig Ironi mødte Moderens Anfald af Raseri. Det kom til sådanne Optrin, at Moder og Søn en Gang hver for sig samme Aften sendte Bud til Apoteket med den Anmodning, at hvis den anden Part skulde forlange Gift, der da måtte blive udleveret en uskadelig Mixtur istedenfor. Har de truet hinanden med Selvmord? Det er med en sørgmodig Humor, at den unge Byron i sine Breve taler om de Udflugter, ved hvilke han nu og da frigør sig for Scenerne i Hjemmet, Udflugter, om hvilke han ikke lader Nogen forudane det Ringeste, af Frygt, som han siger, "for det sædvanlige moderlige Krigshyl".

I 1805 kom Byron til Universitetet i Cambridge og tilbragte der sin Tid mindre med Studiet af Universitetets Fag end med alle mulige Arter af Legemsøvelser, hvortil han allerede fra Barndommen for at råde Bod på sin Legemsfejl havde hengivet sig med Iver. At ride, svømme, dykke, skyde, boxe, spille Cricket og drikke, det var Færdigheder, som han satte sin Ære i at tilegne sig til Fuldkommenhed. Modeherren begyndte at spire i ham, og i ungdommeligt Overmod morede han sig nu med at gøre sine Udflugter sammen med en køn ung Pige, der fulgte ham i Mandsklæder snart som hans Page, snart som hans yngre Broder, under hvilken sidste Benævnelse han var kåd nok til at forestille hende for en fremmed Dame i Badestedet Brighton. Newstead Abbedi havde været lejet ud. Så snart det blev ledigt, flyttede Byron derind. Det var et virkeligt gammelt gotisk Abbedi med Refektorium og Celler, grundet allerede 1170 med Park og Sø og Ringmur og en gotisk Brønd i Gården. Her levede han med sine Kammerater et af ungdommelig Trods mod alle Regler fremgået Svirebroderliv, holdt i en Stil og stemplet af en Originalitetssyge, hvortil genial Ungdom, der endnu ikke er bleven sig Opgaver og Formål bevidst, så ofte i Historien er set at forfalde. Man stod op Kl. 2 om Middagen, fægtede, spillede Fjerboldt, skød med Pistoler, og efter Bordet gik til den gudfrygtige Omegns Forfærdelse en Hjerneskal fyldt med Bourgogne rundt. Byron havde, da hans Gartner tilfældigvis var kommen til at opgrave et gammelt Munkekranie, i et Anfald af Lune ladet det fatte i Sølv, og han og hans Venner fandt nu en drengagtig Morskab i, forklædte som Munke med Tonsurer, Kors, Rosenkranse osv., at benytte det som Bæger. (Den nuværende Ejer af Newstead har af religiøse Grunde ladet det begrave.) Man må dog ikke i dette Træk kun ville se en ungdommelig Følelsesløshed af den Art, som så tit, f.eks. hos unge Medicinere, kan forenes med megen Livslyst; en Karakter som Byrons har sikkert følt en Art bitter Purring ved under Drikkelaget at have et sådant Mindetegn om Døden for Øje. I de Linjer, Byron har skrevet til denne Drikkeskål, hedder det, at Berøringen af Menneskelæber altid må være den Afdøde kærere end Ormenes Bid.

Af altfor stor Frejdighed udsprang hans Udskejelser dog ikke. Han havde ikke blot den Tungsiendighed, der hos fremragende Naturer i den første Ungdom så gennemgående er en Følge af med endnu uprøvede Evner og Kræfter at befinde sig Ansigt til Ansigt med lutter Spørgsmål; han havde den Melankoli, som hans særegne Naturanlæg, hans Optragelse, hans heftige Lidenskabelighed måtte medføre. Der fortælles fra dette Tidsrum af hans Liv et Par Anekdoter, hvorover hans Biografer plejer at blive rørte. Den første angår hans Hund. Han satte i 1808 på sin Yndlingshunds Grav en højst menneskefjendsk Indskrift, hvori han hævdede den på den samtlige Menneskehedes Bekostning, og gjorde samtidigt et (senere tilbagetaget) Testamente, hvori han krævede at begraves ved Siden af denne Hund, hans eneste Ven. Det andet Vidnesbyrd om hans Følelse af Forladthed er Måden, hvorpå hans Fødselsdag 1809 blev fejret. På den Dag fyldte han sit 21de År og blev efter de engelske Love myndig. Denne Dag betragtes ellers efter engelsk Skik som den højeste Festdag; den fejres i Adelsstanden med Dans, Illumination, Fyrværkeri og Beværtning af alle Godsets Beboere. Byron var så fattig, at han kun for Ågerrenter formåede at skaffe sig Penge til at give et Bal for sine Folk og efter Skik og Brug lade en Oxe stege. Ingen Vognrække med høje Fremmede holdt den 22de Januar 1809 for Slottets Port; hverken

Moder, Søster, Formynder eller Slægtninge indfandt sig; han tilbragte Dagen på et Hotel i London. I et af hans Breve fra 1822 hedder det: "Har jeg nogensinde fortalt Dem, at den Dag, jeg blev myndig, spiste jeg til Middag Skinke og Æg og drak en Flaske Ale dertil. Det er min Livret og Livdrik; men da jeg ikke kan tåle nogen af Delene, bevilliger jeg mig dem kun engang hvert fjerde, femte År på høje Festdage." Det er selvfølgelig morsommere at være rig end fattig, og mere smigrende for Selvfølelsen at blive lykønsket af Frænder og Venner end at føle sig hjemløs og ene, men i Sammenligning med de Vanskeligheder og Afsavn og Ydmygelser, som enhver ung moderne Plebejer har at kæmpe med ved Begyndelsen af sin Bane, er denne unge Patriciers Genvordigheder dog virkelig for Intet at regne. De fik deres Betydning derved, at de tidligt henviste Byron, der som Adelsmand så let kunde være gået op i Stands- og Slægtsfølelser, til de Hjælpekilder alene, som den enkelte isolerede Personlighed besad.

Det var ingen af Datidens store politiske Begivenheder, intet Indtryk af Begejstring eller Harme over de historiske Omvæltninger, hvorpå Tiden var så rig, der udrev Byron af det regelløse og planløse Liv på Newstead. Sådanne Begivenheder som Fox'es Død, som det for England lidet ærefulde Bombardement af Kjøbenhavn, lod den Personlighed urørt som Yngling, hvem enhver politisk Hændelse, Dåd eller Udåd, skulde gennembæve som Mand. Det var en privat literær Genvordighed, der frembragte det første Vendepunkt i hans Liv. Medens Byron fra Sommeren 1806 til Sommeren 1807 boede i den lille By Southwell, havde han udført sine første poetiske Forsøg og hos de yngre Medlemmer af en borgerlig Genbofamilie, Pigot ved Navn, fundet levende Deltagelse for disse. I Marts 1807 kom Samlingen ud under Titlen *Hours of idleness (Ledige Timer)*. Blandt disse Digte er der intet meget betydeligt; de iblandt dem, som varsler om et kraftigt Følelsesliv, taber sig i en lang Række Skoledrengepoesier, dels Oversættelser og Efterligninger af de i Skolen læste Oldtidsdigtere og af Ossian, dels følsomme og stilistisk umodne Venskabs- og Kærlighedsdigte. Nogle få angiver os Nulevende, der jo har let ved at være bagkloge, i tydelige Omrids Byrons senere Personlighed og Stil; i Digtet *Til en Dame*, der er rettet til Mary Chaworth, findes et Par ægte Byronske Strofer:-

If thou wert mine, had all been hush'd: —
 This cheek now pale from early riot: —
 With passions hectic ne'er had flush'd
 But bloom'd in calm domestic quiet.

But now I seek for other joys:
 To think would drive my soul to madness;
 In thoughtless throngs and empty noise
 I conquer half my bosom's sadness.

Oversættelse

Var min du blevet, da var Alting trygt.
 Min Kind, hvis Bleghed nu fra Sviren stammer,
 da havde aldrig blusset stygt
 af Lidenskabens syge Flammer.

.....
 Men nu jeg søger Lindring for min Harm,
 gal blev jeg, vilde Grubleri jeg prøve.
 Med vidløs Tummel, tom og dårlig Larm
 forsøger jeg min Sorg at overdøve.

Men i Virkeligheden fortjente Digtene kun liden Opmærksomhed; og da de nu var forsynede med drengagtige og smagløse Anmærkninger, udstyrede med en fordringsfuld Fortale og på Titelbladet bar

Ordene "en Mindreårig" føjede til Forfatternavnet, var der i denne Digtsamling Stof nok, som kunde ægge til Spot.

I Januar 1808 bragte da *Edinburgh Review*, Datidens kritiske Højesteret, en (rimeligvis af Lord Brougham forfattet) yderst hånlig Kritik af disse Digte. "Mindreårigheden, hedder det heri, pranger på Titelbladet, endog på Bindet ... Var Lord Byron bleven dømt til at yde et Kvantum Poesi og isteden derfor havde indleveret dette Bind, er det sandsynligt, at Retten vilde have ladet Mindreårigheden gælde som Undskyldning. Men nu osv." Og Kritikeren fortsætter: "Måske er Meningen den at tilråbe os: Se således kan en Mindreårig skrive! dette Digt har sandt for Dyden et ungt Menneske på 18 År forfattet, og dette andet er af en ung Fyr på 16! Men langt fra Forundring over, at et ungt Menneske gør meget middelmådige Vers, tror vi snarere, at af ti velopdragne Dreng i England gør de ni Vers og den tiende bedre Vers end Lord Byron ... Vi må give ham at betænke, at det at de sidste Stavelser rimer sig og at Versefødderne er rigtigt talte på Fingrene — Noget, de endda ikke altid er hos ham — ikke er Indbegrebet af Alt, hvad der kræves af en Digter. En Smule Fantasi hører også til ... osv. osv."

Artiklens Råd til Byron er da det at opgive Poesien og anvende sine Evner og sin Fritid bedre. Som Henvendelse til Tidsalderens epokegørende engelske Digter fra En, hvis Fag det var kritisk at prøve og vurdere Ånderne, var Artiklen trods dens delvise Berettigelse unegtelig en grov Dumhed. Men for Byron var den det Bedste, der kunde hænde ham. Den slog ned i hans Sjæl som en Udæskning, den sårede hans Forfængelighed dødeligt og vakte hvad der skulde overleve den: hans Stolthed. En Ven, der kom til ham, lige efter at Tidsskriftet var kommet ham i Hænde, forsikrer, at han havde et så vidunderlig skønt Udtryk af Trods og Stolthed i sine Øjne, at ingen Kunstner, der skulde fremstille en krænket Guddom, kunde have fundet en Model af mere frygtelig Skønhed.

Overfor Omverdenen skjulte han, hvor bevæget han var; i et Brev fra de Dage beklager han, at hans Moder har taget sig Artiklen så overordenlig nær, erklærer, at den hverken har forstyrret hans Ro eller hans Appetit, og bemærker kun, at disse Papirkugler har lært ham at stå for Skud. Men mere end ti År efter skriver han: "Jeg husker endnu meget levende det Indtryk Edinburgher Kritiken gjorde på mig; det var Raseri og det Forsæt at trodse og hævne mig, men ingenlunde Nedslåethed eller Fortvivlelse. En ubarmhjertig Kritik er Gift for en begyndende Forfatter og den slog mig til Jorden — men jeg sprang op igen ... fast bestemt på at gøre deres Ravneprofetier til Skamme og på at det ikke skulde være sidste Gang, de hørte fra mig." Således kom da ude fra Omverdenen den Tilskyndelse, der for første Gang samlede den unge Mands lidenskabelige og spredte Sjæleliv til en eneste Følelse og et enkelt Forsæt. Med fast Beslutning og sejt Udholdenhed satte han sig til at arbejde, sov om Dagen, stod op efter Solnedgang for at have mere Ro og skrev flere Måneder i Træk Nætterne igennem indtil Morgenens Frembrud sin første navnkundige Satire.

Kapitel 18

Den individuelle Lidenskabelighed (fortsat)

Navnkundig er den og blev den med Rette; dog ikke på Grund af dens Vid og Lune, thi den har hverken Lune eller Vid, ikke heller på Grund af det Træffende i dens Udfald; thi den har næsten kun blinde Hug tilhøjre og tilvenstre, men på Grund af den Kraft, den Selvfølelse, den uhørte Dristighed, som ligger bag den og her fik Luft. Angrebene havde for første Gang givet Byron et

Sanseindtryk, der snart skulde blive det stadige og herskende hos ham, den Følelse i hvilken han først helt fornå sig selv, og det var denne: Ene mod Jer Alle! Denne Sansefølelse var Livselixiren for ham som for Historiens andre store stridbare Naturer. "Mig skulde man kunne håne ustraffet! Mig tror man at kunne knuse! Mig som ene er stærkere end de Alle," det er det Tema, som har sunget for hans Øren, mens han skrev. Edinburgerne var vant til, når de i en sådan Anmeldelse slog en lille Dusindigter til Jorden som en Flue, eller af Våde skød en stakkels lille Sangfugl ned, at den Pågældende da græmmede sig i Stilhed, eller ydmyget gav sin egen mangelfulde Begavelse Skylden, så at Kritiken i ethvert Fald fulgtes af en dyb Tavshed. Men nu var de stødt på den, hvis uhyre Styrke og Svaghed det netop var, aldrig at give sig selv Skylden for en Vanskæbne, men med Lidenskab at kaste den over på Andre. Også denne Gang fulgtes Kritiken af en halvandetårig Tavshed. Men da gik det som der står i Victor Hugos Digt (*Les châtiments. La caravane*):-

Tout à coup au milieu de ce silence morne
Qui monte et s'accroît de moment en moment
S'élève un formidable et long rugissement,
C'est le lion.

Oversættelse

Pludselig, midt under den uhyggelige Stilhed,
der stiger og voxer, stum og hørlig på én Gang,
løfter sig en Brølen, en frygtelig og lang.
Det er Løven.

Og Billedet er det rette. Thi denne ikke smukke, ikke gratiøse, ikke vittige Satire er mere Brøl end Sang. Den Digter, der har Nattergalens Strube, fryder sig, når han første Gang hører, at hans Stemme har Vellyd ([Note 15](#)); den grimme Ælling sporer sin Svanenatur, da den kastes ud i sit Element; men Løveungens Brøl overrasker den selv og lærer den, at den nu er voxet op til Løve. Man søge da ikke i *English bards and scotch reviewers* efter Kårdestød, givne med en fast og sikker Hånd; disse Sår er ikke slagne af en Hånd, men huggede af en Klo — dog Kloen er en Løves! Man søge ikke her om Kritik, Mådehold og Fornuft; har det sårede Rovdyr Skønsomhed og Takt, når en Kugle, der skulde dræbe det, kun har såret det flygtigt? Nej Rovdyret ser sit eget Blod flyde, der står Blod for dets Øjne og det vil udgyde Blod til Hævn. Det søger ikke heller den, som fyrede, alene; når *En* af Skaren har såret den unge Løve, da ve *Skaren!* Alle Englands Digterstorheder, de berømteste, de mest fejrede — Enhver, der var vel anskreven i *Edinburgh Review*, og Enhver, som skrev deri — bliver i denne Satire behandlet som Skoledrenge af en tyveårig Yngling, der nylig selv ikke havde været andet end Skoledreng. De løber Spidsrod, den ene efter den anden, engelske Poeter og skotske Anmeldere iflæng. Der forekommer her mangt et bidende Ord, som ikke er sagt hen i Luften. Det tomme Fantasteri i Southey's *Thalaba* og denne Forfatters unaturlige Frembringelsesdrift, de Beviser, Wordsworth's Digte leverer for Sandheden af hans Lære, at Vers kun er Prosa, Coleridge's Ammestuebarnagtighed, og Lystenheden hos Moore

snærtes med Hidsighed og Hån. På Scott's *Marmion* gøres et Angreb, som minder om Aristofanes's Spottegloser mod Euripides's Helte. Men den store Masse af disse Udfald er dog så uskønsomme og ubesindige, at de i den følgende Tid bragte deres Forfatter langt flere Ærgrelser end dem, hvem de gjaldt. Byrons Formynder, Lord Garlisle, hvem *Ledige Timer* nylig havde været tilegnet, men som havde undslået sig for at indføre sin Myndling i Parlamentet, Mænd som Scott, Moore, Lord Holland, der senere hørte til Byrons bedste Venner, var her overfusede uden Grund, ud fra rent urigtige Forudsætninger og med en storartet Kritikløshed, der kun har sit Modstykke i den forbavsende Redebonhed, hvormed Byron, såsnart han kom til bedre Indsigt, gjorde Afbøn og søgte at udslette Virkningerne af sine gamle Vildfarelser. Han stræbte nogle År senere forgæves at bringe den engang trykte Satire ud af Verden ved at tilintetgøre dens femte Oplag helt.

Foreløbig gjorde den imidlertid stor Opsigt og skaffede sin Forfatter den ønskede Oprejsning.

Byron havde i Begyndelsen af 1809 taget Ophold i London dels for at give sin Satire i Trykken, dels for at indtage sit Sæde i Overhuset. Da han Ingen havde, til hvem han kunde henvende sig om Ledsagelse derind, måtte han mod Skik og Brug indføre sig selv. Hans Ven Dallas har beskrevet Scenen. Da Byron trådte ind, syntes han at blive endnu blegere end sædvanligt, og hans Træk havde Udtrykket af Krænkelse og Uvilje. Kansleren, Lord Eldon, gik ham smilende imøde og sagde ham nogle forbindtlige Ord. Med et stivt Buk berørte Byron til Svar Lord Eldons Hånd med sine Fingerspidser. Da Kansleren så sin Imødekommen således forsmået, gik han tilbage til sit Sæde; Byron kastede sig skødesløst på en af Oppositionens tomme Bænke, blev der nogle Minutter, rejste sig og gik. Han vilde blot betegne sin Plads og vise, til hvilket Parti han sluttede sig. "Nu da jeg har indtaget mit Sæde, sagde han til Dallas, vil jeg rejse udenlands." I Juni 1809 forlod han England.

Længe havde han — som han i et Brev til Moderen fra 1808 siger — følt "at hvem der kun har set sit eget Fædreland, aldrig kan bedømme Menneskene fra et friere eller alment Standpunkt; thi, siger han, man lærer af Erfaring, ikke af Bøger; Intet er så belærende som den sanselige Betragtning af Genstanden selv." Han rejste først til Lissabon (Digtet *Huzza, Hodgson!*) og Beskrivelsen af Cintra i første Sang af *Childe Harold* stammer fra dette korte Ophold; så galopperede han med sin Ledsager Hobhouse til Sevilla og besøgte derefter Cadiz og Gibraltar.

Intet af Sevillas pragtfulde og historiske Mindesmærker gør noget Indtryk på ham; men her som i Cadiz optager Kvinderne ham ganske. Han er ungdommeligt smigret ved de Tilnærmelser, som spanske unge Damer har foretaget overfor ham, og medtager fra Sevilla som Relikvie en tre Fod lang Hårlok. Gibraltar er ham som engelsk By selvfølgelig "et fordømt Sted".

Men så uberørt som han er af de historiske Minder, så stærkt begynder nu Landenes politiske Forhold at beskæftige ham, og Spaniens til England sysselsætter ham først. De to første Sange af *Childe Harold* viser, at han kun havde bitter Hån for Englands Udenrigspolitik; han spottede dets såkaldte Sejr ved Madrid, hvor Englænderne havde 5000 Faldne uden at tilføje de Franske nogen væsenlig Skade, og han er dristig nok til at kalde Napoleon sin Helt. Fra Spanien gik Rejsen til Malta, hvis Fortidsminder, der senere henrykte den gamle Scott, så lidt som Sevillas gjorde ringeste Indtryk på ham. Den historisk-romantiske Sans fattedes ham ligeså fuldt som den romantiske Nationalfølelse. Hans Tanker og Længsler drejede sig hverken om Englands grønne Enge eller om Skotlands tågede Højlande, men om Genfersøen i dens evige Farvepragt og om det græske Øhav. Ham sysselsatte ikke hans Folks historiske Bedrifter, ikke Kampene mellem den røde og hvide Rose, men Nutidens Politik og blandt Fortidsminderne kun Erindringerne om de store Frihedskampe. De gamle Statuer var ham Sten; han fandt de levende Kvinder skønnere end alle de antike Gudinder (dumt Tøjeri kalder han i *Don Juan* de ideale Stenbilleder), men han faldt i Tanker på Marathonsletten og har i begge sine fortællende Digtninge forherliget den. Og da han i sit sidste Leveår kom til Ithaka, viste han Førernes Tilbud om at se Øens Monumenter tilbage med de Ord til Trelawney: "Jeg hader Vrøvlet om Oldtidsminder. Tror de Mennesker da, at jeg ingen lyse Øjeblikke har og er kommen til Grækenland for at sammensmøre endnu flere Tåbeligheder!" Den praktiske Frihedspatos slugte tilsidst endog den poetiske hos ham. Med Byron

er den romantiske Følsomhed forbi; med ham oprinder den moderne Ånd i Poesien; derfor virkede han ikke blot for sit Land, men for Europa.

På Malta var Byron stærkt fængslet af en ung dejlig Dame, hvis Bekendtskab han gjorde der, en Fru Spencer Smith, som af politiske Grunde forfulgtes af Napoleon. Der udviklede sig mellem ham og hende et sværmerisk Venskab, som har efterladt sig Minder i en hel Række af Byrons Poesier. (*Childe Harold* II, 30. *To Florence. Lines written in a Album. Stanzas composed during a thunderstorm. Stanzas written in passing the Ambrasian Gulf.*) Fra Malta gik Rejsen gennem Vestgrækenland til Albanien, "vilde Mænds trodsige Amme", som han i *Childe Harold* kalder Landet, hvor "Ulven strejfer om, og Ørnen hvæsser sin Klo, og Mænd huser, der er vildere end Ulv og Ørn". Det er betegnende for Byron, at hans første Rejse gjaldt Egne, der lå udenfor al Civilisation, og hvor Personligheden var næsten ubunden af Vedtægt. Det var et Valgslægtskab som drog ham til disse Naturoptrin og disse Mennesker. Det gik ham som den unge Mand i Wordsworth's *Ruth*:-

Whatever in these climes he found
Irregular in sight or sound
Did to his mind impart
A kindred impulse, seemed allied
To his own powers and justified
The workings of his heart.

Oversættelse:

Hvad han i disse Egne fandt
uregelret, hans Hjerte vandt
som Syn, som Lyd, som Sag.
Det vakte en beslægtet Klang,
retfærdiggjorde ved sit Hang
hans eget Hjertes Slag.

Han, der i lige Linje stammer ned fra Rousseau, følte sig heftigt dragen til alle de i "Naturtilstanden" levende Folk. ([Note 16](#)). Albaneserne var dengang endnu næsten så vilde som deres pelagiske Forfædre, og Næveret og Blodhævn gjaldt imellem dem som eneste Retsorden. Det første Skue af Mænd og Kvinder på Kysten i de prægtige Dragter, med høje Filthuer eller Turbaner, med pragtfuldt sadlede Heste, med Trommehvirvler og Muezzin-Råb fra Minareterne var, da Solen lige gik ned og lagde sine Stråler over det Hele, som et Syn af Tusind og én Nat.

Janina viste sig at være en betydeligere By end Athen, som dengang endnu var under tyrkisk Herredømme og hvor han boede i et lille fattigt Hus, som vises endnu, i en Udkant af Staden. Det var i Nærheden af Janina, at de Rejsende i en Nat, som Byron har besunget, mistede deres Fører, og at han ene mellem Bjergene med Udsigten for Øje til at dø af Sult gav sine Rejsefæller Indtrykket af Overlegenhed ved det urokkelige Mod, som var hans mandige Særkende i alle store Farer.

Dagen efter Ankomsten blev Byron indført hos Ali Pasha, "den tyrkiske Bonaparte", hvem han trods hans Grusomhed og Vildhed altid havde beundret. Ali modtog ham stående, var yderst venlig, bad ham hilse sin Moder og sagde, hvad særligt smigrede Byron, at han på hans små Øren, hvide Hænder og lokkede Hår kunde kende hans fornemme Fødsel. Besøget hos Ali har afgivet Motivet til vigtige Optrin i 4de Sang af *Don Juan*; Lambro og endnu flere Byronske Figurer er tegnede efter ham, som jo iøvrigt senere blev skildret af Hugo i *Les orientales*. Ali behandlede Byron ganske som et forkælet Barn og sendte ham vel tyve Gange om Dagen Mandler, Frugt, Sorbet og Sukkergodt.

Sikret mod Landets talrige Røverbander ved det bevæbnede Følge, Ali medgav ham, rejste Byron nu gennem Albanien, og hans vilde Følgesvende fik ham så kær, at, da han nogle Dage lå syg af Feber,

truede de med at slå Lægen ihjel, hvis denne ikke helbredte ham; som Følge heraf flygtede Lægen — hvorpå den Syge kom sig. Det var på denne Tur, medens man overnattede i en Hule ved Artagolfen, at Byron blev Vidne til det natlige Oprin — Udførelsen af den pyrrhiske Våbendans under Sang — der har givet Anledning til Skildringen i *Childe Harold* II 67 og til den skønne Sang *Tamburgi, Tamburgi!* I Athen gav Byrons Harme over den engelske Plyndring af Parthenons-Skulpturerne ham Anledning til Digtet *Minervas Forbandelse*, og en flygtig Forelskelse i en af den engelske Konsuls Døtre ham Tilskyndelsen til det lille Digt *Pigen fra Athen*, hvis Heltinde i hele sit følgende Liv, endnu da hun var en lille bleg gammel Dame, blev overrendt af engelske Turister. 3dje Maj foretog Byron sin bekendte Svømmetur over Strædet ved Dardanellerne fra Sestos til Abydos i en Time og ti Minutter, af hvilken han hele sit Liv igennem var så stolt, og som han omtaler i *Don Juan*.

Alt hvad han så og oplevede i disse fremmede Egne skulde iøvrigt få År efter afgive ham poetisk Stof. I Konstantinopel så han en Dag Hundene æde Kød af et Lig, og dette af ham selv oplevede Oprin har givet Grundlaget for Skildringen af Rædslerne i *Belejringen af Korinth* og senere i *Don Juan* for Skildringen af de Rædsler, som Ismails Belejring fører med sig. Da han efter en Rejse i Morea vendte tilbage til Athen, synes han selv at have oplevet det Kærlighedseventyr, der ligger til Grund for *Giauren*. (Marquis'en af Sligo's Brev til Byron taler herfor). Udenfor al Tvivl er det i ethvert Tilfælde, at han en Dag, da han vendte hjem fra sit Bad i Piræus, mødte en Trop tyrkiske Soldater, der bar en i en Sæk indsyet ung Pige, som skulde kastes i Havet, fordi hun havde stået i Kærlighedsforhold til en Kristen. Med Pistolen i Hånden tvang Byron den vilde Skare til at vende om og udvirkede dels ved Bestikkelse dels ved Trusler Pigens Frigivelse.

Det brogede Rejseliv formåede ikke at give hans Sind den Ligevægt, som fattedes det. Hans sidste Breve fra Rejsen udviser stærkt Tungsind. Formålsløshed og deraf følgende Livslede syntes at knuge ham til Jorden. Sorgen over at være dybt i Gæld, over med en rystet Sundhed og et febersvækket Legeme at stå ene uden Venner går gennem alle hans Udtalelser. Han venter hjemme kun at modtages af Fordringshavere. I Virkeligheden modtoges han af Efterretningen om sin Moders Sygdom. Han ilede til Newstead for at se hende endnu en Gang og ankom Dagen efter hendes Død. Kammerjomfruen fandt ham om Aftenen siddende ved Liget og hørte gennem Døren hans Hulken. På hendes Opfordring til ham om at beherske sin Smerte svarte han med Tårer: "Ak, jeg havde kun en eneste Ven og hun er død." Lige fuldt kunde han i sin overdrevne Sky for at Andre skulde se ham lide ikke overtale sig til at følge sin Moder til Jorden. Han stod ved Herregårdsporten, til Liget var forsvundet. Så kaldte han på sin Page, lod sine Fægtehandsker bringe og tog med krampagtig Heflighed sin sædvanlige Boxetime. Dog det overgik hans Kræfter, han kastede Handskerne og ilede ind på sit Værelse. — Umiddelbart herefter hensank han i en uafrystelig Tungsindighedstilstand, under hvilken han påny testamentarisk bestemte, at Lord Byrons Krop skulde begraves ved Siden af hans Hunds.

Neppe var Byron landet, før hans Ven Dallas spurgte ham, om han ikke bragte nogle Vers hjem med fra sin Rejse. Den kritikløse Byron viste ham da ikke uden Stolthed *Hints from Horace (Vink fra Horats)*, en ny Satire i Popes Stil, og da Vennen, med Rette ikke synderligt opbygget ved Gennemlæsningen, spurgte, om han ikke havde Andet, kom Byron frem med hvad han kaldte "en Del mindre Digte og en stor Mængde Spenser-Stanzer", det var de to første Sange af *Childe Harold*. På Vennens indstændige Bøn blev disse først givne i Trykken.

For os Nulevende smelter Indtrykket af disse to Sange let sammen med Erindringen om de to (sex til syv År senere) sidste, men man må strengt holde de to Indtryk ude fra hinanden, hvis man vil stille sig Byrons Udviklingsgang klart for Øje. Der er et lige så stort Spring fra *Childe Harold's* første Halvdel til den anden, som fra den til *Don Juan*.

De Stanzer, Byron viste Dallas, er velklingende, følte og nu og da pompøse; her klinger for første Gang Sang og Musik fra de Læber, over hvilke rig Vellyd skulde strømme uafbrudt, så længe de drog Ånde. Men vi har her dog kun det svage Udkast til det Digter-Åsyn, der ti År senere var kendt af hele Europa. Digtets talrige og kraftige Naturbeskrivelser er her endnu Hovedsagen, de lyriske Partier i

Sammenligning hermed forsvindende i Omfang, og for et overfladisk Blik kunde disse Stanzer tage sig ud blot som en ung fornem og livstræt Englænders Rejseindtryk, kun at disse havde modtaget et forædlende Præg ved den høje Stil, hvori Digtet er holdt; thi *Childe Harold* er ligeså højtideligt og sværmerisk i Tonen som *Don Juan* virkelighedskært og lunefuldt.

Her findes i Stemningen et vist sørgmodigt Gråt i Gråt; Byron er her endnu ikke den, som springer fra én Følelse til en anden, helst dens yderligste Modsætning, for at påføre dem alle Vold og sønderrive dem des voldsommere, jo stærkere han spænder dem. Men skimter vi end kun Digterens Åsyn i halv Profil, ser vi end ikke Glimt af Satirikerens brådedede Lune eller af hans snart skamløse snart spøgende Smil, så har vi dog her i Ynglingens varme og højtidelige Patos den mest udprægede Personlighed i Datidens Poesi. Der er et Jeg i dette Digt, som behersker hver Enkelthed, et Jeg, som ikke smelter hen i nogen Følelse, ikke går op i nogen Sag.

Medens de andre Digterpersonligheder kunde antage luftige, flydende, krystalliserede Former, snart blev usynlige bag en fremmed Personlighed, snart forvandlede sig til kosmiske Væsner, snart gik helt op i de Sansninger, de modtog udefra, står der her et Jeg, som gennem Alt forholder sig til sig selv og vender tilbage til sig selv, og det et bevæget, lidenskabeligt Jeg, om hvis Sindsbevægelse hver enkelt nok så ringe Strofes Bevægelse vidner som den enkelte Konkyljes Susen erindrer om Havets.

Childe Harold (i det første Udkast Childe Buron) forlader efter en dårligt tilbragt Ungdom med Hjertet fuldt af *Spleen* et Land, hvor han ingen Venner og ingen Elsket efterlader sig. Han har den ungdommelige Lede ved Livet, som en til Tungsind førende Legemsbygning og Legemstilstand og tidlig Overmættelse af Nydelser har i Følge. Der er i ham intet Spor af Ungdommens frejdige Munterhed eller af dens Lyst til Fornøjelser og Ry, han tror at være færdig med Alt efter at have prøvet Lidet, og Digteren smelter så fuldstændigt sammen med sin Helt, at han aldrig endog blot et Minut hæver sig op over ham på Ironiens Vinger.

Alt dette, som overvældede Samtiden så stærkt, er temmelig lidet tiltalende for en moderne kritisk Læser; det Opstillede er tydeligt fremtrædende, og den Tid, da den sløve Livstræthed var fængslende, er forbi. Men Ingen, hvis Øje er øvet, kan heller overse, at Masken her — thi her er en Maske — når den kritisk fjernes, åbenbarer et alvorligt og lidende Åsyn. Masken var en Eneboers; kast den bort, og der står en ensom Natur tilbage! Masken var storstilet Sørgmodighed; riv den af, og der ligger ægte Tungsind bag den! Harolds muslingbesåede Pilgrimsdragt er vel kun en Domino på Maskeballet, men den dækker en Yngling med ildfuld Følelse, med skarp Forstand, med mørke Livsindtryk og med sjælden Frihedskærlighed. I Childe Harolds bedre Jeg er der Intet Uoprigtigt; for Alt hvad han tænker og føler vil Byron selv stå inde. Og dersom den, som kender Byrons egen Livsførelse i det nærmest følgende Tidsrum skulde finde Modsigelse imellem den digtede Personligheds gammelagtige Tungsind og den virkelige Personligheds ungdommelige og nydelsessyge Letsind, da kommer denne Uoverensstemmelse alene deraf, at Byron, som i Digtkunsten endnu fulgte en Retning, der tog Afstand fra Virkeligheden, ikke formåede at lægge *hele* sit Væsen for Dagen i *Childe Harolds* første Sange; det er vel Altsammen ham; men der er i ham endnu en ganske anden Verden, som han først i *Don Juan* formåede helt at få med og fuldstændigt give Kød og Blod i sin Digtning. Selvskildringens Ufuldstændighed må ikke forvexles med Forstillelse eller Påtagethed.

I Februar 1812 optrådte Byron i Parlamentet med sin Jomfrutale til Fordel for den fattige Arbejderbefolkning i Nottingham, der havde slået de Vævemaskiner, der gjorde den brødløs, i Stykker, og mod hvilken nu de strengeste Forholdsregler var foreslåede. Talen er ungdommelig og lidt kunstlet men levende og varm; det lå ret for Byron at tale for den forsultne og fortvivlende Masse, og meget sundt viste han sine Landsmænd, at en Tiendedel af den Sum, hvormed de beredvilligt havde sat Portugiserne i Stand til at føre Krig, vilde være tilstrækkelig til at afhjælpe den Nød, som man nu vilde bringe til at forstumme ved Fængsel og Galge. Byrons levende og hårdnakkede Had til Krig er et af hine Gran af sund Menneskeforstand, der altid forekommer opløste i hans Poesi, og det besjæler også de første Sange af *Childe Harold*.

Byrons anden Parlamentstale gjaldt Katolikernes Frigørelse, den behagede lidet, men er særdeles god; Byron godkender og gendriver med megen Logik den Bevisgrund imod Religionsfrihed for Katolikerne at man ligeså gerne kunde give Jøderne den. I hans Papirer findes med Hensyn til denne Tale følgende ungdommelige og skemtefulde Udtalelse: "Da begge Partier i Frigørelses-Spørgsmålet omtrent stod lige, sendte man i al Hast Bud efter mig og kaldte mig bort fra et Bal, som jeg, det tilstår jeg, temmelig ugerne forlod for at skænke fem Millioner Mennesker Frihed." Det er spøgende Ytringer af denne Art — i Stil med hans Notits om Ægteskabet: "Hvor det må være behageligt at være gift og bo på Landet; man har en smuk Kone og kysser hendes Kammerjomfru" — som, fordi de så lidet svarer til det Childe-Haroldske Tungsind, har været dumme Mennesker Bevis nok på, at han ikke mente det alvorligt med Noget. Han var simpelthen meget ung, noget lapset, anså det for en Skam at udtrykke sig følsomt og havde altid ubevidst til Valgsprog den hellige Bernhards Ord: Arbejd mere på at dølge dine Dyder end dine Laster! (*Plus labora celare virtutes quam vitia!*).

Jomfrutalen gjorde ganske overordenlig Lykke og kom lige tilpas til at henlede Opmærksomheden på de to første Sange af *Childe Harold*, der udkom to Dage efter at den var holdt. Digtets Virkning var overvældende; med ét Slag var Byron bleven en Berømthed, Londons nye Løve, Stadens lovlige Hersker for Året 1812. Verdensbyen, det vil sige: Alt det i den, der var skønnest, finest, mest dannet og mest glimrende, lå for den 23årige Ynglings Fødder. Havde *Childe Harolds* første Sange havt de sidstes Egenskaber, dyb Oprindelighed og ærlig Kraft, da havde de sikkert ikke opnået denne larmende Almenyndest. Stor Ærlighed og stor Oprindelighed vinder aldrig med ét Slag Massernes Gunst. Men netop det Tilslørede, Uklart-nydelsestrætte i disse første Forsøg gjorde Indtryk på Hoben: den Kraft, som skimtedes, virkede des stærkere, fordi den udtrykte sig en Smule teatralisk.

Det var Dandyvæsenets Blomstringstid, hvor efter Brummells Mønster det særegne Liv i Londons fornemme Verden udfoldede sig med en Overdådighed og Letfærdighed som ikke siden Karl den Andens Dage. Selskaber og Baller, Teaterbesøg, Spil og Gæld, Kærlighedshistorier, Forførelser og deraf følgende Dueller, det var Aristokratiets Livsindhold. Og Byron var Dagens, ja Årets Helt. Hvilken Genstand for Beundring og Tilbedelse var han ikke for et Samfund, som kedede sig og led under sin egen Tomhed! Så ung, så smuk og så brødefuld! thi Ingen kunde tvivle på at han jo var en lige så farlig og nydelsestræt Person som sin Helt. Byron besad ikke Scotts Koldblodighed og Ligevægt overfor Fristelser og Smiger. Han lod sig glide med den Strøm, som bar ham oppe. Kunstneren i ham trængte til at gennemleve alle Stemninger og viste ingen fra sig. Med Lethed vedligeholdte han sit Digtteri; thi med korte Mellemløb fulgte de poetiske Fortællinger, *Giauren* (Maj 1813), *Bruden fra Abydos* (December s.å.), *Korsaren* (færdig Nytårsdag 1814), af hvilken der på én Dag solgtes 13,000 Exemplarer. Den bitre Ode til Napoleon i Anledning af hans Tronfrasigelse viste, at Byron ikke helt tabte den samtidige Politik af Syne for Poesi. Så skreves i 1815 *Parisina* og *Belejringen af Korinth*. Det nye, det Fremmedartede og Lidenskabelige i disse Frembringelser rev det afspændte Londonerselskab hen. *Han* var det Særsyn, hvorpå Alles Øjne hvilte. Unge Damer bævede i Selskaberne af Glæde ved Tanken om, at han mulig vilde tage dem tilbords, og skælvede samtidigt for at spise en Bid, da det vidstes, at han ikke holdt af at se Kvinder spise. Man hengav sig ængstelig til den Forhåbning, at han vilde skrive et Par Linjer i Ens Stambog. Hans Håndskrift alene var en Skat. Man spurgte hinanden om hvor mange græske og tyrkiske Kvinder Kærligheden til ham havde bragt Døden og hvor mange Ægtemænd han havde dræbt. Hans Pande og Blik så ud som lutter Forbrydelse. Han bar ikke Pudder; hans Hår var vildt som hans Sindelag. Grundforskellig som han var fra almindelige Dødelige, var han tarvelig som sin Korsar; forleden hos Lord den og den havde han ved en Middag ladet elleve Retter gå forbi og forlangt Biscuit og Sodavand. Hvilken pinlig Stilling for Husets Frue, der var så stolt af sin Anretning! og hvilken unaturlig Særhed i et Samfund, hvor kraftig Appetit er Nationaldyd!

Således ser vi Childe Harold i Person forvandle sig til Don Juan. Den ensomme Pilgrim blev Salonløve. Fuldt så meget som Byrons Poesi gjorde naturligvis hans Rang, hans Ungdom og sjældne Skønhed Indtryk i Damekresene. I Walter Scotts *Levned* findes om Byrons Ydre denne Ytring: "Jeg tror

at have set de bedste Digtere i min Tid og mit Land, men skønt Burns havde de skønneste Øjne, så' dog Ingen i den Grad ud som det, man tænker sig ved en Digter, som Byron. Hans Billeder giver ingen Forestilling om ham; Lyset er der vel, men det er ikke tændt. Byrons Ansigt var Noget, hvorom man kunde drømme." — En af Englands Skønheder udbrod, da hun første Gang så ham: Dette blege Ansigt er min Skæbne.

Kvinderne havde vel altid optaget meget af Byrons Sjæleliv, men Hentydningerne i *Childe Harold* gav Anledning til det Rygte, at han på Newstead havde havt et formeligt Harem, skønt dette Harem i Virkeligheden synes at have bestået af en eneste Odalisk. Om hans Rejseeventyr i Forhold til Kvinder dannede der sig latterligt overdrevne Historier. Som Følge af alt dette blev han nu formelig bestormet af Kvinderne; hans Bord lå dagligt fuldt af Breve fra ham bekendte og ubekendte Damer. En kom til ham forklædt som Page, formodentlig for at ligne Kaled i *Lara*, og mange flere kom uforklædte. Om den Hvirvel, hvori han levede, får man et Begreb, når man hører ham fortælle Medwin, at han efter sit Bryllup i sin Kones Dagligstue en Dag traf tre gifte Damer på én Gang, hvilke han — for at bruge hans egen Udtryksmåde — "alle kendte som Duer fra samme Slag".

Det var et Liv i Forfængelighedens Triumfer, fuldt af tomme Nydelser; for Byron var det idetmindste bedre end Ro; thi Ro er, som han i *Childe Harold* siger, Helvede for stærke Hjerter. Var hans Hjerte iøvrigt her nogensinde med i Spillet? Neppe. Et af de Kærlighedsforhold, som i disse År optog Byron og som fik nogen Betydning for hans senere Skæbne, har som opbevarede Breve viser, kun været ham en Malstrøm i Malstrømmen og fristende som sådan, men har ladet hans Hjerte ganske koldt. Lady Caroline Lamb var en ung Dame af den højeste Adel, Nièce af den berømte Hertuginde af Devonshire, hvis Indflydelse på Prinsregenten var stor, indtil han lærte Mrs. Fitzherbert at kende. Da Miss Carolines Moder, Lady Bessborough, en fortræffelig Dame, blev ramt af et Slagtilfælde, var hun bleven sendt til Italien og havde opholdt sig der fra sit 4. til sit 9. År, kun med en Kammerjomfru til sin Pasning. Hun viste sig som Barn ustyrligt lidenskabelig og lunefuld indtil Galskab, så Lægen forbød at lade hende få nogen Undervisning. Gal var hun imidlertid ingenlunde, kun vild, fantastisk, i en evig Uro, der alene lod sig dulme ved Musik. Hun levede og åndede da også i Musiken. Senere blev hun i Devonshire House opdraget med Familiens andre Børn, der forsømtes af deres Mødre og ikke tålte nogen Tvang. Hun gav efter for enhver Indskydelse, var forsåvidt til et vist Punkt åndsbeslægtet med den tre År yngre Byron.

Som voxen var hun høj og slank, smukt bygget med store mørke Øjne og blondt Hår. Hendes Stemme var blød, kærtegnende, og virkede fortryllende på mange. Hun havde i høj Grad Ordet i sin Magt, var rig på Indfald, men så uberegnelig, at hun overraskede både sine Venner og sine Uvenner. Hun var så impulsiv, at hun kunde få Skin af at være ond; hun var det kun, forsåvidt en egenkærlig og forfængelig Natur intet Hensyn tager til andres Vel. Hun var i den Grad lunefuld og hidsig, at hun snart kælede for sine Pager, snart pryglede dem således, at hun en Dag frygtede at have slået en af dem ihjel. — Uden at være egenlig letfærdig, bevægede hun sig gerne i det Ingenmandsland, der strækker sig mellem Venskab og Elskov.

Femten År gammel forelskede hun sig lidenskabelig i sin senere Ægteemand, en Søn af den Lady Melbourne, der så længe var Whigselskabets anerkendte Dronning. Denne Søn, Sir William Lamb, syntes hende en Personliggørelse af de Frihedsideer, der repræsenteredes af Fox. Det var den sidenhen som Lord Melbourne bekendte Minister. Da han friede til hende, sagde hun først Nej af Frygt for at hendes uregerlige Temperament vilde gøre hende uskikket til et lykkeligt ægteskabeligt Samliv; men da han anden Gang anholdt om hendes Hånd, gav hun efter. Hendes første Indskydelse havde imidlertid været den rette. Deres Ægteskab blev et årelangt Klammeri, afbrudt af stedse kortere Forsoningsperioder.

Caroline havde et let forelsket Naturel. Hun indlod sig snart i en erotisk Forståelse med Sir Godfrey Webster, Lady Hollands første Mand. William Lamb vænnede sig til med Flegma at være Vidne til sin Hustrus skiftende Sværmerier.

Lady Caroline havde længe næret et heftigt Ønske om at lære Childe Harolds Digter at kende. Det opfyldtes i 1812. Beundringen blev hurtigt til en lidenskabelig Forelskelse, som hun i Overensstemmelse med sin Karakter greb enhver Lejlighed til at lægge for Dagen. Hendes Svigermoder, den af Byron altid beundrede Lady Melbourne, hans Fortrolige i disse bevægede År, tog sig Carolines Opførsel nær. Hendes Manerer udøvede skønt de syntes overspændte, en heftig Tiltrækning. I sin Stilling til Byron hørte hun til den Art "Bakkantinder, entusiastiske Kvinder", som i *Adam Homo* synger:-

Ved at splitte hans Hjerter
får vi Del i hans Smerte;
ved at rase derinde
må vi Gejsten dog finde.

Mens vi vildt ham omdanse
af hans Laurbær og Kranse
sno vi selv os et Smykke
som må Alle henrykke.

Der er en svag Lighed mellem hendes Holdning overfor Byron og Fru von Kalbs til Schiller. Kun at Caroline Lambs Forhold ikke var platonisk som Charlotte von Kalbs. ([Note 17](#)) En Morgen i August 1812, da Lady Caroline havde været ualmindeligt vild og excentrisk, fik hun Besøg af sin Moder Lady Bessborough, som søgte at overtale hende til at ledsage sig til Rochampton, indtil William Lamb dør kunde slutte sig til dem, hvorefter de i Forening kunde tage over til et Familiegods på Irland. Da også Lord Melbourne, Svigerfaderen til Lady Caroline, kom til og satte hende i Rette for hendes utålelige Opførsel, flygtede hun ud af Huset og forsvandt. Ingen vidste hvor hun var. Hun havde truet Forældrene med at gå til Lord Byron, men da de søgte hende hos ham, havde hun slet ikke været der, og han var højst forundret over deres Antagelse. Da han imidlertid nogen Tid derefter gennem Kusken på en Lejevogn modtog en Pakke fra Lady Caroline til Lady Bessborough, opnåede han ved Bestikkelse af Kusken at erfare, hvor Flygtningen opholdt sig, fandt hende i en Sårlægges Hus i Kensington, gav sig ud for en Broder til hende, og førte hende tilbage.

For at bringe den Opsigt, denne Flugt havde vakt, i Glemme indvilligede Lady Caroline i at følge sine Forældre et Par Måneder til deres Hjem på Irland. Byron tilskrev hende et Afskedsbrev, af hvilket senere Lady Caroline tillod Lady Morgan at tage Afskrift, et Brev, som er typisk for Byrons Stil i hans umodne År og i hvilket neppe nogen Sjælekender vil finde Kærlighedens Sprog. Det minder nærmest om Hamlets skruede Billet til Ofelia. Alt deri er skruet Retorik i en tvivlsom Følelses Tjeneste:

"Dersom Tårer, som du så og som du véd, jeg ikke lettelig udgyder; dersom den Sindsbevægelse, hvormed jeg skiltes fra dig — en Sindsbevægelse, som du må have lagt Mærke til under hele denne nerverystende Sag, skønt den først blev synlig, da Afskedsøjeblikket nærmede sig; dersom Alt, hvad jeg har sagt og gjort og endnu er rede til at sige og gøre, ikke tilstrækkeligt har bevist, hvad mine virkelige Følelser er og altid må vedblive at være for dig, min Elskede, så har jeg intet andet Bevis at tilbyde ... Er der Noget på Jorden eller i Himlen, der vilde have gjort mig så lykkelig som at gøre dig til min Hustru alt for længe siden? Du véd, jeg vilde med Glæde opgive Alt på denne og hin Side Graven derfor, og når jeg gentager dette som et Omkvæd, kan jeg da misforstås? Jeg bryder mig ikke om, hvem der får dette at vide eller hvad Brug der bliver gjort af det — det er til dig og dig alene, at disse Ord er rettede, til dig selv. Jeg var og er din, frit og helt, til at adlyde dig, hædre dig, elske dig og flygte med dig, når, hvorhen og hvorledes du selv vil eller lyster at bestemme."

Endog de stærke Ytringer af Hengivenhed virker uægte her.

Det kan ikke undre Nogen, at Byron få Måneder senere iværksatte et Brud; hans Kærlighed kan aldrig have været andet end den Art Genskins-Kærlighed, der som i et Spejl gør alle Flammens Bevægelser efter uden egen Ild.

Hun modtog et Brev fra ham sålydende:

"Lady Caroline — vore Følelser står ikke i vor Magt, mine er optagne. Jeg elsker en anden. Var jeg tilbøjelig til at rette Bebrejdelser til Dem, kunde jeg gøre det for tyve Tusind Ting; men jeg vil ikke. Deres Adfærd er nemlig ikke Skyld i min Opførsel. Min Opfattelse af Dem er helt forandret, og hvis jeg havde behøvet noget til at bestyrke den, så har Deres Letfærdighed, Deres Luner og de uværdige Udflugter, De dels i Deres Breve til mig, dels på anden Måde nylig har gjort Brug af, medens De var lystig indtil Galskab, helt åbnet mine Øjne. Jeg er ikke længer Deres Elsker; jeg skal alligevel aldrig ophøre at være Deres Ven. Det vilde være ganske uhæderligt af mig at nævne Navnet på den Dame, til hvem jeg nu er knyttet med fuld Hengivenhed."

Denne Billet forseglede Byron imidlertid med Lady Oxfords Segl, en noget unødvendig og altfor tydelig Modsigelse af Slutningssætningen. I Virkeligheden var hans Forbindelse med Lady Oxford en af de flygtigste og mindst betydende i hans Liv.

Lady Caroline ønskede at se Byron endnu engang. Lady Melbourne, i hvis Hus Sønnen og Svigerdatteren levede, holdt på at der skulde være et Vidne tilstede. Noget smagløst foreslog Byron da Lady Oxford som dette Vidne, hvad Lady Melbourne med Rette bebrejdede ham. Hun havde så ren og fin, som hun var, været rede til at gribe de stærkeste Midler for at få Sønnen befriet fra Byron som Rival. Hun foreslog ham i Breve hellere at forføre en ung adelig Godsejers Frue. Så dybt stak Tidsalderens Letsind endnu de udadligste engelske Adelsdamer i Blodet.

Det endelige Brud fandt Sted 6. Juli 1813 ved et Selskab, som gaves af Admiral Sir John Heathcote's Enke, hvor Blomsten af Londons Adel og Intelligens var forsamlet og hvor al Datidens Pragt blev udfoldet i skønne Kostymer. Londons smukkeste Damer var dør i deres Empire-Drægter, og Mænd som Lord Grey, Sheridan, den endnu uberømte Henry Brougham, den senere Minister. Lysene fra de høje Kandelabre udbredte et blidt, mildnende Lys.

Pludselig skiltes Sværmen i Festsalen og gav Plads for et Åsyn, der var så dystert i sin Skønhed, at alle Øjne heftede sig derved. Byron trådte ind, den misundte Lady Oxford støttede sig til hans Arm, og de kvindelige Hjerter begyndte at banke. Lady Rosebery f.eks. blev slagen ved Synet; da han tiltalte hende, bankede hendes Hjerter så voldsomt, at hun ikke formåede at give ham noget Svar.

Men Byrons Blik mødte lige overfor ham et mørkt Øjenpar, medtaget af Gråd, og så en høj slank Skikkelse rejse sig. Han gav intet Tegn til Genkendelse men vilde føre Lady Oxford ind i Spisesalen. Så mistede Lady Caroline al Selvbeherskelse. Hun fik et hysterisk Anfald; Skrig efter Skrig foruroligede Gæsterne, og i sin Fortvivlelse over Byrons Ligeegyldighed greb Lady Lamb det første skarpe Redskab, hun kunde finde; Nogle siger en stor Sax, Andre (Galt) et itubrækket Geléglass, og skar sig dermed i Struben. Efter dette mislykkede Selvmordsforsøg gav hun (efter Grevinde Guiccioli's Påstand) først en ung Lord "de utroligste Løfter", ifald han vilde udfordre og dræbe den Troløse, og indfandt sig så dog selv kort derefter hos Byron, "ingenlunde i den Hensigt at skære Halsen over på sig eller ham". De Ord, som hun, da hun ikke traf ham, efterlod på hans Bord, gav Anledning til Epigrammet "*Remember thee!*" der findes blandt Byrons Digte. (Mabell, Countess of Airlie: *In Whig Society* (1775-1818) London 1921.).

Syg efter Hævn greb Lady Lamb nu til Pennen og forfattede Romanen *Glenarvon*, der udkom på det for Byron alleruheldigste Tidspunkt, nemlig lige efter at hans Hustru havde forladt ham, og som blev et af de stærkeste Gæringselementer i Stemningen imod ham. Bogen har dette Motto af Korsaren: "Han efterlod et Navn, knyttet til én Dyd og tusinde Laster" og skildrer Byron som en Dæmon af Forstillelse og Ondskab, udrustet med de værste Karaktermærker hos hans Ungdomsdigtningens Helte. Alligevel har hun — måske for at undskylde sig selv — ikke kunnet lade være at meddele Billedet elskværdige Træk. Et Sted står der: "Hvis hans Væsen havde været af den Art, at han havde tilladt sig

Nogetsomhelst, der lignede de Friheder eller den Påtrængenhed, der er så hyppig hos Mænd, da var hun måske bleven forskrækket og advaret. Men hvad skulde hun have flyet? Visselig ikke det grove Smigreri eller de letfærdige og letsindige Erklæringer, som alle Kvinder snart værner sig til, men en Opmærksomhed, der strakte sig til hendes mindste Ønsker, en lige fin og smigrende Ærbødighed, en Ynde, en Blidhed, der er så bedårende som sjælden. Og dette forenet med alle Fantasiens Kræfter, med en Forstand og et Vid, som ingen Anden har besiddet i lige Grad."

Under Byrons lange Ophold i Venedig blev *Glenarvon* oversat på Italiensk, og Censor lod forespørge hos ham, om han havde noget imod, at Bogen udkom, da den i så Fald vilde blive undertrykt; Byron svarede med at udgive den på sin Bekostning.

Lady Lamb forekommer i Byrons Levned kun én Gang endnu og på forunderlig Måde. Da Byrons Lig var blevet ført fra Grækenland til England og Ligtoget langsomt begav sig tilfods fra London til Newstead, kom midtvejs en Herre og en Dame ridende imod det, og Damen spurgte, hvem der blev begravet. Da hun hørte Svaret, sank hun besvimet af Hesten. Det var *Glenarvons* Forfatterinde.

I Juni 1813 indtrådte en Begivenhed, der blev anderledes følgesvanger i Byrons Liv, end de flove Kærlighedsforbindelser uden Kærlighed og uden Alvor, i hvilke han hidtil havde ladet sig indvikle, en Begivenhed, der i sig selv tragisk voxede til at blive intet mindre end hans Skæbne. Hans Halvsøster, Augusta, kom fra sit Hjem, Six Mile Bottom, til London for at rådføre sig med den Broder, hun ikke havde set, siden hun var Barn, angående de økonomiske Vanskeligheder, hvori hun befandt sig.

Hendes Barndom havde været endnu langt anderledes ubeskyttet end hans. Deres fælles Fader, den vilde og gale Jack Byron, havde jo med Marquisen af Carmarthen, hvem han bortførte, ægtede, plyndrede og forlod, fået en Datter. Denne voxede op hos sin Bedstemoder på mødrene Side som faderløs og moderløs, sangvinsk og letsindig, rede til Latter og til lystig Tale, med ikke ringe Evne til at se og eftergøre det Komiske i alle Forhold, varm i sine Følelser, fuld af gode Hensigter, men på Kvindevis ganske uden Principer, udelukkende anlagt til Dyrkelse af Personer. Hun var oplært pietistisk i vedtagen Moral og bevarede derfor Evnen til ved given Lejlighed at udtrykke sig med Fromhed. Augusta Mary Byron, den senere Mrs. Leigh, var født den 26. Januar 1784, altså nøjagtigt fire År før Halvbroderen, hvis Fødselsdag var 22. Januar 1788. Da de genså var han 25 År, hun 29.

Hun havde levet i et ligefrem afskyeligt Ægteskab med en Fætter til hende, der var umedgørlig, hjælpeløs, kedsommelig og trættekær. Hans Lidenskab var at sætte Penge overstyr. Han var sjældent sammen med sin Hustru, opholdt sig mest hos sin Ven, Lord Darlington, eller ved Væddeløb, hvor han spillede sine Penge bort. Han befandt sig vel i dårligt og lystigt Selskab, bedst blandt ryggesløse Kumpaner. Når han var hjemme, lod han sin Frue være virksom for ham, f.eks. føre hans Væddeløbs-Brevvexling. Men han stillede få Krav til hende; hun kunde tage bort fra Hjemmet, når som helst hun vilde, og for så lang Tid, hun ønskede.

Augusta var trods sit noget uudviklede Væsen lige så indtagende som smuk. Hendes Portræt røber en overordentlig Fortryllelse. Ansigtets rene Form, Blikket, der er ømt og dybt, Munden, der er fin i sine Linjer, talende i sit Udtryk, det rige Hår, den slanke Hals; der er Tiltrækning i det Alt.

Inderst inde delte hun vistnok sin Halvbroders Anskuelse at Alt er tilladt, som glæder En selv og ikke virkeligt volder andre nogen Skade; men man har jo ikke forgæves i Årtusinder opdraget Kvinderne til at lægge Skjul på deres Følelser og Tanker. Augusta forstod så godt som nogen at dølge hvad der foregik i hendes Indre og at udtrykke sig i Overensstemmelse med vedtagen Moral. Hun var måske tilmed ærlig, når hun følte sig stødt ved Læsningen af adskillige løsslupne Steder i *Don Juan*.

Augusta havde længe i Frastand beundret sin yngre Halvbroder, der uforvarende var bleven så berømt. De havde kun flygtigt set hinanden som Børn. Da de genså som Voxne, var det for dem begge, som mødtes nu to Væsener, der af Naturen hørte sammen og var åndsbeslægtede, tilmed ikke havde nogen Følelse af den ellers selvfølgelige Sky og Ligegyldighed, der umuliggør Opståen af Erotik imellem to Søkende, der er opdragne sammen. De var på én Gang fremmede nok for hinanden til at

mødes som Mand og Kvinde, beslægtede nok til at føle sig henviste til hinanden, udkårne til gensidig Fortrolighed.

Der kan i vore Dage ikke næres Tvivl om, at de to Halvsøskende forenedes i en lidenskabelig Erotik.

For Augusta var dette så naturligt, at hun længe var gennemtrængt af Overbevisningen om sin fuldstændige Uskyld. At hun hævdede den overfor andre var et af Forholdene påbudt, nødvendigt Hykleri; men hun har øjensynligt fra første Færd været betaget af den Tanke, at den Imødekommen, hun viste overfor Halvbroderens stormende Kærlighed til hende, lå i den berettigede og uundgåelige Forlængelseslinje af hendes Kærlighed til ham som til den lidt yngre beundrede Broder. Overfor Omverdenen hyllede hun sig i et Slør, der var vævet halvt af Virkelighed, halvt af Usandfærdighed og Vrøvl Hun plumrede Vandet omkring sig. Hendes Breve f.eks. er så fulde af Parentheser, Afbrydelser, Tankestreger, Antydninger, Mysterier, at hun aldrig giver ren Besked, og selv Byron i et af sine Breve til hende erklærer, det er ham umuligt at finde ud af, om det er af Hjertesorger eller af Ørepine hun lider, om det er hende selv eller Børnene, der har været syge, om det, hun sigter til, er Caroline Lambs Roman eller Lady Byrons Højsind, og han kalder hendes Brev et fordømt Sammensurium (*crinkum crankum*).

Det synes utvivlsomt, at Byron har været den dybest elskende af de to. Skønt Augusta var et ret passivt Væsen og Byron ikke mindre voldsom end omskiftelig og ubehersket, har han følt en rentud overvældende Samfølelses Dragning, da han lærte Augusta at kende. De havde inderst inde samme Ustyrlighed, samme Overgivenhed og samme Melankoli, Da de i Januar 1814 blev indesneede sammen i Newstead, genlød det gamle Abbedi af deres Latter, skønt de hver for sig havde deres Anfald af Tungvind.

Hans sammensatte Naturel kan måske tildels udledes fra hans halvt keltiske, halvt normanniske Afstamning; det angelsaxiske Væsen var ham i Grunden hele hans Livs forhad.

Da Augusta indfandt sig hos Byron i Forsommeren 1813, stod han i Begreb med at foretage en Rejse til Sicilien sammen med Lady Oxford. I Stedet brød han nu med Lady Oxford, der 28. Juni 1813 rejste bort med sin Ægtemand, og besluttede at foretage Rejsen sammen med Augusta, der samtykkede. Men da greb Lady Melbourne ind og fik Rejsen forpurret, idet hun forestillede sin unge Beundrer, hvor skæbnsvangert dette Skridt vilde blive; hun skrev til ham, at han stod på Randen af en Afgrund, ikke letsindigt burde styrte sig i den og således for bestandig miste sin Anseelse i denne Verden. Han fulgte hendes Råd med Hensyn til Rejsen. Som ægte Barn af det 18. Århundrede søgte hun at få ham udfriet af denne slemme Forbindelse (*This worse business*) ved (omtrent som Marquisen af Merteuil i Laclous *Les liaisons dangereuses*) at give ham omhyggelige Vink om hvorledes han kunde forføre en anden Kvinde. Det lykkedes, for såvidt Byron under et Ophold i Aston Hall, Rotherham, i September 1813 gjorde en sådan Stormkur til Lady Frances, hans Vens og Værts, Wedderburn Websters unge Frue, at denne forvirret og under Tårer blev stærkt forelsket i sin Gæst. Skønt hun ingen Følelser nærrede for sin udskejende Ægtemand, afviste hun dog til Slutning Byron, der uden Blu aflægger Lady Melbourne Regnskab for alle Stadier i det indbyrdes Forhold.

Dette kunde dog ingenlunde bringe ham til at løsrive sig fra Augusta. Han havde hende jævnligt hos sig i London og aflagde hende to korte Besøg i hendes Hjem Six Mile Bottom.

Vi har set, at det i Århundredets Begyndelse var Tonen i Literaturen at stemple Fordømmelsen af Blodskam som Fordøm. Man vidste jo at i Oldtiden havde Giftermål mellem Broder og Søster i Herskerhuse som Ægyptens været ikke forbudt, men ubetinget foreskrevet. Man vidste, at efter Bibelens Fremstilling — og Bibelen gjaldt for Guds Ord — måtte Menneskeslægten have sin Oprindelse fra Blodskam, nemlig fra Forbindelser mellem Adams og Evas Sønner og Døtre, da der ingen andre Mennesker var. Man vidste endelig, hvor hyppig Incest havde været i Frankrig i det 18. Århundredes fornemme Selskab.

Endog den fornemme Chateaubriand, Kristendommens Genoprejser efter Revolutionen, havde jo i *René* fremstillet dennes Søster Amélie's brødefulde Kærlighed til Broderen for under den lette Maske at

genkalde sig Søsteren Lucile's Kærlighed til ham selv. Madame de Rémusat havde i sine Memoirer (I 204) lagt Josephine de Ord i Munden om Bonaparte: "Har han ikke forført sine Søstre, den ene efter den anden!" Mistanken var her vistnok falsk, men den bestod.

Det 18. Århundredes Moral herskede endnu i Byrons Ungdom, og det engelske Selskab havde i Slutningen af det 18. Århundrede taget sig Slægtskabsforhold mellem Mænd og Kvinder lidet nær. Lord Bolingbroke var i Juni 1789 rejst bort med sin Halvsøster, Miss Beauclerk, Datter af hans fra Faderen skilte Moder, og hun fik et Barn med ham. (Horace Walpole fortæller i et Brev til Grevinden af Ossory fra Juli 1789, at han har aflagt "den ulykkelige Moder til Parret" et Besøg).

Byron indskrænkede sig da fra først af ikke til at gøre Lady Melbourne til sin Fortrolige. Han var jo næsten hele sit Liv igennem lige så åbenmundet som trodsig. Allerede i Begyndelsen af 1814 fremsatte han i Holland House de mest udæskende Teorier om en Broders og en Søsters Ret til hensynsløst at elske hinanden, og allerede da lagde han selv tankeløst Grunden til Rygterne om Augusta Leigh og ham selv. Da *Bruden fra Abydos* udkom, var det i London en almindelig udbredt Antagelse, at Mrs. Leigh var Modellen til Bruden. Endog Skoledrenge i Eton spurgte en Neveu af Augusta, om ikke hun var Modellen.

Farligere var det, at Byron selv såvel i Breve som i Samtaler stadigt fremkom med Hentydninger til den Forbindelse, han senere hen oprørtes over at se omtalt og angrebet. Han begyndte etsteds med at sige: "Jeg har aldrig før vidst hvad Kærlighed var. Der er en Kvinde, jeg elsker lidenskabeligt; hun er med Barn ved mig, og hvis det bliver en Datter, skal hun hedde Medora." Da nu Mrs. Leigh 15. April 1814 fødte en Datter og kaldte hende Elizabeth Medora, var Gåden jo ikke vanskelig at gætte. — Dog efterhånden blev han endnu mere åben i sine Meddelelser, fortalte, at han ikke havde måttet anvende synderlig Overtalelse for at opnå sit Ønske; han viste endog en Dag en fremmed Dame, der besøgte ham, en Pakke Breve fra Mrs. Leigh. De fleste indeholdt spøgefulde Ytringer, men undertiden forekom der Vendinger, som udtrykte Anger, således denne, der forblev i Damens Erindring: "O Byron, hvis vi elskede hinanden, som vi gjorde i vor Barndom — dengang var det uskyldigt."

Et tydeligt og gribende Sprog taler visse først efter Byrons Død trykte Digte til Augusta, nogle af de dybest følte, han har skrevet, således det Digt, hvis første Strofer lyder:-

I speak not — I trace not — I breathe not thy name—
There is love in the sound— there is guilt in the fame—
But the tear which now burns on my cheek may impart
The deep thoughts that dwell in that silence of heart.

Too brief for our passion— too long for our peace—
Was that hour — can it's hope— can its memory cease?
We repent — we abjure— we will break from our chain
We must part — we must fly to — unite it again.

Og dertil sluttede sig efterhånden en hel Række af de skønneste digteriske Udbrud, således Begyndelsen af *Lara*:-

When she is gone — the loved, the lost — the one
Whose smile hath gladdened though perchance undone,
Whose name, too dearly cherished to impart,
Dies on the lip but trembles in the heart.

Således senere hen de inderlige og stormende Lovprisninger i *Stanzas to Augusta*, dernæst i tredje Sang af *Childe Harold*, endelig det umådelige Savn, som er udtrykt i *Epistle to Augusta*, først

offenliggjort efter Byrons Død.

My sister, my sweet sister! if a name
Dearer and purer were, it should be thine

og den glødende Forgudelse i de sidste *Stanzas* to [Augusta]

Tho' the day of my destiny's over
And the star of my fate has declined

et ved sin henrivende Inderlighed rent ud beundringsværdigt Digt. Overfor det som overfor de foregående synes man at måtte tro Byron, når han siger, at hun var nok til hans Lykke, eller rettere at Lykken for ham vilde være den at tilbringe Livet alene med hende uden Forbindelse med noget andet Menneske.

Hovedsagen er dog, at Augusta er Modellen til Astarte i *Manfred* som til Adah i *Kain*. Endnu i 1820, efter ikke at have set sin Halvsøster i fem År, skrev Byron, der snæredes af de Bånd, der bandt ham til Teresa Guiccioli, fra Bologna til Augusta, at dersom hun vilde komme til Italien til ham, skulde hun "aldrig træffe noget af hans italienske Bekendtskaber hos ham."

Go where I will, to me thou art the same
A loved regret which I would not resign.
There yet are two things in my destiny—
A world to roam through, and a home with thee.

Man føler sig unegteligt noget overrasket, når man efter at have været Vidne til den Rus, hvori Samlivet med Augusta satte Byron, ser ham skrive til sin Fortrolige, Lady Melbourne, og anholde om hendes Nièces Hånd. Det kan ikke undre, at den skønne og kloge Viscountess of Melbourne læste dette Brev med stærk Forundring. Den Formodning har ligget nær, at det har været hende selv, der for at hjælpe Byron ud af den Labyrinth, hvor han havde fortabt sig ved sin Forbindelse med hendes anden Nièce Caroline og ved den med Halvsøsteren, opmuntrede ham til Frieriet. Men Ordlyden af de bevarede Breve tilintetgør denne Antagelse. Hun blev overrasket som af et Lyn fra blå Himmel.

Vi har både Byrons Brev til hende om det Indtryk, Anne Isabella Milbanke, da omtrent tyveårig, havde gjort på ham, og vi har som Kommentar dertil Portrætet af Miss Milbanke i Tyveårsalderen. Det er henrivende. Efter de Samtidiges Vidnesbyrd var det stærkeste Indtryk, hun gjorde, det af Naiveteten og af Ansigtstrækkenes Bevægelighed og Udtryksskiftet under Samtalen.

Tanten spurgte i sine Breve forsigtigt den unge Pige først, hvilke Krav hun stillede til sin tilkommende Ægtemand. Hun svarede forstandigt og smukt, måske anende, hvem det var, hendes Tante vilde foreslå. Da hun modtog Meddelelsen om, at hendes Frier var Lord Byron, lagde hun ikke Skjul på sin store Agtelse for ham, men han vakte, skriver hun, ikke hos hende de stærke Følelser, der er Betingelsen for Lykke i husligt Samliv, og hun lod ham i de fineste og skånsomste Udtryk dette vide gennem Lady Melbourne.

Dette første Brev var fra Oktober 1812. I 1813 kommer Miss Milbanke til at læse den udvidede Udgave af *Giauren*, finder Tilføjelserne såre skønne, og hvad der står om Kærlighed får hende næsten til at elske Forfatteren. Hun finder, at denne Digter kender Lidenskabens Sprog, og at han hvad det Intellektuelle angår, er ligefrem sublim; hun håber at få Lejlighed til at stifte nærmere Bekendtskab med ham næste År i London. Ja hun betragter Bekendtskabet som så attråværdigt, at hun vil udsætte sig for at blive kaldt en Kokette (*a flirt*) for at opnå det. I April 1814 lader hun sin Fader sende Byron en Indbydelse til et Ophold på deres Gods, og Forberedelserne til Giftermål bliver strax derefter truffet.

Da Byron stod i Begreb med at indgå Ægteskab, havde både han og Augusta i Sinde at afbryde den hemmelige Forbindelse mellem dem, som da havde bestået i halvandet År og erstatte den ved den gensidige Tilbedelse, som fra hans Side har fået så skønt et Udtryk i Digtene efter Skilsmissen, end mer i Digtene efter Borttrejsen. Det viste sig imidlertid, at den Tiltrækning, som de begge følte til hinanden, var for stærk til at kunne overvindes, så længe de boede hinanden nær. Deraf fulgte den Kæde af Skæbner, der kom til at udgøre et Grundelement i Byrons Levned. (Ralph Milbanke, Earl of Lovelace: *Astarte. New Edition by Mary, countess of Lovelace.* London 1921.)

Anne Isabella Milbanke havde som eneste Barn af en rig Baronet vundet Byron ved sit simple og beskedne Væsen, lokket ham ved Udsigten til for hendes Medgift at kunne sætte Newstead i Stand, ærgret ham ved et Afslag, da han bejlede til hendes Hånd, fængslet ham ved kort derefter af egen Drift at begynde en Venskabsbrevvexling med ham, og havde nu endelig givet ham sit Ja som Svar på et Frierbrev, der blev skrevet i det uforsvarligste Letsind og afsendt, fordi en Ven, hvem han forelæste det, fandt, at det var "smukt skrevet".

Af lutter slette, dels forfængelige, dels spidsborgerlige Hensyn styrtede Byron sig ind i et Ægteskab, der ikke endte værre end det var til at forudse. Under Forlovelsestiden var han forholdsvis i en munter Stemning. "Jeg er meget forelsket, skriver han til en Veninde, og så tåbelig som alle ugifte Herrer i denne Stilling," og et andet Sted: "Jeg er nu den Lykkeligste af alle Dødelige, da jeg for otte Dage siden er bleven forlovet. Igår traf jeg den unge F., også den Lykkeligste af alle Dødelige; thi han er også bleven forlovet." Så barnagtige er alle Brevene fra den Tid, at Byrons eneste alvorlige Bekymring synes den, at han ikke kan udstå blå Kjole og det er Skik at lade sig vi i blå Kjole. Dog alt som Brylluppet nærmede sig, blev han mere og mere ilde tilmode, hans Forældres Forhold havde tidligt indgydt ham Angst for Ægteskabet. Sine Følelser under Vielsen har han skildret i *Drømmen*, og i Samtalerne med Medwin siger han, at han skælvede og gav forkerte Svar.

"Sirupsmåned", som Byron kalder den, gik ikke hen uden Skyer. Jeg tilbringer min Tid [på Landet hos Svigerforældrene], skriver han til Moore, i en skrækkelig Tilstand af Ensformighed og Forsumpning og er udelukkende sysselsat med at spise Kompot, med at slentre omkring, med kedeligt Kortspil, med Læsning i gamle Almanakker og Aviser, med at søge efter Muslingeskaller ved Stranden og med at iagttage Væksten af nogle forkrøblede Stikkelsbærbuske i Haven. — Og nogle Dage senere: Jeg lever her meget bekvemt og hører hver Aften på den fordømte Enetale, som gamle Herrer kalder Underholdning, til hvilken min Svigerfader hver Aften har hengivet sig med Undtagelse af en, da han spillede Violin. De er imidlertid meget elskværdige og gæstfri. Bell er rask og ved uforandret Elskværdighed og godt Lune.

Pegasus følte sig ikke helt vel i Åget. Imidlertid, det unge Par rejste snart til London, indrettede sig glimrende, holdt Vogne og Heste, gav Selskaber osv. så længe, indtil Byrons Fordringshavere indfandt sig. De 10,000 Pund Medgift svandt som Dugg for Solen; 8000 Pund, der netop tilfaldt Byron i Arv, gik samme Vej. Han måtte endog sælge sine Bøger. Murray tilbød ham 1500 Pund i Honorar for at han kunde beholde dem, men af falsk Stolthed sendte han Anvisningen sønderrevet tilbage. Herefter fulgte otte Udpanninger; endog Ægtesengene blev beslaglagte, da Møbler og Vogne var bortførte. Under disse Forhold var det, at Lady Byron i December 1815 fødte sin Datter Ada.

Det var selvfølgelig ikke faldet den unge forvænte Arving ind, at slige Forhold forestod hende. Ikke desmindre var Parrets Samliv i Begyndelsen godt. De kørte ud sammen og den unge Hustru ventede med stor Tålmodighed i Vognen, mens hendes Mand gjorde Besøg. Hun skrev Breve for ham, og afskrev Digte f.eks. *Belejringen af Korinth*. Imidlertid manglede det ikke på små Uenigheder. Den unge Kone synes at have havt den Vane ved Spørgsmål og Tiltale uafbrudt at forstyrre Byron, når han skrev, hvilket foranledigede ham til Udbrud af ondt Lune, som hun fandt højst upassende. Dernæst havde hun aldrig set en Heflighed og Uregelmæssighed som hans. Engang så hun ham i Raseri kaste sit Ur ind i Kaminen og støde det i Stykker med Ildtangen; en anden Gang affyrede han for Spøg eller af Vanvare en Pistol i hendes Værelse. Hertil kom Skinsyge. Hun vidste, i hvilket Ry for Kærlighedsforbindelser

han stod og særlig om Forholdet til Lady Lamb, hvis nære Slægtning hun var. Endelig havde Byron havt den uheldige Idé at lade sig vælge ind i Bestyrelsen for Drurylaneteatret, og hans Hustru så med Uro det bestandige Forretningsforhold til Skuespillerinder, Sangerinder og Danserinder. Byron underholdt med sædvanlig Åbenmundethed sin unge Frue om de Teaterdamer, der besøgte ham, udtalte sig med Styrke om hvad Tiltrækning, de udøvede på ham. Samtidig viste han Lady Byron en stadig stigende Uvilje. Den meste Tid af Ægteskabet boede Augusta Leigh i Ægteparrets Hjem Piccadilly Terrace, Nr. 13, og Byron, der atter var under Indflydelse af sin Lidenskab for hende, forfaldt i denne umulige Situation til jævnligt at drikke *brandy*, hvor meget end hans Læge bad ham aflægge denne Vane. Han var overfor sin Hustru ikke sparsom med Udbrud af sit Sværmeri for Augusta, Udbrud, som Augusta tilsyneladende stadigt overhørte. Efter at Lady Byron havde født sit Barn, blev hans Uvilje mod hende så stærk og ytrede sig så hensynsløst, at hun blev betaget af Tro på at han var sindssyg. Endelig gik en Måned efter Barnets Fødsel Forholdet mellem ham og Augusta op for hende, og hun forlod hans Hus. Det hed sig for at tilbringe nogen Tid hos sine Forældre; men neppe var hun ankommen dertil, før hendes Fader lod Byron vide, at hun ikke vilde komme tilbage.

I et Novellebrudstykke, forfattet af Byron i 1817, hedder det: "Få Dage efter rejste hun til Aragonien med sin Søn for at besøge sine Forældre. Jeg fulgte hende ikke strax, da jeg havde været i Aragonien før ... Medens Rejsen stod på, modtog jeg et meget kærligt Brev fra Donna Josepha, der underrettede mig om hendes og min Søns Velbefindende. Efter hendes Ankomst til Slottet tilskrev hun mig et endnu kærligere Brev, der i meget ømme og endog temmelig overgivne Udtryk anråbte mig om strax at rejse til hende. Jeg forberedte mig netop til at forlade Sevilla, da jeg modtog et tredje Brev, dette fra hendes Fader, der i de høfligste Udtryk opfordrede mig til at ophæve mit Ægteskab. Jeg svarede lige så høfligt, at jeg ikke vilde gøre noget sådant. Et fjerde Brev ankom fra Donna Josepha, i hvilket hun meddelte mig, at hendes Faders Brev var skrevet efter hendes udtrykkelige Ønske. Jeg spurgte med omgående Post om Grunden. Hun svarte med Expres, at da Grunde ikke havde Noget med den Sag at gøre, var det unødvendigt at give nogen — men at hun var en forurettet og fortræffelig Kvinde. Jeg spurgte da, hvorfor hun havde tilskrevet mig de to foregående, kærlige Breve, der opfordrede mig til at komme til Aragonien. Hun svarede, at det var fordi hun troede, jeg var gal, og at jeg blot havde behøvet at begive mig på Rejsen alene, så vilde jeg uden Vanskelighed være kommen til min Svigerfaders Slot og der have fundet den ømmeste af alle Hustruer og — en stram Spændetrøje."

Dette Udkast er vel det første Forsøg, Byron gjorde på at skrive Indtrykket af det Skete fra sig. Han har ikke forstået, heller ikke villet forstå, hvad den dybest liggende Grund var, hvorfor Sir Ralph Noel på sin Datters Vegne krævede Ægteskabets Opløsning. Han har ikke villet indvie Offenheden i hvad hans Hustrus Advokat gjorde gældende overfor ham; han har opfattet Lady Byrons hårdnakkede Taushed og hendes Godhed mod hans Halvsøster, der gør hende så megen Ære, som Vidnesbyrd om, at hun forlod ham uden Grund, uden berettiget Mistanke, og han begyndte den stygge Krig mod den værgeløse Kvinde, der i et Århundrede har stillet hende i et falsk Lys.

Såsnart Byrons Hustru havde forladt ham, var han i Verdens Dom med ét Slag bleven en anden. Som han en Morgen efter *Childe Harolds* Udgivelse var vågnet og havde fundet sig berømt, således vågnede han en anden Morgen berygtet og behandlet som fredløs.

Årsag var først og fremmest Misundelsen, ikke hin Gudernes Misundelse, som de Gamle anså for Kilden til de Stores Undergang, men Menneskenes smudsige og lave. Han stod så højt; han var så stor; med alle sine Fejl var han intet Øjeblik sunket til den spidsborgerlige Agtværdigheds Jævnhøjde; i Tillid til sine Evner og sin Lykke havde han altid forsmået at vinde sig beskyttende Venner og været ligegyldig for, hvor mange Fjender han skabte sig på sin Vej. Til at tælle var de allerede længe ikke mere. Misundelsen var først og fremmest hans skrivende Fællers, og blandt Misundelsens forskellige Afarter er Forfatter-Misundelsen en af de giftigste. Han havde hånet dem og kaldt dem Forfaldstidsskribenter, berøvet nogle af dem deres Navn og gjort Andre det umuligt at vinde et Navn — hvorfor skulde han forgudes og beundres og de altid forgæves ordne deres Lokker til at modtage en

Krans, som udeblev? Hvilken Lyst at rive ham ned fra Berømmelsens gyldne Trone og tilsøle ham i det Skarn, hvori de stod!

Han var længe mistænkt og hemmeligt hadet i det religiøst og politisk rettænkende Selskab. De Par Stanzer i *Childe Harold*, der i de forsigtigste Udtryk vover en Tvivl om et Gensyn efter Døden, var blevne mødte med forkættende Råb, og en hel Bog *Anti-Byron* skrevet imod dem. Hans fire Linjer til Prinsesse Charlotte, der med Overskriften *Til en grædende Prinsesse* blev trykte sammen med *Korsaren* og som trøster Prinsessen i Anledning af Prinsregentens politiske Omslag, bragte det mægtige Toryparti i Fyr og Flamme imod ham. Men hidtil havde han som ved et usynligt Panser været beskyttet af sin Tryllemagt; hvad Under, at man rettede den offentlige Mening imod ham nu, da der åbnede sig en Breche i hans Privatliv!

Lady Byron og hendes Familie levede ganske efter Selskabets Hjerter, og det var ikke vanskeligt at gøre Den til et Uhyre, hvem en sådan Hustru så sig tvungen til at forlade. Rygterne begyndte; det svageste Punkt i Byrons Livsførelse var der kun få, som havde en Anelse om. Men hans letsindige Levned forøvrigt afgav Angrebepunkter nok. Aristokratiets Liv i hine Dage bestod, som alt sagt, for største Delen af Kærlighedshistorier, Bortførelser og Udsvævelser. Men endog de, som selv mest skejdede ud, nød det at have en Syndebuk. Bagtalelsen fødtes, formedes, fik Fødder at gå på, Vinger at flyve med og svulmede mens den fløj. Dens Stemme steg som det skildres i Basile's berømte Arie fra en Hvisken til en Susen, fra en Susen til en øredøvende Larm som Torden mellem Bjerge. Hvem kender ikke denne Concert, til hvis Iscenesættelse Lavheden slår sig sammen med Enfoldigheden, og under hvis Opførelse Uvidenheden synger i Kor med den bevidste Nederdrægtighed, medens Skadefryden jublende slynger sine skarpeste Triller ind i Harmonien!

Misundelsen mod Byron gik i Hykleriets Tjeneste og virkede i dets Sold. Det civiliserede Hykleri har langt ind i det 19de Århundrede, i den religiøse Reaktions Tidsalder, været den sociale Magt, hvis Autoritet kun ved sine Midlers Art, men ingenlunde ved deres Udstrækning og Virkekraft står tilbage for den, det 16de Århundredes Inkvisitionsdomstole besad. Således bliver da, som Byron i *Childe Harold* siger, den offentlige Mening en Almagt:-

Opinion an omnipotence — whose veil
Mantles the earth with darkness, until right
And wrong are accidents, and men grow pale
Lest their own judgments should become too bright
And their free thoughts be crimes, and earth have too much light.

Childe Harold IV 93.

Og således blev, som han i *Don Juan* udtrykker det, Hykleriet en Vælde, som han måtte have 40 Præsters Kraft til værdigt at besynge.

Oh for a forty-parson power to chant
Thy praise, Hypocrisy! oh for a hymn
Loud as the virtues thou dost loudly vaunt
Not practise! Oh for trump of cherubim!

Don Juan X 34.

Det kunde ikke være anderledes i en Tid, der frembyder så megen Overensstemmelse med det Tidsrum, der betegner den antike Livsanskuelses Opløsning, en Tid, i hvilken en gammel teologisk Verdens- og Livs-Anskuelse, på alle Punkter undergravet og gennemhullet af Videnskaben, ude af Stand til at hævde sig ved sin egen indre Sandhed, nødtes til at klamre sig til det højere Selskabs Vedtægts-Moral og stive denne op til det Yderste for dog at have et Holdepunkt, og i hvilken den

kirkelige Myndighed og den spidsborgerlige Samfundsbevarelse står som to Vaklende, der støtter hinanden. Kaster man Blikket ud over Europas Sjælehistorie i Århundredets Begyndelse, da tager det sig formelig ud, som om alt det Hykleri, der havde spiret hos de franske Emigranter, der var steget og steget i den tyske Romantik, og som havde tårnet sig op under Reaktionen i Frankrig, nu styrtede ned over den ene Mands Hoved.

Macaulay siger i sit Essay om Byron i Anledning heraf: "Jeg kender intet så latterligt Skuespil som det britiske Publikum under et af dets regelmæssigt tilbagevendende Anfald af Moralitet. I Almindelighed går Bortførelser, Skilsmisser og Familietrætter hen uden at vække Opmærksomhed. Vi læser Skandalen, taler om den en Dags Tid og glemmer den. Men en Gang hvert sjette eller syvende År bliver vor Dyd krigersk. Vi kan ikke tåle, at Religionens og Sædelighedens Love bliver således krænkede. Vi må danne Bolværk mod Lasten. Vi må vise de Letfærdige, at det engelske Folk kender Vigtigheden af de huslige Bånd. Følgelig bliver en eller anden ulykkelig Mand, der i ingen Henseende er mere fordærvet end hundrede andre, hvis Overtrædelser er blevne behandlede med megen Mildhed, udpeget som Syndebuk. Dersom han har Børn, bliver de tagne fra ham; har han en Livsstilling, bliver han fordrevet fra den; de højere Klasser hilser ham ikke, de lavere hysser og piber af ham. Han bliver en Art Piskedreng, ved hvis Straf og Smerter man på samme Tid straffer alle Ugerningsmænd af hans Art. Vi tænker så med indre Velbehag på vor egen Strenghed og sammenligner med megen Stolthed det høje Trin, hvorpå Englands Sædelighed står, med Pariserletfærdigheden. Tilsidst er da vor Forbitrelse tilfredsstillet. Vort Offer er ødelagt eller har græmmet sig ihjel, og vor Dyd lægger sig til at sove igen for de næste syv År."

Det 19. Århundrede, der i Modsætning til det 18., har betragtet og behandlet enhver Kærlighedsforbindelse mellem to Væsener af forskelligt Køn, der ikke var gifte, som brødefuld, måtte nødvendigvis betragte Forbindelsen mellem en Broder og en Halvsøster som grov Forbrydelse, uanset, hvor mange formildende Omstændigheder der var tilstede. Således er også hele Århundredet igennem Forholdet mellem Homoseksuelle blevet bedømt med Harme og Foragt, da dog den Opfattelse lå nær, at Forholdet udsprang fra en sygelig Drift. I det engelske Samfund faldt to store Politikere, Parnell og Sir Charles Dilke, som Ofre for den dagligdags Kønsmoral, Oscar Wilde som Offer for Opfattelsen af Homosexualiteten som en Forbrydelse, der burde straffes med skærpet Tugthusarbejde.

Var Årsagerne til Byrons Fald af sammensat Natur, så var Midlet des mere enkelt, det eneste virksomme, der i sådanne Tilfælde gives: Pressen. Allerede i Anledning af hans Vers til Prinsesse Charlotte havde Bladene grebet til Bagvaskelser imod ham, og der var i flere af dem en stående Rubrik for smudsige Udfald mod Byron. Nu kunde Angrebene på hans Privatliv tumle sig frit i Kraft af den Navnløshed, som trods al den Unatur og Fordærvelse, den medfører, er herskende i den engelske Presse. Anonymitetens Betydning er i Virkeligheden kun den, at den usleste Stymper, som neppe formår at holde den Pen, hvormed han lyver, kan sætte den offentlige Menings moralske Trompet for sin Mund og i Tusinder af Exemplarer lade den krænkede Dyds Stemme komme til orde. Og ikke nok med at den enkelte Navnløse bliver til Almenhed i de mange Exemplarer, han kan tilmed som navnløs antage Hundreder af Skikkelser, skrive under alle mulige Mærker og i et Dusin forskellige Aviser, og vilde en eneste Smører være nok til at forsyne en hel Presse med Udfald mod en enkelt i den offentlige Menings Øjne fredløs Mand, hvorledes måtte da ikke Angrebene hagle ned over Byron, hvis Fjenders Navn var legio! Af de Skjældsord, hvormed Pressen overfaldt ham, mindedes han senere Navnene Nero, Apicius, Caligula, Heliogabal og Henrik den 8de. Det vil sige, han blev beskyldt for alle Former af lav Grusomhed, af vanvittig Råhed, af dyrisk og unaturlig Vellyst; han blev afmalet med alle de Farver, Lumpenheden har på sin Palet. Af hine Beskyldninger var den frygteligste dén, der allerede da gik Pressen rundt og som satte Brændemærket på det ham dyrebareste Væsens Pande.

Rygterne foer fra Mund til Mund. Da Skuespillerinden Fru Mardyn optrådte på Drurylane-Theatret umiddelbart efter Skilsmissen, blev hun hysset og pebet ud af Scenen, fordi den rent ud af Luften grebne Sladder havde udbredt sig blandt Tilskuerne at denne Dame, med hvem Byron i Alt havde talt et Par

Gange, stod i Kærlighedsforhold til ham. Han selv kunde aldrig gå ud uden Fare. Han blev på Gaden og på Vejen til Parlamentet, hvor Medlemmerne lod som om de ikke kendte ham, forhånede af den dannede Pøbel.

Da intet Forsvar var muligt, måtte han, så stolt han end var, bøje Hovedet og vige Pladsen. Han følte, som han siger, "at når de Beskyldninger, man hviskede og udtalte, havde Grund, så passede han ikke mere for England; havde de ingen Grund, så passede England ikke mere for ham." Den 25de April 1816 indskibede han sig for aldrig mere at vende levende tilbage.

Fra dette Øjeblik daterer Byrons sande Storhed sig. Edinburgherkritiken havde første Gang vakt ham til åndelig Bedrift. Dette nye Slag slog ham til Ridder. Der er ganske og aldeles ingen Sammenligning mulig mellem hvad Byron har skrevet før og efter hvad han opfattede som sin store Ulykke. Denne Ulykke sendtes ham af Historiens Genius for at rive ham ud af en bedøvende Forgudelse, og for at fjerne ham fuldstændigt fra hele den slappende Sammenhæng med det Samfund og den Samfundsånd, hvorimod det var hans historiske Kald med mere Held og mere Kraft end nogen Anden at fremmane den afgørende Modstand.

Kapitel 19

Byron. Jegets fordybelse i sig selv

Så underligt det klinger, var Byron netop i dette Øjeblik, da Alt brød sammen over ham, bleven indviklet i en ny Kærlighedsforbindelse, der rigtignok var i høj Grad ensidig; den medførte kun Ulykke og Lede. Det er ikke overraskende, at Rygtet om hans Skilsmisse, altsom det bredte sig, virkede anderledes på unge Kvinder end på Mænd. Kvindernes Følelse derved var den, at nu var en Plads ved den Attråedes Side bleven ledig, og Kvindebrevene indfandt sig i stort Tal.

Iblandt dem var nogle fra først af anonyme Billetter, der stammede fra en ung Pige, hvis Navn var Clara Mary Jane Clairmont, men hvis Fornavn sædvanligt skreves Clare. Hun var Steddatter af den berømte engelske Tænkter Godwin, altså Stedsøster til Mary Wollstonecraft Godwin, Shelley's anden Hustru. De to Stedsøstre var omtrent lige gamle. Clare fødtes 27. April 1798, Mary 30. August 1797. Clare blev altså i det Forår 1816, da hun søgte Tilmærkelse til Byron, 18 År gammel. Hun var mørk af Lød, med glimrende Øjne, begejstret for Teater og Literatur, kæk og fuldblodig. Hun drømte om at blive Skuespillerinde, vel mest for således at få lettere Adgang til Byron, for hvem hun nærrede Sværmeri.

I Foråret 1816 sendte hun ham under et opdigtet Navn, men med Opgivelse af sin Adresse denne Billet:

En helt Fremmed tager sig den Frihed at henvende sig til Dem. ... Jeg skælver af Frygt for dette Brevs Skæbne ... Mine Fødder står på Randen af en Afgrund. — Jeg lægger min Lykke i Deres Hænder. Hvis De nedlader Dem til at besvare det følgende Spørgsmål, så vil De idetmindste blive belønnet ved min Taknemmelighed: Ifald en Kvinde, hvis Rygte hidtil er uplettet, uden en Formynders eller Ægteherres Opsyn udleverede sig til Deres Nåde, ifald hun med bankende Hjerter tilstod den Kærlighed, som hun i mange År har nærret til Dem ... ifald hun vilde gengælde Deres Godhed med ubegrænset Hengivenhed og kærlig Tilbøjelighed ... vilde De da forråde hende eller vilde De tie som en Grav?

Da Byron ikke besvarede dette Brev, gik Clare et Skridt videre. Hun sendte med et Bud en Billet til Byron, hvori en unavngiven Dame bad ham modtage hende Kl. 7 for at tale med hende om en særdeles vigtig Sag. Hun ønskede at få Adgang til ham alene og i størst mulig Hemmelighed.

Derpå svarede Byron: "Lord B. véd ikke af, hvad Vigtighed der kan tillægges en Samtale med ham, ført af nogensomhelst, især ikke af en, hvem han åbenbart ikke har den Ære at kende. Han skal alligevel til den angivne Tid være hjemme."

Clare indfandt sig, sagde sit rette Navn, berørte i det Højeste flygtigt sit Ønske at gå til Teatret, fortalte ham strax i Enkeltheder sin hele, jo ret korte, Livsførelse, betroede ham sit Livs Hemmeligheder (formodentlig at hun først havde været heftigt forelsket i Shelley, inden hun viede Byron alle sine Tanker). Hendes Betydning i Byrons Levned er overhovedet alene den, at hun bringer Forbindelsen mellem Byron og Shelley tilveje, og at hun ufrivilligt bringer Forstyrrelse ind i deres gode Forhold.

Hun skriver strax påny, udtaler sin Taknemmelighed, men tillige sin smertelige Forvisning om, at den er Byron ganske ligegyldig, spørger om, hvorledes hun bedst kan få en Stilling ved Teatret. Byron giver så i en Billet den ønskede Oplysning. Men Clare svarer strax, at hun ikke vil henvende sig til nogen anden end ham; han er hendes Dommer, da han kender hendes Livs Historie ud og ind. Hun taler derefter om Shelley's *Queen Mab* og hans *Alastor*, siger Byron, at Shelley er 23 År gammel. Byron spørger hende, hvem der har sendt ham *Queen Mab*, og hun svarer, at det er Shelley selv, beder ham udtale for Shelley sin Dom over dennes Digtninger, meddeler så, at hun selv har skrevet en Roman. Hun frygter, at Byron har dannet sig en ugunstig Mening om hende, skønt hun er ganske overrasket over

hans Elskværdighed og Godhed. Endelig udtaler hun sig nedsættende om Ægteskabet som Bånd mellem Mand og Kvinde, lader ham forstå, at hun anser det for overflødig og uskønt.

Da Byron ikke på Stedet besvarer dette Brev, skriver hun næste Dag påny, sender ham med et Bud nogle Linier, på hvilke hun udbeder sig øjeblikkeligt Svar. Men Byron, der øjensynligt føler sig ilde berørt af hendes stormende Påtrængenhed, tier hårdnakket. Så sender hun ham sin Roman i Manuskript og plager om hans Dom: Han må endelig hurtigst muligt læse Manuskriptet, og hans Bemærkninger derom udbedes; de må være meget udførlige.

I Clare's næste (allerede syvende) Brev hedder det: "De beder mig skrive kort; men jeg har meget at sige. De beder mig også tro, det er Indbildning, at jeg nærer Tilbøjelighed for Dem. Det kan ikke være Indbildning, da jeg i det sidste År i hvert ensomt Øjeblik har følt mig tvungen til at tænke på Dem. Jeg venter ikke, at De skal elske mig, thi jeg er ikke Deres Kærlighed værd. Jeg føler Deres Overlegenhed. Men til min Overtalelse og min Lykke har De lagt Lidenskaber for Dagen, om hvilke jeg ikke havde troet, at de endnu levede i Deres Bryst. Jeg kan synes Dem uklog og lastefuld, mine Anskuelse forkastelige, min Teori usædelig; men Et idetmindste vil Tiden vise Dem, at jeg er blid og elsker af hele mit Hjerte ... Jeg forsikrer Dem, for Fremtiden vil Deres Vilje være min." ——— "Har De noget at indvende mod følgende Plan? Torsdag Aften kan vi forlade Byen sammen og med en Postvogn tage en ti eller tolv *miles* bort. Der vilde vi være fri og ukendte; vi kunde næste Morgen tidlig vende tilbage."

Der blev da vedtaget et Stævnemøde, Forbindelsen blev indgået, dog ikke for lang Tid; thi allerede 24. April 1816 forlod Byron England. I sit sidste Brev udtaler imidlertid Clare, at hendes Søster Mary ikke har ringeste Anelse om hendes Fortrolighed med Byron, og hun viser sig meget ivrig for at holde den skjult for Søsteren. Shelley og Mary vidste heller ikke, at Byron vilde tage til Genève. Det var Clare, som bibragte dem Ideen til at rejse netop derhen og tage hende med. Byron havde nemlig alvorligt frarådet hende at rejse derved alene, hvad hun ellers havde gjort. Fra Paris meddelte hun Byron, at Familien var undervejs og udbad sig Efterretning poste restante. Den 13. Maj ankom Shelley med sine to Damer til Hotel d'Angleterre i Sécheron ved Genève, og 25. Maj kom Byron ved en tilsyneladende Tilfældighed til samme Sted og til samme Hotel.

Således blev Bekendtskabet mellem de to store Digtere stiftet. Da begge var ivrige Idrætsmænd sejlede de strax efter Bekendtskabets Indgåelse om Aftenen sammen på Genfersøen og gentog Sejladsen dagligt, ofte til sent ud på Natten. Da Shelley's forlod Sécheron for Montalégre, forlod også Byron Hotellet og lejede sig Villa Diodati i deres Nærhed. Samlivet fortsattes; hver Aften sejlede Byron over til dem, og disse Besøg forblev Livet igennem i Mrs. Shelley's Erindring som strålende Minder. Hun huskede det stærke Indtryk, hun modtog, da Byron på Tilbagevejen over det mørke Vand sang Thomas Moore's Tyroler-Frihedssang. Efterhånden tilbragtes Aftenerne mest hos Byron, og de Samtaler mellem Byron og Shelley, til hvilke Mary og Clare var opmærksomme Tilhørerinder, Samtaler, der af Mary betegnes som filosofiske, drejede sig om begges Stræben efter at danne sig en Livsanskuelse, og trak ikke sjældent ud til henad Morgen. De talte bl.a. om de Forsøg, man da anstillede med Galvanisme og om Muligheden af ad kemisk Vej at fremstille organisk Liv.

Synderligt enige var de to Samtalende ikke anlagte til at være eller blive, så Underholdningen var ikke uden Spænding. Det synes som om Mary Wollstonecraft — thi hun var da endnu ikke gift — har trukket sig noget tilbage fra Samlivet, da hun opdagede, at Clare var med Barn og at Lord Byron var dettes Fader. På dette Tidspunkt var Shelley mere kritisk overfor Byron end omvendt, men Shelley's Beundring var dyb og oprigtig, Venskabet mellem de to store Oprørere i sin Opståen friskt som en Morgen og frugtbart for begge, selv om Shelley's Frembringelsesdrift i de første Måneder blev noget hæmmet ved Samlivet med en anden Ånd, der frembragte med langt større Lethed. Indtrykkene fra en Sejl tur til Meillerie og Clarens, som de to Digtere foretog sammen, affødte Byrons *Prisoner of Chillon*. Indtryk af Byrons Samtaleform er opbevarede i Forordet til Shelley's *Julian and Maddalo*. (Manfred Eimer: *Die persönlichen Beziehungen zwischen Byron und den Shelleys*. Heidelberg 1910.)

Da Byron anden Gang var bleven en hjemløs og ensom Pilgrim, optog han sin Ungdoms Rejsedigt påny. Han føjede tredje og fjerde Sang til *Childe Harold*. Han satte sig tilbage i sin Ungdoms Stemninger. Men hvilken Fylde havde de ikke i Mellemtiden vundet! Den Akkord, der fra først af ansloges i *Childe Harold*, det var Ensomhedens, Tungsinde og Frihedstrangens Treklang. Hver enkelt af dens Toner var nu bleven mange Gange så klar og så fuldt klingende.

Gennem Værkets første Halvdel gik *Ensomhedens* Stemning som Betingelse for Kærligheden til Naturen; allerede her hed det, at det at sidde på Klipperne, at drømme ved Floderne, langsomt at vandre gennem ubetrådte Skove eller stirre ned i Afgrunde og Vandfald, det var ikke Ensomhed, men Samliv med Naturen; derimod at flakke om i Menneskesværmen og høre dens utålelige Støjen uden at elske Nogen eller elskes af Nogen i den, det var at være tilgavns alene (*Ch. H. II 25, 26*). Men disse Udbrud var Erindringer om skønne Barndomsindtryk fra Skotlands Bjergegne, eller det var Drømmerier, som fremkaldtes ved Synet af Eremitens Bolig på Athosbjerget. Det var endnu, som Ensomhedsstemningen hos Wordsworth, en Kærlighed til Naturen, der beroede på Sky for en ukendt og fremmed Menneskeverden. Forskellen mellem Følelsen hos Wordsworth og Byron var kun den, at Wordsworth havde Landbarnets og Landskabsmalerens stumt rugende Dvælen ved Naturindtrykket, Byron Stadbeboerens higende og nervøse Kærlighed til det, og at Wordsworth søgte til Naturen i dens Ro, medens Byron elskede den mest i dens Vrede (*Ch. H. II, 37*).

I Værkets anden Halvdel er Ensomhedsfølelsen en anden. Der er en dyb Forskel på denne Trang til ensomt Samliv med Naturen, Harold følte som uerfaren Yngling, og den, han fornam som Mand, efter at hans første Jordomsejling om Menneskene og Tingene var tilende. Ikke Sky for Menneskene, men Lede ved dem drev nu Byron til at elske den stumme Natur. Et stort Samfund, det herskende Samfund i en hel stor By, der for det fremmede Øje synes så humant, så fintfølede og ridderligtsindet, havde vendt sin Vrangside ud imod ham, og Vragen er lærerig, men ikke smuk. Han havde lært, hvad Venskab man viser den Faldne, og at den eneste virksomme Kraft, på hvilken den, der vil lægge Planer for sin Fremtid, med Sikkerhed kan regne, er de Andres Selvkærlighed og Følgerne af den. Således blev han anden Gang ene med sig selv; og den Poesi, han nu skrev, er ikke for selskabelige Naturer. Men hvem der, om så blot for nogen Tid, har lært at vende Menneskene Ryggen, kendt Ønsket at leve i Fred for dem, følt Trangen til at forlade sit Hjem eller rejse bort fra sit Land for at undgå Skuet af Ansigterne og opsøge Skuet af fremmed Himmel og Jord — hvem der på ensomme Veje har følt Synet af et sig nærmende Menneske som Indtrædelsen af en smudsig Plet i hans fri og rene Synskres — i ethvert sådant Menneskes Sjæl vil disse lyriske Udbrud finde Genklang.

Childe Harold er ene. Han har lært, at han mindst af Alt er skikket til at gå i Trop med andre Mennesker, ude af Stand til at give sine Tanker ind under fremmede Tankers Herredømme eller til at give Magten over sin Sjæl til Ånder, mod hvilke hans gør Oprør. Hvor Bjergene stiger, der føler han sig blandt Venner; hvor Havet ruller, der er hans Hjem. Det Digt, Naturen skriver med Solstråler på Søen, er ham kærere end en Bog i hans Fødelands Sprog. Blandt Mennesker føler han sig som den vilde Falk, når man har stækket dens Vinger. Men skønt han flyr fra Verden, hader han den ikke derfor; det er hverken af Misfornøjelse eller af Trods, at hans Sjæl samler sig dybt nede i sin Kilde; den frygter for at skumme over i Mennesketrængselen, hvor i et Øjeblik et Menneskes hele Lykke kan sættes til "så at alt dets Blod forvandler sig til Tårer".

Han føler det som bedre at være alene og således blive en Del af Alt omkring ham, da dog Synet af høje Bjerge er ham en velgørende Følelse, medens Byernes Summen er ham en Kval, og da Fjældet, Himlen og Havet er en Del af hans Sjæl, som han af dem, og det at elske dem hans reneste Lykke. Mindst ensom i Ensomheden aner hans Sjæl i den et uendeligt Liv, en Sandhed, som gløder den ren for Jeget. Harold har ikke elsket Verden, heller ikke elskede den ham. Han er stolt af aldrig at have smigret dens urene Ånde, aldrig at have bøjet Knæ for dens Guder; aldrig at have lagt sin Kind i Folder til et Smil, han ikke mente, og aldrig at have været noget Ekko, når Mængden råbte. Han var en *iblandt* dem, ikke en *af* dem. Men han vil som åben Fjende skilles fra den Verden, han ikke elskede, og som

gængældte ham det med Renter. Han tror, siger han, hvad hans egen Erfaring end har lært ham, at der gives Ord, der har samme Vægt som Gerning, Håb, der ikke skuffer, sand Barmhjertighed, og to eller en, som er hvad de synes. (*Childe Harold*, tredje Sang, rundt om.)

Således strømmer Ensomhedens Stemning over i *Tungsindighedens*. Også denne Streng var anslået i de første to Sange; men deres Tungsind var den rent ungdommelige Utilfredshed. En forspildt Ungdom lå bag Childe Harold og som en flegmatisk sørgmodig Hamlet stod han ved Achilleus's Grav og overvejede med et Dødningehoved i sin Hånd, hvad Livet og dets bedste Ry vel var værd, medens han, som da endnu ikke havde smagt Hæderens Sødme, i Virkeligheden ikke attråede noget så lidenskabeligt som Ry, det på Skrømt og med tilræsonneret Filosofi forsmåede og ringeagtede Ry. Nu har han nydt det og lært, hvor lidet nærende en Føde det er.

Hans Hjerter er som et sønderbrudt Spejl, der istedenfor ét Billede optager det samme tusindfold, og som umuligere kan glemme, jo stærkere det er brudt. Selv knækket søger han da i Naturen til det, som ved Modsætningen kan lindre hans Kval, det frie, åbne Hav, hvis Skummanke han allerede strøg som Barn og der kender ham som Hesten sin Rytter og Herre; han elsker Havet, fordi dets Flade er den eneste, der ikke kan knækkes, ja end ikke rynkes eller fures, den eneste, der endnu den Dag idag ser ud som den så ud i Tidernes Morgen. Men Alt i Naturen minder ham om Kval og Kamp. Den fjerne Torden er ham som en Stormklokkelyd, der vækker Alt, hvad der havde lagt sig til Hvile i ham. Selv den yndige stille Nemisø forekommer ham ikke at ligne noget Fredeligt og Mildt; den synes ham *rolig som et kært Had* (IV, 173).

Hans Tungsind er nu helt *kolerisk*. Kunde han samle al sin Lidenskab i ét Ord og vilde dette Ord udtalt forfærde og splintre som Lynet, han vilde, siger han, ikke betænke sig på at udtale det. Alt hellere end Ro! er hans Løsen: Ro er Helvede for livfulde Hjerter; der gives en Ild i Sjælen som én Gang tændt, uudslukkelig søger at stige i stedse vildere Flammer. Det er en Feber, som er skæbningsvanger for Enhver, der nogensinde kendte den:-

Den skaber dem, der gale selv snart alle
de Andre i den samme Galskab hilder;
Erobrere og Konger, Statsmænd, Skjalde,
Sektstiftere, hvis Higen intet stiller,
som rører op i Sjælens skjulte Kilder,
som, mens de skuffer Andre, selv bedrages —
ak, Verden! du din Avind på dem spilder!
Så du, hvor bittert sligt et Bryst kan nages,
af Attrå efter Ry du vilde aldrig plages.

Uro er deres Ånde, Levetiden
en mægtig Uvejrstorm, hvorpå de ride,
til brat de synker — dog så vant til Striden,
at dersom deres Dage skulde glide
trods Kampen hen i Skumringstimer blide,
de slappes og kun stakket Livet bærer —
ret som en Flamme, der ved Nattetide
snart flimrer ud, når Oljen ej den nærer,
eller et ubrugt Sværd, der sløvt sig selv fortærer.

Ak, udbryder Harold, vi visner fra vor Ungdom af og stønner så afsted gennem Livet, syge — syge — ingen Løn vundet, ingen Tørst slukket; endnu på Gravens Rand viser det Blændværk sig, efter hvilket vi fra først af forgæves har jaget, for silde, altfor silde. Elskov, Ry, Ærgerrighed, Havesyge —

Alt er Et, Alt lige forfængeligt og lige forrykt, Intet værre end det andet; thi det er Alt Luftsyn med forskellige Navne, og med Dødens sorte, kvalmende Røg går Lyset ud. Ak vort Liv er kun Unatur, et Væsen, som ingen Plads har i Tingenes Harmoni, et uhyre kæmpemæssigt Gifttræ, hvis Rod er Jorden, hvis Løv og Grene er en Himmel, hvorfra i forpestede Dugdråber Sygdom, Ulykker, Trældom og Død, al den Jammer vi ser og al den, vi ikke øjner, uophørligt dryssende falder ned!

Udaf dette rugende Mismod, som Tanken om den almindelige Elendighed (Verdenssmerte kalder Tyskerne det med et besynderligt Udtryk) uundgåeligt lægger over Sjælen, var allerede i *Childe Harolds* første Sange *Frihedskærligheden* som Digtets tredje Grundstemning den eneste forløsende Magt, den eneste, som angav en praktisk Opgave for Livet. Allerede i Portugal havde Harold udråbt: O kunde disse Volde omgive et *frit* Folk, og til Spanierne sunget: Op I Spaniens Sønner! Eders Gudinde, Ridderæren kalder. Allerede dengang tilråbte han det undertvungne Grækenland, der bestandig så sig om efter Hjælp udefra:-

I arme, fødte Trælle! Véd I ej,
hvo fri vil være, selv må Sværdet svinge
og bryde sig ved egne Kræfter Vej;
Galler og Russer kan ej Frelsen bringe.
Jer Voldsmand kan måske de undertvinge,
men aldrig tænde Friheds hellige Ild
på Eders Alter.....

Nej, før Lakedæmons Helte står op af Graven, før Thebens Epaminondas atter rejser sig, før Athens Sønner har modige Hjerter påny, og græske Mødre atter føder Mænd, før er Trældommens Tid ikke omme! Men hans Frihedskærlighed dengang var af rent politisk Natur, det var den frifødte Englænders Harmen over al se de fremmede Folkeslag ude af Stand til at afryste et Fremmedåg, som hans eget Folk umuligt kunde tænkes at ville bære.

Nu opfatter han Frihed i Ordets vide og fulde, almenmenneskelige Forstand. Nu føler han, at den frie *Tanke* er Udgangspunktet for alt åndigt Liv:-

Dog lad os gruble kækt! Det er en ræd
Forsagen, Tankens Ret at lade fare,
vort eneste og sidste Tilflugtssted —
jeg vil i hvert Fald dette Ly bevare,
skønt fra vor Fødsel alt med Bånd og Snare
bag Mur og Mulm man lukker Evnen inde,
at Sandhedslyset ej med altfor klare
Stråler skal i de unge Sjæle skinne.
Det nytter ej; thi Tid og Kunst kan læge Blinde.

Og han vil ikke blot gruble, han vil handle. Han anråber Tiden, den store Hævner; han minder den om, at han med Ro og Stolthed har udholdt Verdens Had — og han har kendt alle Hadets Arter:-

fra Uret og til smålig Troløshed
fra den Bagvaskelse, der skummer hed,
til sagte Hvisken af de usle Små
og Gift af Kryb, der om på Bugen gå.

— og han slutter med Bønnen: O lad mig ikke have båret dette Jern forgæves i min Sjæl!

Når han da nu atter rejser fra Land til Land, da svinder hans personlige Sorg sammen ved Skuet af Roms uhyre Ruiner, og som hin Sulpicius, hvis Følelser Chateaubriand tilranede Helten i sine *Martyrer*, føler han sin Skæbnes Lidenhed i Sammenligning med den, som har bortmejet Grækenlands Byer. Han siger:-

O Rom! mit Fædreland, du Sjælens By!
Til dig må Hjertets Moderløse drage,
du, døde Rigers Moder! — til dig ty
og glemme deres usle Nød og Plage
.....
Jeg i min Ungdom samme Vej drog hen
som Romer-Vennen af den største Mand,
Rom den Gang ejed — Marcus Tullius' Ven.

Og når han, ikke tilfreds med den blotte Tankens Frihed, vender Blikket udad og sysselsættes af de store politiske Kampe, da nøjes han ikke med at gentage de gamle Opråb til de Faldne, som når han tilråber Venedig, at Staden har druknet Århundreders Hæder i Slaveriets Dynd og at det var bedre, den selv var sunken i Havet end at opleve slig Skændsel; nej han vender sig kækt mod de Mægtige, mod Sejerherrerne ved Waterloo, dem han spotsk betegner som Napoleons Aber, og han ser fra Kampenes politiske Yderside hen til deres sociale Kærne.

Vistnok, siger han, har Frankrig tilsyneladende forgæves tårnet Ruin på Ruin af ældgamle Fordomme, der har levet siden Tidernes Fødsel, og vel ser vi nu Fængsler og Troner rejse sig igen af alt dette Grus. *Men det vil ikke vare*. Thi Menneskeheden har endelig lært sin egen Styrke at kende. Og har Frankrig end beruset sig i Blod, til det spyede Forbrydelser — dog Frihed! går dit sønderrevne Banner lig Tordenstormen imod Vinden og dine Trompetfanfarer klinger selv hendøende så fuldt som om Genklangen af dem aldrig kunde svinde. Har Frihedstræet end nu mistet sine Blomster, og er Barken end såret af Øksen, dog vil en ny Vår, o Frihed! bringe dig en mindre bitter Frugt. Da har heller ikke jeg levet forgæves. Thi der er det i mig, som vil overleve Tid og Tortur, og ånde, når jeg har udåndet, noget Ujordisk, som de Andre ikke aner, men der vil bevares som den Tone, man mindes, af en forstummet Lyra! (*Ch. H. III, 82. IV, 97, 136*).

Således smelter i dette skønne Digt Ensomhedens, Tungsindighedens og Frihedskærlighedens Grundstemninger sammen, og således udvides og uddybes Digterens Sjæleliv stedse mere, medens Digtet rykker frem fra Sang til Sang. Wordsworth havde forvandlet sit Jeg til Organ for England; Scott og Moore havde givet Skotlands og Irlands Følelser Luft i deres Sang; men Byrons Jeg er det almenmenneskelige, dets Sorger og Forhåbninger hele Menneskehedens. Da dette Jeg ret kraftigt og mandigt har trukket sig sammen i sig selv og fordybet sig i sin ensomme Sorg, udvider dets Smerte sig til Sorgen over al Menneskelivets Jammer; Jegets hårde og selvsyge Skal bliver sprængt og den dybe Frihedsbegejstring åbner sig Vej for at omfatte og løfte hele Digterens Samtid. ([Note 18](#)). Så holder han da sin Gudstjeneste og samler sin Sjæl i Andagt. Han vrager alle "Afgudshuse", gotiske Kirker, såvel som græske Templer, og ligesom de gamle Persere byggede deres Altre på de højeste, Jorden overskuende Bjerge, således bøjer han sit Hoved i Naturens store Kirke, den som består af Jord og Luft.

Mål gotiske og græske Andagtssteder
og Søjler mod Naturens Tempelgrund,
mod Jord og Luft, der vidt omkring sig breder,
og vælg ej lukte Rum, der hæmmer, når du beder.
(*Ch. H. III, 91.*)

Kapitel 20

Byron. Den revolutionære Ånd

Under Samlivet med Shelley modtog Byrons Ånd nogle af de stærkeste og dybeste Indtryk, for hvilke han var modtagelig. Det første store Indtryk var det af Shelley's Personlighed og Livsanskuelse. For første Gang i sit Liv stod Byron overfor en helt moderne og helt frigjort Ånd. Trods al sin geniale Evne til at tilegne sig hvad der stemmede med hans Natur havde han kun fået en halv, literær og filosofisk, Dannelse og bestandigt mere måttet lade sig lede af Sympatier end af Overbevisninger. Nu trådte Shelley ham imøde, gennemglødet af en Apostels Begejstring, længst

ude over alle Tvivl, som en sand Humanismens Præst. Hverken det adspredte Liv i Londons fornemme Selskab eller det knugende Tryk af tunge Skæbner havde undt Byron Sindsro til at gruble synderligt over Tilværelsens Grundspørgsmål eller over Menneskehedens Omdannelse; han havde været altfor sysselsat med sig selv. Nu mødte han lige på det Punkt i sin Digterbane, da Jeget i ham begyndte at tømme sig, den Ånd, som døbte med Ild. Hans Sjæl åbnede sig helt for den nye Påvirkning, og i en Række af de Skrifter, han nu fuldførte, spores den meget tydeligt. De mange naturforgudende (panteistiske) Udbrud i tredje Sang af *Childe Harold* er efter al Sandsynlighed Frugter af Samtalerne med Shelley, fremfor Alt er det skønne Sted om almægtig Elskov som Naturens Ånd (III, 100) et Udtryk for Shelleys Lære om Kærlighed og Skønhed som hemmelighedsfulde, Verden omspændende Magter. I en af sine Dagbogs-Optegnelser går Byron i disse Dage endog så vidt i Shelley'sk Naturdyrkelse, at han betegner den Stemning, der omgiver Clarens og Meilleries Sceneriet for Rousseau's *Héloïse*, som en, der er "af højere og mere omfattende Art end Deltagelsen for en enkelt Lidenskab." "Det er, siger han, Følelsen af Kærlighedens Tilværelse i dette Ords højeste og mest udstrakte Betydning og af vor egen Deltagen i dens Goder og Hæder; det er Verdensaltets store Ophav, som her er mere fortættet tilstede end andensteds. I dette taber vi, skønt vi véd, at vi har Del deri, vort personlige Jeg, medens vi går op i det Heles Skønhed." En yderligere Påvirkning af Shelley lader sig eftervise i Åndscenerne i *Manfred* og især i dette Dramas tredje Akt, hvis Omarbejdelse foretoges på Shelley's Råd. Endelig havde *Kain*, selv om Shelley, som han påstår, ingen umiddelbar Del har havt i denne Digtningens Komposition, ganske sikkert ikke fået det Præg, som Digtet har, hvis man kunde tænke sig Shelley ude af Byrons Liv.

De to Digtere besøgte Chillon og den hele Omegn i Forening, og således modtog Byron det andet store Indtryk, som skulde indvirke på hans Frembringelsesdrift, Indtrykket af Alpekæden. Det var en Lise for ham, der så nylig havde indåndet Dunsten af engelske Selskabssale, at lade Øjet hvile på den evige Sne og skyhøjt over Menneskevrimlen betragte Alpernes snebedækkede Skalper. Hans poetiske Forgænger Chateaubriand afskyede Alperne; deres Storhed virkede trykkende på hans Forfængelighed; Byron følte sig hjemme imellem dem.

Manfred, hvis sandeste poetiske Værd må søges deri, at det er et Alpelandskab og et Alpelandskab uden Mage, er umiddelbart fremgået af Naturindtrykkene. Taine har ladet sig henrive til det stærke Udtryk, at Byrons Alpeånd i *Manfred* kun er Teaterguder; men Taine kendte, da han skrev dette, ikke selv Schweiz.

I ingen Omgivelser ligger Overgangen nærmere end her til at personliggøre Naturen. Selv en almindelig Rejsende fristes dertil. Jeg erindrer, at jeg en Aften på Rigi Kulm stod og betragtede de smukke Søer ved Bjergets Fod og de små Skyer, der helt nede ved disses Spejl drev afsted over dem. Da rullede på en Gang langt ude fra Horizonen en lille hvid Klump. Da den et Minut efter nåede Pilatus var den en uhyre Tågemasse. Med rivende Fart bredte den sig over Himlen og kastede sin Skykåbes milevide Flige ud til begge Sider. Den sænkede sig ned over Søernes Flade, indhyllede Klippespidsene, red på Bjergryggen, fordybede sig i Kløfterne, spredte så endnu engang sine Flanker, hvirvlede som Røg mod Himlen, sank som Bly over Byerne, udslukte alle Farver og flød som Gråt i Gråt. Sneens

Hvidhed, Træernes Grønt, Solskyernes tusinde Glimt og Farver oversvømmedes i et Øjeblik og var borte. Blikket, som nylig strejfede frit hen over den umådelige Flade, heftede sig uimodståeligt tiltrukket alene ved den uformelige Masse, der hastigt flyvende og mægtig som en Klode i dens tidligste Tilstand foer ind imod Beskueren. Det var som himmelske Hærskarer, som hundrede Tusinder af luftige Ryttere, der i sluttet Trop kom susende på vingede, lydløse Heste, uimodståeligere end nogen jordisk Hær, sporløst udslettende Alting bag sig som Asiens Horder og Attilas Hunner. En Nordbo måtte uvilkårligt tænke på Vanernes Tog. I det Øjeblik Skyen nåede Kulmens Rand, tabte de Yderststående sig for Synet, flere og flere blev borte i den, så slyngede den sig klam og tætfavnende om hver Enkelt, lukkede Munden til på En og lagde sig om Brystet.

Det er Natursyn af denne Art, som har afgivet Stoffet til de Åndesyner, der overfalder Manfred. Afsnit efter Afsnit af Byrons Dagbøger er gået over i hans Digt og ikke sjældent er Udtrykkene i deres første løse Formning nok så gribende som i Digtet. "Ankom til Grindelwald. Spiste til Middag. Red op til den højere Isbræ — den lignede en frossen Orkan. [I *Manfred* står for Versets Skyld: en frossen Storm]. Stjernelyst, skønt, men en Pokkers Sti ... en Smule Lyn, men Dagen i det Hele så skøn som den Dag, hvorpå Paradiset blev skabt. Gik gennem hele Skove af visnede Graner, alle visnede, Stammerne skrællede og barkløse, Grenene livløse; dette gjort af en enkelt Vinter — deres Udseende erindrede mig om mig og mine." Alle disse Udtryk forekommer let omformede i Digtet.

Men hvor rige på Udbytte nu end Byrons og Shelleys fælles Udflugter var, så blev de dog på mange Måder forbitrede dem. Deres rejsende Landsmænd plagede dem overalt med deres Nysgerrighed og trængte endog med utrolig Frækhed ind i Byrons Hus. Blev de holdt ude derfra, stod de med Kikkerter langs Kysterne og Vejene for at gøre deres Iagttagelser, kiggede over Havemuren og bestak Hotelopvartere, som senere i Venedig Gondolførere, for at erfare Skandale. At Byron og Shelley levede iflæng med to Søstre (Clare og Mary) var det første Rygte, man bragte i Omløb, og alt som de to Digttere i Folkesnakken forvandlede til menneskevordne Djævl, antog disse Rygter et stedse mere modbydeligt Præg. Man kan da ikke undre sig over, at da Byron en Dag på Coppet trådte ind i Fru de Staëls Dagligstue, faldt en engelsk Dame, en gammel gudfrygtig Romanforfatterinde, Mrs. Hervey, i Afmagt, så snart hun hørte Navnet, som om hun, siger Byron, havde set selve "hans sataniske Majestæt" komme anstigende.

Et ubestemt Rygte om Byrons Forhold til Augusta Leigh havde nu nået til Schweiz. Det blev først drøftet påny, da i 1869 efter Byrons, Lady Byrons og Ada's Død, Forfatterinden til *Onkel Toms Hytte*, Mrs. Becher-Stowe i Macmillans Magazine (New York) fortalte, at hun som fortrolig Meddelelse fra den da afdøde Lady Byron, havde erfaret, at der i sin Tid bestod et forbryderisk Forhold mellem Byron og hans Halvsøster. *Saturday Review* godkendte Meddelelsen trods Dadel af Mrs. Becher-Stowe's Tillidsbrud og hendes mange urigtige Udsagn. Den blev imødegået. Det samtidigt udgivne Skrift *Medora Leigh* udviste dog, at Medora alt som Barn af sine Søskende måtte høre, at hun ikke var en Datter af Oberst Leigh, men af Lord Byron og at Lady Byron på hendes indtrængende Spørgsmål gav et bekræftende Svar. Mrs. Becher-Stowe's Meddelelser til Offenheden var dels taktløs dels unøjagtig; den mødtes i sin Tid fra mange Hold med en udpræget Vantro. Denne er nu veget for Medfølelse med den kortvarige gensidige Lidenskab, der blev ulykkebringende for begge Parter.

Om Beskyldningen har Byron i det Øjeblik, han forlod England, øjensynligt kun vidst, at den lå til Grund for Lady Byrons Krav på Skilsmisse og at den tvang ham til Underskrift af Skilsmisse-Aktstykket. Han har ikke vidst, hvor udbredt den var. Han siger selv: "Først temmelig længe efter min Afrejse blev jeg underrettet om mine Fjenders hele Fremgangsmåde og Sprog. Mine Venner burde have sagt mig meget, som de fortiede for mig." Først i Schweiz fik han gennem en Ven Alt at vide. For ham var hans Forbindelse med Augusta berettiget og ren. Herved forstås også først ret de fra Schweiz til Augusta rettede Poesier. Således hedder det i *Ch. H. III. 55*: Og et mildt Kvindeherte var forbundet med hans ved stærkere Bånd end dem, Kirken knytter. Den Kærlighed var ren, skønt ikke viet. Den bestod

Prøven af det dødeligste Fjendskab og blev end fastere hærdet i en Fare, der er rædselsfuldest i Kvinde-Øjne. Hendes Hjerte var fast, som hans tungt, da han sendte hende denne Hilsen fra en fremmed Kyst."

Det i Schweiz indtrufne pludselige Omslag i Byrons Stemning imod Lady Byron lader sig forklare ud fra Sværmeriet for Augusta, da han fik Vished om Usandsynligheden af nogensinde at kunne gense hende, og da han fik Indtrykket af, at hun havde skriftet for Lady Byron, hvad hun faktisk gjorde 1816. Han foregøglede sig tilmed, at en Mrs. Mary Anne Clermont, der i sin Tid havde været Miss Milbanke's Guvernante og holdt inderligt af hende som Lady Byron, havde opbrudt hans Gemmer og læst hans Breve. Mod hende skrev han da Skildringen *A sketch*. Hun havde kun bistået Sir Ralph Noel som Sekretær, da han kom til London for at gennemføre Skilsmissen. Byron så i hende en af Lady Byron hvervet Spion. Han der i den første Tid efter Skilsmissen sagde, at han neppe troede, der fandtes "et muntrere, bedre, elskværdigere, behageligere Væsen end Lady Byrons, og som gav sin Voldsomhed og Ubetænksomhed al Skylden, så nu kun Skyggesiderne ved hendes Karakter, og det er under det nu skildrede overvældende Indtryk, at han begyndte den uværdige Krig mod en Kvinde og udkastede det hårde Portræt af hende som Donna Inez i første Sang af *Don Juan*.

Byrons Tanker drejede sig selvfølgelig atter og atter om hans Stilling til Augusta, og på Kunstnervis gav han sig til at digte sig dybere og dybere ind i Forholdet. George Sand har etsteds i et Brev til Sainte-Beuve skildret sin Natur og Digter-Naturen i det Hele med et Par raske Træk. Talen er om Filosofen Jouffroy, der har ønsket at forestilles for hende, men hvem hun nærer nogen Frygt for som en altfor streng og altfor lidet åndssmidig Moralist. Hun skriver: "Jeg har nu og da sagt ved mig selv: Skulde det ikke være tilladt at spise Menneskekød? De har sagt ved Dem selv: Der gives måske Folk, som er i Tvivl om, man ikke turde spise Menneskekød! Jouffroy har sagt ved sig selv: Den Idé er aldrig faldet noget Menneske ind osv." — dybe Ord, der i sig indeholder en Begrebsbestemmelse af Digterens Væsen i Modsætning til Iagttagersens og til Moralistens.

Driften til at gruble og fantasere over hvad Menneskene i Almindelighed frygter og skyr, var i høj Grad udpræget hos Byron. Den bekendte Anekdote, der har vakt så stor Forfærdelse, at han engang med en lille Kniv i Hånden udbrød: Jeg gad vide, hvorledes En er tilmode, når han har begået et Mord! har ingen anden Betydning. Det fristede ham at ruge over den Tilstand i Sindet, som ledsager en Kærlighed, der betragtes som forbryderisk, men som af den, der elsker, ikke fornemmes således, som det fristede ham at ruge over den Sjælstilstand, der følger et Mord. Kun at her lå der en Virkelighed bag Fantasierne. Hans tidligste Helte som Giauren og Lara har begået et hemmelighedsfuldt Mord, og det er bekendt nok, at man uden videre påduttede Byron denne hans Heltes Forbrydelse, ja at selv den gamle Goethe af Folkensnakken lod sig forlede til i sin Anmeldelse af *Manfred* at berette som "højst sandsynlig" den Ammestuehistorie, at Byron i Florents (hvor han komisk nok i Alt har været én Formiddag) havde haft en Kærlighedshistorie med en ung Kone, hvem Manden dræbte, og hvis Død Byron atter hævnede ved at berøve hendes Drabsmand Livet. Han skrev et Forsvar for sine Følelser i Manfreds Lidenskab for Astarte og i Kains Ægteskab med sin Søster.

Mangen Samtale mellem Shelley og Byron har da rimeligvis af let forståelige Grunde drejet sig om Kærlighed mellem Broder og Søster, såmeget mere som det samme Spørgsmål også sysselsatte den yngre Digter. Byron opirrede især den Omstændighed, at de Fromme tog så stærkt på Vej i den Anledning, da de dog selv foredrog som Troesartikel, at Menneskeheden som nedstammende fra et eneste Par havde formeret sig gennem Søkendeparring. Derfor betoner han i *Kain*, at Kain og Adah er Sødskende, og lader Lucifer forklare Adah, at hendes Elskov til Broderen ikke er Synd, men at den hos Efterkommerne vil være det, hvortil Adah meget logisk svarer: Hvad er Synd, som ikke er Synd i sig selv? hvad gør en ydre Omstændighed til Sagen?

Af alle de nu antydede sjælelige Elementer fremgik *Manfred* og *Kain*. Det første af disse Værker er det mindst betydelige af de to og tåler visselig ingenlunde den Sammenligning med Goethes *Faust*, hvortil det indbyder og som så tidt er anstilt. Goethe selv siger, at der kunde holdes en smuk

Forelæsning over den, men den er nu holdt ofte nok, neppe nogensteds med større Oprindelighed og Talent end af Taine.

Kun i et enkelt Punkt hæver *Manfred* sig over *Faust*. For Kritikerens angiver Intet en bedre Værdimåler for et Værks forskellige Partier end den Omstændighed, hvad det er, han efter Års Forløb har bevaret i sin Erindring af det, og jeg véd med Vished, at det Eneste, jeg efter i et Årti ikke at have læst *Manfred*, fandt i min Erindring, var Scenen, hvor han, som dog dømmes sig selv så strengt, i sit Dødsøjeblik, efter at have afvist Abbeden og hans Trøst, med fast Stolthed og dyb Foragt viser de onde Ånder bort, med hvem han intet har tilfælles og som han aldrig har givet ringeste Magt over sig. Modsætningen til Faust, der sælger sig til Mefistofeles og synker i Knæ for Jordånden, er her slående. Den engelske Digter har havt et Ideal af Manddom for Øje, hvortil den tyske ikke har hævet sig, og hans Helt er lige så typisk Mand som Goethes Helt er Mennesketypen. Ene i Døden som i Livet er han uden Samkvem med Helvede som uden Forhold til Himlen. Han er sin egen Anklager og sin egen Dommer. Hele Byrons mandige Moral ligger heri. På de ensomme Højder hinsides Snelinjen, hvor menneskelig Svaghed og Blødhed ikke mere trives, der ånder hans Sjæl først let, og Alpelandskabet danner sig naturnødvendigt til Ramme om en Hovedperson, der er beslægtet med dets strenge Vildhed.

Men i *Manfred* kommer kun den selviske Side af Byrons Digtersjæl frem. Hans almenmenneskelige Deltagelse udtales for første Gang helt i *Manfreds* Modstykke, *Kain*. *Kain* er Byrons Troesbekendelse, dvs. Bekendelsen af hans Tvivlsmaal og hans Kritik. Når man betænker, at han hverken som Shelley og Tysklands store Digtere ad Tænkningens Vej havde tilkæmpet sig en fri, human Verdensanskuelse, eller som vore Dages Forfattere havde en videnskabelig Naturkundskab og en videnskabelig Kritik af de bibelske Oldskrifter bag sig som Forudsætning for alle Grublerier og Drømmerier over Fortidens og Nutidens Livsbetragtning, så må man med Beundring studse over den Kraft og Alvor, hvormed han her greb de største Livsspørgsmål.

Som privat Personlighed var Byron visselig ligeså ufærdig i sit Fritænkeri som han var diletantisk i sin Politik. Hans klare Forstand oprørtes ved Tro på det Fornuftstridige; men han var som de fleste store Mænd i Århundredets Begyndelse, dvs. før Religions- og Naturvidenskabens Udvikling, på én Gang tvivlende og overtroisk. Han havde fået Lede ved Religionen alt som Barn; Moderen slæbte ham regelmæssigt i Kirke, og han hævnedes sig ved at stikke hende med Knappenåle, når han kedede sig for stærkt. Som Yngling opirredes han ved den engelske Kirkes stive Bogstavtro med dens 39 Artikler og skrev i sit *Memorandum*, at det var ligeså unyttigt at forbyde Fornuftundersøgelsen som at tilråbe en Vågen: Våg ikke, men sov! Troen på et evigt Helvede var også Genstand for hans evige Løjer. Han skriver til Moore 1822: "Husker De Frederik den Stores Svar på Klagen fra den Bondemenighed, hvis Præst havde præket mod Helvedskvalernes Evighed. Det lød således: Hvis mine tro og kære Undersætter i Schrausenhausen foretrækker at blive evigt fordømte, så står det dem frit for." Og frygteligt var det for Byrons Landsmænd i *Don Juan* at se "gammel Rhum og sand Religiositet" anførte som de bedste Beroligelsesmidler for ophidsede Gemytter. ([Note 19](#))

Han afskyede Præsterne. Trelawney anfører den Ytring af ham: "Når har Præsterne beskyttet Geniet? Såsnart En af deres sorte Bande vover at tænke, bliver han trommet ud som Sterne eller Swift" og Moore anfører dette Udbrud: "De Skurke af Præster har gjort Religionen mere Skade end alle de Vantro." Men med alle sine Vittigheder og alle sine Udfald var han usikker. Han vovede ikke at give de Resultater sit Minde, hvortil Shelleys Overvejelser havde ført ham, og han lod sin lille uægte Datter opdrage i et Kloster, for at ikke Barnet skulde påvirkes af Shelleys og hans Hustrus fritænkenske Samtaler. Et smukt og betegnende Brev fra Shelley er et afgørende Vidnesbyrd om Byrons Usikkerhed. "Lord Byron, skriver han, har læst et eller to Breve fra Moore for mig, hvori Moore taler meget venligt om mig, og jeg kan kun føle mig smigret ved Bifald fra en Mand, hvis Overlegenhed over mig jeg er stolt af at erkende (!). Men Moore synes at frygte min Indflydelse på Byron i religiøs Henseende og at tilskrive den Tone, hvori Kain er holdt, en Påvirkning fra mig ... Jeg beder Dem forsikre Moore, at jeg ikke har den ringeste Indflydelse på Lord Byron i så Henseende; hvis jeg havde, vilde jeg visselig

anvende den til af hans Sjæl at udrydde Kristendommens Blændværk, der tiltrods for hans Fornuft stadig synes at kunne vende tilbage og ligge i Baghold for Sygdommens og Ulykkens Timer. *Kain* var undfanget for mange År siden og begyndt, før jeg så Byron i Ravenna. Hvor lykkelig vilde jeg ikke have været, om jeg havde kunnet tilskrive mig om og kun indirekte nogen Del i dette udødelige Værk!"

Vi ser således, at Byron som Privatmand ingenlunde var nået til en principfast Livsanskuelse. Men desto mærkeligere er det at iagttage, hvorledes i hans poetiske Frembringen hans Geni river ham med sig, gør ham stor og sejrrig i sin Tankegang og lader ham med fuldendt Sikkerhed ramme de afgørende Punkter. Og der fandt en sand Omvæltning Sted i europæisk Poesi, som i 1821 sad til Halsen i Bibeltro og religiøs Fordummelse, da *Kain* kom ud som et Budskab om Oprør; Indtrykket kan kun sammenlignes med det, Strauss's *Leben Jesu* 14 År senere frembragte i den videnskabelige Verden. De store tyske Digtere havde i deres frie Hellenisme ladet Åbenbaringstroen ligge urørt. Her rejste sig en anden, mindre frigjort Digter, der sad indeklemt i Dogmeburet, men gik rundt deri som et fanget Rovdyr, ruskende i Burets Stænger.

Kain er ikke skrevet med Inspirationens Hast, Stykket stormer og tordner ikke. Byron har her forstået at gøre, hvad der for voldsomme Sjæle er det vanskeligste og Indbegrebet af al Moral: at *kanalisere* sin Lidenskab, det vil sige at frugtbargøre dens blinde Strømme. Stykket er et Grublerværk. Det er et Værk af langsomt borende og hulende Overvejen, af sønderdelende Skarpsindighed og splintrende Tænkerevne. Intetsteds gælder som her om Byron, hvad Goethe lader ham sige som Euphorion i anden Del af *Faust*, at det let Erhvervede er ham imod og at kun det Tiltvungne glæder ham.-

Das leicht Errungene,
Das widert mir,
Nur das Erzwungene
Ergötzt mich schier.

Men Åndens hele hamrende og knusende Maskineri, der her tilsyneladende virker så behersket, er sat i Svingning af en antændt og mægtigt brændende Indbildningskraft, og inderst inde er her en Sjæl som hulker. Byrons Tro er kommen ham til Hjælp lige så vel som hans Vantro. Med fuld digterisk Troskyldighed går han ind på det gammel-testamentlige Sagn, som det foreligger. Han behandler Sagnskikkelserne ikke som Sindbilleder, men som Virkeligheder, og han er ærlig, idet han går således tilværks. Det falder ham let; thi hans Tvivl bevæger sig også indenfor hans Digtning bestandig på Overleveringens Grund og har den til Forudsætning. Tilmed var han gammeltestamentlig i sin Åndsretning og sit Sjæleliv. I hans Indre dirrede Klageråb som Hjobs, da han fik Trøst og Tilrettevisning af sine Venner, i hans Hjerte lød dumpt ved Dag og Nat Hævnråb som Psalmernes. *De hebraiske Melodier* er Vidnesbyrd om, hvor naturligt det jødiske Klædebon passede for hans Følelses Former.

Idet Byron nu altså med fuld Troskyldighed går ind på Overleveringen og foreløbigt krumbøjer sin Fornuft under dens Åg, ser vi i hans Digt den menneskelige Fornuft vride sig under dette Åg, rejse sig imod det, martres af Brådden og stampe mod Brådden. Og hvad der gør dette Skuespil end mere tiltrækkende er, at hin menneskelige Fornuft er ung og nyfødt. På den sande Digter virker Solens Opgang så stærkt, som så han den gå op på Skabelsens første Dag; for Byron havde alle Tvivl og Spørgsmål en sådan Friskhed, at de kunde lægges den første Spørger og Tvivler i Munden. Til at forme disse Tvivlsmål og Klager udkrævedes der intet Ringere end den hele lange Række af menneskelige Slægtled, der havde sukket og våndet sig under Livets Grusomhed og nedarvede Sagns Fornuftstridighed. Men idet Årtusinders ophobede Våde, den stedse forøgede Kval ved at føle den frie Menneskefornuft sammenskruet på Troens Pinebænk, her er lagt den første Oprører i Munden, udtales

Alt af ham så oprindeligt og simpelt som var Millioners Tankearbejde allerede udført af den første tænkende Hjerne. Denne mægtige Modsigelse er den første, som griber i Digtet.

Den Del af Dramaet, i hvilken dels alle de indre Uoverensstemmelser i den jødisk-kristelige Overlevering, dels dennes Uoverensstemmelse med Fornuften blottes, det skjult-angribende Parti deri er vel for os nutildags af temmelig ringe Interesse; Menneskeheden har gjort så mange Skridt frem siden 1821, at al den Spidsfindighed, der anvendes på kritisk at kløve første Mosebogs Teologi, for os omtrent tager sig ud som Fejde mod Troen på Varulve. Men i Virkeligheden er disse Angreb jo kun tilsyneladende at tage bogstaveligt, Byron vilde selvfølgelig ikke skrive *gudsbespotteligt*, ikke håne et Væsen, han selv betragtede som det højeste, altomfattende. Hvad Kain bekæmper er i Virkeligheden kun den Tro, at Naturens Orden er af sædelig Natur, at det Gode istedenfor at være et af Menneskelivets Formål skulde være Menneskelivets Forudsætning. Man må erindre, at det menneskelige Sprog er fuldt af Ord, som Fortiden har dannet og som Eftertiden er nødt til at bruge, da Sproget ikke har andre, skønt vi fortolker dem om og om. Sådanne Ord er f.eks. Sjæl og Legeme, Evighed, Salighed, Paradiset, den første Fristelse, den første Forbandelse, Menneskeslægtens Frelse osv., og Byron har i sit Digt beholdt alle første Mosebogs Udtryk. Således virker hans Drama ved denne anden tankevækkende Modsigelse, at alle de gamle teologiske og barbariske Ord er beholdte, så at der består en uafbrudt indre Strid mellem Digtets Ånd og dets Bogstav. Denne anden Modsigelse ryster de Læsere, som den første har skræmmet op. ([Note 20](#))

Men til Opvisningen af den almindelige Gudstros Fladhed svarer i dette Drama den lidenskabelige Udtalelse af Mennesketilværelsens uendelige Jammer. Ikke Pessimisme, som man med et tomt og intetsigende Ord har kaldt det, men den dybe Følelse af den ubortdisputerlige menneskelige Elendighed ligger til Grund. Langt dybere i Byrons Sjæl end Bitterheden mod den Verdensmagt, som kun skaber for at ødelægge, ligger Nødvendighedsfølelsen af Alles Medlidenhed med Alle, Medfølelsen med al den Kval hvorpå det er umuligt at råde Bod, men som det er umuligt ikke at fornemme. *Kain* er en Tragedie om det Grundtragiske, at Mennesket fødes, lider, bliver skyldigt og dør.

Byron begrundet det bibelske Sagn: Adam er tæmmet, Eva er kuet, Abel er en blød og lydige Dreng; Kain er den unge Menneskeheden, som grubler, spørger, attrår og kræver. Han skal deltage i Takkebønnen. Hvorfor prise og takke? For Livet, skal jeg da ikke dø? For Livet, har jeg da ønsket at leve? For Livet, er jeg da endnu i Edens Have? — Med hvad Ret lider jeg? For Adams Brøde? Hvad angår Adams Brøde mig? Hvorfor fristedes han til at forse sig? Af hvad Grund plantedes Træet, om ikke for hans Skyld? Hvorfor sattes det som det skønneste midt i Haven i hans Nærhed, hvorfor friste Uskyldigheden ved at pirre dens Nysgerrighed? Var det godt, fordi Gud vilde det? Er det et Svar?

Kan den Gode skabe det Onde og hvad Andet har han skabt? Og hvis det Onde fører til det Gode, hvorfor da ikke strax gøre det Gode? I tusindfold Elendighed har han nu mangfoldiggjort sig selv, og endda er han salig. Hvorledes kan man være lykkelig, når man er det alene; salig, når man er den eneste, der er det? Og ene er han, den ufattelige, utilintetgørlige Tyran.

Vi er Intet overfor ham. Vel! Da vil jeg idetmindste ikke hykle Tilfredshed med mit Intet og ikke synes fornøjet med min Kval. Krig af Alle mod Alle og mod alle Ting, og Død for Alle og Sygdom for de Fleste, og Pinsler og Bitterhed, det er Frugterne af det forbudne Træ. Er Menneskets Lod så ikke elendig? Eet Gode gav Skæbneæblet kun: Fornuft. Men hvem kan være stolt af en Fornuft, der er lænket til et legemligt trællende Stof og til elendige Behov i et Væsen, hvis højeste Lyst er en sød Selvfornedrelse, et afkræftende og smudsig Blændværk! Ikke Paradiset, men Døden fik vi i Arv på denne usle lille Jord, Sædet for Skabninger, hvis højeste Lykke skulde have bestået i at leve blinde i Uvidenhedens Eden, hvorfra Kundskab var banlyst som Gift. Og nu Tanken, at al denne Elendighed skal forplantes og nedarves! At skue de første Tårer og gysende begribe, hvilke Have der vil flyde! Var det da ikke bedre at slynge det spæde Barn mod Klippen og dræbe det strax for at standse Jammerens Kilde i dens Udspring? Var det ikke uendeligt bedre, om Barnet aldrig var blevet født? Hvorfra får

Nogen Mod til at sætte Børn ind i en sådan Verden? Og for denne Tilværelse skal jeg opsende Takkebønner.

Dette er Stemningen i Kains Sjæl, da han tvinges til at skride til Offer, og udviklet er den bleven hos ham ved Lucifers Tale.

Thi Lucifer foretrækker Marter for Kryberi med Hymner og Harper. Denne Lucifer er ingen Djævel. Han siger selv: "Hvem vilde gøre det Onde for det Ondes Skyld! Ingen; men det er Surdejen for alt Levende og Livløst." Han er heller ingen Mefistofeles; på en enkelt svag Spøg nær er han strengt alvorlig. Nej denne Lucifer er virkelig Lysbringeren, Videnskabens Genius, Kritikens stolte og trodsige Ånd, Menneskets bedste Ven, styrtet fordi han ikke vilde krybe eller lyve, men ubøjelig fordi han er evig som sin Fjende. Han er Frihedens Ånd. Dog ejendommeligt nok! Han er ikke den klare og åbne Kamp for Friheden; men Friheden, som den besjæler Sammensvorne, mørk og skummel, vandrende lydløst ad forbudne Veje, en Frihedstrang som den, der i 1821 besjælede alle Europas fortvivlende unge Frihedsmænd.

I sin Bog *Retfærdigheden i Revolutionen og Kirken* udråber Proudhon til Erkebispens af Besançon: "Friheden, det er Eders Antikristen, o kom Satan, du af Præsterne og Kongerne Bagvaskede, lad mig omfavne dig, lad mig trykke dig til mit Bryst! Dine Værker, o du mit Hjertes Velsignede, er ikke altid smukke eller gode; men de alene giver Verdensaltet en Mening. Hvad vilde Retfærdigheden være uden dig? Et Instinkt. Fornuften? En Vane. Mennesket? Et Dyr." Den således forståede Satan er ikke andet end den frie Kritik og var Byrons Poesi bleven opkaldt efter den havde den kunnet bære Navnet "den sataniske" uden Skam. (I samme Ånd skriver sidenhen Carducci som ung sin Ode til Satan). Ved Lucifers Hjælp bliver Kain et Åndedrama; thi Lucifer fører sin Lærling gennem Rummet, viser ham alle Verdener med deres Beboere, Dødens Rige og de i Fremtidens Tåger hvilende, endnu ufødte Slægter. Af Kain fordrer han hverken blind Tro eller blind Underkastelse. Han siger ikke: Tvivl på mig, og du synker — tro, og du bæres oppe! Han gør ikke Troen på sig til Betingelse for Kains Redning og kræver hverken Knæfald eller Tak. Han åbner Kains Øjne.

Så vender da Kain tilbage til Jorden, og den første Oprører lader den første Drabsmand alene som Bytte for sin fortærende Tvivl. Der skal ofres, og han skal vælge et Alter. Hvad er Altrene for ham? Sten og Grønsvær. Han som afskyr Lidelsen, vil ikke slagte uskyldige Dyr til en blodtørstig Guds Ære, han lægger Frugter på sit Alter. (Shelleys Indflydelse er på dette Punkt øjensynlig.) Abel beder sin fromme Bøn efter Snoren. Han skal også bede. Hvad skal han sige? "Gud, behøver du Ofre for at stilles tilfreds, så tag mit! holder du af Blod, må du søge Abels. Han, der rejste dette Alter, er som du skabte ham. Han begærer Intet, som man vinder ved Knælen."

Da slår Lynet ned i Abels Offer, og den himmelske Ild slikker begærligt dette Alters Blod, medens Kains foragteligt væltes af Vinden. Har Gud da frydet sig ved Mødrenes Smerte, da Lammene førtes fra dem for at slagtes? Glædede han sig ved at se de stakkels Dyrs Kval under den fromme Kniv? Kains Blod koger, han vil styrte hint Alter; men Abel hindrer ham deri og holder ham tilbage. — Vogt dig, din Gud elsker Blod! og besnæret af sin Harme, sine Kvaler, sin Skæbne falder Kain i den Snare, Herren har udspændt for ham, og begår det første Drab uden at vide hvad et Drab vil sige, og bringer således selv den Død ind i Menneskeverdenen, hvis blotte Navn, da den blev spået Menneskeheden, havde hensat ham i en Tilstand af Rædsel. Gerningen er fortrudt, før den er øvet; thi Kain, som elsker alle Mennesker, elsker inderligt Abel. Men så følger Forbandelsen, Straffen, Forvisningen og Kainsmærket.

Dette Kainsmærke er Menneskehedens: Kvalens og Udødelighedens Tegn. Byrons Drama skildrer Kampen mellem den lidende og søgende Menneskehed på den ene Side og hin Lynets, Stormens og Hærskarernes Gud på den anden, hvis svækkede Arme nødes til at slippe Taget om en Verden, der vrider sig løs af hans Favns. For at udrydde den Verden, der fornægter ham, kan han lade Blodet flyde strømmevis og Bålene tændes i hundredevis af sine Præster; men Kain stiger uskadet op af Bålets Aske og pisker disse Præster med udødelig Foragt. Kain er den tænkende Menneskehed, der en skøn Dag sprænger Himlens gamle Hvælving og øjner Millioner af Kloder i deres Frihed rullende højt over

Jahvehs buldrende Tordenvogn. Kain er den arbejdende Menneskehed, der i sit Ansigts Sved stræber at frembringe et nyt og bedre Eden, ikke Uvidenhedens, men Kundskabens og Overensstemmelsens, og som når Jahveh forlængst er syet i sit Ligklæde, endnu vil leve og trykke den genfundne Abel til sit Bryst. (Smlgn. Leconte de Lisle: *Poèmes barbares*. Kain).

Kain blev tilegnet Walter Scott, som fandt, at Byrons Muse aldrig før havde taget en så ophøjet Flugt og forud forsvarede Digteren mod Angreb. Men *Kain's* Udgivelse i England blev ikke desmindre opfattet og udråbt som en formelig Nationalulykke. Allerede, da Håndskriftet indsendtes, trængte Murray på for at opnå Forandringer og Byron svarte: "De to Steder kan ikke forandres uden at jeg lader Lucifer tale om Biskoppen af Lincoln, hvad ikke vilde stemme med den førstnævntes Karakter." Strax efter Udgivelsen blev Bogen eftertrykt, og Murray henvendte sig til Lord Eldon for at opnå hurtigst mulig Beskyttelse af sin Ejendomsret. Han blev afvist og i disse Udtryk: "Retten erkender i Overensstemmelse med alle andre Retter her i Landet, at Kristelighed er Grundvolden for alle engelske Love. Også Beskyttelsen af Boghandlernes Ejendomsret hviler på denne Grund. Men den foreliggende Bog, der har til Hensigt at nedsætte den Del af den hellige Skrift, hvortil den svarer, er ikke af den Art, at der kan tilstås Boghandleren nogen Skadeserstatning for Eftertryk." *Kain* ansås da altså — ligesom Southey's *Wat Tyler* — for et så forbryderisk Digt, at overfor det endog Ejendomsretten var ugyldig.

Imidlertid skrev Moore til Byron: "Kain er vidunderlig, frygtelig, vil aldrig blive glemt. Hvis jeg ikke fejler, vil den synke dybt ned i Verdens Hjerte." Historien har stadfæstet denne Dom.

Kapitel 21

Byron. Komisk og tragisk Virkelighedstroskab

Den Forbindelse, som Clare Clairmont havde indledet ved i London at kaste sig om Halsen på den oprindeligt alt andet end imødekommende Byron, blev i Årene 1816-1823 lige indtil Shelley's Død skæbnesvanger for de to Digteres Forhold til hinanden. Fra først af tegnede Alt lyst og smukt; både Shelley og Mary beundrede Byrons Digtning ikke mindre end hans Personlighed. Clare var forud helt vundet og gjorde sig nyttig ved at afskrive 3. Sang af *Childe Harold* og *The Prisoner of Chillon* for ham. Dog efterhånden som Clare's Tilstand blev klar for Halvsøsteren som for Shelley, blev Mary i Regelen hjemme, når de andre besøgte Byron, og Parret Shelley begyndte at kritisere hans Væsen, medens Byron på sin Side vedblev at være åben og elskværdig imod begge. Kun fremgår det utvivlsomt af et Brev fra ham til Augusta, at hvad Attrå, han kan have næret til Clare, hurtigt veg for en stedse stigende Lede ved hendes Person og hendes Anskuelse. Hans eneste Ønske overfor hende var utvivlsomt, snarest muligt at blive hende kvit. Hendes Tilstand gjorde det ønskeligt, at hun vendte tilbage til England, og Shelley's rejste i September 1816 sammen med hende hjem.

Forholdet mellem Shelley og Byron forblev indtil Afrejsen del bedste, om det end ikke kan betegnes som egenligt Venskab. De følte heller ingen Trang til at fortsætte deres Samkvem gennem Brevvexling. Men de var gode Kammerater. Shelley var ikke den, som kunde tage Byron en illegitim Forbindelse ilde op, og han meddelte i et udførligt Brev Byron, at der den 12. Januar 1817 var blevet født ham en lille Pige, som fik Navnet Allegra, og som Byron i Genève havde lovet Clare at tage sig af og lade blive hos sig til Barnets syvende År. Hvad Moderen angår, havde han i den Grad nok af hende, at han "beder Guderne om at hun må blive i England". Der gik da også ret lang Tid inden han så Shelley's igen og inden han så sit Barn.

Alligevel følte han sig fra første Færd af inderligt knyttet til det. Sin Datter Ada fik han aldrig at se, sin Datter Medora lige så lidt; han håbede at Allegra, når hun kom til ham, vilde blive en Lysstråle i hans Liv og hans Alderdoms Trøst.

Imidlertid gjorde han det selv vanskeligt at få Allegra bragt til ham i Italien. Han stillede den hårde Betingelse for at modtage Barnet, at det skulde skilles fra Moderen, der jo desuden for Verden ikke kunde optræde som dets Moder.

Da Strømmen af rejsende Englændere henad Efteråret 1816 begyndte at oversvømme Schweiz, kunde Byron ikke udholde Opholdet længere og begav sig med sin Ungdoms Rejsefælle Hobhouse på Vej til Italien. I Milano traf en af Samtidens fineste og mindst godtroende Iagttagere, Henry Beyle, sammen med Byron, og det er et stærkt Bevis på det overordenlige Indtryk, hans Personlighed gjorde, at han betog endog denne Mand, der altid var på sin Post mod at forføres til utidig Begejstring og som hurtigt opdagede hvad der i Byrons Holdning var tvungent. Han siger: "Jeg traf sammen med Lord Byron i La scala Teatret i Minister de Brême's Loge. Jeg blev slået af hans Øjne i det Minut han hørte Sextetten af Meyerbeers Elena. Jeg har aldrig i mit Liv set noget så Skønt og så Udtryksfuldt. Endnu den Dag idag viser dette sublime Hoved sig pludseligt for mig, når jeg tænker på, hvilket Udtryk en stor Maler burde give Geniet. Jeg havde et Øjeblik Begejstring ... Aldrig kan jeg glemme hans Træks guddommelige Udtryk; det var den klare Bevidsthed om Magt og Geni."

Fra Milano kom Byron til Venedig, hans Ynglingsstad fremfor alle andre, som han har forherliget i fjerde Sang af *Childe Harold*, i *Marino Falieri*, i *De to Foscari'er*, i *Ode til Venedig* og endelig i *Beppo*, der blev skrevet på Stedet. Aldrig havde hans Sind været så nedtrykt som i dette Øjeblik og aldrig havde han trængt mere til Glemsel. Italiens henrivende Klima og bedårende Luft slog ham for første Gang varmt imøde. Han var 29 År gammel. Med sine skønne Kvinder, sine letfærdige Sæder, sit hele sydlandske Liv indbød Venedig til en Sansernes Tummel og Rus. En brændende Trang til Lykke og

Nydelse lå i hans Natur, og hans Trods var hidset til det Yderste. Man troede ham dog i Stand til enhver Udsvævelse, han kunde da lige så godt virkelig give sine rejsende Landsmænd Noget at skrive hjem og de gamle Fruentimmer Noget at dåne over; de dånede og skrev jo dog, hvad han så gjorde.

Det første, Byron foretog sig i Venedig, var at tage sig en Gondol, en Gondoliere, en Loge i Teatret og en Elskerinde. Den sidste fandt han let; han havde indlogeret sig hos en Købmand, hvis unge 22årige Hustru Marianne Segati skildres som en Antilope med store mørke Øjne. Hun og Byron blev så forelskede i hinanden, at Byron lod Hobhouse rejse til Rom alene. "Jeg vilde være rejst med" skriver han, "men er forelsket og må vente til det er ovre". Den unge Kone trak ham med om i al Karnevalsglæden.

Han levede ganske på Veneziansk, sværmede Nætterne igennem, iagttog — af Frygt for at blive før — sin sædvanlige Fastediæt, levede kun af Planteføde og måtte drikke sin Yndlingsdrik Rhum med Vand i store Kvantiteter for at holde Livsånderne oppe. Thi på samme Tid fuldendte han *Manfred*. Det giver et trist Billede af den daværende Planløshed i hans Liv, at han blot for at have en Modvægt mod Adspredelserne og give sine Dage et Tyngdepunkt, daglig tilbragte Timer med i Klosteret San Lazaro at lære Armenisk af Munkene. De Munke, der den Dag idag opholder sig der, fremviser med Stolthed det Værelse, hvori han arbejdede, Papirer, han har beskrevet, en armenisk Grammatik, han i Forening med sin Lærer har udgivet. Byrons Navn er dog øjensynligt pro forma tilføjet på Titelbladet.

Han lod sine Rideheste bringe til Venedig, og som Formiddagen var helliget til Armenisk, således Aftenerne til Legemsøvelser, navnlig Ridning. Med sine Venner lod han sig i en Gondol sætte over til Lidoen, hvor man så red frem og tilbage.

Et Minde om Byrons Samtaler under disse Rideture er bevaret i Shelley's: *Julian og Maddolo*. Han og Shelley ser ved Solnedgang på en af Øerne et vinduløst uformeligt Tårn, der hæver sig mørkt frem i Relief mod den flammende Himmel bag det. De hører Klokkeren derfra ringe med sin hæse Jerntunge. "Det vi ser," sagde Byron, "er Galehuset, og nu er det den Tid, da de Afsindige hver fra sin Celle ved Klokkeringning kaldes til Vesper. Og det, udråbte han, er vor Menneskelod. Lig denne mørke og skrækkelige Klokke må Sjælen i sit solbelyste Tårn sammenringe vore Tanker og Længsler til at samles rundt om det sønderrevne Hjerte og til at bede som gale Mænd gør — hvorom? de ved det ikke selv". Ingen Lignelse maler bedre Byrons Liv på dette Tidspunkt. Visselig var dengang hans Længsler og Lyster som Afsindige, der kun én Gang daglig ringedes sammen af Dårekistens Klokke.

Med Møje løsev han sig, efter i Venedigs usunde Luft at have pådraget sig en hidsig Feber, så længe fra Marianne Segati, at han på en kort Udflugt kunde besøge Ferrara og Rom. Men efter hans Tilbagekomst forsvandt den heftige Lidenskab, da Byron opdagede, at hun solgte de Smykker, han gav hende, og overhovedet gik ud på at gøre sig sit Forhold til ham indbringende. Under sit første Ophold i Venedig havde han fortrinsvis søgt det gode Selskab, der især samledes i den literært dannede Grevinde Albrizzis Hus; nu trak han sig helt tilbage fra den gode Tones Herredømme. Han lejede til sig og sit Menageri et prægtigt Palads ved den store Kanal; dette Palads blev snart til et Harem, og Yndlingssultaninde deri blev en ung Kvinde af Almuen, Margarita Cogni, der, da hun var gift med en Bager, blev tituleret Byrons Fornarina på det Kobberstik, hans Forlægger lod gøre af hende. Hendes Ansigt var af det skønneste venezianske Snit, hendes Skikkelse måske lidt for stor, men derfor ikke mindre skøn og fuldkomment passende for Nationaldragten. Hun havde den venezianske Almues hele Barnlighed og Pudserlighed, og da hun hverken kunde læse eller skrive, kunde hun ikke plage Byron med Breve. Hun var skinsyg, rev Masken af fornemme Damers Ansigt, når hun så dem sammen med Byron, og kom til ham, når hun lystede, uden at bryde sig om Tid, Sted eller Personer. I et Brev siger Byron om hende: "Da jeg gjorde hendes Bekendtskab, stod jeg i Forbindelse med en fornem Dame, der var uklog nok til at true hende. Margarita, som blev udæsket af Damen, slog sit Hovedklæde tilbage og svarte på sin selvsikre venezianske Manér: I er ikke hans Kone, og jeg er heller ikke hans Kone. I er hans Elskerinde og jeg er hans Elskerinde. Eders Mand er et Fæ og min Mand er et Fæ. Hvad Ret har I så til at skælde mig ud? Er det min Skyld, at han synes bedre om mig? — Efter at have fuldført dette

Mesterværk af Veltalenhed gik hun sin Vej og overlod det til Damen at tænke over hendes Ord. Tilsidst bosatte hun sig formelig hos Byron som Husbestyrerinde, indskrænkede ved streng Orden hans Udgifter til Halvdelen, og spadserede i en Kjole med Slæb og med en Fjærhat på — Pragtgenstande som det havde været hendes højeste Ønske at opnå — rundt i Paladset, pryglede Pigerne, åbnede Byrons Breve, grublede for at lære sig Alfabetet og om muligt opdage Damebrevene iblandt dem. Med al sin Voldsomhed elskede hun ham; hendes Glæde, da hun så ham vende uskadt hjem fra en farlig Sejlur, var "en Tigerindes, der får sin Unge igen", og da hendes stedse stigende Uregerlighed nødte Byron til at fjerne hende, kastede hun sig, efter at have søgt at såre ham med en Kniv, i sin Harme og Fortvivlelse ud i Kanalen ved Nattetid. Hun blev fisket op i rette Tid og sendt hjem, og Byron nedskrev vidtløftigt hendes Historie til Murray; han vidste, at hans Breve til Forlæggeren ganske som trykte Sager eller offentlige Aktstykker gik fra Hånd til Hånd, og Fornøjelsen ved hans Udskejelser var kun halv for ham, medmindre han tillige havde sikret sig Forargelsen over dem i England.

Man ser det allerede af det anførte Brev; han gik ikke op i det tøjlesløse venezianske Liv; han afvandt det en komisk eller lystig Side. Det var da også langt fra, at det blev spildt for hans Udvikling som Ånd og som Digter. Medens hans Venner hjemme var trøstesløse over at han således satte sin Værdighed på Spil og sin borgerlige Agtelse overstyr, udsprang af det vilde og lystige Karnevalsliv mellem Kvinder af almuen og under Italiens leende Sol en ny virkelighedskær Stil i hans Poesi. I sin Ungdoms Digtninge havde han vemodig og smertesønderrevet skildret Livets Ebbe, i *Beppo* rejste på én Gang Livets Springflod sig. Det var Tilværelsens Virkelighed, opløst i Latter og Skemt. Der havde i hans tidligste Patos været noget Enstonigt og en god Del Kunstleri. Her skød hans Genius Ham, Enstonigheden brødes af stadigt vekslede Temaers og Tonarters Gennemkrydsen af hinanden, og alt kunstlet var som pustet bort af ærlig Latter. Der havde i hans tidligste Satirer været en god Del Bidskhed og en betydelig Mangel på Ynde og Lune. Nu da hans eget Liv en kort Stund havde antaget Præget af en Fastelavnsleg, kom Gratien af sig selv dansende og snoende sig gennem hans Stanzer, medens Lunets Bjælder ringede Takten dertil.

Beppo er selve Karnevalet i Venedig — hint gamle Tema, hvilket Byron som en anden Paganini fandt på sin Vej, løftede i Vejret på Spidsen af sin guddommelige Violinbue, og nu udstyrede med et overdådigt Broderi af Perler og gyldne Arabesker. Han havde lige i de Dage fået et engelsk komisk Digt om Kong Arthur og Ridderne af det runde Bord i Hånden, forfattet af Diplomaten John Frere, der her havde efterlignet Italieneren Berni's Omarbejdelse af Bojardo's *Den rasende Roland*, det første Digt, i hvilket Ottaverimet er brugt. Det vakte Lysten hos Byron til at forsøge noget Lignende og af Efterligningen fremgik den nysnævnte kunstneriske Spøg, hvis fuldkomne Originalitet udslettede enhver Erindring om et Forbillede. Her havde han fundet den Form, han kunde bruge, det Våben, som lå for hans Hånd: Ottaverimet med dets trefold sammenrime Sextet, til hvis Masse Slutningsrimet følger snart et Facit, snart en Spøg, snart en sproglig Overgivenhed, snart en susende Vittigheds-Pil.

Hvad Digtet handler om? Om ligeså lidt som Alfred de Musset's *Namouna* eller Paludan-Müllers *Danserinden*, der begge 16 År efter (1833) skreves i en beslægtet Stil. Handlingen er Intet: At en Venezianer rejser bort fra sin Kone og bliver så længe borte, at hun længst har antaget ham for død og længst er så godt som gift påny, da han pludselig efter at have været solgt som tyrkisk Slave kommer hjem og klædt som Tyrk finder sin Kone på et Maskebal med sin flereårige Efterfølger under Armen. Han står efter Ballets Slutning ved Døren til sit Hus, da Parret stiger ud af Gondolen. Så snart alle tre har kommet sig lidt af den første Overraskelse, forlanger de tre Kopper Kaffe, og nu udspinder sig følgende Samtale: Laura siger: Beppo! Gud, hvor dit Skæg er voxet! hvor kunde det dog falde dig ind at blive så længe borte! Er du virkelig bleven Tyrk? og har du andre Koner? og er det sandt, at de spiser med Fingrene istedenfor med Gaffel? Hvilket dejligt Sjal du har om Hovedet! det får jeg, det er klart. Og spiser du virkelig aldrig Svinekød? — Dette er al den Forklaring, Manden får eller æsker; han låner, da han ikke kan gå ud i sit Kostyme, foreløbigt et Par Benklæder af sin Efterfølger, Lauras tjenende Kavalier, og Historien ender med fuld Samdrægtighed. Den er i og for sig af underordnet Betydning;

men den var Byron Forskolen til hans Mesterværk *Don Juan* — det eneste af Byrons Værker, der indeholder og rummer Livets hele vide Ocean med dets Storme og dets Sollys, dets Ebbe og Flod.

Byrons Venner gjorde det ene Skridt efter det andet for at opnå hans Tilbagerejse til England og således løsrive ham fra det Liv, han førte; Overtalelserne var frugtesløse; istedenfor at vende tilbage solgte han (for 94,000 Pund) Newstead Abbedi, som han i sin Ungdom havde erklæret, aldrig at ville skille sig af med, og så bestemt var han på ingensinde at ville rejse hjem, at han endog med Skræk tænkte på Muligheden af at blive ført tilbage som Lig. Han skriver: "Jeg håber, Ingen vil tænke på at bevare og balsamere mig for at bringe mig hjem. Mine Ben vilde ikke kunne finde Ro i nogen engelsk Grav og mit Støv ikke kunne blande sig med Landets Støv. Den Tanke, at en af mine Venner kunde være så slet at bringe mit Lig til Eders Land, kunde endnu på Dødssengen gøre mig rasende. Ikke engang Jere Orme vil jeg fodre."

Kapitel 21

Byron. Komisk og tragisk Virkelighedstroskab

I Marts 1818 begav Shelley's sig påny på Vej til Italien. Clare og Allegra var med dem. Byron var da i Venedig, og Breve blev vekslede mellem ham og Shelley, mens denne opholdt sig i Milano. Byron kom ikke til Milano for at hente Barnet, og Clares Skuffelse og Sorg var stor over den Hårdnakkethed, med hvilken han hævdede, at Moder og Barn skulde skilles ad. Rygter om det vilde Liv, Byron førte i Venedig, gjorde Shelley betænkelig ved at overlade Barnet til et Hjem som hans dør. Men Fordelene for den lille Allegra ved at blive opdraget og anerkendt som Datter af den rige Lord gjorde i den Shelley'ske Familie Udslaget. Clare selv skrev til Byron, at hun afstod Barnet til ham; men det er kun naturligt og rimeligt, at hun i Længden ikke kunde forsone sig med Tanken at være aldeles afskåret fra Synet af sit Barn og fra Samliv med det. Da Shelley gentagne Gange forgæves optrådte som hendes Talsmand, kølnedes nødvendigvis Forholdet mellem ham og Byron noget derved.

En schweizisk Tjenestepige Elise bragte Allegra til Venedig. Byron var yderst indtaget i den lille, og fik hende anbragt hos den engelske Consuls Frue, Mrs. Hoppner. Allegra var i langt bedre Varetægt hos denne gode Dame end i Byrons uordenlige Hus, hvor netop da den hidsige "Fornarina" førte Styret; men Clare betragtede det ikke desto mindre som Brud på givet Ord, da Byron havde lovet, at Barnet til sit syvende År skulde blive hos en af Forældrene.

I den Anledning rejste Shelley i August 1818 til Venedig for at tale med Byron. Uden at denne anede det, fulgte Clare med ham, blev som Allegras Moder venligt modtaget af Hoppners og så'en Dagstid sit Barn igen, kom dog ikke Byron for Øje. Shelley besøgte Byron, blev modtaget med største Hjertelighed. Hvad Formålet med Besøget angik, lovede Byron at lade Allegra komme på et ugenligt Besøg til Padua, hvor han indbildte sig at Clare med Familien opholdt sig. Medens Clare hos Hoppners i største Spænding ventede på Udfaldet af Samtalen, tog den intet anende Byron Shelley med sig i sin Gondol til Lido, og foretog dér med ham den Ridetur, der er beskrevet i *Julian and Maddolo*. Byron, der syntes at ønske en Luftforandring for Barnet, tilbød Familien Shelley til Ophold et Landsted ved Este, som tilhørte Hoppners, men som han havde lejet af dem. Strax derefter forlod Shelley, som havde opnået hvad han ønskede, Venedig sammen med Clare og Allegra, og Familien tog Ophold i det Landsted, Byron ædelmodigt havde stillet til dens Rådighed. Endnu var altså Forholdet mellem Shelley og Byron uanfægtet. Shelley skildrede Byron som Maddolo med begejstret Varme; hans eneste Svaghed er i Digtet at stræbe altfor højt, og når han sammenligner sit eget ualmindelige Væsen med de Dværgeskikkelser, der omgiver ham, at danne sig en altfor afgørende Forestilling om Menneskelivets Værdiløshed. Hans Lidenskaber som hans Evner står langt over andres; men i det daglige Liv kan Ingen være mere tålmodig, venlig og beskeden end Maddolo. Således skrev senere Konsul Hoppner om Byron: "Intet kunde overgå hans Underholdnings Liv og Mangesidighed, hans Væsens Munterhed ... jeg er sikker på, aldrig at have truffet så stor Hjertensgodhed som hos Lord Byron."

Da Shelley's begge rejste til Venedig i Slutningen af September, døde deres Barn strax efter Ankomsten. De søgte en af de følgende Dage Byron, der læste fjerde Sang af *Childe Harold* højt for Shelley. De opnåede at Allegra fik Lov til at blive endnu nogen Tid i Este. Men da de i Oktober atter kom til Venedig, vægrede Byron sig ved yderligere at forlænge Fristen. Shelley bragte fra Este Allegra til Hoppners, og 5. November 1818 rejste Familien Shelley fra Byrons Villa til Rom. Byron tog Allegrina med sig, da han i December 1819 flyttede fra Venedig til Ravenna.

Shelley's Stemning overfor Byron var i denne Tid mærkværdigt omskiftelig. I sit lille Fragment *Til Byron* som i det skønne Digt *Lines written among the Euganean Hills* er han lutter Entusiasme. Byrons Lidenskab er et helligt Raseri (*sacred rage*) som denne ikke formår at overvinde, skønt hans Sjæl ellers

ryster den hele Samtid som var den et Rør i hans Hånd. Han er Svanen, som trænger igennem Stormen og har fundet sin Rede i Venedig, hvad engang vil blive Byens største Adkomst til Ry.

Men samtidigt finder han Byrons Husholdning i Venedig ikke blot uværdig, men nærmest latterlig. Han skriver til Peacock: "Det er en Kendsgerning, at de Italienerinder, med hvilke han omgås, måske er de foragteligste under Solen, de mest uvidende, mest afskyelige, mest bigotte; Grevinder, der lugter så stærkt af Hvidløg, at en almindelig Englænder ikke kan nærme sig dem. Han er fortrolig med den laveste Sort af disse Kvinder, sådanne som hans Gondolierer samler til ham fra Gaderne. Han omgås med Væsener, der næsten ikke mere synes at have menneskeligt Åsyn og som tilstår at have Vaner, der i England ikke nævnes ved Navn, ja som, det jeg troer, ikke forekommer dør. Han siger, han misbilliger dem, men han finder sig deri. Han er dybt utilfreds med sig selv inderst inde, og når han ser Naturen og Menneskers Skæbne i sine Tankers forvredne Spejl, hvad kan han da se andet end Genstande for Ringeagt og Fortvivlelse! Men at han er en stor Digter beviser Tiltalen til Oceanet [i *Childe Harold*].

Shelley synes her at gengive megen andenhånds Sladder og han har i sin Vrede her oversat, hvad lige blev fremhævet, at Byron selv uden andres Hjælp formåede at afvinde det Liv, han i disse Omgivelser havde ført, en komisk Side, og selv skildrede det med den lystigste Humor.

En Begivenhed, som på en uforudset Måde gjorde Ende på det Mangegifte, hvori Byron levede i Venedig, havde for en Tid fået afgørende Betydning for hans Liv. I April 1819 blev Byron i et Selskab forestillet for den unge sextenårige Grevinde Teresa Guiccioli, født Grevinde Gamba, der lige da var bleven gift med den nogle og tresindstyveårige Grev Guiccioli, som allerede to Gange havde været Enkemand. Forestillingen fandt Sted imod begges Ønske; den unge Grevinde var træt og ønskede kun at komme hjem, Byron var uvillig til at gøre nye Bekendtskaber, begge gav kun efter af Høflighed mod Værtinden. Men fra det første Øjeblik af, de talte sammen, kastedes en Gnist i begges Sjæle. Grevinden siger: "Hans vidunderligt skønne og ædle Træk, hans Stemmes Klang, hans Væsen og det ubeskrivelige Trylleri, der omgav ham, gjorde ham til et Særsyn, der var overlegent Alt, hvad jeg før havde set. Fra den Aften sås vi dagligt under mit Ophold i Venedig."

Efter få Ugers Forløb måtte Teresa med sin Mand vende tilbage til Ravenna. Denne Afsked rystede hende således, at hun den første Dag flere Gange faldt i Afmagt og derefter i så heftig en Sygdom, at hun stærkt svækket kom til sit Hjem. I de samme Dage mistede hun sin Moder. Greven ejede en Række Landsteder og Slotte mellem Venedig og Ravenna, og fra hvert af disse Holdsteder rettede Teresa lidenskabelige Breve til Byron, hvori hun udtalte sin Fortvivlelse over Adskillelsen og bønfuldt ham om at komme til Ravenna. Vindende er den Skildring, hun efter Ankomsten giver af Forandringen i hendes Følelsesliv. Medens hun tidligere blot havde drømt om Fester og Baller, har, siger hun, hendes Kærlighed nu således forvandlet hendes Væsen, at hun overensstemmende med Byrons Ønske undgår alle Selskaber og i dyb Ensomhed kun sysselsætter sig med Læsning, Musik, Ridning og huslige Beskæftigelser. Hun blev af Længsel og Græmmelse farligt syg; en tærende Feber syntes at nage på hendes Liv, og Svindsots-Kendetegn indfandt sig. Så begav Byron sig da på Vejen. Han fandt Grevinden sengeliggende med Hoste, Blodspytning og virkelig som det syntes Døden nær. Han skriver: "Jeg frygter meget, at hun er brystsyg. Således går det med enhver Sag og enhver Person, for hvem jeg føler sand Hengivenhed. Men hvis der tilstøder hende en Ulykke, så er det forbi med dette Hjerte — dette er min sidste Kærlighed. De Udsvævelser, hvortil jeg før har hengivet mig, og hvoraf jeg er hjertelig ked, har idetmindste havt det Gode, at jeg nu i Ordets ædlere Mening kan føle Elskov." Over Grevens Væsen mod den unge Fremmede var alle forundrede; han var yderst høflig, hentede Byron daglig i en Vogn med sex Heste for og kørte, efter dennes Udsagn, rundt med ham "som Whittington med sin Kat".

Byron følte sig i sin Elskedes Nærhed et Årstid helt lykkelig; hans tidlige Ungdoms Følelsesliv var med denne Kærlighed vendt tilbage. Det yndige Digt *Stanzas on the Po*, der vidner om stærk og ridderlig Følelse og som ender med Anrøelse om at dø ung, var den første Frugt af den nye Lidenskab. For fuldt Alvor elskede han, og elskede som en Yngling uden i mindste Måde at stå udenfor sin Følelse

eller forsøge på at løfte sig op over den. Da i August Grevinden nødsagedes til nogen Tid at ledsage sin Mand på en Rejse til hans Godser, besøgte han dagligt sin Elskedes Hus, lod hendes Værelser lukke op, læste i hendes Yndlingsbøger og føjede Randbemærkninger til dem. I et Exemplar af *Corinna* har man fundet disse Ord: "Min elskede Teresa — jeg har læst denne Bog i din Have — min Elskede, du var fraværende, ellers kunde jeg ikke have læst den. Det er en af dine Yndlingsbøger, og dens Forfatterinde var min Veninde. Du kan ikke forstå disse engelske Ord, og Andre vil heller ikke kunne forstå dem — det er Årsagen, hvorfor jeg ikke har kradset dem ned på Italiensk. Men du vil kende hans Håndskrift, der elskede dig lidenskabeligt, og du vil gætte, at han, siddende med en af dine Bøger, alene kunde tænke på Kærlighed. I dette Ord, som er skønt i alle Sprog, men skønnest i dit — *amor mio* — er min Tilværelse nu og for Fremtiden indbefattet ... Tænk på mig undertiden, når Alperne og Havet skiller os, men det vil aldrig ske, medmindre du ønsker det." Man behøver ikke at sammenligne Udtrykkene her med Afskedsbrevet til Lady Lamb for at føle, at dette er en sandere Elskovs Sprog.

Da i September Greven blev kaldt til Ravenna i Forretninger, tillod han sin unge Hustru og Byron frit at nyde hinandens Selskab i Bologna og senere at rejse sammen til Venedig, hvor de boede under ét Tag, idet Grevinden tog Ophold i Byrons Landsted *La Mira*. Hun skriver efter Byrons Død i et Brev til Moore om hine Dage: "Men jeg kan ikke dvæle ved disse Minder om Lykke — Modsætningen til det Nærværende er altfor frygtelig. Hvis en salig Ånd fra den fulde Nydelse af himmelsk Lyksalighed blev sendt ned til Jorden for at lide al dens Elendighed, kunde Lidelsen ikke være større end den, jeg har følt fra det Øjeblik af, da hint skrækkelige Ord nåede mit Øre og jeg for stedse mistede Håbet om at gense ham, fra hvem et Blik var mig mere end al Jorderigs Lykke."

Den unge Kvinde, hvem det måske skyldes, at Byron ikke gik til Grunde i uværdige Adspredelser, havde fra det Øjeblik af, da hun tog Ophold på hans Landsted, i sine Landsmænds Øjne for stedse stillet sig selv blot. Datidens italienske Morallovbog — fortræffeligt fremstillet i Stendhals italienske Fortællinger — tillod den unge Kone at have en Ven (*Amico*), ja betragtede endog denne som hendes egenlige Husbond, men kun på det Vilkår, at den ydre Form, hun nu brød, blev iagttaget.

Det var ikke Letsind, der bevægede hende til at udsætte sig for den offentlige Menings Dadel; men hun så sit Forhold til Lord Byron i et poetisk Lys. Hun betragtede det som sin Livsopgave, ved sin Kærlighed at udløse en ædel og evnerig Digter af uædle Forholds Bånd og gengive ham Troen på ren og opofrende Elskov. Hun håbede at virke på ham som en Muse. Hun var jo pur ung og ualmindelig smuk. Hun var ganske lys med mørke Øjne, lille men dejligt skabt. Den amerikanske Maler West, der på Villa Rossa ved Pisa malte Byron, har givet følgende Billede af hende: "Medens jeg malte, blev Vinduet, hvorfra jeg fik Lys, pludselig formørket, og jeg hørte en Stemme råbe: *E troppo bello* (Han er altfor smuk). Jeg vendte mig om og så en dejlig Kvinde, der bøjede sig ned for at se ind, da Jorden udenfor var i Jævnhøjde med Vinduet. Hendes lange gyldne Hår hang ned over hendes Ansigt og Skuldre, hendes Skikkelse var fuldendt skøn og hendes Smil fuldstændiggjorde et af de mest romantisk-udseende Hoveder, jeg nogensinde har set, især som det viste sig med en Glorie af Sollys bag sig." Jo mere magtpåliggende det nu var og måtte være Grevinden ikke at blive anset for en af Byrons mange Elskerinder, des mere ønskede hun at føre hans Poesi op i højere og renere Luftlag end det, hvori den nu bevægede sig.

En Aften, da Byron sad og bladede i Håndskriftet til *Don Juan*, hvoraf to Sange var færdige, før hans Bekendtskab med Grevinden begyndte, trådte denne hen bag hans Stol, pegede på det Sted, hvor han holdt, og spurgte ham, hvad der stod. Det var netop den 137te Stanze i første Sang, og Byron svarte på Italiensk: "Din Mand kommer." "O Gud, kommer han?" råbte Grevinden og foer forskrækket ivejret; hun troede, han mente hendes egen Mand. Men dette Træf gav hende Lyst til at lære *Don Juan* at kende, og da hun havde læst de to første Sange i fransk Oversættelse, bønfuldt hun, kvindeligt forfærdet over Indholdets Skamløshed, Byron om ikke at fortsætte Digtet. Han lovede øjeblikkelig sin *Dictatrice* Alt, hvad hun forlangte. Dette var den første umiddelbare Indflydelse, Grevinde Guiccioli fik på Byrons Frembringelser — dette visselig ingen god —, men hun tog snart sit Forbud tilbage, dog på det Vilkår,

at intet Slibrigt måtte forekomme i det endnu Uskrevne, og Samlivet med hende satte sig snart en lang Række af skønne og varige Minder i de Værker, der nu udgik fra Byrons Pen. Den Måde, hvorpå i *Don Juan* Sløret var revet fra alle Illusioner, den skånselsløse Spot som dreves med Følsomheden, sårede Grevinden som Kvinde, fordi Kvinden ugerne vil have det sidste Slør revet bort fra de Blændværk, der, sålænge de varer, forskønner Livet.

Men stræbte Grevinden nu at lede Byron bort fra den Art Frembringelser, der nedslår Troen på Menneskene og Menneskelivets Værd, så bevægede hun med sin romantiske Naturs Sans for det Storladne og som lidenskabelig italiensk Patriot sin Elskede til at vælge Emner, der kunde løfte hendes Landsmænds Sind og vække deres Begejstring for Fædrelandets Befrielse fra Fremmedåget. Det var efter hendes Ønske at Byron skrev *Dantes Spådom* og oversatte de berømte Vers af Dante om Francesca af Riminis Elskov, og det var under hendes Indflydelse, at han forfattede de to venezianske Dramer *Marino Falieri* og *Foscari'erne*, Dramer, der, skønt skrevne på Engelsk, ved Stil og Emne i Virkeligheden snarere tilhører den romanske end den engelske Literatur, ligesom de faktisk ikke tilhører den engelske, men den italienske Scene. Det er lidenskabelige politiske Tendensstykker, skrevne på yderst skødesløse og tildels ildeklingende Jamber, hvis Formål var ved de stærkeste Virkemidler at opflamme Italiens sløvede fædrelandsk Sindede til at rejse sig mod Undertrykkelsen som én Mand. Scenisk virksomme er de. Under det første Indtryk af sit Kærlighedsforhold til Grevinden skrev Byron desuden *Mazepa*, hvis Elskede bærer hendes Navn, og noget af hendes Væsen er gledet ind i de to skønne Kvindeskikkelser, som inspireredes af Forholdet til Augusta Leigh: Adah i *Kain* og Myrrha i *Sardanapal*.

I Grevinde Guiccioli fandt Byron en Tid lang det kvindelige Ideal virkeliggjort, som altid havde foresvævet ham, men som det i hans første poetiske Fortæring ikke var lykkedes ham at fremstille på naturlig Måde. Hendes tidligste Tiltrækning for ham var hendes Nedstamning fra gammel Adel som Modsætning til det almueagtige Selskab, i hvilket han i Venedig havde levet. Han har selv etsteds til Lady Blessington aflagt en naiv Bekendelse om den Vanskelighed, hvori han følte sig stedt, og om Måden, hvorpå han dannede sine Idealer. "Jeg holder, sagde han, meget af fyldige Kvinder, men disse har sjældent sådanne smukke, slanke Fingre, som passer til Idealet af en Kvinde; jeg måtte altså for at tilfredsstille min Fantasi selv skabe mig Kvinder og unge Piger, der forenede Alt, hvad man ellers ikke finder samlet. — Jeg holder fremdeles kun af simple, naturlige Kvinder, men de er i Reglen ikke dannede og ikke fortrolige med den fine Anstands Former, og de fine og dannede er igen ikke naturlige. Derfor har jeg udtænkt mig de græske Piger, der med ubevidst Ynde og Troskyldighed tillige forener den højeste medfødte Tankernes og Følelsernes Finhed." Den Blanding, der således fremkom, var ligeså umulig som smuk, havde så godt som intet Virkelighedspræg og svarede forsåvidt ganske til Karakteren af de Helte, som disse Kvinder tilbad.

Alle Byrons fortællende Digtninge fra *Giauren* til *Belejringen af Korinth* er Romantik, dog med et stærkt personligt Præg. Lidenskaben er hos begge Køn forgudet. Disse Helte er, for at bruge et Udtryk af *Giauren*, Vrag, som Lidenskaben har hærjet, men som hellere vil omtumles i dens Storme end leve hen i døsigt Stilhed; de elsker ikke med den kolde Elskov, som avles i et koldt Klima, men deres Hjerter udsender "Lavastrømme". Den mest udprægede af disse nu så stærkt forældede Byronske Helte er den ædle Sørøver, Korsaren, der er stolt, lunefuld og hånligt stemt mod Menneskeheden, hævngherrig indtil Grusomhed, pint af Samvittighedsnag, og så ædel og højsindet, at han heller underkaster sig de mest barbariske Pinsler end han ihjelslår en sovende Fjende. Den interessante Bandit med de hemmelighedsfulde Ansigtstræk, med Teaterholdningen og den uindskrænkede Ridderlighed mod Kvinder er det Byronske Sidestykke til Schillers Karl Moor. Til hans Mandsideal passede en Konge i et lovbundet Land, omringet af Hoffets Regler, kun slet; en sådan fattedes de romantiske Bedrifter, det frie Liv ved Kysterne og på Havet. Så tog Byron da en Sørøverhøvding og fjøede til de Egenskaber, der fulgte af dennes Levevej, sin egen Sjæls fineste Egenskaber. Korsaren, der er vant til at vade i Blod, gysrer tilbage for den unge Sultaninde, som elsker ham, da han opdager den lille Blodplet på hendes

Pande — ikke fordi en Conrad kan tænkes at ville gyse for så lidt, men fordi Byron selv vilde have følt en Gysen ved et sådant Syn. Kort sagt, alle disse Digterens Ungdomshelte og Heltinder har kun vundet så stærkt Bifald hos Mængden fordi de — som det slående er blevet sagt om dem — stadig bevæger sig der, hvor de ikke har Led. Publikum henryktes ikke i højere Grad over Lidenskabens Flamme i de lyriske Partier og over de løse (næsten altid under Korrekturen indsatte) poetiske Perler end over det Umulige, der lå i Bevægelser som faldt udenfor Menneskenaturen. Det var en Beundring af samme Art som den, der ydes den dristige Akrobat, som udfører halsbrækkende Kunster under naturstridige Forvridninger af sit Legem.

Men enkelte Træk i disse Skikkelser når dog det Dybere i Byrons Ideal, der nu kommer til Udbrud. Conrads Ubøjelighed under Lidelser antyder allerede Manfreds; han vil så lidet kaste sig på Knæ, som Kain vil knæle for Lucifer eller Don Juan for Gulbeyaz. Medlidenheden med de Laverestillede, der aldrig forsvandt af Byrons Sjæl, er allerede, om end nærmest som "Had til Herrerne", levende hos Lara, og Kærligheden til Grækenlands Befrielse bryder igennem i *Giauren* som i *Belejringen af Korinth*. Mærkværdigt nok endte jo Digteren selv sit Liv som en Befalingsmand over vilde Mænd i Stil med dem, han har besunget. Vikingebloodet i hans Årer undte ham ikke Ro, før han selv var bleven en Vikingekonge som hine Normanner, fra hvem han stammede ned. Og er end alle disse Desperado'er (den frafaldne Alp, der fører Tyrkerne mod sine egne Landsmænd, ikke mindre end Lara, der ligger i Krig med sine egne Standsfæller) indenfra formede Drømmebilleder — ét virkelighedstro Grundtræk er der dog i alle disse Skikkelser, det, der bliver det herskende i alle dem, som slutter sig til dem: den storstilede Lidelses Virkelighed. Lunet i *Beppo* er den Form, under hvilken Naturtroskaben overvælder det Teatraliske og Kunstlede i hans tidligere Værker. Følelsen for den menneskelige Lidelse, der i Byrons alvorlige Digting efterhånden opluger Deltagelsen for alt Andet, er den Form, i hvilken Følelsen af Livets Virkelighed gennembryder og tilintetgør det Romantiske hos ham.

Denne Følelse var efter Bruddet med England bleven mere skærende og sand end nogensinde før. *Fangen i Chillon* havde skildret de Kvaler, den ædle Bonnivard led, sex År i Træk bundet til en underjordisk Pille med en Lænke så kort, at han ikke kunde lægge sig ned på Jorden, medens han så sine Brødre, der på samme Måde var lænkede til de nærmeste Piller, dø uden at kunne række dem en hjælpende Hånd. Nu fulgte i samme Spor *Mazeppa*: Ynglingen bunden på Ryggen af den vilde Hest, der med dryppende Manke og rygende Flanke farer gennem Skove og over Stepper, medens han selv med Kval bag sig og Rædsel foran sig, bortreven fra sin Elskede fortæres af Tørst, af Sår og Skam. Hidtil havde Byron især opsøgt det for Kød og Blod Forfærdeligste; selv hvor Lidelsen som hos Bonnivard frembød en åndelig Side og Emnet gav Anledning til Skildringen af en heltmodig Personlighed, havde han med Forkærlighed udmalt den rent legemlige Kval. Nu da hans Følelse vaktes for Italiens store Martyrer, blev hans Opfattelse af det Tragiske adlet.

I *Dantes Spådom* skildrer han Digterlod i disse Ord: "Mangen En er Poet, der ikke kaldes således; thi hvad er det at digte? At skabe ved altfor levende Følelse for Godt og Ondt, at eftertrægte et virkeligt Liv hinsides Døden, at være en ny Prometheus for nye Mennesker og da for sent opdage, at Verden lønner Den, der bringer den himmelrante Ild, med Pinsler, og at Gribben nager hans Bryst, mens han ensom ligger lænket på Klippen ved Havet", og Byron lader den store, som han selv uretfærdigt landsforviste, Digter udbryde: "Det er Forbandelsen for Ånder af min Rang, at martres i Livet, at føle deres Hjerter fortæres, at tilbringe deres Dage i endeløs Kamp, og dø ensomme."

Allerede tidligere havde han behandlet Tasso. Blot en flygtig Sammenligning mellem Goethes *Tasso* og Byrons *Tassos Klage* viser, med hvilken Lidenskab Byrons Fantasi opsøgte den håbløse Lidelse. Goethe tager Tasso som ganske ung, som elskende, som digtende og stiller ham ved Hoffet i Ferrara i skønne Kvinders Kres, hvor han lykkelig-ulykkelig beundres og såres. Byron tager Tasso ene, knust, udespærret fra Verden, indespærret i Vanvidscellen uden at være vanvittig, et Bytte for sin fordums Velgørers Grusomhed: "Jeg elskede Ensomhed, dog anede jeg aldrig, at — ak! hvor mange —

År for mig vilde rinde hen i Afstand fra alt andet Liv end de Gales og deres Tyranners. Var jeg som de, så var min Ånd for længe siden sygnet til Døde som deres. Men hvem så nogensinde, at jeg foer op eller skreg! Vi lider måske mere i en sådan Celle end en Skibbrudden på den øde Kyst. Han har endnu Verden for sig — min Verden er neppe to Gange så stor som den Plads, de engang må indrømme min Kiste. Bukker den Skibbrudne under, så kan han dog se ivejret, hans døende Øje kan endnu anklage Himlen — jeg vil ikke således bebrejdende løfte mit Blik, om end et Fængsel omskygger det med sin Gru."

Goethe havde af Hoffet i Ferrara, et Hof, hvor Lucrezia Borgia havde sit Fyrstesæde, et Hof, hvor Renæssancetidens Lidenskab og Hårdhed trivedes, gjort et småtysk Weimar, på alle Punkter styret af det 18de Århundredes mest fintfølede Humanitet; Byrons Blik tiltrækkes magnetisk af hvad der for ham står som Ferrara-Hertugens oprørende Barbari, og hans Digt forvandler sig til en Anklage mod fyrstelig Uretfærdighed og Magthavertyranni.

En endnu heftigere anklagende, men altfor overspændt Karakter antog Skildringen af tragiske Lidelser endelig i Dramaet *Foscari'erne*, hvor Faderen nødes til at dømme sin Søn, hvem han elsker, til alle Torturens Kvaler, og hvor Sønnen, Dramaets Helt, kun forlader Pinebænken, hvorpå han fra Stykkets første til dets sidste Scene er udspændt, for at dø af Græmmelse og Sorg over Landsforvisning. Denne Tragedie er som Byrons øvrige skrevet som på Trods aldeles efter de aristoteliske Regler i den franske Tragedies Manér. I sin Overbevisning om, at denne Vej er den ene rette, fordristede han sig endog til det komiske Paradox, at England til da intet Drama besad.

Man har undret sig en hel Del over, at Byron, der så fuldt som alle denne Tidsalders andre engelske Digtere var udpræget Naturalist, det vil sige: foretrak Skoven for Haven, Naturmennesket for Selskabsmennesket og Lidenskabens oprindelige Udtryk for dens tillærte Sprog, kunde sværme så stærkt for Pope og for den lille Gruppe af Digtere, der som Samuel Rogers eller Crabbe endnu bevarede den klassiske Overlevering, ja drev Sværmeriet til Efterligning af Fortidens dramatiske Stil.

Byrons Modsigelseslyst var den første Årsag: At Søskolen, som han foragtede, altid i overdrevne Udtryk rev ned på Pope var i og for sig Grund nok for ham til at hæve Pope til Skyerne, kalde ham den første af alle Englands Digtere, ja Menneskehedens Nationaldigter, hvem han gerne på egen Bekostning vilde oprejse et Mindesmærke i Westminsterabbediets Digterhjørne, fra hvilket han som Katolik var udelukket. Hertil kom Skoleindtrykkene fra Harrow, ved hvilke Byron hele sit Liv igennem hængte, og i Harrow var Pope altid bleven opstillet som Mønsterdigteren — dernæst Byrons hele Kritikløshed, i Kraft af hvilken han lod Lady Blessington forstå, at Shakespeare skyldte sin lave Byrd Halvdelen af sit Ry — så de Omstændigheder, at Pope var forvoxen og trods sin Forvoxenhed havde et smukt Hoved, at han ikke tilhørte den herskende Kirke, at han var det fornemme Selskabs Digter og at hans Vanførhed for ham var Kilden til en satirisk Forstemthed, lutter Ting hvormed Byron sympatiserte — endelig det med hans normanniske Afstamning følgende, levende Hang til Talekunst i de romanske Folkeslags Manér.

Ved sin Forfægten af Fortidens Kunstbegreber på samme Tid, som han i alle andre Henseender tilhørte Fremskridtet, har Byron en vis Lighed med Armand Carrel, der ligeledes ganske frisindet i alle politiske og religiøse Spørgsmål holdt på den forældede Klassicisme i Literaturen. Da de begge på de fleste åndelige Områder indtog Frankrigs Standpunkt i det 18de Århundrede, lå det nær for dem også at følge det på det eneste Område, på hvilket det for visse Retningers Vedkommende havde hyldet Vedtægten, det literære. Vist er det imidlertid, at denne teoretiske Grille indvirkede ufordelagtigt på Byrons italienske Dramer. De består af Enetaler og Deklamation. Byrons Geni og Grevinde Guicciolis Fædrelandskærlighed i Forening har ikke formået at meddele dem mere end et almindelig poetisk Pust.

Men under Udarbejdelsen af *Kain* og *Sardanapal* blev den unge Grevinde virkelig, som hun havde håbet, en Muse for Byron.

I hele *Kain* er Adah det Bedste. Medens Byrons Mandskarakterer, som man tit har bemærket, alle ligner hinanden, er, hvad man mindre hyppigt har havt Øje for, hans Kvindeskikkelser af højst forskellig

Art. En kvindelig Kain er Adah ikke, skønt hun er den Hustru, der ene passer for ham. Kains kvindelige Modstykke findes i den stolte, trodsige Aholibamah i *Himmel og Jord*. Men som Kain ser Tilintetgørelsen overalt, således Adah Grøden, Kærligheden, Spirekraften, Lykken. Cypressen, der udstrækker sit Løv over den lille Enochs Hoved, er for Kain et Sorgens Træ; Adah ser kun, at det skygger over Barnet. Da Kain har udtalt sine fortvivlede Ord om hvorledes alle Verdens Onder og Ulykker skal forplantes gennem Enoch, siger Adah: "O Kain, se på ham, se, hvor fuld af Liv, af Kraft, af Skønhed og af Glæde han er, hvor lig mig og hvor lig dig — når du er god!" Med så lidt er Adah gjort, at alle hendes Ytringer tilsammen ikke vilde optage et Oktavblad. Da Kain skal vælge mellem Viden og Kærlighed, siger hun: "Vælg Kærlighed, Kain!" Da Kain har dræbt Abel og står alene, forbandet og skyet som Morder, besvarer hun hans Udråb "Forlad mig!" med Ordene: "Alle har jo forladt dig." Og denne Skikkelse har Byron skabt næsten uden at fjerne sig fra Bibelordet, blot ved nu og da at lægge det, som er sagt af En, i en Andens Mund. I første Mosebog siger Kain, da han forbandes af Herren: "Denne Straf er mere end jeg kan tåle osv." Hos Byron står Kain, da Engelens gruelige Forbandelse er falden, stum, men Adah åbner sin Mund og siger: "Denne Straf er mere end han kan bære; se, du driver ham ud af Landet og han må skjule sig for Guds Åsyn; urolig og landflygtig vil han være på Jorden, og hvo, som træffer ham, vil slå ham ihjel" — ordlydende de Ord, som Biblen lægger i Munden på Kain; men Byron skimtede med Geniets Blik i denne ene Udtalelse, i denne gammeltestamentlige Lerklump Omridsene af et helt Menneskes Former, og med et simpelt Tryk af sin Hånd formede han den til Statuetten af den første elskende Kvinde.

Den anden Skikkelse, i hvem man — og endnu stærkere — føler den unge Grevindes Påvirkning, det er den græske Slavinde Myrrha i *Sardanapal*. Af Byrons historiske Sørgeespil er dette det bedste. Med sorgløs Menneske- og Verdensforagt har den stolte Sardanapal hengivet sig til Livsnydelse. Krigsry forsmår og ringeagter han, han gider ikke købe et såkaldt stort Navn for tusind sagesløse Menneskers Blod, han ønsker ikke som sine Forfædre at tilbedes i Templerne som en Gud. Hans ligegyldige Højmod går til Uklogskab. Da Sværdet er blevet fravristet den oprørske Ypperstepræst, giver han ham det igen med de Ord: "Tag dit Sværd tilbage, og vid at jeg foretrækker dit Krigervæsen for din Præsteværdighed og forøvrigt ikke holder af nogen af Delene." Hans Manddomskraft synes svækket i et Nydelsesliv, da Myrrha, den græske Pige, hans Yndlingslavinde, beslutter at frelse ham; hun beder ham aflægge sin Ligegyldighed og væbne sig til Forsvar mod sine Fjender. Hun lider lige så stærkt under at elske ham som under at være Slavinde. "Hvorfor elsker jeg ham? Mit Lands Døtre elsker kun Helte. Dog jeg har intet Fædreland. Slavinden har mistet Alt undtagen sine Lænker! Men jeg elsker ham — det er den tungeste Ring i den lange Lænke at elske Den, som man ikke kan agte ... Og næsten end mere elsker jeg ham, siden jeg ser, hvorledes hans egne Barbarer hader ham." Dog da tilsidst Fjenderne nærmer sig Kongeborgen og da Sardanapal, efter at have vraget det plumpe Sværd som for ubekvem for hans Hånd og den tunge Hjælm som for besværlig for hans Hoved, styrter sig barhovedet og letbevæbnet ind i Slaget og strider som en Helt, da triumferer Myrrha som om Skammens Last var væltet fra hendes Bryst: "Det er ingen Skam, nej ingen Skam at have elsket ham ... Herakles var vanæret, da han bar Omfales Kvindedragt og Ten — men han, der på én Gang springer op som Herakles, han der i blødagtig Yppighed modnedes til Mand og som fra Gæstebudet styrter sig ind i Slaget som var Valpladsen et Elskovsleje — han fortjener vel en græsk Pige til Elskerinde, en græsk Skjald til Sanger og en græsk Grav til Mindesmærke" — profetiske Ord om Byron selv. Sardanapal har kendt tusinde Kvinder, men ikke et Kvindeherte før nu! *Myrrha*: Du spørger om hvad du ikke kan kende. *Sardanapal*: Og hvad da? *Myrrha*: Et Hjertes sande Værd, et Kvindehertes Værd. *Sardanapal*: Jeg kendte tusind og atter tusind. *Myrrha*: Hjerter? *Sardanapal*: Ja. *Myrrha*: Ikke ét! Måske lærer du engang et at kende.

Som Myrrha viste den unge italienske Grevinde sin Elsker mandigere Formål end Livsnydelsen; som Myrrha hævdede hun ham op af en Tilværelse, som ikke svarede til Storheden af hans Ånd. Dog ét bliver for den, som studerer Byrons Breve, som de foreligger, utvivlsomt: Han følte allerede i Bologna

1820 det Bånd, der bandt ham til Teresa Guiccioli som snærende og trykkende. Han drømte om at erobre sig sin Frihed tilbage. Han skrev som før nævnt til Augusta, at dersom hun vilde komme til ham i Italien, skulde hun aldrig træffe "noget af hans italienske Bekendtskaber hos ham".

Vi forlod Byron og Teresa i Landstedet *La Mira* ved Venedig, hvor Byron bl.a. forfattede de Livserindringer, han forærede Thomas Moore som Arvelod for dennes lille Søn og som blev opbrændte af aldrig retfærdiggjorte Grunde. Men det tilsyneladende fredeligt ordnede Samliv mellem det unge Par skulde ikke blive af lang Varighed. Greven vilde pludselig ikke tåle det mere. Teresa vilde ikke opgive Byron, og det kom til en Separation imellem Ægtefællerne, ved hvilken Grevinden med sin Families Billigelse gav Afkald på Formue og Samfundsstilling. Der blev kun sikret hende en ubetydelig Årpenge, og det var en af Separationens Bestemmelser, at den kun havde Kraft på den Betingelse, at hun blev boende i sin Faders Hus. Her plejede da Byron regelmæssigt at tilbringe Aftentimerne hos hende; han holdt af at høre hende spille og synge Mozartske eller Rossiniske Melodier for ham. Hans Dagbog fra Januar-Februar 1821 består næsten ufravigeligt af disse Ord: "Red ud — skød med Pistoler — spiste til Middag — gik ud, hørte Musik og snakkede Nonsens — kom hjem — læste."

Så længe Grev Guiccioli endnu stod som truende Bussemand, havde Byrons Kærlighedsforhold ikke manglet det Element af Fare og Spænding, der for ham var Livets Krydderi. Den eneste Sikkerhed for ikke at blive myrdet på sine Rideture så han i at han altid havde Pistoler i Sadlen og at hans Sikkerhed i Skydning var bekendt og frygtet, og den eneste Sikkerhed for ikke at blive myrdet hjemme deri, at Grev Guiccioli efter hans Mening var altfor gerrig til at give de 20 Scudi ud, som var Prisen for en dygtig Bravo. Nu trådte en ny og ædlere Ophidselse i Stedet for den anden. Det kan med Sikkerhed siges, at en Træthed ved Forbindelsens Enstonighed her som ved alle Byrons tidligere Kærlighedsforhold har gjort, at et Brud ikke stod som noget afskrækkende for ham. Teresa har utvivlsomt betragtet Byrons Bortrejse som et skæbnesvangert Slag. Ikke desmindre trøstede hun sig efter hans Død med den engelske Gesandt, Lord Malmesbury (der i sine unge Dage var bleven elsket af Amée de Coigny, den af André Chénier besungne), og hun giftede sig jo derefter med den franske Marquis de Boissy.

Det gærede i al Stilhed heftigt rundt om på den italienske Halvø. Efter at Napoleons Herredømme var styrtet, optrådte nemlig i Kirkestaten og i Neapel de gamle Magthavere af Guds Nåde med ubegrænset Overmod. Ethvert velgørende Spor af den franske Indflydelse skulde udslettes og i Stedet for de franske Reformer alle de gamle Misbrug genindføres. Det utålelige Tryk af den almenteuropæiske Reaktion, der udgik fra den hellige Alliance, drev Italienerne til at indgå en vidt forgrenet Sammensværgelse, og efter Frimurernes Mønster dannedes Carbonariernes store hemmelige Forbund, der snart strakte sig over det hele Land.

Gennem Teresa blev Byron indført i de Sammensvornes Kres. Hele Familien Gamba tilhørte det hemmelige Selskab, og Teresas Broder Pietro, en varmtførende Yngling på 20 År, der havde fattet et beundrende Venskab for Byron og senere fulgte ham til Grækenland, var en af dets ivrigste og bedst underrettede Førere. Carbonarismen forekom Byron som Politikens Poesi. Han havde følt sig afskrækket af det træde parlamentariske Liv hjemme i England, men i denne Form tiltalte Politiken hans Indbildningskraft. Han opnåede en høj Grad som Carbonari og blev Fører for en Afdeling ved Navn *Americani*. Han leverede de Sammensvorne Våben og tilbød den "konstitutionelle" Regering i Neapel 1000 Louisd'orer som sit Bidrag til Kampen mod den hellige Alliance. Imod de østerrigske Voldsmænd viser hans Breve et sandt Raseri. Hvor han end boede, var han det østerrigske Politi en Torn i Øjet, hans Breve blev åbne, den italienske Oversættelse af *Childe Harold* forbudt i de italiensk-østerrigske Lande, og Politiet ophidsede, som han vel vidste, til Snigmord på ham. Ligefuldt red han hver Dag alene og roligt sin Tur. Hans Følelser ytrede sig ved denne Lejlighed som også ellers halvt som stoisk Heltmod, halvt som drengagtig Overgivenhed. Det er drengagtigt elskværdigt, når han med store Bogstaver sætter foran i sine Breve: "Den østerrigske Regering Usselrygge! de østerrigske Politi-Embedsmænd Slubberter! Jeg véd, at de lukker mine Breve op og læser dette; derfor skriver jeg det." Da de hårdeste Straffe var fastsatte for den, som havde Våben i sit Hus, lod han alle de

Sammensvornes Våben i Romagna'en ophobe i sit, der således forvandlede til et helt Arsenal; hans Skabe og Skuffer var fulde af deres Kundgørelser og Edsformularer. Han tænkte med Rette, at man neppe vilde vove en Husundersøgelse hos et Medlem af det engelske Overhus.

Det var imidlertid lettere at fordrive end at fængsle ham. Og det skete meget simpelt derved, at Greverne Gamba pludselig fik Befaling til at forlade Landet inden 24 Timer. Da det var fastsat i Separationen, at den unge Grevinde skulde tvinges til at gå i Kloster, ifald hun forlod sin Faders Hus, var man sikker nok på ved denne Lejlighed at blive Byron kvit. Slutningen af Teresas Brev til hendes Elskede, da hun erfordr denne Befaling, lyder: "Byron, jeg fortvivler, hvis jeg skal forlade dig uden at vide, når vi skal se hinanden igen — er det din Vilje at jeg skal lide så forfærdeligt, da er jeg besluttet på at blive. Man vil indelukke mig i et Kloster; og så kan du ikke hjælpe mig ... Jeg véd ikke, hvad man siger til mig. Min Ophidselse overvælder mig — og hvorfor? ikke for Farens Skyld, som truer mig, men — derpå kalder jeg Himlen til Vidne — ene fordi jeg må forlade dig." ([Note 21](#))

Den store Formue, Byron ved sit Ægteskab var kommen i Besiddelse af og som han — stygt og mærkeligt nok — ingen Skrupler gjorde sig ved at beholde, hvortil endda senere kom den store Arv fra hans Svigermoder, der døde Januar 1822, de Summer, Salget af Newstead indbragte, og de 20,000 Pund, der i Årenes Løb udbetaltes ham i Honorarer af Murray, havde sat ham istand til at vise en storartet Velgørenhed. Da det rygtedes, at Byron tænkte på at rejse fra Ravenna, indgav alle Egnens Fattige, der havde nydt godt af hans Rundhåndethed, et Bønskrift til Kardinallegaten om at det måtte tillades ham at blive. Men netop i Befolkningens Hengivenhed for ham lå jo for Regeringen Faren. Han ombyttede da Ravenna som Opholdssted med Pisa. Dog da den toskanske Regering var ligeså bange for Byron og Gamba'erne som Kirkestatens, fulgte snart en ny Udvisning, og man begav sig først til Pisa, så til Genua, Byrons sidste Opholdssted før Grækenland.

Det er forståeligt, at Byrons Overflytning til Ravenna voldte Clare Clairmont stor Bekymring, da han tog Allegra med sig. Hun vendte sig gennem Mrs. Hoppner til Byron med den Bøn at han skulde sende hende Barnet. Han afslog ubetinget og gav en dobbelt Grund derfor, dels den, at Familien Shelley ikke forstod at opdrage Børn (tre Børn var i spæd Alder døde for dem), dels den, at Barnet ikke af dets ateistiske Moder skulde oplæres i den Tro, at der ikke gaves nogen Gud. Hun skulde blive en kristen Kvinde og om muligt blive gift. Han foretrak for den lille en Klosteropdragelse, ligesom han foretrak den katolske Tro for Protestantismen, og han satte derfor på Trods af Moderens Sorg og Harme den lille Pige i Skole hos Nonnerne i Sancta Anna Klostret ved Bagnocavallo ikke langt fra Ravenna, hvor Luften var god, og hvor det opvakte Barn gjorde hurtige Fremskridt. At alle Shelley's Forestillinger i denne Sag prellede af på Byron, synes at have beroet på den Overbevisning, der havde udviklet sig hos ham, at Intimiteten mellem Clare og Shelley var fuldstændig.

Medens den arme Clare fortjente sit Brød som Guvernante i Florents, voxede Barnet da op i Klosteret, smukt, stort for sin Alder, gratiøst, forfængeligt, livligt, fuldt af Drømme om Paradis og Engle. Da Shelley på Byrons Opfordring besøgte ham i Ravenna i August 1821, tog Shelley ud til Bagnocavallo for at se til Allegra og fik det bedste Indtryk (Byron havde aldrig været der). Det var under dette Besøg at de to Digtere foretog deres fælles Rideture i Pinieskoven ved Ravenna.

Clare havde håbet, at Byron vilde tage Allegra med sig til Pisa. Hun tænkte på at tage Ophold i Wien og vilde se Allegra før sin Afrejse. Men Byron lod hendes Breve ubesvarede. Kærligheden til ham afløstes da hos hende af Had og Afsky. Shelley, der hørte Byron smædet både af hende og af Mary Shelley, lod sig påvirke af de to Kvinders jo ikke ugrundede Forbitrelse, og det kom en enkelt Gang til en pinlig Scene mellem ham og den af de to Halvsøstre Forhadte. Et Brev fra Shelley til Clare røber, at han nu vilde gøre Ende på sit Venskabsforhold til Byron ved et Brud. Nye Forslag og Plagerier fra Shelley's Side på Clare's Vegne bragte en Stund Blodet til at koge i Byron.

Så kom i April 1822 den smertelige Efterretning om Allegras Død. En Tyfusfeber, der var brudt ud i Romagna, havde revet Barnet bort. Det var et Slag for alle Parter; men med Barnets Død udjævnedes Misstemningen mellem de to store Mænd af sig selv.

Kapitel 22

Byron. Naturalismens Højdepunkt

I Tidsrummet fra 1818 til 1823 udarbejdede Byron *Don Juan*. Såsnart Begyndelsen af Håndskriftet kom til England, regnede det fra Venner og Kritikere, der fik det at se, ned med Forfærdelsesudbrud over det, med Anråbelser om Bortskæring og Sløjfning, så hist, så her, med Ak og Ve over Digtets Usædelighed. Usædelighed! det var den Beskyldning, som Byron ved hvert Skridt i sit Liv måtte høre og som forfulgte ham efter hans Død: Under Påskud af Usædelighed blev hans *Erindringer* brændte (af Moore, dog efter Tilskyndelse af Augusta Leigh, der tåbeligt frygtede deres Indhold), og under Påskud af hans Usædelighed blev Westminsterabbediet lukket for hans Statue. Byron svarer i et Brev til Murray: "Hvis man havde sagt mig, at Poesien ikke duede noget, så havde jeg slået mig til Ro, men I siger det Modsatte og snakker så til mig om Moralitet — det er første Gang, jeg har hørt det Ord af Folk, der ikke var Slyngler og ikke brugte det som Middel til Skurkestreger. Jeg påstår, at mit Digt er så moralsk, som noget Digt kan være, og vil de gode Folk ikke se Moralens deri, så er det deres Skyld, ikke min. Af deres fordømte Beskæren og Kappen-af vil jeg ikke vide Noget. Når De vil, kan De udgive Digtet uden Navn; det er måske, når Alt kommer til Alt, det bedste; men jeg vil fægte mig frem imod Alle og til alle Sider som et Pindsvin."

Dette Digt, der, indledet med den blodige Tilegnelse til Southey, måtte udkomme anonymt, ja uden engang at bære nogen Boghandlers Navn på Titelbladet, og det er, som Byron siger, vanskeligere kom ind i en engelsk Dagligstue end en Kamel gennem et Nåleøje, er det eneste Digt, som i det 19de Århundrede kan sammenlignes med Goethes *Faust*: thi det og ikke det sammenlignelsesvis ubetydelige *Manfred* er Byrons Verdensdigt. Til sit trodsige Motto har det denne Shakespeareske Replik: "Tror du, at fordi du er dydig, skal der ikke mere gives Kager og Vin? Det skal der ved Sancta Anna, og Ingefærret skal brænde Jer i Munden" — et Motto, der kun lover Forargelse og satirisk Skemt; men ligefuldt var det med berettiget og profetisk Stolthed, at Byron skrev: "Forlanger I et moderne Epos, så har I *Don Juan*; det er så godt et Epos for vor Tid som *Iliaden* for Homers." Det blev Byron, som gav, hvad Chateaubriand havde indbildt sig at give med *Martyrerne*, den moderne episke Digtning, der hverken lod sig opføre på kristeligromantisk Grundvold, som Chateaubriand vilde, eller på et enkelt Folkelivs Grund, som Scott havde forsøgt. Den lykkedes for Byron, fordi hans Grundvold ingen ringere var end Århundredets fremmeligste Kultur.

Hans Juan er ingen romantisk Helt; han hæver sig hverken ved Forstand eller Karakter synderlig højt over Gennemsnittet, men han er en Lykkens Yndling, en sjældent smuk, stolt, kæk og yderst heldig Mand, der ledes langt mere af sin Skæbne end af Forsæt og Plan. Således passer han til Helt i et Digt, der skal omfatte Menneskelivet og hvor det ikke gik an, at Helten valgte sig et særligt Felt. Thi for dets Spillerum og Rækkevidde var alt fra første Færd ingen Grænse dragen.

Digtet stiger og synker som et Skib, der bæres af solbelyste og stormslagne Bølger, og kastes fra én Yderlighed til en anden. På den ildfulde Kærlighedshistorie mellem Juan og Julia følger Skibbruddet med al dets Hungersnød og Dødsqual, på Skibbruddet den pragtfulde og smeltende Samklang af ungdommelig Elskov mellem Juan og Haidi, Livets højeste, frieste, sødeste Potens som saligt Liv — en nøgen og dejlig Gruppe som den af Amor og Psyche, men besjælet — over dem græske Nætters Månelys, foran dem det vinfarvede Hav, hvis melodiske Skvulpen ledsager deres Elskovsord, som Ramme Grækenlands fortryllende Klima, og endelig for deres Fødder al Østens asiatiske Pragt: højrødt Atlask, Guld, Krystal og Marmor. Og som alt dette følger på den yderste Livsfare og Afmagt, således følger på Festen i Haidi's Palads: for Haidi Kval, så hendes Hjerte brister, for Juan en brådden Pande, snærende Bånd og Salg som Slave. Men som Slave sælges han til Seraillet, og nu følger hans pudserlige Forklædning som Pige, hans Indførelse hos Yndlingssultaninden og den skelmske Nattescene i Seraillet

med al dens Ild og Duft, al dens overgivne og sanselige Spøg. Umiddelbart herfra kommer vi til Ismails Belejring, til Menneskeslagteri i største Stil og alle en idéløs Krigs og en rå Soldateskas Grueligheder, skildrede i et Omfang og med en Kraft, hvormed det ikke før var sket i noget Lands Poesi. Så rejser vi med Juan til Katharina af Ruslands Hof ind blandt Østeuropas lakerte Barbarer, styrede af en genial Messalina, og derfra til England, til Landevejsrøveriets, Moralens, Rigmands- og Adelsvældens, Ægteskabets, Dydens og Hykleriets forjættede Land.

Dette grove Omrids angiver blot det nøgne Skema for Digtets Omfang. Det omfatter ikke alene med sådan Mangesidighed Livets Grundmodsatninger, men hver af disse Yderligheder er atter opfattet yderligt. Digteren har på hvert Punkt ladet sin Indbildningskrafts Sonde gå tilbunds i Situationen, såvel i den sjælelige som i den udvortes virkelige Situation. Goethes antike Naturel førte ham til, hvor det var muligt, at holde Midten, og selv i *Faust*, hvor han med skrækkelig Alvor afslører Menneskelivet, løfter han Sløret med nænsom Hånd. Ofte mister dog hans Værker herved Livets højeste Spænding. Det fulde Luftrum til at udbrede deres kæmpestore Vinger får Livets og Dødens Genier sjældent hos ham. Byron vil aldrig berolige sin Læser, aldrig skåne ham. Han er selv ikke rolig, før han har sagt Alt, det sidste Ord om Sagen; han er en Dødsfjende af enhver Idealisme, der udskiller og derved forskønner, hans hele Kunst peger kun ud mod Virkeligheden og mod Naturen og tilråber Læseren: Kend dem!

Tag den første den bedste Skikkelse, Julias f.eks. Hun er 23 År gammel, henrivende; uden at vide det svagt forelsket i Juan, tilfreds med sin 50årige Mand, men dog — uden at vide det — svagt ønskende, at han lod sig dele i to på 25. Først strider hun hårdt for sin Dyd, så giver hun tabt; men endnu har hun ikke begået noget lavt eller komisk. Så viser Byron os hende i en spændt Situation, da Manden overrasker Parret, og vi opdager pludselig et nyt Lag i hendes Sjæl. Hun lyver, hun bedrager, hun spiller Komedie med en Tungefærdighed, som overrasker. Hun var da altså ikke god og elskværdig, som hun viste sig først? Vi har altså taget fejl? Ingenlunde. Byron viser os et endnu dybere Lag i hendes Sjæl, da hun skriver det berømte Afskedsbrev til Juan, et følt og kvindeligt Brev, en af Værkets Perler. Sjælekampen udelukker da ikke Hengivelsen, Kærligheden ikke Løgnen, Løgnen ikke den højeste Sjælsfinhed og Skønhed i visse Øjeblikke. — Og nu dette Brev, hvor bliver det af? Juan læser det med våde Øjne på Skibet — da afbrydes dets rørende Sammenligning mellem Måderne, hvorpå Mand og Kvinde elsker, af Søsøge; Juan får Ondt med Brevet i Hånden — stakkels Brev, stakkels Julia, stakkels Juan, stakkels Menneskehed! Thi er ikke Menneskelivet sådan? Og endnu engang stakkels Brev! Da under Havsnøden Mandskabet i Båden elendigt og forkommet har fortæret den sidste Ration, da Folkene længe med grådige Øjne har betragtet hverandres udtærede Skikkelser, og da det besluttes, at man skal trække Lod om, hvem der skal slagtes for at blive spist af de Andre, se, da findes i Båden intet andet Papir end Julias poetiske og elskovsfulde Brev, og man vrister det fra Juan for at skære det i Firkanter og numerere disse. Det er en af Brevets numererede Firkanter, som bringer Pedrillo Døden. Gives der da virkelig på Firmamentet en Klode, hvor Elskovens Sværmeri og menneskeæderske Drifter findes Side om Side, ja mødes på samme Kvadrattomme Papir? Byron svarer, at han kender en: det er Jorden.

Umiddelbart derefter føres vi til Haidi. Mod hende er alle Byrons tidligere græske Piger kun umodne og usikre Forsøg. Her er et vildt Naturbarns Elskov bleven skildret skønt, som sjældent i moderne Poesi. Goethes ypperste unge Kvinder Gretchen og Clärchen er små Borgerpiger, og deres Holdning har sin Adel trods det småborgerlige Præg; men man føler, at deres Digter var en Frankfurter-Borgersøn, for hvem Naturen åbenbarede sig i den lavere Borgerstand ligesom Dannelsen i det småtyske Hofliv. I Byrons skønneste Kvindeskikkelser er der intet Borgerligt; ingen borgerlig Sæd og Skik har tillempt den frie Naturlighed i dem. Man føler, når man læser om Juan og Haidi, at Byron stammer ned fra Rousseau; men på samme Tid, at hans høje og uafhængige sociale Stilling i Forening med hans store Skæbner havde givet ham et ganske andet frigjort Blik på Menneskenaturen end Rousseau besad:-

Og Hånd i Hånd de vandred, hun og han,
og gled på Kiselgrus og Muslingskaller
hen ad det fine, glatte, faste Sand
ind i de vilde Grotters hvalte Haller,
udhult af Storm og Bølgens Bråd og Brand,
med Celler, der ret som til Hvile kalder.
Dér tog de Plads, og Arm i Arm de nød
Solnedgangsskærets dybe Purpurglød.

De så mod Himlen, så dens Rosenglød
som i et Verdenshav af Guld udflyde,
de så fra Søens dybe, blanke Skød
Fuldmånens store Skive frem at skyde.
I Bølgens Skvulpen Vindens Hvisken lød —
fra Øje frem mod Øje så de bryde
et ildfuldt Blink — og intet mer de så;
men Læbe i et Kys mod Læbe lå.

Et langt, langt Kys, et Kys af Ømheds Trang,
af Skønheds og af Ungdoms i det samme,
tre Stråler, samlet i et Brændpunkts Fang;
et af de Kys, som fra vort Forår stamme,
når Lava strømmer gennem Årens Gang,
når hvert et Kys er som om der slog Flamme
af Hjertets Jordskælv frem.....

.....
Haidi om Skrupler taled ej; hun svor
ej Eder eller tænkte på Kontrakt, nej!
At Ægteskabet på en "Pagt" beror,
og at en Pigelil skal ta' i Agt sig,
hun aned ej.

Hvilken Læser føler ikke her med Berusning, især når han kommer fra den franske Reaktionslitteraturs erotiske Hykleri, den friske Strøm af ungdommelig Lidenskabs Varme, Digterens ildfulde Begejstring for den naturlige Skønheds Adel og hans dybe, uudgrundelige Spot over Pænemandsmoralens Filisterier! Gives der da en Verden — en regelmæssig Verden, i hvilken 2 og 2 er 4, en dyrisk Verden, hvor alle de laveste og mest afskyvækkende Drifter hvert Øjeblik kan bryde frem — i hvilken der tillige glimtvis, minutvis, dagvis, månedvis, i evige Øjeblikke og År forekommer sådanne Skønhedsåbenbaringer i Menneskelivet? Ja, svarer Byron, der gives en, og det er den, som ligger åben for os Alle. Og nu hurtigt herfra til Slavemarkedet, til Seraillet, til Slaget, til gennemført Myrderi og Voldtægt og Spidden af spæde Børn på Bajonetten!

Så store Modsætninger omfatter dette Digt. Men det er ikke en sanselig, satirisk-spøgende Epopé som Ariosto's, det er et lidenskabeligt politisk Tendensdigt, fuldt af Harme, Hån, Trusler og Opråb, med lange, gentagne, gjaldende Stød i Revolutionens Krigslur. ([Note 22](#)) Byron skildrer ikke blot Rædslerne, han fortolker dem. Da han efter Ismails Indtagelse har anført "Slagteren" Suvorovs Sejrsmeding til Katharina, siger han: "Han skrev denne Vise, satte den i Musik og gav den tilbørlig Ledsagelse af Rallen og Skrig; få vil synge den, dog skal den aldrig glemmes; thi jeg vil præke, til

Stenene rejser sig imod Jordens Tyranner. Lad det aldrig kunne siges, at vi endnu kryber for Troner, men lær af vor Skildring, I vore Børnebørn, hvordan Tiden var, før Verden blev fri!" Sammenligner man på dette Punkt *Don Juan* med *Faust*, Århundredeskiftets store Digt, da føler man, at det brede historiske Pust i *Don Juan* fuldt vel har den Kraft som den filosofiske Ånd, der besjæler *Faust*. Og sammenstiller man det i sin Fantasi et Øjeblik med dets russiske Affødning Pusjkin's *Jevgeni Onjægin* og dets danske Affødning, Paludan-Müllers *Adam Homo*, da føler man i det engelske Digt Naturens og Historiens Havbrise des stærkere i Modsætning til Verdenstonen og den politiske Uformuenhed i den russiske Digtning og til det snevert moralske Synspunkt i Danmarks ellers så betydelige fortællende Digt. I *Don Juan* findes Natur og Historie som i *Faust* Natur og dybsindigt Grubleri; her er Menneskelivet udfoldet i dets Brede, som i *Faust* sammentrængt i en Personliggørelse, og det hele Værk er Foster af en Harme, der for alle Tidens Stores Øjne her skrev sit: *Mene, Tekel, Ufarsin*.

Først i dette Værk var Byron helt sig selv. Grundigt erfaren kendte han nu Verdensløbet godt nok til at have aflagt al umoden Godtroenhed. Han vidste nu, hvad Gennemsnitsmennesket bestod af og hvoraf det lod sig lede i sit Liv. Menneskefjendsk har man kaldt ham i Anledning af hans skærende Spot derover; han har givet det rette Svar derpå, når han siger (IX 21): "Hvorfor kalder de mig menneskefjendsk? fordi de hader mig, ikke jeg dem." Vist er han cynisk nu og da, men det er hvor Naturen selv er skamløs.

Har han vel Uret, når han siger (V 48): "Nogle taler om en Appel til Lidenskaben, andre til Følelsen, atter andre til Fornuften ... men ingen Klang virker dog mægtigere på Menneskehedens bedste Følelser end den af hin altformildende almægtige Lyd,

en Lyd, der kan enhver Beslutning rokke,
Stormklokken for vor Sjæl — en Middagsklokke.

Har han Uret, når han ubarmhjertigt viser (IX 73), hvor forfængelig og selvisk Elskov er, eller går han for vidt i Bitterhed og Satire, når han i sin Skildring af Familielivets Lykke (III 60) siger:-

Sikkert er Rollinger en Himlens Lyst
(blot efter Bordet de ej præsenteres)
og skøn er Moderen, som gi'er dem Bryst
(når hun kun ej ved Amningen spoleres) —

ak så længe alle smukke Ting har en Vrangside, nytter det lidet at ville forbyde Digteren at vise den frem, hvor dybt end Moralisten må sukke derved. Og disse Steder er sikkert de mest udpræget cyniske i Digtet, ligesom overhovedet de bitre Rousseauske Udfald mod Civilisationen, hvis Glæder opsummeres som Krig, Pest, Voldsmænds Hærjen og Kongers Svøbe, altid er ledsagede af brændende Kærlighedserklæringer til Naturen (se især VIII 61-68).

"Man siger i anonyme Artikler om mig, udråber han (III 104), at jeg ikke har nogen Religiositet; ... mine Altre er Bjergene og Havet, Jord, Luft, Stjerner, Alt hvad der udspringer fra det store Hele, der har frembragt og atter vil modtage Sjælen." Men det forstår sig, at stemmende med det teologiske Ritual var denne Naturfromhed ikke. Som et Omkvæd fra *Childe Harold* vender Forherligelsen af Tankens Frihed tilbage. Det hedder (X 90): "Skal jeg end stå alene, jeg vil ikke bytte mine frie Tanker for en Trone." Snart forekommer de blodigste Udfald mod Teologiens Forestillinger om Syndens Oprindelse, snart bidende Satire over Rettroenheden og den gængs Lære, at Sygdom og Modgang gør from. Om Synden hedder det (IX 19): "Himlen er over os Alle, som Cassio siger, lader os derfor bede! Vi har Sjælesorg behov, siden Eva gled ud og Adam faldt og derved væltede alle Mennesker ned i Graven og desuden alle de arme Bæster, Fiske og Fugle. At Spurven falder, skyldes en særlig Viljeshandling af Forsynet, hedder det; og dog véd vi ikke noget om, hvad den har forbrudt; hvem véd! måske sad den på det Træ,

som Eva så ivrigt prøvede." Man ser, hvor meget friere og dristigere Tonen er bleven siden *Kain*. Og om Hospitals-Rettroenheden hedder det (XI 5, 6): "Jo flere Stød Sygdommen giver mig, des mere rettroende bliver jeg bestandig. Det første Anfald beviste mig Guds Guddommelighed (som jeg iøvrigt aldrig har betvivlet, så lidt som Satans Existens), det andet Jomfruens hemmelighedsfulde Jomfruelighed, det tredje Syndefaldet, det fjerde opstillede med ét Stød Treenigheden for mig på så urokkelig en Grund, at jeg andægtigt ønskede, der var fire i Steden for tre, for at jeg kunde have des mere at tro på."

Byron var nu kommen til det Punkt i sit Digterliv, at han ikke mere så, hvorledes han skulde få sine Sager trykte. Hans Forlægger var ængstelig og trak sig efterhånden helt tilbage. De første Sange af *Don Juan* kunde jo end ikke finde en Boghandler, der vovede at sælge dem for Digterens Regning. Han siger selv, da han (*Don Juan* XI 56) sammenligner sin Skæbne med Napoleons: "*Juan* var mit Moskva, *Faliero* mit Leipzig og *Kain* synes mit Mont St. Jean; Dosmernes *Belle-Alliance* kan nu rejse Hovedet, da Løven er falden."

Vi har allerede set, hvad Southey vovede at sige i Fortalen til sit Spytlikkerdigt *Domsvisionen*. Han opfordrede som ægte Angiver Staten til at skride ind mod Salget af Byrons Skrifter; thi at det var på Byron Angrebet var møntet, skjulte han ikke i sin Svarartikel på Byrons Gensvar. Triumferende udbryder han her: "Jeg har givet denne Skoles Medlemmer til Pris for den offentlige Afsky som Fjender af deres Fædrelands Religion, af Samfundsordenen og den huslige Moral. Jeg har givet den Navnet den sataniske Skole, et Navn, hvortil dens Grundlægger og Høvding svarer. Jeg har af min Slynge kastet en Sten, som har truffet dens Goliaths Pande. Jeg har naglet hans Navn til Galgen til Skændsel og Vanære for ham, så længe som det huskes. Tag det ned, hvo som kan!"

Således skrev den holdte og betalte Skribler, der, som Byron siger, havde løjet sig til Laureatpoet. Byron svarte med sin beundringsværdige Satire, sin *Domsvision*. Georg den Tredje ankommer her som hos Southey til Himlens Port og forlanger at lukkes ind. Men St. Peter er ingenlunde rede til at komme hans Ønsker imøde. Dørvogterens Lås og Nøgler er rustne; der er så lidt at gøre; siden 1789 går alle Mennesker ad Helvede til. Keruberne vil gøre Plads for den gamle Mand; thi Englene er allesammen Tory'er. Men Satan indfinder sig som Anklager og han og Michael disputerer nu om Retten til den Døde. Hver af dem fører Vidner og blandt disse bringes Southey, som begynder at læse sine Værker højt og vedbliver så ustandseligt dermed, at Alle, både Engle og Djævle, tager Flugten og den gamle Konge i Forvirringen og Hurlumhejen slipper ind. I sin Fortvivlelse over Foredraget slår St. Peter Southey i Hovedet med Nøglerne, han synker først tilbunds — som hans Værker; så flyder han atter ovenpå — som han selv; "thi alle bundfordærvede Ting er af lutter Råddenskab så lette som Kork." Det hele lille Mesterværk følger Punkt for Punkt Southey's Digt, som det parodierer. (Udfaldene mod Southey findes iøvrigt i *Don Juan* I, 205, III, 80, 93 IX, 35, X, 18.) Men Vanskeligheden var at få det trykt. Murray vilde ikke tage det, heller ikke nogen anden Londonsk Forlægger.

Under disse Forlegenheder var det, at Byron gjorde sit uklogeste, literære Skridt, det der skadede ham mest i den engelske Læseverdens Øjne. En opvakt men ikke fremragende Mand, den radikale Digter Leigh Hunt, hvem Byron (for at lægge sit Sindelag for Dagen) i sin Ungdom sammen med Moore havde besøgt, da han var bleven sat i toårigt Fængsel for Fornærmelser mod Prinsregenten og som nu var nøje forbunden med Shelley, fik Lyst til at grunde et radikalt Tidsskrift i Forening med Shelley og Byron. Shelley selv holdt sig af Beskedenhed tilbage, men så snart han havde stillet Hunt i Udsigt, at han mulig kunde få Byron til Medarbejder, forlod Hunt med Kone og ikke mindre end sex Børn England, opgav Alt hvad han havde for og hvoraf han levede, og indfandt sig pengeløs og hjælpeløs i Italien, hvor Byron ædelmodigt gav ham og hans Familie Husrum under sit Tag i Palazzo Lanfranchi i Pisa, som han med Mrs. Shelley's Hjælp havde lejet, og som Teresa Guiccioli havde indrettet for ham. Her indrømmede Byron Leigh Hunt med hans utaknemmelige Frue og mange Børn den nederste Etage, erstattede ham desuden Rejsepengene og forstrakte ham endda med store Lån. Shelley var den, som af Medfølelse med Hunt påtog sig det Hverv at plage og udsuge Byron. Med sine

communisticke Ideer fandt han intet upassende deri. Imidlertid viste det sig snart, at personlig Overensstemmelse var umulig mellem to Mænd af så forskellig Art og Værdi, som Byron og Hunt. Byron følte sig såret ved Hunts fortrolige Nærgåenhed, Hunt sig stødt ved Byrons overlegne Holdning. Men Hovedulykken var, at Byron ganske ødelagde sig i Englændernes Omdømme ved Forbund med en så meget ringere Mand.

Forgæves advarede Thomas Moore ham, idet han afslog at levere Bidrag til det planlagte Tidsskrift og skrev: "Ene kan De tage Kampen op mod Verden, hvilket vil sige Noget, da Verden som Briareus er en Gentleman med mange Hænder, men for at kunne det — må De stå alene. Husk at de usle Huse om Peterskirken næsten tager Synet ganske bort fra den." Byron havde engang givet sit Ord på at hjælpe Hunt og vilde ikke nu træde tilbage. Han anede dengang ikke, at Leigh Hunts første Gerning efter hans Død skulde være at skrive tre Bind for at besudle hans Minde. ([Note 23](#)) Han gav da Hunt *Domsvisionen* og *Himmel og Jord*, det skønne Verdensundergangsdigt, om hvilket i dansk Literatur Paludan-Müllers *Ahasverus* erindrer en Smule. Dog Tidsskriftet, som først skulde hedde *The Carbonari*, men som man af Politik gav det matte Navn *The Liberal* vakte en sådan Forfærdelse og Uvilje, at det fristede et kummerligt Liv og gik ind allerede efter fjerde Hefte. Således var Byron omtrent udespærret af Literaturen, og Vejen til Handling og virkelig Kamp for hans Ideer den eneste, der faktisk endnu stod ham åben.

Men først fik hans revolutionære Patos Luft i *Don Juan* og *Broncealderen*. Shelley tiltroede Byron den Ærgerrighed og den Evne "at blive sit undertrykte Fædrelands Frelser". Med Urette; thi for den engelske Oppositions seje og langsomme Frihedskamp passede han ikke. Det var heller ikke blot Englands politiske Nød, der sysselsatte og greb ham, men i sin Uvilje over al Undertrykkelse og i sit Had til alt Hykleri opkastede han sig til Talsmand for den lidende Verden. Hans Blod kogte, når han tænkte på Slaveriet i Amerika, på Mishandlingen af den fattige Befolkning i Irland, på de italienske Fædrelandsvenners Martyrium. Hans Sympatier havde altid tilhørt den franske Revolution.

Han havde først beundret Napoleon; han sagde til Lady Blessington, at hvad han led bedst i Napoleons Karakter var hans Mangel på Sympati. Den beviste hans Menneskekundskab, thi kun den kunde sympatisere, som levede i lykkelig Uvidenhed om Menneskenaturens Beskaffenhed. Men da han så, hvorledes Tidens Helt sank til at blive "en Konge", atter udslettede "de opvågnede Menneskerettigheder, omgikkes med simple Konger og Snyltegæster" og endelig i Fontainebleau foretrak at frasige sig Tronen for at give sig selv Døden, angreb han med frygtelige Hånsord sit fordums Ideal. Der er i Byrons og Heines Forhold til Napoleon megen Lighed; thi begge håner deres Lands såkaldte Frihedskamp imod ham; men den Ulighed er der, at den engelske Digters ubøjelige Stolthed og Frisind umuliggjorde ham den Fortabelse i kvindagtig Beundring, hvortil den tyske Digter en Tid forfaldt. Napoleons blodige Krigshæder kunde ikke imponere Den, der i skønne Ord har kaldt det hæderfuldere at aftørre en eneste Tåre end at udgyde Have af Blod, (*Don Juan* VIII, 3) og som ikke beundrede nogen anden Krieger end den, der som Leonidas og Washington kæmpede for Frihed.

Han havde længe svunget sin Svøbe over Prinsregentens Hoved og mangen god Gang ladet Slaget falde over hans svære Krop. "Irland dør af Sult, hedder det, Georg vejer 14 Lispund" og i det Epigram, hvor han sammenligner ham med Karl den 2den og Henrik den 8de, udbryder han: Karl (dvs. hovedløs) for sit Folk, Henrik (dvs. hjerteløs) for sin Kone: Nu gik Byron selve sit Land under Øjne. Han angreb alt Usandt, alt Hadværdigt deri lige fra Sagnet om den jomfruelige Dronning (vor halvkyske Elisabeth hedder det *D. J.* IX, 81) til hvad den mest nymodens Tænkemåde forlangte. "Jeg er altfor fædrelandskærlig, siger han, til at jeg ikke hellere skulde fortælle ti Løgne om Franskmændene end sige blot ét sandt Ord om dem — sådanne Sandheder er Landsforræderi" (VII 22). Han vover at tillægge Preusserne en stor Del af Æren for Waterloo-sejren, at kalde Wellington Villain-ton (efter Béranger) og lade ham høre, at han med alle sine Ordener og Pensioner ingen anden Fortjeneste har indlagt sig end "at istandsætte Arvekongedømmets gamle Krykke". Han vover endelig med en anden Alvor og Patos

end Thomas Moore i dennes satiriske Breve at lade England vide, hvor afskyet dets Torypolitik har gjort det hos alle Jordens Folk:

"Jeg har ikke stor Årsag til at elske hin Plet af Jorden, der bærer en Nation, som *kunde have været* den ædleste af alle, men skønt jeg skylder den lidet mere end min Fødsel, føler jeg en Blanding af Ærefrygt og Sorg over dens synkende Ry og fordums Storhed.

"Syv År — det sædvanlige Tidsrum for Deportation — syv Års Fraværelse får en Mands Forbitrelse til at lægge sig, når han ser sit Land gå ad Helvede til.

"Ak kunde mit Folk fuldt og helt vide, hvor afskyet dets store Navn nu er Verden over, hvor længselsfuldt hele Jorden venter på den Stund, der skal lægge dets Bryst blot for Sværdet, hvorledes alle Nationer anse England for deres værste Fjende, ja for værre end den værste Fjende, den engang elskede falske Ven, der forhen rakte Verden Frihed og nu gad lænke Folkene både på Legeme og Sjæl. Kan den prale af sin Frihed, der kun er den første Slave? Folkene er i Fængsel — men Fangevogteren, hvad er han? Ikke mindre et Offer for Slå og Bolt. Er den usle Forret at dreje Nøglen om for den Fangne måske at kalde Frihed?" (X, 66-68).

Byron stod nu på den Højde, at intet Hverdagshensyn kunde binde ham; han forfulgte "Middelmådighedernes Ministerium", som han kalder det, endog ud over dets Medlemmers Død. Han undte ikke Castlereagh Ro i Graven, fordi, som han siger i en af Fortalerne til *Don Juan*, det Undertrykkelsens og Hykleriets System, med hvilket hans Navn var enstydigt, varede ved langt ud over hans Død. Han afskyede Kongedømmerne af Guds Nåde og de til Væmmelse gentagne Talemåder om det Havet beherskende Britannia, hendes Trefork og hendes lykkelige Forfatning, om de høje Heltekejsere og det fromme Russerfolk. På de fine Guldpenge — siger han efter Napoleons Fald — står nu atter "Ansigter med det ægte fæiske Præg". Han væmmedes ved den Forgudelse, som dreves med Europas ræste Folk. Allevegne hørtes jo den følsomme Kosaks tyske Afskedssang til sin Pige, hvis Begyndelsesord "Schöne Minka" endnu den Dag idag ikke er glemte; de nævnes f.eks. i tredje Sang af *Adam Homo*.

Så bliver det da Byron, der i Europa åbner den radikale Modstand, som i Midten af Tyverne udbryder imod den politiske Romantik og den hellige Alliance. Denne var jo ikke Andet end Europas politiske Hyklery sat i System. Han kaldte den hellige Alliance for den himmelske Treenigheds Abekat, der gik ud på at smelte tre Narre sammen til én Napoleon. Han hånedes den kokette Czar Alexander, den ypperste "Valser og Barbar" og brændemærkede den hylerske Kongrespolitik, med hvilken "de tyve Narre i Laibach vilde afgøre Menneskeheden Skæbne". "O Wilberforce, synger han, du ædle Mand, der befriede Neger-slaverne, du, hvis Fortjenester ingen kan tale eller synge tilstrækkeligt om, én uhyre Kolos har du slået ned, du Afrikas moralske Washington! Men her er endnu en lille Ting at udrette for dig, hvis du en smuk Sommerdag vilde bringe den anden Halvdel af Menneskeheden i Orden. Du har befriet de Sorte — spær nu de Hvide ind! Spær ham ind, den skaldede Pralhans Alexander og send de hellige tre Konger til Senegal, lær dem, at den Sauce, der passer til Gås, passer også til Gase; hvad der er den Ene ret, er den Anden billigt, og spørg dem så, hvordan det smager at få Pryglesuppe til Middag."

Hvilket Sprog! Hvilke Toner under Dødsstilheden i det undertrykte Europa! De skar igennem den politiske Luft og genlød vidt og bredt; intet Ord af Lord Byron faldt jo uhørt til Jorden, og de talløse Flygtninge og Forfulgte, Undertrykte og Sammensvorne over hele Europa fæstede deres Øjne på den ene Mand, der under Intelligensernes og Karakterernes almindelige Synken til et Jævnmaal, som lå lavt, stod oprejst, skøn som en Apollon, modig som en Achilleus, stoltere end Europas Konger tilsammen. Han, den overalt ukrænkelige Peer of England, blev Organ for den stumme Forbitrelse, der pinte Europas bedste og mest frihedselskende Ånder, idet han uhindret og ustraffet løslod sin revolutionære Vredes frygtelige Udbrud.

Han havde selv defineret Poesi som Lidenskab (poetry, which is but passion *D. J. IV. 106.*) Hans egen blev lutter beåndet Lidenskab nu. Hør hvilken Torden der nu rullede hen over Europa: "Fremtidens Slægter vil neppe tro, at hvad vi har oplevet virkelig er hændet, og når de da hører Historikerne tale om

Troner og om dem, der sad på dem, vil det være, som vi nu stirrer på Mammuthknogler, undrende os over, hvilken Oldtid der vel var Vidne til Sligt. — Tænk om Georg den 4de blev udgravet! Et Fremtidsmenneske vilde slet ikke forstå, hvor sådant et Dyr fandt Æde. — Dog lige meget! Gud skærme Kongen og Kongerne! for hvis *han* ikke vil, så tvivler jeg på, at Mennesker vil det mere. Jeg synes, jeg hører en lille Fugl synge, at Folket lidt efter lidt vil blive den stærkeste. Det mest udasede Øg slår bag ud, når Seletøjet skærer sig altfor dybt ind i dets hudløse Kød. Og den stakkels Pøbel bliver engang ked af at følge Hjobs Exempel. Først knurrer den blot, så bander den også, og så — som David greb Slingen mod Kæmpen, griber den de Våben, Fortvivlelsen rækker — og så bliver der Krig. Jeg vilde gerne beklage det, hvis jeg ikke havde indset, at Revolution alene kan rense Jorden fra Helvedes Besmittelse. Krig vil jeg da føre (idetmindste i Ord, måske engang i Dåd) mod Enhver, som bekriger Tanken, og af alle Tankens Fjender er og var Tvangsherskere og Øretudere altid de værste. Jeg véd ikke, hvem der vil sejre; men om jeg kunde vide det forud, det skulde intet Bånd kunne lægge på min ærlige, svorne, ligefremme Afsky for ethvert Despoti i ethvert af Jordens Folk". (VIII, 137 IX, 39 VIII, 50, 51 IX, 24).

Kapitel 23

Byrons Død

Han havde spået Revolutionen; han havde med Sorg set Carbonari'ernes Planer strande. Endelig var den udbrudt, denne Revolution; "fra Andernes Toppe til Athos' Klippespids" vajede samme Banner. Han var udstødt af Literaturen i England. Han blev drevet fra By til By i Italien. Han havde længe sagt, at en Mand burde gøre mere for Menneskeheden end skrive Vers. Mangen en Gang havde han talt med en Ringeagt som Shakespeare's Hotspur om Kunsten som om Flitter. Nu trængte Alt sig sammen for at drive ham til Handling. Han tænkte på at deltage i Kreolernes Frihedskrig, han forhørte sig ivrigt om Tilstandene i Sydamerika, og allerede hans Ode til Venedig sluttede med de Ord, at bedre, langt bedre end at forsumpe i Italien var det at stå blandt de endnu frie Grækere ved deres Thermopylæ, eller at sejle bort over Dybet og bringe Amerika én fri Mand til.

Dog Tiltrækningen til det Land, der først havde begejstret ham til Sang, var stærkest. Han vristede sig løs fra Teresa Guiccioli. Filhellenernes engelske Udvalg havde optaget ham blandt sine Medlemmer, og han bragte rige Pengemidler fra Udvalget med sig. I Livorno modtog han endnu på Afrejsens Dag den første og sidste Hilsen fra Goethe, den gamle Mesters bekendte Sonet til Byron. Fem hele Måneder opholdt han sig på Kefalonia, sysselsat med indtrængende at sætte sig ind i de græske Anliggender, og bestormet af de forskellige Høvdinge, der lå i Partistrid med hverandre, om at slutte sig til hver enkelt af dem. Fordelingen af Krigsmateriel, Skyts og Penge gav Anledning til en uhyre Brevvexling, som han med Jernflid besørgede. Endelig traf Byron sit Valg mellem de græske Anførere og bestemte sig for at gå til Maurocordato i Missolunghi. Under Opholdet på Kefalonia var allerede de for hans Ærgerrighed mest smigrende Tilbud blevne rettede til ham. Grækerne heldede overvejende til den monarkiske Regeringsform, og efter Trelawneys Overbevisning, som kendte Forholdene, vilde man, hvis han havde oplevet Kongressen i Salona, have tilbudt ham intet ringere end den græske Krone.

Da Byron steg i Land i Missolunghi, blev han modtaget næsten som en Fyrste. Skytsets Salver og larmende Musik hilste ham, den hele Befolkning var i Henrykkelse strømmet sammen på Stranden, og i det for ham indrettede Hus ventede Maurocordato ham med en glimrende Forsamling af græske og fremmede Officerer. 5000 Mand lå i Byen. Byron tog 500 Sulioter (Albanesere), der ved Marco Bozzari's Død var blevne høvdingløse, i sit eget Sold. Selv udvalgte han sig den farligste Post, ret som ønskede han Døden. Han vilde overtage Befalingen over de Tropper, der skulde sendes mod Lepanto, og håbede ved Mod og Dådskraft at bøde på hvad der manglede ham i militær Erfaring; den egenlige strategiske Ledelse skulde besørges af en Generalstab. Han havde her Anledning til at forbauses over den mægtige Virkning, som personlig Uforfærdethed og personlige Fortrin gør på halvvilde Folk; ved Intet imponerede han sine Sulioter, der selv var dårlige Skytter, så meget som ved sin Skydefærdighed og sin Ligegyldighed for Farer. Han selv var bleven et større Menneske. Vel kunde han endnu have Anfald af sit gamle Tungsind, men Hæderens lyse Bane lå åben for hans Øjne. Vidnesbyrd om hans Stemning er det dejlige Digt, måske det skønneste, han har skrevet, som han forfattede på sin 36-årige Fødselsdag. Sammenligner man det med de fortvivlede Linjer, han nedskrev den Dag, han fyldte 33 År, føler man ret Forskellen. Det indeholder med Anelsen om hans nærforestående Død det mandigste Forsæt:-

'Tis time this heart should be unmoved
Since others it hath ceased to move
Yet, though I cannot be beloved,
Still let me love!

My days are in the yellow leaf;
The flowers and fruits of love are gone,
The worm, the canker and the grief
Are mine alone!

.....
But 'tis not *thus* — and 'tis not *here*
Such thoughts should shake my soul, nor *now*
Where glory decks the hero's bier
Or binds his brow.

The sword, the banner, and the field,
Glory and Greece around me see!
The Spartan, borne upon his shield,
Was not more free.

.....
Seek out — less often sought than found —
A soldier's grave, for thee the best;
Then look around, and choose thy ground,
And take thy rest.

Oversættelse:

Sit Slag mit Hjerte standse gad;
det har ej mere nogen Ven.
Dog skønt ej længer elsket, lad
mig elske end!

Mit Løv er gult. I Høsten faldt
hvad Elskovs Blomst og Frugter var,
og Orm og Kræft og Kval er Alt,
hvad end jeg har.

.....
Men ikke *så*, ej *nu* og *her*
slig Tanke skulde slå min Sans,
hvor Heltes Hår og — Kiste bær
en Ærens Krans.

Banner og Sværd og Skansens Vold,
Hæder og Hellas står mig bi.
Spartaneren, død på sit Skjold,
var ej mer fri.

.....
Søg ud dig da, hvad Få har søgt,
en Krigers Grav på Skæbnens Bud!
Se rundt, vælg Pladsen uden Frygt,
og hvil dig ud!

Byrons allerførste Tanke var, som det kunde ventes af ham, efter Evne at råde Bod på det Barbari, hvormed Krigen blev ført. Han frigav nogle tyrkiske Officerer og sendte dem til Jussuf Pasja med et i

værdige og skønne Udtryk affattet Brev, hvori han beder ham til Gengæld vise Menneskekærlighed mod de fangne Grækere, da Krigens Ulykker endda er frygtelige nok. Så rettede han af al Magt sin Opmærksomhed på den Opgave, han havde stillet sig, og her viste sig da klart hans praktiske Blik i Modsætning til hans Omgivelsers poetiske Drømmerier.

Medens de øvrige Englændere af Udvalget i deres uverdslige Idékærlighed vilde begynde med at civilisere Grækenland ved at grunde en fri Presse, skrive Avisartikler osv., var hos Byron Carbonaro'en nu ganske svunden for Politikeren. Med Fasthed og Kraft byggede han overalt kun på de virkelig foreliggende Forhold, først og fremmest på Grækernes fælles Tyrkerhad. Han troede, at man regnede sikrere dermed end ved at gøre Regning på deres Kærlighed til Frihed og Republik. Stanhope vilde grunde Skoler. Byron krævede og fordelte Kanoner. Stanhope stræbte ved Missionærer at indføre protestantisk Kristendom. Byron, der så, at denne Tåbelighed vilde fjerne hele den græske Gejstlighed fra Opstanden, vilde kun indføre Geværer og Penge. Endelig ophørte han nu med ethvert fjendtligt Udfald mod de europæiske Regeringer. Han, som havde oplevet, hvor ynkeligt Carbonarismen var strandet på den organiserede Magt, vilde fremfor Alt se at opnå Grækenlands Anerkendelse af Stormagterne.

Desværre var hans Helbred ikke hans store Planer voxent. Han foretog i Missolunghi sine sædvanlige Rideture rundt ad Byens Volde og for at virke på Indbyggernes Fantasi lod han, når han red, en Livvagt af 50 Sulioter følge sig til Fods; de var så ypperlige Løbere, at de med Geværet i Armen løb ved Siden af hans Hest, selv når den gik i det stærkeste Trav. På en af disse Rideture blev han gennemblødt og vilde ikke ile lige hjem derefter. "Tog jeg sådanne Hensyn, sagde han, vilde jeg kun afgive en dårlig Soldat." Dagen efter fulgte heftige Krampeanfald — tre Mand var neppe i Stand til at holde ham — og Smerterne var så skrækkelige, at han sagde: "Jeg frygter ikke Døden, men disse Smerter kan jeg ikke bære." Under den afmagtlignende Tilstand, der fulgte, styrtede en Trop oprørske Sulioter ind i hans Værelse, svang deres Sabler og forlangte Fyldest for en formentlig Tilsidesættelse. Byron rejste sig op i Sengen og med en mægtig Viljesanstrengelse, stedse roligere, jo mere de raste og skreg, beherskede han dem ved Blik og Miner og sendte dem bort.

Han havde tidligere skrevet til Moore: "Hvis noget sådant som Feber, Overanstrengelse, Sult eller Lignende her skulde gøre Ende på Deres Broder i Apollon — så tænk på mig ved Deres Vin og Sang. Jeg håber, at den gode Sag vil sejre; men det véd jeg, at Ærens Bud skal af mig blive overholdt så nøje som min Melkediet." Den 12te April måtte Byron atter gå tilsens, og Feberen forlod ham ikke mere. 18de April var det Påskedag, som Grækerne plejede at fejre med Kanontorden og Geværsalver på Gaderne. Men af Hensyn til sin Velgører forholdt Befolkningen sig ganske stille. Den 19de April var hans sidste Levedag. Han lå i Vildelse, troede, han kommanderede, og råbte: Fremad, Fremad, Mod! Da han atter kom til sig selv, bad han sin Kammertjener høre sin sidste Vilje. Han sagde: Gå til min Søster og sig hende ... gå til Lady Byron og sig hende ; men hans Stemme svigtede, og man hørte kun enkelte Navne: Augusta — Ada —. "Nu har jeg sagt dig Alt," sagde han. "Ak, Mylord, svarede Tjeneren, jeg har ikke forstået et Ord af, hvad Deres Herlighed har sagt mig." "Ikke forstået mig! svarte Byron med et trøstesløst Blik, hvilken Ulykke! nu er det for sent!" — Endnu hørtes kun enkelte Ord af hans Mund: Stakkels Grækenland! stakkels By! mine stakkels Tjenere! så har hans Tanker vendt sig til Teresa Guiccioli; thi han sagde på Italiensk: *Io lascio qualche cosa di caro nel mondo* (Jeg efterlader noget Kært i denne Verden). Endelig henimod Aften sagde han: "Nu vil jeg sove" — og det var forbi.

Byrons Død ramte hele Grækenland som et Lyn. Folket stod overfor dette Tab som overfor en frygtelig Naturbegivenhed, hvis Følger ikke lod sig beregne. Samme Dag udkom følgende Øvrighedsbeslutning:

Den provisoriske Regering for Vestgrækenland:

Påskefesten idag er fra en Glædesfest bleven forvandlet til en Sorgens og Kummerens Dag. Lord Noel Byron har i Eftermiddag Kl. 6 efter en ti Dages Sygdom ophørt at leve ... Jeg forordner herved:

1) Ved Daggry imorgen skal syv og tredive Kanonskud affyres fra det store Batteri, et Tal, der svarer til den høje Dødes Leveår.

2) Alle offentlige Bygninger, også Rådhusene, holdes lukkede i tre Dage.

3) Alle Boder med Undtagelse af Apotekerne forbliver ligeledes lukkede, og der holdes strengt over, at ingen Art af Munterhed, hvormed Påskefesten ellers fejres, bliver givet tilkende.

4) Almindelig Landesorg i en og tyve Dage.

5) I alle Kirker skal Sørgegudstjeneste afholdes.

Givet i Missolunghi d. 19. April 1824.

A. Maurocordato.

Der behøves intet andet Vidnesbyrd om det Indtryk, Budskabet om Byrons Død gjorde på alle dem, der stod ham nær. Den græske Befolkning løb klagende gennem Gaderne under Råbet: Han er død, den store Mand er død! — Liget blev bragt til England, og Gejstligheden negtede det en Plads i Westminsterabbediets Digterhjørne. Men "højt hævet over Englands Dadel og Grækenlands Pris" gik hans Minde Jorden over.

I Ruslands og Polens, Spaniens og Italiens, Frankrigs og Tysklands Åndsliv satte de Spirer Frugt, som han med ødsel Hånd havde udstrøet. Frøet blev til Blomster og Dragetænderne til stridbare Mænd. De slaviske Nationer, der sukkede under et Voldsherredømme, af Naturen havde Hang til Tungsind, og hos hvem Historien havde udviklet oprørske Instinkter, tilegnede sig med Lidenskab Byrons Poesi, og Pusjkin's *Onjægin*, Lermontov's *En vor Tids Helt*, Malczewski's *Marja*, Mickiewicz's *Conrad* og *Wallenrod*, Slowacki's *Lambro* og *Beniowski* viser, hvor dybt deres Digtere følte sig grebne. De romanske Folkeslag, hvis søde Synder han havde besunget, og som netop nu rejste sig til Opstand, oversatte og granskede med Lidenskab hans Værker. De udvandrede spanske og italienske Digtere optog hans Feltråb, i Spanien selv dannedes Myrteselskabet, i Italien undergik fremfor Alle Giovanni Berchet Byrons Indflydelse, og den er neppe mindre kendelig hos Leopardi og Giusti. I Frankrig var det øjeblikkelige Indtryk af Byrons Død dog betydeligst. Der lå kun få Uger mellem denne Begivenhed og Chateaubriands Overgang til Oppositionen, og Chateaubriands første Gerning efter hans Afskedigelse var at indmelde sig i det græske Udvalg. Hugos *Les Orientales* var ingen Flugt til Østerland som de tyske Digteres; Hugo lagde Vejen over Grækenland og dvælede længe ved Frihedskrigens Helte. Delavigne besang Byron i et ypperligt Digt, Lamartine føjede en sidste Sang til *Childe Harold*, Mérimée lod sig påvirke af Byrons Vilheds-Ånd, Alfred de Musset prøvede på at løfte den store Digtets Arv, og selv Lamennais talte snart et Tungemål, hvori mangt et Ord og mangen en Vending mindede om Sproget i Byrons Udfald. Tyskland var endnu politisk for langt tilbage til at have Landsforviste og Udvandrede blandt sine Digterånder; men med stille filologisk Begejstring havde dets Lærde i Grækenlands Rejsning set det antike Hellas' Genopstandelse; Digtere som Wilhelm Müller og Alfred Meissner skrev skønne Digte til Byrons Ære, og indenfor Landets Grænser gaves der her i Literaturen Ånder, der med Grund følte sig som landsforviste og banlyste, og i hvem Byrons Poesi slog des mægtigere ned: Forfatterne af jødisk Afstamning, særligt Börne og Heine. Heine's bedste Poesi, fremfor *Alt Tyskland, et Vintereventyr* fortsætter Byrons Værk. Romantiken i Frankrig og Liberalismen i Tyskland nedstammer begge i lige Linje fra Naturalismen i Byrons Poesi.

Kapitel 24

Slutning

Naturalismen i det engelske Åndsliv begynder hos Wordsworth som landlig Kærlighed til den ydre Natur, som Opsparen af Naturindtryk og som Pietet mod Dyret, Barnet, Bonden og de Enfoldige af Hjertet. Den forvilder sig hos ham forbigående ind på en lukket Bane, den platte Naturefterlignings. Den nærmer sig hos Coleridge og end mere hos Southey den samtidige tyske Romantik, følger denne ind i Legendens og Overtroens Verden, men holder sig ren for dens værste Udskejelser ved sin naturalistiske Behandling af det romantiske Stof, ved sin åbne Sans for Land og Hav og alle Virkelighedens Elementer. Naturalismen fordyber sig i et helt Folks Sjæleliv og Historie hos Scott og skildrer med levende Farver Mennesket som Barn af en Race og af en Tidsalder; den erobrer hos Keats hele Sanseverdenen og holder sig her et Øjeblik neutral midt imellem Hvilen i Naturbeskuelse og Forkyndelse af Naturbudskab og naturlige Rettigheder. Den bliver erotisk og liberalt politisk hos Moore, hvem Skuet af hans Fødeøs Lidelser driver over i de frisindede Ideers Lejr. Den bliver hos Campbell til Lovsang over England som Havets Dronning og til Udtryk for britisk Frisind. Den optræder hos Landor som hedensk Humanisme, men for afskrækkende og stolt til at kunne vinde Europa. Den forvandler sig hos Shelley til et patetisk Natursværmeri og en poetisk Radikalisme, der råder over de ypperste digteriske Midler; men dens ulegemlige, verdensomspændende Præg bevirker i Forening med Digterens altfor store Forspring for sin Samtid og hans tidlige Død, at Sangen taber sig uhørt, og uden at Europa aner, hvilken Digter det besidder og mister.

Men som Achilleus rejser sig efter at have brændt Patroklos's Lig, med sådan Vælde opløfter nu efter Shelley's Død Byron sin Stemme. Den europæiske Poesi strømmede som en dorsk og rolig Flod, og den, som gik langs ad Flodens Bred, fandt lidet at lade Øjet dvæle ved. Da opstod som Fortsættelse af Strømmen denne Poesi, hvilken Grunden så tidt svigtede under Foden, at den styrtede sig i Cascader fra ét Leje til et andet — og Alle betragter en Flod på det Sted, hvor dens Bølger danner et Vandfald. Her hos Byron så man Floden skumme og syde, hørte den risle som Musik og syngende sende sin Ode mod Himlen. Her stod Vandet — gyseligt skønt — i Raseriets hvide Fråde, hvirvlede sig i Malstrømme, splittede sig selv og Alt, hvad der stod det i Vejen, ja udhulede i Længden selv Klipper. Og midt i Vandfaldet stod der, som Byron har skildret det i Childe Harold, en dejlig Iris, en pragtfuld strålende Regnbue, Harmoniens og Fredens og Frihedslykkens Tegn, usporlig for Mange, men synlig for Enhver, der har Solen over sig og stiller sig rigtigt.

Den varslede om bedre Dage for Europa.

Noter

Note 1

Should you feel any touch of poetical glow
We've a Scheme to suggest — Mr. Scott, you must know
Having quitted the Borders, to seek new renown
Is coming, by long Quarto stages, to Town;
And beginning with Rokeby (the job's sure to pay)
Means to *do* all the Gentlemen's Seats on the way.
Now the Scheme is (though none of our hackneys can beat him).
To start a fresh Poet through Highgate to meet him;
Who, by means of quick proofs — no revises — long coaches
May do a few Villas, before Scott approaches.

Moore: *Intercepted letters* Nr. 7.

[Retur](#)

Note 2

Oh! many are the Poets that are sown
By Nature; Men endowed with highest gifts,
The vision and the faculty divine;
Yet wanting the accomplishment of Verse ...

The Excursion I. *The wanderer*.

[Retur](#)

Note 3

... being at a loss, when suddenly asked my name, I answered Cumberback and verily my habits were so little equestrian, that my horse, I doubt not, was of that opinion ...

[Retur](#)

Note 4

Først i disse Dage (1875) har Disraeli som Formand for *Byron Memorial Committee* stillet sig i Spidsen for Indsamlingen til en Statue af Digteren, som skal rejses på en af Londons Pladser. — Hvis den overhovedet blev rejst, da på et afsides Sted. Jeg har endnu ikke (1923) set den.

[Retur](#)

Note 5

Om bildende Kunst synes han ikke at have havt noget Begreb. For at give en Forestilling om den gamle Puritaner i *Midlothian* viser han os følgende kunstnerisk umulige Fabeldyr: "Det var et Maleri, i hvilket Rembrandt syntes at have udført de lyse Partier, men Michelangelos livfulde, kraftige Pensel det skarpe Omrids."

[Retur](#)

Note 6

... time's monthless torrent grew
A scroll of chrystal, blazoning the name
Of Adonais.

Oversættelse:

Og Tidens Strøm, den månedløse, blev en Flade af Krystal, der prangede med Navnet Adonais.
Shelley: *Brudstykke 77. Om Keats.*

[Retur](#)

Note 7

Man agte på Vellyden i hans Alfesang:
Shed no tear! o shed no tear!
The flower will bloom another year.
Weep no more! weep no more!
Young buds sleep in the roots white core, osv.

Oversættelse:

Fæld ingen Tåre! o fæld ingen Tåre! Blomsten vil udfolde sig et andet År. Græd ikke mere! græd ikke mere! Unge Knopper slumrer i Røddernes hvide Hjerte.

[Retur](#)

Note 8

An eloquence rich, wheresoever its wave
Wander'd free and triumphant, with thoughts, that shone through,
As clear as the brooks stone of lustre, and gave
With the flash of the gem its solidity too.

Moore: *Shall the harp then be silent.*

Ever glorious Grattan! the best of the good!
So simple in heart, so sublime in the rest!
With all which Demosthenes wanted endued,
And his rival and victor in all he possess'd.

Byron: *The irish avatar.*

[Retur](#)

Note 9

Alt har et vanskabt Barn fra Galliens Skoler
Filosofi, der fult med Synden boler,
i vrang Tanker, ussel Kunst fortabt,
af fine Hoveder, slette Hjerter skabt —
alt har sin Gift den udøst også her
og plettet Alt, der gør os Jorden kær.

Epistelen: *To the Lord Viscount Forbes.*

[Retur](#)

Note 10

I would not contend even with men, able to contend with me .., Whom should I contend with? the less?
it were inglorious, The greater? it were vain.

[Retur](#)

Note 11

Se Artiklen *The centenary of Landors birth* i *The Examiner* for 30. Jan. 1875, forfattet af Digteren og Kritikeren Edmund Gosse, der i Danmark især fortjener at nævnes som en af de bedste fremmede

Kendere af den dansk-norske Literatur.

[Retur](#)

Note 12

Se Slutningen af Dialogen mellem Landor og Marchese Pallavicini.

[Retur](#)

Note 13

The trial at large of Her Majesty Caroline Amelia Elisabeth, Queen of Great Britain in the house of lords on charges of adulterous intercourse. London 1821. 2 vol. "At Carlsruhe her Majesty was one day found in Bergami's room; she was sitting upon his bed, and he was in bed with his arms around, the neck of her Majesty. She was surprised in this extraordinary situation by one of the *femmes de chambre*, who was going into the room by chance ... In that bed was found a cloak, which her Majesty was afterwards seen wearing; and in that bed, also, certain marks were observed by one of the servants. These marks, without his saying any thing farther at present, would lead their lordships perhaps to infer that which he wished them to understand (vol. I 145, smlgn. II 487.)

What was the state of Bergami's dress at the time you saw him in the passage going towards the bedroom of her royal highness?

He was not dressed.

When you say he was not dressed, what do you mean? what had he on?

He was not dressed at all. (vol. I 484 smlgn. vol. II 435).

On the 12th of that month she arrived at Salona ... A large bed was provided in the inner room for her Majesty; the outer room assigned for Bergami had no bed. There was no access to the bed in the inner room except through Bergami's. It would be proved in evidence, that, in the morning after her Majesty had slept here, her bed had the appearance of having been slept in by two persons. There was only one passage to her Majesty's bed-room; that passage led from Bergami's room, and in his room there was no bed. (vol. I 136).

[Retur](#)

Note 14

Højst betegnende for Moderen er den Måde, hvorpå hun to År efter at Byron havde måttet opgive sine Forhåbninger, meddelte ham, at Mary Chaworth var bleven gift. Hun fik Efterretningen, da hun netop havde Besøg. Byron! råbte hun, jeg har en Nyhed til dig. — Godt, hvad er det? — Tag først dit Lommetørklæde frem, du vil få Brug for det. — Byron gjorde det. Da Moderen så fortalte ham, at Frøken Chaworth var bleven gift, stak han hurtigt Lommetørklædet i Lommen og sagde med tvungen Ligegyldighed og Kulde: Er det det Hele? medens en stærk Bleghed udbredte sig over hans Ansigt. Til Moderens Bemærkning, at hun troede, han vilde være sunken sammen af Sorg, tav han og ledede Samtalen over på andre Genstande. Jo mindre han kunde have en Fortrolig i Moderen, des mere måtte han føle Drift til at betro Papiret sine Følelser og Sorger.

[Retur](#)

Note 15

Ret aldrig kan jeg glemme
den allerførste Gang,
da jeg min egen Stemme
fik høre, at den sang.

Chr. Winther: *Til Een*, Nr. 139.

[Retur](#)

Note 16

Han har skildret Rousseau i en Stanze, der synes skrevet om ham selv:

Here, the self-torturing sophist, wild Rousseau,
The apostle of affliction, he who threw
Enchantment over passion, and from woe
Wrung overwhelming eloquence, first drew
The breath, which made him wretched; yet he knew
How to make madness beautiful, and cast
O'er erring deeds and thoughts a heavenly hue
Of words, like sunbeams, dazzling as they pass'd
The eyes, which o'er them shed tears feelingly and fast.

Oversættelse

Rousseau, som Sorgens dybe Rune risted
i eget Bryst, som gød et Trylleskær
om Lidenskaben og fra Smerten vristed
Veltalenhed, til Livet vågnet her,
det Liv, der gav ham Kvaler og Besvær.
Afsind endog han gjorde skønt, og tændte
en himmelsk Glans om syndig Dåd og Færd
med Ord, hvis Solskinsglimt de Øjne blændte,
der, mens de skued dem, i hede Tårer brændte.)

Childe Harold III, 77.

(Adolf Hansens Oversættelse, en Smule lempet.)

[Retur](#)

Note 17

I Lady Morgan's *Erindringer* findes nogle livfulde Optegnelser af Lady Lamb om hvorledes hendes Bekendtskab med Byron blev stiftet: "Lady Westmoreland lærte ham at kende udenlands. Hun foretog sig at præsentere ham. Kvinderne kvalte ham formelig. Jeg hørte ingenting om ham, til en Dag Rogers (for han og Spencer og Moore var allesammen mine Tilbedere) sagde: De skulde kende den unge Digter og han tilbød mig Håndskriftet til *Childe Harold*. Jeg læste det, og det var nok. Rogers sagde: Han har en Klumpfod og bider sine Negle. Jeg sagde: "Om han var grim som Æsop, så må jeg kende ham. — Jeg var en Aften hos Lady Westmoreland, og Damerne var alle forrykte i Hovedet over ham. Lady W. førte mig hen til ham. Jeg så alvorligt på ham og drejede mig om. Min Mening om ham var, som jeg skrev i min Dagbog: gal — slet — og farlig at kende (Mad, bad and dangerous to know. En Dag eller to gik hen; jeg sad hos Lord og Lady Holland, da han blev meldt. Lady Holland sagde: Jeg må forestille Lord Byron for dem. Lord Byron sagde: Det Tilbud er blevet gjort Dem tidligere; må jeg spørge, hvorfor De vragede det da? Han bad om Tilladelse til at komme og besøge mig. Han gjorde det næste Dag. Rogers og Moore stod i Nærheden af mig, jeg sad på Sofaen. Jeg kom just hjem fra en Ridetur. Jeg var uordenlig og hed. Da Lord Byron blev meldt, fløj jeg op, ud af Vinduet for at vaske mig. Da jeg kom tilbage, sagde Rogers: Lord Byron, De er en lykkelig Mand; Lady Caroline har siddet i alt sit Smuds med os to, men da De blev meldt, fløj hun ud for at gøre sig smuk ... Fra det Øjeblik af og i mere end ni Måneder levede han næsten i Melbourne-House. Han var Midtpunktet for al Lystighed idetmindste tilsyneladende ... Hele *bon ton* i London samledes her hver Dag. Der var intet så fashionabelt. Byron bestræbte sig for at drive dem alle på Flugt." — Disse med stenografisk

Nøjagtighed opbevarede Ytringer giver et fortræffeligt Billede af fornemt London-Liv dengang.

[Retur](#)

Note 18

I Martensens *Den kristelige Ethik* S. 228 hedder det om Byron, hvis Sprog den højærværdige Forfatter, der anfører Engelsk på Tysk, ikke synes mægtig: "Men tage vi ham i hans Helhed, må det visselig siges, at hans Tro på det politiske Frihedsideal langt fra var så stærk som hans Foragt for den Verden, der er så slet, at intet Frihedsideal deri kan blive virkeligt, intet sandt Fremskridt komme istand", en Ytring, der hverken lader sig forsvare eller i det pågældende Skrift forsøges forsvaret. Byron skal dør gå op i Begrebet "Pessimisme". I Grimur Thomsens Disputats *Om Lord Byron*, et i en højst spekulativ Stil affattet Stykke Arbejde, hedder det mere sundt: De unge Digtere [i Frankrig] blev sig først ved Kendskabet til Byrons Poesi selve Revolutionens Princip, *den frie Tanke* [udhævet i Texten] klart bevidste. S. 233.

[Retur](#)

Note 19

Hvad Byron sigter til med Anekdoten om Frederik den Store, må være en Sag, jeg finder fortalt i d'Alemberts Lovtale over Mylord Marschall: "En Præst i Cantón Neufchâtel ved Navn Petitpierre har i sin Menighed offentligt præket mod Helvedsstraffenes Evighed. Neufchâtels Præster vovede at erklære Kongen af Preussen, at deres Samvittighed ikke tillod dem at tåle Kætteren i deres Midte, trods Kongens Beskyttelse af ham.

Kongen svarede, at da det lå dem så stærkt på Hjerte at blive evigt fordømte, så vilde han meget gerne være dem behjælpelige dertil, og fandt det ganske i sin Orden, at Djævlen ikke kom tilkort." Se: *Gespräche Friedrich des Grossen mit H. de Catt und dem Marchese Lucchesini*, herausgeg. von Dr. Fritz Bischoff. Leipzig 1885. — Gaston Maugras: *Voltaire et G. G. Rousseau* S. 215.

[Retur](#)

Note 20

Renan siger herom: Selv forudsat, at for os Filosofer et andet Ord var at foretrække, så vilde der, bortset fra at abstrakte Ord aldrig tilstrækkelig klart udtrykker en virkelig Tilværelse, være en umådelig Mislighed ved at skille os fra det Sprog, de Enfoldige bruger, som tilbeder så godt på deres Måde. Da Ordet *Gud* er Genstand for Menneskehedens Ærefrygt, har gammel Hævd og er anvendt i skønne Digtninge, vilde det være at vende op og ned på alle Sprogets Vaner at opgive det. Sig til de Simple af Hjertet, at de bør eftertrægte Sandheden, Skønheden, Godheden, og disse Ord vil ikke have nogen Mening for dem. Men sig til dem, at de bør elske Gud, ikke krænke Gud, og de vil forstå Jer udmærket godt. Gud, Forsyn, Udødelighed — det er lige så mange gode gamle Ord, lidt plumpe måske, som Filosofien vil fortolke på en stedse mere forfines Måde, men som den aldrig med Fordel vil kunne erstatte.

Etudes d'histoire religieuse S. 418.

[Retur](#)

Note 21

Det store Værk *Lord Byron jugé par les témoins de sa vie*, som Grevinden i 1868 udgav, afgiver, skønt det hverken meddeler Indsigt i Byrons Sjæleliv eller i hans Kunst, et rørende Vidnesbyrd om Styrken af hendes Ungdomskærlighed. Løsningen af den Gåde, Verden kalder Byron, er for hende givet med det ene Ord: Han var en *Engel*, ikke mere, ikke mindre, skøn som en Engel, god som en Engel, Engel i Et og Alt. Bogens 1100 Sider er inddelte i Kapitler efter hans Dyder; hun helliger hans Menneskekærlighed ét Kapitel, hans Beskedenhed et andet osv. Kapitlet om hans Fejl godtgør på det

klareste, at han ingen havde. Til hans åndelige Portræt føjes det legemlige. Hans Stemmes, hans Næses, hans Læbers Skønhed behandles hver i sin Rubrik. Ufatteligt er det, hvorledes den skændige Bagvaskelse har kunnet udbrede sig, at Lord Byron var halt eller hans Fod en Klumpfod. Fejlen ved hans Gang var så ringe, at det var umuligt at se, hvilken Fod det var, som ikke var regelret, og her forelægges en Attest fra hans Herligheds Skomager, der endnu besidder de Trælæster, hvorover hans Sko i Newstead blev gjorte, og hvoraf det ses, hvor højst ubetydelig Vanførheden var. Ufatteligt er det ligeledes, hvorledes den usle Bagvaskelse har kunnet finde Tiltro, at Lord Byron tilsidst blev noget skaldet i Tindingerne; ganske vist blev han noget blottet for Hår, men det kom kun af, at han yndede at lade sig barbere i Panden. Ubegribeligt er det, at man har kunnet sige den dumme Usandhed, at hans Ben tilsidst blev noget tynde. Ganske vist blev de noget tyndere end de tidligere havde været, men var det ikke naturligt hos en Mand, der tilbragte næsten al sin Fritid tilhest? — Når man betænker, at denne Bog er udgivet 44 År efter Byrons Død, kan det ikke negtes, at den Lidenskab, han indgød, var varig.

[Retur](#)

Note 22

.... I tier. Vent så skal jeg tale
som Rolands Horn i Roncesvalles' Dale.

Don Juan X, 87.

[Retur](#)

Note 23

Med Rette sammenligner Thomas Moore ham med Hunden, der fik Lov at bo i Løvens Bur og som nu efter Løvens Død giver den det dårligste Vidnesbyrd:

Though he roar'd pretty well — this the puppy allows —
It was all, he says, borrow'd — all second-hand roar;
And he vastly prefers his own little bow-wows
To the loftiest war-note the lion could pour.

.....
Nay, fed as he was (and this makes it a dark case)

With sops every day from the lion's own pan,
He lifts up his leg at the noble dear's carcass
And — does all a dog, so diminutive, can.

Oversættelse:

Skønt han brølte ret godt — Hvalpen tilstår det flov —
det var Alt, si'er han, lånt, Alt kun Andenhåndsvræl,
og han lider langt bedre sit eget Vovvov
end det stærkeste Kampskrig fra Vildløvens Sjæl.

.....
Ja (og det er ret grimt) overdådigt født op
af Løven hver Dag med god Kost fra dens Spand,
han løfter sit Ben mod det ædle Dyrs Krop
og — gør Alt, hvad så liden en Moppehvalp kan.

[Retur](#)

Note 24

Forholdet mellem Moder og Søn er af Disraeli skildret i Romanen *Venetia* på en så sand og levende Måde, at der her, med Forandring af de opdigtede Navne (Cadurcis, Plantagenet, Morpeth osv.) til de

rette, anføres en sammentrængt Scene af denne Bog. Vi tænker os en Formiddag på Herresædet Annesley i Nærheden af Newstead, da en Postvogn kommer kørende ind i Gården, ud af hvilken stiger en lille, meget før Dame med et rødt Ansigt og iført en Dragt, der på en ejendommelig Måde forener det Lurvede med det Spraglede. Hun er ledsaget af en Dreng på mellem 11 og 12 År, hvis Udseende i høj Grad står i Modsætning til Moderens; han er bleg og slank med langt lokket Hår og store lyse Øjne, hvis Glimt nu og da på en behagelig Måde opliver et Ansigt, der i Almindelighed har et sky og utilfreds Udtryk. Det er et første Besøg. Man kommer ind træt og varm efter Kørslen.

En skrækkelig Rejse! udbrod Mrs. Byron, viftende sig, idet hun tog Plads, og i den Grad hed! George, min Skat, buk for Fruen; har jeg ikke altid sagt dig, at du skulde bukke, når du kom ind i en Stue? Buk for Mrs. Chaworth! — Drengen gav et Slags fortrædeligt Nik; men Mrs. Chaworth tog så hjerteligt imod ham, at hans Træk opklaredes en Smule, skønt han forholdt sig ganske tavs og sad på Randen af sin Stol som et Billede på hårdnakket Ligeegyldighed. — En yndig Egn, Mrs. Chaworth, sagde Mrs. Byron ... Annesley er et dejligt Sted, meget forskelligt fra Abbediet; men skrækkeligt ensomt er her. Det er en stor Forandring for os, der kommer fra en lille By og alle vore venlige Naboer. Meget forskelligt fra Dulwich — er det ikke, George? — Jeg hader Dulwich, sagde Drengen. — Hader Dulwich! råbte Mrs. Byron, nå det må jeg kalde Utaknemmelighed mod alle de kære Venner. Desuden, George, har jeg ikke sagt dig, at Du ikke må hade Nogen? Å De tror ikke, Mrs. Chaworth, hvad Møje det koster at opdrage det Barn, men når han vil, kan han være så artig som Nogen. Kan du ikke, George? — Lord Byron smilte hånligt, satte sig helt tilbage i den dybe Stol og svingede frem og tilbage med sine Fødder, der ikke mere nåede Gulvet. — Jeg er sikker på, at Lord Byron altid er artig, sagde Mrs. Chaworth. — Nå, George, sagde Mrs. Byron, hør blot hvad der blev sagt. Hør hvad Mrs. Chaworth siger. Pas nu på aldrig at give Fruen Anledning til at skifte Mening. — George krummede sin Læbe og vendte halvvejs Ryggen til de Andre. — George, min Skat, sig Noget! Har jeg ikke altid sagt dig, at når du var ude i Besøg, skulde du nu og da lukke Munden op. Jeg holder ikke af snakkesalige Børn, men jeg holder af Børn, der svarer, når der bliver talt til dem. — Ingen har talt til mig, sagde Lord Byron i en tvær Tone. — George, min Skat, du véd, du lovede mig at være artig! — Hvad har jeg da gjort? — Lord Byron, sagde Mrs. Chaworth afbrydende, holder De ikke af at se Billeder? — Nej mange Tak, sagde den lille Lord i en mere høflig Tone, jeg holder af at man lader mig i Fred. — De må ikke, bedste Mrs. Chaworth, bedømme ham efter, hvordan De ser ham nu. Han kan være så rar, når han vil. — Rar! mumlede den lille Lord mellem Tænderne. — Hvis De blot havde set ham i Dulwich af og til i et lille Teselskab, han var ligefrem Selskabets Perle. — Nej, jeg var ikke, sagde Lord Byron. — George, sagde hans Moder igen i en højtidelig Tone, har jeg ikke altid sagt dig, at du ikke må sige imod? — Den lille Lord hengav sig til en undertrykt Brummen. — Man spillede en lille Komædie sidste Jul, og han spillede ganske dejligt. Nu skulde De ikke tro det efter den Måde, hvorpå han sidder på sin Stol. George, min Skat, jeg fordrer, at du er artig. Sid som en Mand!

— Jeg er ingen Mand, sagde Lord Byron, jeg vilde ønske, jeg var. — George, sagde Moderen, har jeg ikke altid sagt dig, at du ikke må svare mig? det passer sig ikke for Børn at svare ... George, kan du høre hvad jeg siger, råbte Mrs. Byron med et Ansigt så rødt som Skarlagen. — Alle Mennesker kan høre, hvad De siger, Mrs. Byron, sagde den lille Lord. — Kald mig ikke Mrs. Byron, det er ikke Måden at tale til sin Moder på, jeg vil ikke kaldes Mrs. Byron af dig. Jeg har næsten Lyst til at rejse mig og give dig et godt Dunk. O Mrs. Chaworth, sukkede hun, og en Tåre trillede ned ad hendes Kind. Vidste De, hvad det vil sige at opdrage det Barn! — Kære Frue, sagde Mrs. Chaworth, jeg er vis på, at Lord Byron ikke har andet Ønske end at gøre, hvad De helst vil have. De har vist misforstået ham. — Ja hun misforstår mig altid, sagde den lille Lord i en blødere Tone og med våde Øjne. — Så, nu begynder han, sagde hans Moder og begyndte selv at græde på det Forskrækkeligste, da i det samme Erindringen om al hans Uartighed påny dukkede op i hendes Bevidsthed og hun foer op for at gribe til sin sædvanlige sidste Tilflugt: at give ham et godt Dunk. Hendes behændige Søn, der var vant til disse Storme, undløb, stillede en Stol foran sin Moder, hvorover hun nær var falden, og nu løb de omkring i Stuen. I sin

Fortvivlelse snappede hun en Bog og vilde kaste den i Hovedet på ham, men med et satanisk Smil bøjede han Hovedet, så Bogen fløj ud gennem en Rude. Hun gjorde endnu et desperat Angreb, og i sin Forskrækkelse frelste den lille Lord sig kun ved at hvirvle Mrs. Chaworth's Sybord hen foran hende. Så faldt hun over Bordbenet og fik et hysterisk Anfald, medens Lord Byron stod bleg og trodsig i en Krog.

[Retur](#)

Note 25

Brandes husker vist galt her. Indskanneren kan ikke finde et tidsskrift af dette navn, men der fandtes et litterært tory-tidsskrift med navnet *Blackwood's Magazine*. Det hånede Keats og andre medlemmer af "The Cockney School of Poetry". Brandes nævner *Blackwood Magazine* (sic) senere i bogen. Indskannerens anmærkning.

[Retur](#)

Note 26

Ikke baron men baronet. En baronet havde i modsætning til baroner ikke sæde i overhuset. Brandes har formentlig ikke villet spille plads på at penne den sag ud. Indskannerens anmærkning.

[Retur](#)

END